

KOMMUNAL- OG REGIONALDEPARTEMENTET

Rapport

Rapport fra Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi desember 2004

Rundskriv nr H-28/04

**Rapport fra Det tekniske
beregningsutvalg for kommunal og
fylkeskommunal økonomi
desember 2004**

Bildet på forsiden er fra Honningsvåg, Finnmark.

Fotograf: Helge Sunde/Samfoto

ISSN 0809-4071

Innhold

1. Sammen drag	1
1.1 Kommuneøkonomi og tjenesteproduksjon de seneste årene	1
1.2 Utvalgets situasjonsforståelse.....	3
Del I: Utviklingen i økonomi og tjenesteyting	
2. Utviklingen i kommuneøkonomi og tjenesteproduksjon de siste årene ...	5
2.1 Kommunesektorens størrelse	6
2.2 Aktivitets- og inntektsutvikling.....	7
2.3 Underskudd før lånetransaksjoner og netto gjeld	9
2.4 Netto driftsresultat.....	11
2.5 Utvikling i tjenesteproduksjon.....	12
3 Aktuelt om kommuneøkonomien	14
3.1 Utviklingen i kommunesektorens inntekter i 2004	14
3.2 Nærmere om utviklingen i kommunesektorens skatteinntekter i 2004.....	15
3.3 Overføringer fra staten	17
3.4 Gebyrinntekter	18
3.4.1 Gebyrer i kommuneforvaltningen.....	18
3.4.2 Prisendringer i kommunale gebyrer.....	20
3.5 Lønnskostnader i kommuneforvaltningen	21
3.6 Renteutviklingens virkning på kommuneøkonomien	22
3.6.1 Kommunesektoren som gjelds- og fordringshaver	23
3.6.2 Virkning på finansavkastning i kommunale pensjonsfond	23
3.7 Kommunesektorens pensjonskostnader	23
3.8 Momskompensasjonsordningen	24
3.9 Kommuneøkonomien i 2005.....	25
4. Inntektsutviklingen i kommunesektoren 1990-2004	27
4.1 Samlede inntekter korrigert for befolkningsvekst og alderssammensetning i perioden 1990–2004	28
4.2 Inntektsutviklingen 1990–2004.....	30
4.3 Utvikling i frie inntekter korrigert for oppgaveendringer, prisutvikling og befolkningsvekst.....	31
5. Utviklingen i driftsresultat i kommunene og fylkeskommunene 1998-2003	32
5.1 Sammen drag	32
5.2 Indikatorer og tallgrunnlag	32
5.3 Utviklingen i netto driftsresultat.....	34
5.4 Netto driftsresultat fordelt på grupper av kommuner 1998-2003	35
6. Utvikling i grunnopplæringen og videregående opplæring 1992-2003	39
Sammen drag	39
6.1 Innledning.....	40
6.2 Omfang - Utvikling i elevtall og sammensetning	40
6.3 Ressursinnsats.....	43
6.4 Kvalitet og resultater i videregående skole	47

7. Sysselsetting i offentlig forvaltning og næringsvirksomhet i 2002 og 2003.....	50
Sammendrag	50
7.1 Samlet sysselsetting etter sektor og kjønn.....	51
7.2 Sysselsatte etter arbeidstid	53
7.3 Sysselsetting etter kommunestørrelse	54
8. Produksjonsindekser for kommunale tjenester for 2003.....	55
Sammendrag	55
8.1 Innledning.....	55
8.2 Oppbygging av produksjonsindeksen	55
8.3 Grupperingsanalyser	57
8.4 Nærmere om sammenhengen mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt ...	60

**Del II: Notat fra utvalget til konsultasjonsordningen mellom staten og KS
Brev fra Finansdepartementet om skatteanslag**

9. Notat fra utvalget til konsultasjonsordningen mellom staten og KS om tjenesteproduksjon og ressursinnsats	63
9.1 Innledning.....	63
9.2 Om måling av produksjon og ressursinnsats i offentlig tjenesteyting.....	63
9.3 Utvikling i demografi og tjenesteyting 1999–2003.....	65
9.3.1 Demografisk utvikling	65
9.3.2 Kommunale tjenester	66
9.3.3 Fylkeskommunale tjenester.....	69
9.4 Produktivitets- og kostnadsutvikling	70
9.5 Oppsummering	73
10. Brev fra Finansdepartementet om usikkerhet i skatteanslagene for kommunesektoren.....	74

Vedleggsdel

Vedlegg 1	Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen 2002-2005. Nasjonalregnskapets gruppering	83
Vedlegg 2	Driftsutgifter 2003 etter funksjon og art	86
Vedlegg 3	Statlige overføringer til kommunesektoren i 2004 og 2005	106
Vedlegg 4	Kommuneforvaltningens samlede inntekter 1988-2005	112
Vedlegg 5	Kommuneregnskapets og nasjonalregnskapets gruppering.....	114
Vedlegg 6	Prisindekser for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester	117
Vedlegg 7	Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner	118
Vedlegg 8	Definisjonskatalog.....	119
Vedlegg 9	Utvalgte hovedtall for kommuneforvaltningen	127
Vedlegg 10	Kommunalforvaltningens gebyrinntekter 2001-2003	128
Vedlegg 11	Driftsresultat i fylkeskommunene 1998-2003 og korrigert nettodriftsresultat 1991 – 2002.....	129
Vedlegg 12	Produksjonsindekser for kommunale tjenester for 2003.....	131
Vedlegg 13	Utvalgets mandat og sammensetning	141

FORORD

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi legger med dette fram Utvalgets høstrapport for 2004. Rapporten tar sikte på å gi informasjon om utviklingen i kommuneøkonomien og til dels tjenesteytingen de siste årene med en særlig vekt på den økonomiske situasjonen i 2004.

Kommuneforvaltningen er i rapporten brukt som et samlebegrep for kommunenes og fylkeskommunenes forvaltningsvirksomhet (dvs. eksklusive foretak). Tabellene etter nasjonalregnskapets gruppering (vedlegg 1) gir tall for perioden 2002-2005 for kommuneforvaltningen i alt, og perioden 2001-2003 for fylkeskommuner unntatt Oslo og for kommuner medregnet Oslo. Tallene etter nasjonalregnskapets gruppering er inklusive tilskudd til arbeidsmarkedstiltak og flyktninger.

Omtalen av det økonomiske opplegget for kommunesektoren for 2004 og 2005 er basert på samme tallgrunnlag som er lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 2005. I brev av 3. november 2004 fra finansministeren til Stortingets presidentskap er det informert om at ny informasjon om likningen for 2003 tilsier at anslaget for innbetalte skatter til kommunesektoren i 2004 bør nedjusteres med om lag 1,2 mrd. kroner i forhold til anslaget i Nasjonalbudsjettet 2005. Videre ble det den 12. november 2004 inngått en avtale mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet om statsbudsjettet 2005. Avtalen innebærer en styrking av kommunesektorens frie inntekter i 2005 med 0,8 mrd. kroner. Avtalen inneholder videre et forslag om å øke rammeoverføringene i 2004 med 2,2 mrd. kroner, knyttet til reduserte skatteinntekter for inneværende år.

De fleste av de faglige begrepene som er brukt i denne rapporten er forsøkt forklart i vedlegg 8 Definisjonskatalog

Den forrige rapporten fra Utvalget som ble sendt alle kommuner og fylkeskommuner, var rapporten av april 2004 (H-3/04). Eventuelle merknader til rapportene fra Utvalget sendes til:

Teknisk beregningsutvalg, sekretariatet, Kommunal- og regionaldepartementet, Kommunalavdelingen, Postboks 8112 Dep, 0032 Oslo.

Internettadresse: <http://odin.dep.no/krd/norsk/regelverk/rundskriv/>

1. Sammendrag

1.1 Kommuneøkonomi og tjenesteproduksjon de seneste årene

Utviklingen i kommuneøkonomien

I Nasjonalbudsjettet 2005 er realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2004 anslått til om lag 3¼ prosent, der det tas hensyn til at anslaget på kommunesektorens skatteinntekter for 2004 er justert ned med om lag 2,2 milliarder kroner i forhold til det som ble lagt til grunn ved salderingen av budsjettet for 2004. På den andre siden har nedjustering av prisveksten på kommunal tjenesteyting og økt bevilgningsbehov til ressurskrevende brukere bidratt til å øke kommunesektorens inntekter i 2004 med nærmere 1 milliard kroner. Etter framleggelsen av Nasjonalbudsjettet 2005 er anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2004 nedjustert med ytterligere 1,2 milliarder kroner. Videre er det som en del av budsjettavtalen mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet om 2005-budsjettet foreslått å øke rammeoverføringene for inneværende år med 2,2 milliarder kroner, knyttet til reduserte skatteinntekter. Veksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2004 kan etter dette anslås å bli om lag 4¼ prosent, tilsvarende om lag 8¼ milliarder kroner. Kommunesektorens realinntektsnivå i inneværende år ser dermed ut til å bli på om lag det nivå som ble anslått ved salderingen av budsjettet for 2004.

I Nasjonalbudsjettet 2005 er aktivitetsveksten i kommunesektoren i 2004 anslått til 0,7 prosent, noe som har sammenheng med forventninger om en moderat sysselsettingsvekst og en nedgang i investeringene i inneværende år. Klart lavere aktivitetsvekst enn inntektsvekst bidrar isolert sett til en vesentlig reduksjon i underskuddet i kommunesektoren. Underskudd før lånetransaksjoner anslås å bli redusert, fra 15 milliarder kroner i 2003 til knapt 10 milliarder kroner i 2004, som innebærer at underskudd før lånetransaksjoner blir redusert fra 6,7 til 4,3 prosent av inntektene.

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren. Netto driftsresultat har ligget på et relativt lavt nivå siden 1999, og utgjorde 0,6 prosent av inntektene både i 2002 og 2003. Anslag på netto driftsresultat for 2004 vil først foreligge i februar 2005. Høy inntektsvekst og moderat sysselsettingsvekst trekker i retning av at det kan forventes en viss styrking av netto driftsresultat i 2004.

Kommunesektorens frie inntekter består av skatteinntekter og rammeoverføringer. De senere årene har de frie inntektenes andel av samlede inntekter blitt redusert.¹ Denne trenden fortsetter i 2004, noe som har sammenheng med kraftig vekst i øremerkede

¹ Det ses da bort fra at sykehusreformen bidro til en økning i andelen frie inntekter fra 2001 til 2002.

tilskudd til barnehager og psykiatri, samt at det er etablert et nytt øremerket tilskudd til finansiering av særlig ressurskrevende brukere. Også håndteringen av momskompensasjonsordningen bidrar til at andelen frie inntekter går ned.

Det er fastsatt som et prinsipp at momskompensasjonsordningen skal finansieres av kommunesektoren selv gjennom et trekk i rammetilskuddet. I utgangspunktet skal derfor verken staten eller kommunesektoren tjene eller tape på momskompensasjonsordningen. Ved innføring av den nye momskompensasjonsordningen ble det understreket at omfanget av den utvidede ordningen er usikker, og at en vil foreta en ny vurdering av uttrekket i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005 når omfanget av de samlede kompensasjonskrav for 2004 er kjent.

Utviklingen i tjenestetilbud

Demografisk utvikling og nasjonale satsinger bidrar til å legge et betydelig press på tjenesteproduksjonen i kommuner og fylkeskommuner. De siste årene har det blitt flere barn i grunnskolealder, flere unge med rett til videregående opplæring og flere eldre. Også målsettingen om full barnehagedekning krever utbygging av nye plasser.

Flere barnehageplasser og færre barn i aldersgruppen 1-5 år bidro til at barnehagedekningen økte fra 66 prosent i 2002, til 69 prosent i 2003. Utbyggingen av nye plasser ble imidlertid klart lavere enn målsettingen, og 65 prosent av de nye plassene kom i private barnehager. Parallelt med utbyggingen av barnehagesektoren synes ressursinnsatsen i grunnskolen og pleie- og omsorgssektoren å ha blitt noe redusert. I grunnskolen ble antall undervisningstimer redusert med vel 1 prosent fra 2002 til 2003, til tross for at antall elever økte med 1 prosent. Innenfor pleie og omsorg har det vært en viss økning i antall årsverk, men antall mottakere av hjemmetjenester og beboere i institusjon er likevel redusert. Færre plasser i institusjon synes å bli erstattet med pleie- og omsorgsboliger.

Etter sykehusreformen er videregående opplæring fylkeskommunenes største oppgave. Antall elev- og lærlingeplasser økte med nærmere 9 000 fra 2002 til 2003. Dette bidro til å opprettholde andelen 16-18 åringer i videregående opplæring i et år hvor målgruppen økte relativt kraftig, og til å øke andelen voksne elever. For øvrig vises det til kapittel 6, der utviklingen i perioden 1992 til 2003 i grunnopplæringen og videregående opplæring drøftes nærmere.

Utvalget har beregnet produktivitetsutviklingen i kommunene fra 2002 til 2003. Beregningene indikerer at produktiviteten har økt i barnehagene og i grunnskolen, men er noe redusert i pleie- og omsorgssektoren. For de tre sektorene samlet er produktiviteten om lag uendret, jf. kapittel 9.

1.2 Utvalgets situasjonsforståelse

Utviklingen i kommuneøkonomien de senere årene er kjennetegnet ved svake driftsresultater, et høyt investeringsnivå og betydelige underskudd før lånetransaksjoner. Det er samtidig gjennomført betydelige reformer og satsinger blant annet innenfor grunnskole, eldreomsorg, psykiatri og barnehager.

De svake driftsresultatene har blant annet sammenheng med at inntektsveksten har vært relativt lav de siste årene, særlig i 2002 og 2003. Den lave realinntektsveksten hadde i 2002 sammenheng med økte pensjonskostnader, og i 2003 med nedjustering av skatteanslagene. Moderat vekst i utførte timeverk i kommunesektoren de siste årene har bidratt til å begrense svekkelsen av netto driftsresultat som følge av inntektssvikt.

Det høye underskuddet før lånetransaksjoner i kommunesektoren har sammenheng med svake driftsresultater og et høyt investeringsnivå. Det høye investeringsnivået har sammenheng med statlige reformer og handlingsplaner hvor det er lagt opp til lånefinansiering av investeringer, og hvor kompensasjon for renter og avdrag skal gis over en periode på inntil 30 år.

Høy inntektsvekst, moderat sysselsettingsvekst og et lavere investeringsnivå trekker i retning av en viss styrking av netto driftsresultat og en vesentlig reduksjon i underskudd før lånetransaksjoner i 2004.

I Nasjonalbudsjettet 2005 er det lagt opp til en reell vekst i kommunesektorens inntekter på nærmere 2¾ milliarder kroner fra 2004 til 2005, tilsvarende vel 1¼ prosent i forhold til anslag på inntekter i Revidert nasjonalbudsjett 2004. Budsjettavtalen mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet innebærer en ytterligere styrking av kommunesektorens inntekter i 2005 med om lag 0,8 mrd. kroner. Opplegget innebærer en reell inntektsvekst i 2005 på linje med gjennomsnittet for de siste 5 år. Det bør imidlertid understrekes at skatteanslagene for kommunesektoren er usikre fordi utviklingen i skattegrunnlagene ikke er kjent når anslagene utformes. Det vises til kapittel 10 for en nærmere gjennomgang av usikkerheten i skatteanslag.

Den demografiske utviklingen med flere eldre over 80 år og flere elever i grunnskole og videregående opplæring, trekker isolert sett i retning av økte utgifter i kommunesektoren i tiden framover. Utvalget har beregnet at merutgiftene knyttet til den demografiske utviklingen utgjør i størrelsesorden 1,4 mrd. kroner i 2005. Den demografiske utviklingen innebærer at det blir færre barn i barnehagealder, men barnehageutgiftene vil likevel øke på grunn av målsettingen om utbygging til full barnehagedekning. Fram mot 2007 vil utfordringene knyttet til den demografiske utviklingen være størst for fylkeskommunene på grunn av sterk vekst i antall 16-18 åringer.

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren, og har uttrykt bekymring for at netto driftsresultat gjennom flere år

har ligget på et lavere nivå enn det som er forenelig med formuesbevaringsprinsippet. I årene framover er det nødvendig å styrke den økonomiske balansen. Det er viktig at det både på sentralt og lokalt nivå legges til rette for effektiviserings- og omstillingstiltak som kan gjøre det lettere å håndtere den demografiske utviklingen og å gjennomføre nasjonale velferdsreformer innenfor de inntektsrammer det legges opp til.

Boks 1.1 Leseveiledning for rapporten

Leseveiledning

Utviklingen i kommuneøkonomien og tjenesteproduksjonen i kommuner og fylkeskommuner de seneste årene er nærmere beskrevet i kapitlene 2-6. De øvrige kapitlene omhandler sysselsettingsutviklingen i 2003 (kapittel 7) og beregning av produksjonsindekser for 2003 (kapittel 8), mens det i kapittel 9 trykkes et notat om utvikling i produksjon og ressursinnsats som ble utarbeidet til det tredje konsultasjonsmøtet mellom staten og kommunesektoren i 2004. Kapittel 10 gjengir et brev fra Finansdepartementet til Det tekniske beregningsutvalget for kommunal og fylkeskommunal økonomi om usikkerhet i skatteanslagene for kommunesektoren. Tallgrunnlaget for utvalgets novemberrapport er basert på Nasjonalbudsjettet 2005 og kommuneregnskapet for 2003.

Del I
Utviklingen i økonomi
og tjenesteyting

2. Utviklingen i kommuneøkonomi og tjenesteproduksjon de siste årene

Utviklingen i kommuneøkonomien kan illustreres med en del indikatorer, jf. tabell 2.1. For en nærmere forklaring på en del av de begrepene som brukes i dette kapitlet vises det til vedlegg 8 Definisjonskatalog. Tallgrunnlaget i tabell 2.1 er basert på nasjonalbudsjettet 2005. Budsjettinformasjon mottatt etter framleggelse av nasjonalbudsjettet er ikke tatt hensyn til i tabell 2.1. Se boks 2.1.

Tabell 2.1 Utviklingen i kommuneøkonomien

	1990-97 1)	1998	1999	2000	2001	2002 3	2003 4)	2004 5)
A. Kommunesektorens størrelse i landets økonomi								
Kommunalt konsum, pst. av BNP for Fastlands-Norge	15,2	15,1	15,3	15,3	16,5	13,2	13,5	13,5
Inntekter i kommunesektoren, pst. av BNP for Fastlands-Norge	21,5	20,2	20,4	20,5	21,3	17,2	17,8	17,8
Utførte timeverk i kommunesektoren, pst. av landet	18,6	18,9	19,1	19,2	19,5	15,7	15,8	15,7
Sysselsatte personer i kommunesektoren, pst. av landets sysselsatte	22,9	23,5	23,9	24,0	24,4	19,7	19,9	19,9
B. Endring i BNP og indikatorer for kommuneøkonomien								
BNP for Fastlands-Norge, prosent volumendring	3,4	4,1	2,7	2,5	2,1	1,7	0,6	3,2
Aktivitetsendring i kommunesektoren, reell endring, pst.8)	3,2	2,6	3,1	-0,9	2,9	0	2,2	0,7
Kommunal deflator, prosent endring	2,6	5,4	3,5	4,6	6,2	4,4	3,6	2,7
Inntekter i kommunesektoren, reell endring, pst. 2)	2,7	0,3	1,7	2,1	1,9	0,1	0,4	3,7
Utførte timeverk i kommunesektoren, pst. endring	2,2	2,4	1,7	-0,4	0,3	-	-0,2	1,0
Bruttoinvesteringer, pst. volumendring	7,4	2,1	6,7	-8,0	8,8	-	11,1	-3,0
Bruttoinvesteringer i pst. av inntekter	9,6	11,9	12,0	10,7	10,9	11,7	12,5	11,8
Overskudd før lånetransaksjoner, mrd. kroner 6)	-0,4	-6,2	-9,8	-5,5	-8,7	-14,5	-15,0	-9,8
Overskudd før lånetransaksjoner, pst. av inntekter	-0,3	-3,1	-4,6	-2,4	-3,5	-6,9	-6,7	-4,3
Netto gjeld, i pst. av inntekter, ukorrigert	29,5	16,0	14,0	11,7	14,2	5,9	-	-
Netto gjeld, i pst. av inntekter, korrigert 7)	38,0	28,8	30,3	29,1	29,7	25,5	30,8	33,8
Netto driftsresultat i pst. av driftsinntekter	3,3	2,0	1,0	1,7	0,9	0,6	0,6	-
Frie inntekter i pst. av samlede inntekter	75,4	72,2	70,1	69,8	69,7	75,2	74,6	72,2
Frie inntekter, reell endring fra året før, pst.	1,1	-0,6	-0,1	0,8	1,7	-1,1	-0,3	3,0

1) Gjennomsnitt over perioden 1990-1997.

2) Inntektsvekst innenfor kommuneopplegget er korrigert for oppgaveendringer, for eksempel sykehusreformen i 2002. Samlede inntekter er ikke korrigert for grunnskole-reformen, mens frie inntekter er korrigert for dette.

3) Tallene for 2002 er påvirket av overføring av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten fra 1. januar 2002. Denne funksjonsendringen er årsaken til at kommunesektorens omfang blir redusert fra 2001 til 2002, jf. del A av tabellen. I del B av tabellen er inntekts- og aktivitetsvekst korrigert for sykehusoverdragelsen.

4) Tallene for 2003 er foreløpige nasjonalregnskapstall publisert av Statistisk sentralbyrå 30. april 2004.

5) Tallene for 2004 er basert på anslag i Nasjonalbudsjettet 2005. I brev av 3. november 2004 fra Finansdepartementet til Stortinget er det meddelt opplysninger om at likningen for personlige skattytere for inntektsåret 2003 tilsier at kommunesektorens skatteinntekter i 2004 kan bli om lag 1,2 mrd. kroner lavere enn lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 2005. Disse opplysningene er ikke innarbeidet i tabell 2.1. Tallene for 2004 er i noen grad påvirket av etterjusteringer av gjeldssletteoppgjør mv. til fylkeskommunene i forbindelse med overføring av ansvaret for sykehusene fra fylkeskommunene til staten fra 1. januar 2002. I tabell 2.1 er etterjusteringene av gjeldssletteoppgjør mv. på knapt 0,6 mrd. kroner holdt utenom, slik at underliggende nivå på overskudd før lånetransaksjoner er anslått til -9,8 mrd. kroner. Medregnet tilskudd til gjeldsslette mv. er overskudd før lånetransaksjoner anslått til -9,3 mrd. kroner, jf. vedlegg 1

6) Fordringer knyttet til aksjer og andeler i kommunale foretak er holdt utenom.

7) Tilskudd til gjeldsslette i forbindelse med sykehusreformen (21,6 mrd. kroner) i 2002 er holdt utenom. Underskuddet i 2002 er påvirket av kapitalinnskudd i stiftelsen Cultiva (1,9 mrd. kroner) i Kristiansand kommune.

8) På grunn av overføringen av ansvaret for spesialisthelsetjenesten fra fylkeskommunene til staten er det stor statistisk usikkerhet knyttet til å skulle anslå den underliggende aktivitetsutviklingen i kommunesektoren fra 2001 til 2002. Foreløpige anslag indikerer et uendret aktivitetsnivå fra 2001 til 2002. På grunn av usikkerheten er det ikke beregnet anslag for timeverk og bruttoinvestering.

Budsjettinformasjon etter framleggelse av nasjonalbudsjett 2005

Omtalen av det økonomiske opplegget for kommunesektoren for 2004 og 2005 er basert på samme tallgrunnlag som er lagt til grunn i Nasjonalbudsjettet 2005. I brev av 3. november 2004 fra finansministeren til Stortingets presidentskap er det informert om at ny informasjon om likningen for 2003 tilsier at anslaget for innbetalte skatter til kommunesektoren i 2004 bør nedjusteres med om lag 1,2 mrd. kroner i forhold til anslaget i Nasjonalbudsjettet 2005. Videre ble det den 12. november 2004 inngått en avtale mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet om statsbudsjettet 2005. Avtalen innebærer en styrking av kommunesektorens frie inntekter i 2005 med 0,8 mrd. kroner. Avtalen inneholder videre et forslag om å øke rammeoverføringene i 2004 med 2,2 mrd. kroner, knyttet til reduserte skatteinntekter for inneværende år.

2.1 Kommunesektorens størrelse

Kommunesektoren forvalter en betydelig del av de økonomiske ressursene i norsk økonomi, jf. del A av tabell 2.1. Målt i forhold til BNP for Fastlands-Norge har kommunesektorens inntekter holdt seg stabile på i overkant av 20 prosent det siste tiåret. Andelen ble redusert til drøyt 17 prosent i 2002, i hovedsak på grunn av overføringen av sykehusene til staten. Tabell 2.1 viser at kommunalt konsum som andel av BNP for Fastlands-Norge økte fra 15,3 prosent i 1999 og 2000 til 16,5 prosent i 2001. Denne økningen må ses i sammenheng med en betydelig økning i kommunale pensjonspremier. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall for 2002 ble andelen redusert til drøyt 13 prosent i 2002, noe som skyldes overføringen av sykehusene til staten.

Målt i forhold til utførte timeverk i norsk økonomi utgjorde sysselsettingen i kommunesektoren i underkant av 20 prosent i 2001. Andelen ble redusert til knapt 16 prosent i 2002, i hovedsak som følge av overføringen av ansvaret for spesialisthelsetjenesten til staten.

Siden en relativt stor andel av de kommuneansatte jobber deltid, er kommunesektorens andel av samlet sysselsetting større målt i personer enn i timeverk. Målt i antall personer var 24,4 prosent av antall sysselsatte ansatt i kommunesektoren, men andelen ble redusert til knapt 20 prosent i 2002 pga. sykehusoverdragelsen. Den kommunale sysselsettingsandelen økte på begynnelsen av 1990-tallet, men har vært relativt stabil fra 1993-1998. Dette må ses i sammenheng med sterk generell sysselsettingsvekst i norsk økonomi disse årene. Fra 1999 var det igjen en viss økning i den kommunale sysselsettingsandelen, blant annet pga. en forholdsvis svak vekst i totalsysselsettingen i norsk økonomi. Den relativt sterke sysselsettingsutviklingen i kommunesektoren gjennom det siste tiåret er påvirket av ulike reformer som er gjennomført, blant annet HVPU-reformen, undervisningsreformen for 6-åringer og satsing på eldreomsorg.

Statistisk sentralbyrå publiserte 30. april i år reviderte, foreløpige regnskapstall for 2003 for kommunesektoren, som en del av statistikken for offentlig forvaltnings inntekter og utgifter. Nye nasjonalregnskapstall for 2003, der de siste tallene for offentlige finanser er

innarbeidet, ble publisert 8. juni og erstatter foreløpige anslag i Økonomisk Utsyn publisert 11. mars tidligere i år. Anslagene for veksten i BNP for Fastlands-Norge er revidert litt ned i 2003 i forhold til tidligere anslag, fra 0,7 prosent til 0,6 prosent.

Den nye informasjonen er innarbeidet i tabell 2.1, og innebærer enkelte endringer i forhold til utvalgets aprilrapport. Anslaget på underskuddet i 2003 er økt fra 13 mrd. kroner til 15 mrd. kroner. Oppjusteringen av underskuddet er blant annet knyttet til at den anslåtte veksten i investeringene fra 2002 til 2003 er økt fra 1,6 prosent (anslag i Økonomisk Utsyn) til drøyt 11 pst. I Økonomisk Utsyn ble det anslått en nedgang i utførte timeverk i kommunesektoren på 0,7 prosent. Med de reviderte nasjonalregnskapstallene anslås nedgangen til 0,2 prosent. Høyere vekst i investeringene og mindre reduksjon i utførte timeverk enn tidligere lagt til grunn medfører at anslått aktivitetsvekst fra 2002 til 2003 er oppjustert fra null i aprilrapporten til 2,2 prosent.

2.2 Aktivitets- og inntektsutvikling

I del B av tabell 2.1 er utviklingen i BNP for Fastlands-Norge stilt sammen med inntekts- og aktivitetsutviklingen i kommunesektoren, som også er illustrert i figur 2.1 og figur 2.2 over perioden 1980-2004.

Boks 2.2: Aktivitetsutvikling, produktinnsats og utførte timeverk

Aktivitetsutvikling

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget en indikator der endring i sysselsettingen målt i timeverk, endring i produktinnsats i faste priser og endring i brutto realinvesteringer i faste priser veies sammen. Som vekter brukes de andelene som lønnskostnader, produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjør av samlede utgifter for de tre kostnadsartene. Siden indikatoren er basert på ressursinnsatsen i kommunesektoren fanger den ikke opp vekst i produksjonen som følge av at en får mer ut av en gitt ressursinnsats.

Produktinnsats (vareinnsats)

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapital slit (bruk av fast realkapital). Produktinnsatsen gjelder anvendte, og ikke innkjøpte, varer og tjenester. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

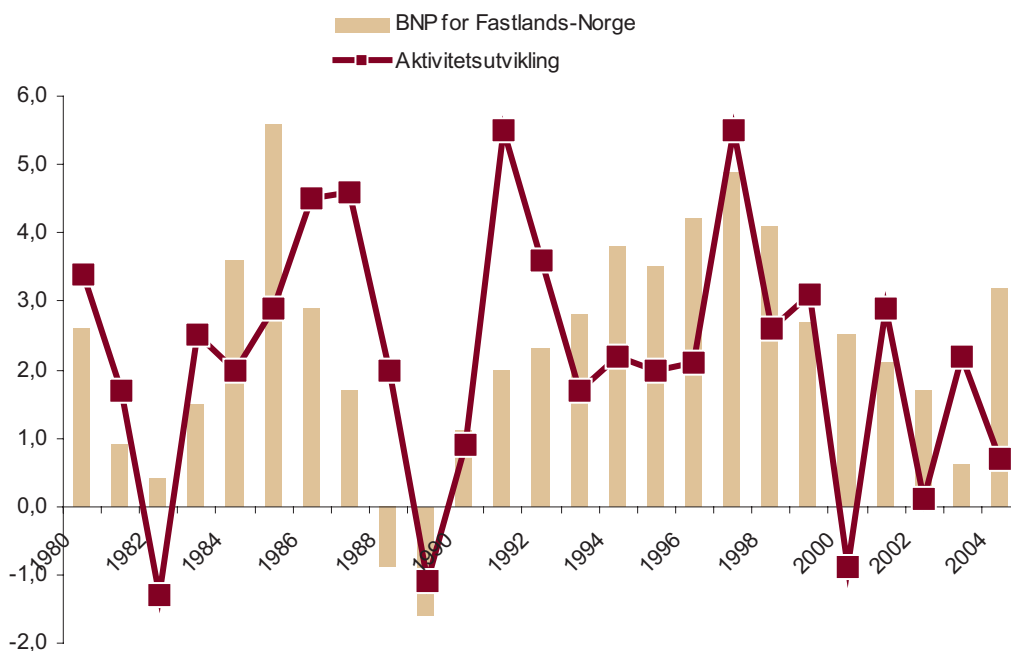
Utførte timeverk

Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter.

Den kommunale aktiviteten økte gjennomgående betydelig mer enn BNP for Fastlands-Norge i andre halvdel av 1980-årene og fram til 1992. Deretter har aktiviteten i kommunesektoren gjennomgående vokst noe langsommere enn verdiskapningen i fastlandsøkonomien, selv om enkelte år viser et motsatt bilde, jf. figur 2.1. I 2003 økte aktiviteten (2,2 prosent) raskere enn BNP for Fastlands-Norge (0,6 prosent). For 2004

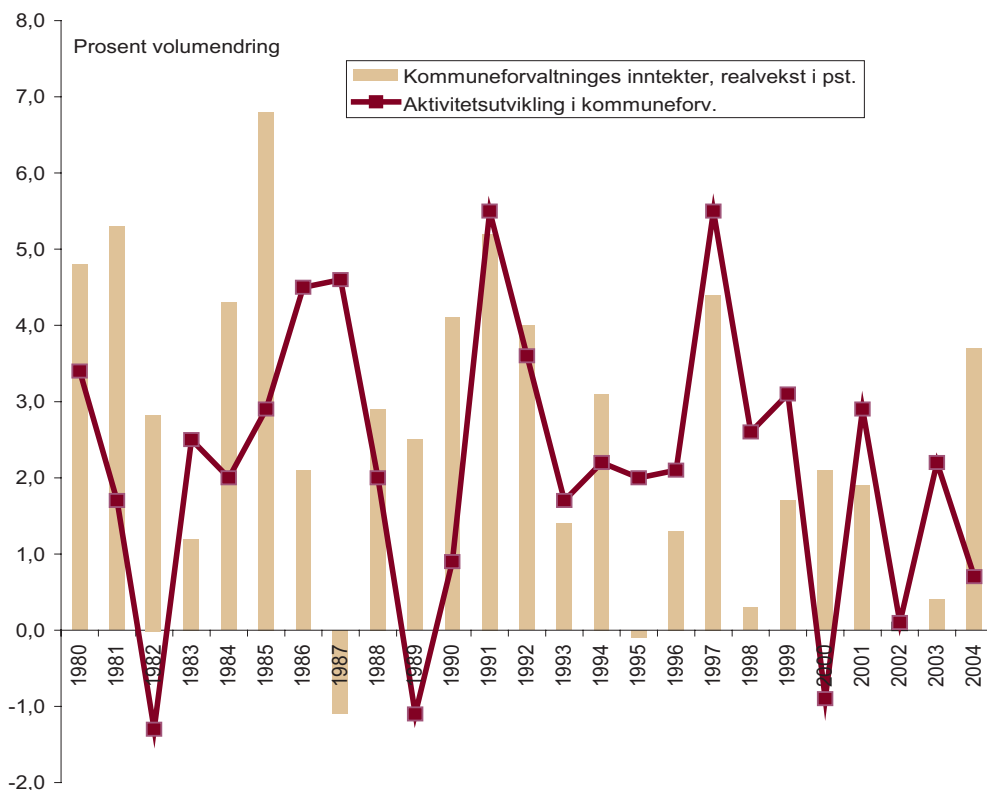
anslås en vekst i kommuneforvaltningens aktivitet på 0,7 prosent, mens veksten i BNP for Fastlands-Norges BNP er anslått til 3,2 prosent.

Figur 2.1 Aktivitetsutviklingen i kommunesektoren 1980-2004. Utviklingen i BNP for Fastlands-Norge. Prosentvis volumendring fra året før.

Figur 2.2 illustrerer aktivitetsutviklingen i kommunesektoren i forhold til inntektsutviklingen. Inntektsveksten varierer gjennomgående mer enn aktivitetsveksten. Dette har blant annet sammenheng med at skatteinngangen enkelte år, særlig i 1994 og 1997, har vist seg å bli høyere enn det som på forhånd ble lagt til grunn i de økonomiske oppleggene. De to siste årene (2003 og 2004) har derimot skatteinntektene blitt lavere enn opprinnelig lagt til grunn i budsjettopplegget for kommunesektoren. I 2003 er som nevnt ovenfor aktivitetsveksten i kommunesektoren anslått til 2,2 prosent, mens realveksten i de samlede inntektene er anslått til 0,4 prosent. I Nasjonalbudsjettet 2005 er aktivitetsveksten fra 2003 til 2004 anslått til 0,7 prosent, mens realveksten i de samlede inntektene er anslått til 3,7 prosent.

Figur 2.2 Inntekts- og aktivitetsutviklingen i kommunesektoren 1980-2004. Prosentvis volumendring fra året før

2.3 Underskudd før lånetransaksjoner og netto gjeld

Overskudd før lånetransaksjoner

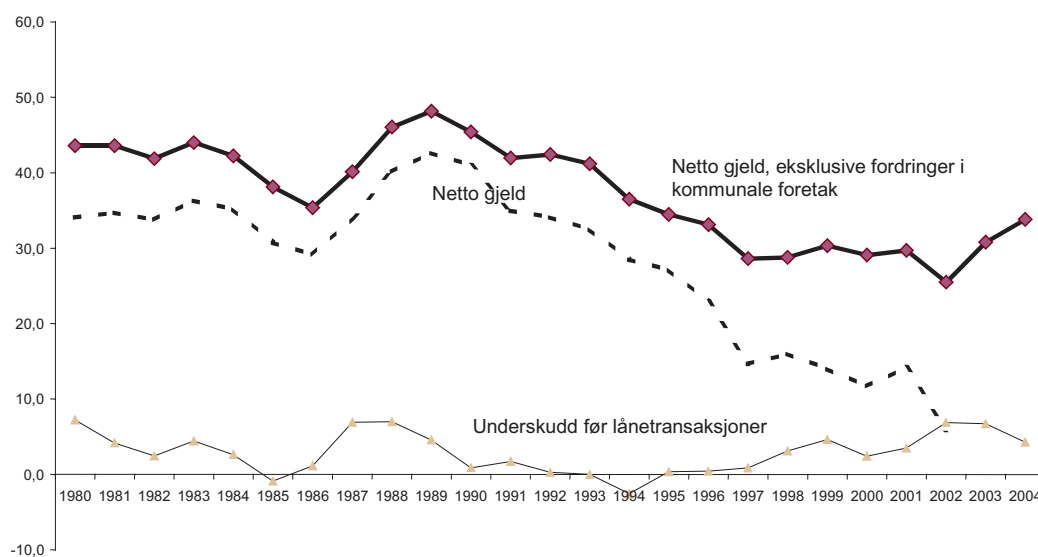
Overskudd før lånetransaksjoner måles som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens låne- og avdragsutgifter er holdt utenom. Overskudd før lånetransaksjoner, med tillegg for evt. omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon. Dersom overskudd før lånetransaksjoner er negativt, betegnes dette ofte underskudd før lånetransaksjoner. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Tabell 2.1 og figur 2.3 viser utviklingen i overskudd før lånetransaksjoner og utviklingen i netto gjeld samlet for kommuner og fylkeskommuner. I perioder med høyere aktivitetsvekst enn inntektsvekst er det en tendens til at underskuddet øker. I 2003 anslås underskuddet til 15 mrd. kroner, tilsvarende 6,7 prosent av inntektene. Siden det for 2004 anslås en betydelig lavere vekst i kommuneforvaltningens aktivitet enn i realinntektene anslås underskuddet å bli redusert til knapt 10 mrd. kroner, tilsvarende 4,3 prosent av inntektene.

Utviklingen i investeringene i kommunesektoren har stor innvirkning på variasjonen i underskuddet. Det framgår av tabell 2.1 at investeringsnivået i kommunesektoren var

høyt i andre halvdel av 1990-årene. Som gjennomsnitt for perioden 1990-97 utgjorde investeringene 9,6 prosent av sektorens samlede inntekter. Økningen var særlig sterk i 1997 med over 35 prosent (knyttet til grunnskolereformen), og investeringsandelen økte til 12 prosent. Det høye investeringsnivået har senere år blitt videreført blant annet gjennom investeringer knyttet til eldresatsingen. Målt i forhold til inntektene har investeringene svingt rundt 12 prosent de siste årene. Kvartalsvise nasjonalregnskapstall for 1. halvår kan imidlertid indikere en nedgang i investeringsnivået i kommunene i 2004.

Figur 2.3 Netto gjeld og underskudd før lånetransaksjoner i kommuneforvaltningen. 1980-2004. Prosent av løpende inntekter

Kommunesektorens netto gjeld som andel av inntektene er et uttrykk for belastningen knyttet til å betale renter og avdrag. Tidsforløpet for underskudd og netto gjeld er illustrert i figur 2.3.

Figur 2.3 inneholder to indikatorer for utviklingen i kommunesektorens netto gjeld. Den ene indikatoren er ukorrigerte tall, mens den andre indikatoren er korrigert for fordringer (aksjer og andeler) i kommunale foretak. Det framgår av den ukorrigerte serien at netto gjeld, målt som andel av inntektene, ble betydelig redusert siste halvdel av 1990-tallet, til om lag 14 prosent ved utgangen av 2001 og til 6 prosent ved utgangen av 2002. Denne reduksjonen har skjedd til tross for en økning i nivået på underskuddene. At gjeldsandelen ikke har økt skyldes positive omvurderinger av balanseposter. Denne utviklingen er trolig i stor grad knyttet til omdanningen innenfor kraftsektoren. Omvurderinger knyttet til aksjer og andeler i kommuneforetak er holdt utenom i den korrigerte gjeldsandelen som inngår i figur 2.3, men det inngår fortsatt omvurderinger på enkelte andre balanseposter som det ikke er korrigert for. Gjeldsandelen, slik den kan beregnes når fordringer i kommunale foretak holdes utenom, viser at til tross for underskudd i kommuneøkonomien siden 1995 har gjeldsandelen fra 1997 holdt seg om lag konstant på i underkant av 30 prosent fra 1997 og fram til 2001. Gjeldsandelen ble redusert fra knapt 30 prosent ved utgangen av 2001 til drøyt 25 prosent ved utgangen av

2002. Gjeldsnivået målt i forhold til inntektene er lavere enn i første halvdel av 1990-tallet, da gjeldsandelen i gjennomsnitt var om lag 40 prosent.

2.4 Netto driftsresultat

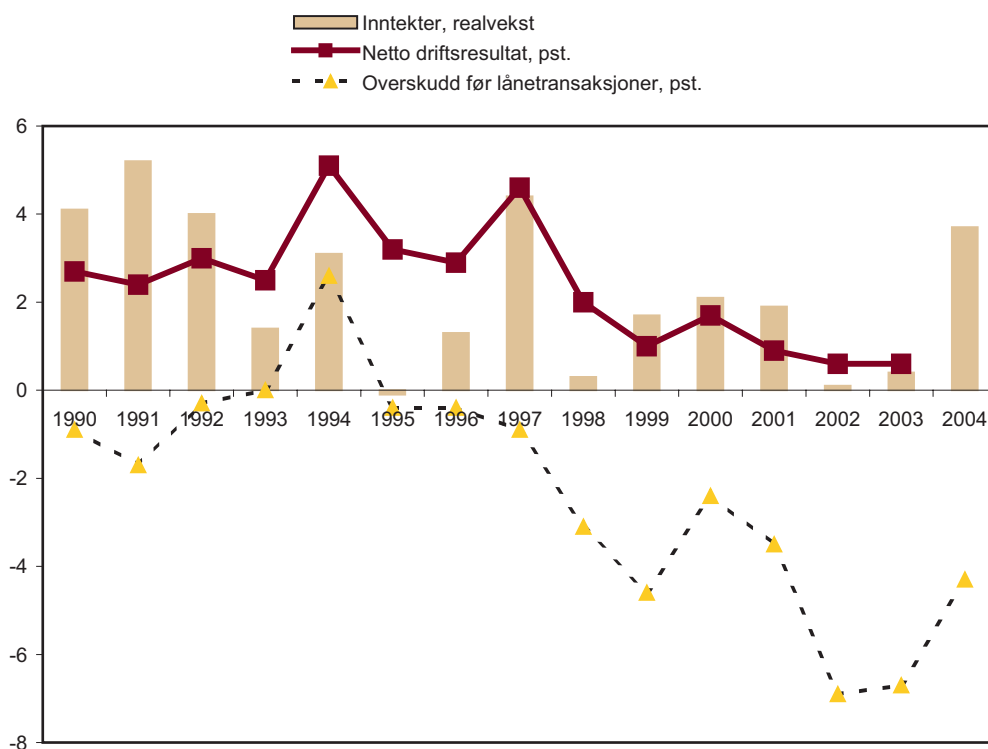
Netto driftsresultat er en viktig indikator for vurdering av den økonomiske balansen i kommuner og fylkeskommuner. Netto driftsresultat viser årets driftsoverskudd etter at renter og avdrag er betalt, og er et uttrykk for hva kommuner og fylkeskommuner sitter igjen med til avsetninger og investeringer.

Kommunesektoren har hatt svake netto driftsresultater de senere årene. Mens netto driftsresultat for sektoren gjennomgående utgjorde 3 - 5 prosent av driftsinntektene i årene 1990-97 har andelen etter dette vært under 2 prosent.

Regnskapstall fra Statistisk sentralbyrå viser et netto driftsresultat samlet for kommunesektoren i 2003 på 0,6 prosent av driftsinntektene, som er det samme som i 2002. En nærmere redegjørelse for netto driftsresultat i kommunene og fylkeskommunene er gitt i kapittel 4.

Figur 2.4 viser utviklingen i netto driftsresultatet over perioden 1990-2003 sammenliknet med realveksten i kommunesektorens inntekter og overskudd før lånetransaksjoner. Det framgår at netto driftsresultatet holdt seg på et forholdsvis høyt nivå fram til 1997 så lenge realveksten i kommunesektorens inntekter var høy. Etter 1997 har inntektsveksten gjennomgående vært lavere og netto driftsresultatet har blitt redusert, som følge av at aktivitetsutviklingen har vært sterkere enn inntektsveksten.

Figur 2.4 Utviklingen i netto driftsresultat (i prosent av driftsinntekter) 1990-2003, sammenliknet med utviklingen i kommunesektorens inntekter (prosent volumendring fra året før) og overskudd før lånetransaksjoner i prosent av inntekter

2.5 Utvikling i tjenesteproduksjon

Tabell 2.6 viser en del sentrale indikatorer for vurderingen av utviklingen i det kommunale tjenestetilbudet. Indikatorene belyser utviklingstrekk i barnehagesektoren, grunnskole- og videregående opplæring, samt pleie- og omsorgssektoren.

Tabell 2.6 Utvikling i tjenesteproduksjon og ressursinnsats 1999 –2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Barnehagetjenester					
Barnehageplasser i alt, derav:	187 612	189 837	192 649	198 262	205 172
Kommunale plasser	111 478	112 999	115 427	116 229	118 642
Antall årsverk	39 451	39 951	40 901	42 519	44 388
Grunnskoleopplæring					
Elever i alt i grunnskolen	579 804	590 251	599 485	609 899	615 996
Årstimer i alt	43 302 357	43 955 220	44 647 163	45 260 147	44 726 009
Årsverk av undervisningspersonale	52 174	52 811	53 479	52 766	51 112
Pleie- og omsorgstjenester					
Antall mottakere av hjemmetjenester i alt	157 396	159 669	161 169	162 112	161 237
Antall beboere i institusjon	42 691	42 236	41 894	41 635	40 597
Antall beboere i pleie- og omsorgsboliger	43 983	45 515	46 023	46 414	47 590
Årsverk i alt ¹	86 370	89 669	91 820	113 191	114 084
Videregående opplæring					
Antall elever	168 934	163 748	162 920	167 389	178 941
Antall lærlinger	31 446	29 945	29 325	29 085	28 321
Lærerårsverk i alt	24051	23 891	23835	23801	23696
Befolkningsutvikling					
Antall innbyggere 1-18 år og 67 år og over	1 663 649	1 671 124	1 673 009	1 675 445	1 679 370
Antall innbyggere i alt	4 445 329	4 478 497	4 503 436	4 524 066	4 552 252

Kilde: SSB

¹ Brudd i tallserien for årsverk fra 2001 til 2002. Fra 2002 er vikarer inkludert.

Befolkningsutvikling

Innbyggertallet i de viktigste målgruppene for kommunale og fylkeskommunale tjenester (under 18 år og over 67 år) har fra 1999 til 2003 økt med om lag 1 prosent, noe som indikerer et økt behov for tjenester. Det har vært en nedgang i antall barn i barnehagealder, mens antallet barn i skolealder har økt. Antall barn i grunnskolealder holder seg nå på et stabilt nivå, mens antallet elever i videregående opplæring fortsatt øker. Det har blitt flere eldre over 80 år, mens antallet eldre 67 –79 år over blir redusert. Det samlede innbyggertallet har økt noe sterkere enn innbyggertallet i de nevnte målgruppene.

Utvikling i produksjon og ressursinnsats

Det har vært en sterk vekst i antall barnehageplasser i perioden. Ved utgangen av 2003 var det 205 000 plasser. Flere barnehageplasser og færre barn i aldergruppen 1-5 år har bidratt til at barnehagedekningen økte fra 66 prosent i 2002 til 69 prosent i 2003. I barnehageavtalen som er inngått mellom et flertall av partier på Stortinget er det lagt til grunn at full behøvsdekning skal nås innen utgangen av 2005, tilsvarende en dekningsgrad på 80 prosent.

Antallet mottakere av hjemmetjenester i pleie- og omsorgssektoren økte i perioden 1999 til 2001, men har fra 2001 holdt seg stabilt på drøyt 160 000 mottakere. En trend de siste årene er at det blir stadig flere yngre brukere. I 2003 er i overkant av hver fjerde bruker under 67 år. I pleie- og omsorgssektoren har det vært en økning i antall årsverk i perioden. Når en korrigerer for omlegging av statistikkgrunnlaget fra 2001 til 2002 ser det ut til at årsverksinnsatsen har økt sterkere enn antall mottakere av tjenester eller antall plasser.

Antallet elever i grunnskolen har økt de siste årene, men nå er elevtallet i ferd med å bli stabilisert. I videregående skoler derimot er det fortsatt en økning i elevtallene. Blant annet som følge av arbeidstidsavtalen med lærerne og økt leseplikt har det vært en nedgang i antall årsverk i undervisningssektoren.

Dersom en ser alle tjenester under ett er det et inntrykk at tjenestemengden øker sterkere enn befolkningsøkningen skulle tilsi, noe som blant annet har sammenheng med satsinger innen barnehagesektoren og eldreomsorg. For en nærmere gjennomgang av tjenesteytingen vises det til notatet om utviklingen i tjenesteproduksjon og ressursinnsats som utvalget utarbeidet til det 3.konsultasjonsmøtet i august 2004 mellom staten og kommunesektoren. Notatet er gjengitt i sin helhet i kapittel 9.

Produktivitet

Utvalget har studert produktivitetsutviklingen (ressursinnsats per produsert enhet) for kommunene fra 2002 til 2003 innen barnehagesektoren, grunnskolen og pleie- og omsorgssektoren. Produktiviteten er beregnet på grunnlag av utviklingen i målte tjenester og i årsverksinnsats. Beregningene indikerer at produktiviteten har økt i barnehager og grunnskoler, men er noe redusert i pleie- og omsorgssektoren. For de tre sektorene samlet er det om lag uendret nivå på den beregnede produktiviteten i 2002 og 2003.

3. Aktuelt om kommuneøkonomien

I tidligere høstrapporter har kapittel 3 omhandlet kommunesektorens inntekter og utgifter i inneværende år. I denne høstrapporten er omtalen lagt noe om, i retning av en mer temaorientert omtale av aktuelle kommunaløkonomiske saker.

Temaer som omtales i dette kapitlet er:

- utviklingen i kommunesektorens inntekter i 2004 (pkt. 3.1)
- utviklingen i kommunesektorens skatteinntekter i 2004 (pkt. 3.2)
- statlige overføringer til kommunesektoren 2003-2005 (pkt. 3.3)
- gebyrinntekter og prisendringer i kommunale gebyrer (pkt. 3.4)
- lønnskostnader i kommuneforvaltningen (pkt. 3.5)
- rentens virkning på kommuneøkonomien (pkt. 3.6)
- kommunesektorens pensjonskostnader (pkt. 3.7)
- momskompensasjonsordningen (pkt. 3.8)
- regjeringens forslag til kommuneopplegg for 2005 (pkt. 3.9)

Som i tidligere rapporter er det en detaljert oppstilling av kommunesektorens inntekter og utgifter for perioden 2002-2005 i vedlegg 1.

3.1 Utviklingen i kommunesektorens inntekter i 2004

I Revidert nasjonalbudsjett 2004 ble anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2004 justert ned med 1,2 mrd. kroner i forhold til det inntektsanslaget som ble lagt til grunn ved salderingen av budsjettet for 2004. I Nasjonalbudsjettet 2005 ble skatteanslaget for kommunesektoren i 2004 justert ned med 1 mrd. kroner i forhold til anslaget i Revidert nasjonalbudsjett.

I Nasjonalbudsjettet 2005 ble kommunesektorens samlede inntekter i 2004, medregnet de ovennevnte nedjusteringene av skatteinntektene, anslått å øke med om lag 7¼ mrd. kroner, tilsvarende om lag 3¾ prosent. Kommunesektorens frie inntekter ble anslått å øke reelt med vel 4¼ mrd. kroner, tilsvarende om lag 3 prosent.

I Nasjonalbudsjettet 2005 ble det vist til at økte bevilgninger i forbindelse med Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2004, nedjustering av prisveksten på kommunal tjenesteyting og økt bevilgningsbehov til ressurskrevende brukere også har betydning for kommunesektorens inntektsvekst i 2004. Isolert sett bidrar disse forholdene til å øke kommunesektorens realinntekter i 2004 med nærmere 1 mrd. kroner.

I brev av 3. november 2004 fra finansministeren til Stortingets presidentskap ble det informert om at ny informasjon om likningen for 2003 tilsier at anslaget for innbetalte skatter til kommunesektoren i 2004 bør nedjusteres med om lag 1,2 mrd. kroner i forhold til anslaget i Nasjonalbudsjettet 2005. Samlet er anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2004 etter dette justert ned med 3,4 mrd. kroner i forhold til saldert budsjett.

Den 12. november 2004 ble det inngått en avtale mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet om statsbudsjettet for 2005. I lys av at kommunesektorens skatteinntekter for 2004 ligger an til å bli vesentlig lavere enn lagt til grunn i fjor høst, foreslås det i budsjettavtalen at rammeoverføringene i 2004 økes med 2,2 mrd. kroner i forbindelse med nysalderingen av statsbudsjettet for 2004.

Kommunesektorens samlede inntekter i 2004 kan etter dette anslås å øke med om lag 8¼ mrd. kroner, tilsvarende om lag 4¼ prosent, hvorav vekst i frie inntekter utgjør vel 5¼ mrd. kroner, tilsvarende om lag 3¾ prosent.

3.2 Nærmere om utviklingen i kommunesektorens skatteinntekter i 2004

Skatteinntektene til kommunene økte med 5,5 prosent i perioden januar-september 2004, mens skatteinntektene til fylkeskommunene ble redusert med 5,4 prosent i samme periode.

I Nasjonalbudsjettet 2005 er det lagt til grunn at skatteinntektene i 2004 vil øke med 7,7 prosent på årsbasis for kommunene og at de vil falle med 4,8 prosent for fylkeskommunene. Reduksjonen i fylkeskommunenes skatteinntekter må ses i sammenheng med at skattøren ble redusert fra 2003 til 2004 som følge av at oppgaver knyttet til barnevern, familievern og rus er flyttet over til staten fra 2004.

I brev av 3. november 2004 fra finansministeren til Stortingets presidentskap er det informert om at ny informasjon om likningen for 2003 tilsier at anslaget for innbetalte skatter til kommunesektoren i 2004 bør nedjusteres med om lag 1,2 mrd. kroner i forhold til anslaget i Nasjonalbudsjettet 2005. Nedjusteringen av skatteanslaget er knyttet til lavere gevinster og høyere tap ved realisasjon av aksjer enn tidligere lagt til grunn. Disse skattegrunnlagene svinger kraftig fra år til år, men bevegelsene har tidligere år fulgt børskursene. For skatteåret 2003 utviklet gevinstene seg imidlertid svakt, selv om aksjekursene steg betydelig gjennom året.

Tabellene nedenfor viser skatteinngangen i perioden januar-september for kommunene gruppert etter fylke og inntektsnivå. Tallene for skatteinngangen viser at veksten i skatteinntektene fra januar til september har vært relativt lav i Oslo i forhold til resten av landet, mens veksten i skatteinntektene har vært relativt høy for kommuner i Rogaland, Trøndelagsfylkene og Finnmark.

Tabell 3.1 Utviklingen i skatteinntektene til kommunene gruppert fylkesvis. Januar-september 2004. Prosentvis endring fra tilsvarende periode året før

	Skatteinntekter	Skatt pr. innbygger
Østfold	5,7	5,1
Akershus	5,4	4,2
Oslo	3,4	2,5
Hedmark	5,0	5,0
Oppland	4,6	4,5
Buskerud	5,8	5,4
Vestfold	5,0	4,4
Telemark	3,5	3,3
Aust-Agder	6,3	6,1
Vest-Agder	6,3	5,7
Rogaland	7,4	6,3
Hordaland	6,3	5,4
Sogn og Fjordane	2,3	2,4
Møre og Romsdal	5,0	4,9
Sør-Trøndelag	8,7	7,8
Nord-Trøndelag	7,3	7,0
Nordland	4,0	3,9
Troms	6,0	5,7
Finnmark	8,3	8,8
I alt	5,5	4,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I tabell 3.2 er utviklingen i skatteinntektene målt etter kommunenes inntektsnivå. Kommuner med gjennomsnittlig skatteinntekt under 110 prosent av landsgjennomsnittet omfattes av inntektsutjevningen i inntektssystemet, og utgjorde i 2003 om lag 390 kommuner. Det framgår av tabellen at veksten i skatteinntektene i perioden januar-september har vært størst i kommuner med inntektsnivå under 110 prosent av landsgjennomsnittet, og at veksten i skatteinntektene samtidig avtar med økende inntektsnivå.

Tabell 3.2 Skatteinngangen etter inntektsnivå pr. innbygger. Januar-september 2004. Endring i prosent fra tilsvarende periode året før

	Skatteinntekter	Skatt pr. innbygger
Hele landet	5,5	4,9
Kommuner med skatteinntekt pr. innbygger under 110 prosent	5,9	5,4
Kommuner med skatteinntekt pr. innb. fra 110 til 134 prosent	4,4	3,4
Kommuner med skatteinntekt over 134 prosent av landsgjennomsnittet	4,2	3,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå

3.3 Overføringer fra staten

Forslaget til kommuneopplegg for 2005 i Nasjonalbudsjettet 2005 innebærer at de statlige overføringene til kommunesektoren øker fra 85,5 mrd. kroner i 2004 til vel 91 mrd. kroner i 2005. Dette gir en relativt sett større vekst i overføringene sammenliknet med utviklingen fra 2003 til 2004. Som det framgår av tabell 3.3 er det store forskjeller i utviklingen i rammeoverføringer og øremerkede tilskudd.

Tabell 3.3 Statlige overføringer til kommuneforvaltningen i 2003-2005. Millioner kroner og endring i prosent fra året før.

	Millioner kroner			Endring i pst.	
	2003	2004	2005	03/04	04/05
Rammeoverføringer	53 425	44 859	46 647	-16,0	4,0
Øremerkede tilskudd innenfor kommuneopplegget	16 583	21 366	22 988	28,8	7,6
Herav:					
Driftstilskudd til barnehager	7 331	8 718	9 595	18,9	10,1
Skjønnsmidler til barnehager 1)	-	496	1 248	-	151,6
Omsorgsboliger/sykehjemsplasser, investeringstilskudd og rente- og avdragskomp.	2 694	3 204	2 723	18,9	-15,0
Psykiatri, driftstilskudd kommuner	1 309	1 599	2 051	22,2	28,3
Vertskommunetilskudd, psykisk utviklingsh. 2)	919	987	481	7,4	-51,3
Ressurskrevende brukere 1)	-	1 505	1 584	-	5,2
Øremerkede tilskudd utenfor kommuneopplegget	11 826	19 241	21 348	62,7	11,4
Herav: Flyktninger og asylsøkere	4 608	5 077	5 335	10,2	5,1
Momskompensasjon 3)	1 695	9 122	11 506	438,1	26,1
Statlige overføringer i alt	81 834	85 466	91 073	4,4	6,6

1) nye øremerkede tilskudd i 2004

2) foreslått delvis innlemmet i rammetilskuddet i 2005

3) ny momskompensasjonsordning i 2004 er finansiert ved reduksjon i rammetilskuddet

Rammeoverføringene ble redusert med 16 prosent fra 2003 til 2004. Dette må blant annet ses i sammenheng med innføringen av den nye momskompensasjonsordningen. Det er fastsatt som prinsipp at momskompensasjonsordningen skal finansieres av kommunesektoren selv. Det er derfor foretatt et trekk i rammetilskuddet tilsvarende de anslåtte momsbetalinger på kjøp som falt inn under ordningen. Utviklingen i rammetilskuddet er også påvirket av den gradvise økningen i skattenes andel av de totale inntektene i perioden 2002-2005. Innenfor et gitt nivå på de frie inntektene innebærer en opptrapping av skatteandelen isolert sett lavere rammetilskudd.

De øremerkede overføringene (innenfor kommuneopplegget) økte med nærmere 29 prosent fra 2003 til 2004, og er anslått å øke med ytterligere 7,6 prosent i 2005. Dette må ses i sammenheng med den statlige satsingen på flere tjenesteområder, blant annet innenfor barnehager og psykiatri. Videre er det etablert et eget øremerket tilskudd knyttet til finansiering av særlig ressurskrevende brukere.

Utviklingen i de øremerkede overføringene er også påvirket av andre forhold, blant annet:

- Handlingsplanen for eldreomsorgen blir nå gradvis faset ut. Fram til 2004 var det en sterk vekst i investeringstilskuddene, men det gis nå ikke flere tilsagn om slike tilskudd.
- Vertskommunetilskuddet halveres i 2005. Tilskuddet er foreslått delvis innlemmet i rammetilskuddet.
- Den sterke veksten i øremerkede tilskudd utenom kommuneopplegget er særlig påvirket av den nye momskompensasjonsordningen.

Det vises til vedlegg 3 hvor det gis en mer detaljert oversikt over de øremerkede tilskuddene.

3.4 Gebyrinntekter

3.4.1 Gebyrer i kommuneforvaltningen

Kommunene har, innenfor rammen av gjeldende lover og forskrifter, en viss grad av frihet til å fastsette satser for egenbetaling og avgifter på enkelte kommunale tjenester. For tjenester der virksomheten har karakter av myndighetsutøvelse, eller kommunen langt på vei er enerådende utfører, kommer selvkostprinsippet til anvendelse. Prinsippet innebærer at kommunen ikke kan sette en brukerpris som overstiger produksjonskostnadene, men den kan fritt fastsette en lavere pris enn dette. Dersom brukerprisen er satt under produksjonskostnaden, driver kommunen med en indirekte subsidiering av brukerne av tjenestene. Når det gjelder renovasjonsavgifter, er kommunene pålagt å sette brukerprisen lik produksjonskostnaden.

Tabell 3.4 viser ordinære og totale gebyrer i kommuneforvaltningen for perioden 2001-2003. Ordinære gebyrer defineres som kommunenes brukerbetalinger og salgsinntekter eksklusive salg av realkapital (artene 600-650 i KOSTRA), mens totale gebyrer i tillegg inkluderer inntekter av egne bygg- og anleggsarbeider.

Tabell 3.4 Gebyrer i kommuneforvaltningen 2001-2003. Millioner kroner

	2001	2002*	2003*
Administrasjon	1 298	1 031	1 073
Barnehager	2 751	2 752	2 721
Undervisning	986	922	964
Grunnskole	110	95	102
Videregående skole	505	487	482
Andre undervisningsformål	371	340	380
Skolefritidsordning	1 341	1 456	1 656
Helse- og sosialtjenester	9 737	8 039	8 489
Kommunehelsetjenester	446	415	473
Somatiske tjenester	1 280	52	-
Tannhelsetjenester	304	326	348
Psykisk helsevern	124	2	-
Pleie og omsorg	4 307	4 611	4 827
Barne- og familievern	19	32	24
Andre sosiale tjenester	3 258	2 602	2 817
Tekniske tjenester mv.	13 177	13 272	13 628
Vann	3 250	3 380	3 415
Avløp / kloakk	4 326	4 484	4 563
Renovasjon	3 462	3 246	3 395
Brannvern / feiing	378	407	441
Samferdsel	1 020	744	781
Andre tekniske tjenester	742	1 012	1 032
Næringsøkonomiske formål	290	317	323
Kultur og idrett	996	1 039	1 074
Sum ordinære gebyrer	30 576	28 827	29 928
Inntekter av egne bygg- og anleggsarbeider	1 188	957	961
Totale gebyrer	31 764	29 784	30 889

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.4 viser at ordinære gebyrer i kommuneforvaltningen ble redusert med over 1,7 mrd. kroner fra 2001 til 2002. Dette skyldes i hovedsak statens overtakelse av sykehusene, noe som påvirket både administrasjonsgebyrene og gebyrene for helse- og sosialtjenester. Fra 2002 til 2003 steg de samlede gebyrene med drøyt 1,1 mrd. kroner.

Til tross for at antall barn i kommunale barnehager har økt i perioden 2001-2003, lå barnehagegebyrene stabilt på i overkant av 2,7 mrd. kroner i denne perioden. Dette må ses i sammenheng med at staten har økt det kommunale driftstilskuddet til barnehager med sikte på å redusere foreldrebetalingen, jf. avsnitt 3.4.2 for en oversikt over utviklingen i kommunale barnehagesatser.

Nær halvparten av de kommunale gebyrinntektene faller i kategorien tekniske tjenester, hvorav de viktigste er knyttet til avløp og kloakk, renovasjon og vannforsyning. Som nevnt er dette tjenester hvor kommunene i stor grad må prise etter selvkostprinsippet.

Det vises til vedlegg 10 for oversikt over gebyrinntekter fordelt på kommuner og fylkeskommuner.

3.4.2 Prisendringer i kommunale gebyrer

Tabell 3.5 viser utviklingen i egenbetaling i kommunale barnehager fra januar 2001 til august 2004. Prisendringene er basert på en utvalgsundersøkelse som er foretatt i forbindelse med utarbeiding av den generelle konsumprisindeksen.

Tabell 3.5 Prosentvis endring i egenbetalinger i kommunale barnehager

	jan 01 - jan 02	jan 02 - jan 03	jan 03 - jan 04	jan 04 - aug 04
Hele landet	-4,1	-1,3	-7,1	-2,5
Oslo og Akershus	0,0	-4,0	-13,7	-2,2
Hedmark og Oppland	-6,7	3,2	-7,1	1,5
Sørøstlandet ¹	-5,1	-1,1	-7,6	1,4
Agder/Rogaland	-3,7	0,4	-4,4	-3,9
Vestlandet ²	-5,2	-1,6	2,3	-4,6
Trøndelag	-1,2	-0,3	-8,3	-6,1
Nord-Norge	-3,3	-1,5	-5,3	-3,7
Konsumprisindeksen (KPI)	1,3	5,0	-1,8	0,5

¹ Østfold, Buskerud, Vestfold og Telemark.

² Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.5 viser at egenbetalingene har gått ned i alle regioner de siste årene sett under ett, selv om det også har vært økte egenbetalinger i noen regioner i enkelte delperioder. Nedgangen i egenbetalingen må ses i sammenheng med at Stortinget har vedtatt å øke driftstilskuddet til barnehagene, blant annet med sikte på å redusere foreldrebetalingen. Tabell 3.5 viser samtidig at det er klare regionale forskjeller knyttet til utviklingen i egenbetalingssatsene. For eksempel har Oslo og Akershus hatt det sterkeste fallet, med en nedgang på nærmere 20 prosent fra januar 2001 til august 2004, mot en nedgang på 15 prosent for landet sett under ett. Dette er en betydelig nedgang sammenliknet med utviklingen i det generelle prisnivået, målt ved konsumprisindeksen, som har økt med 5 prosent i samme periode.

Tall fra Statistisk sentralbyrå pr. august 2004 viser at de fleste kommunale barnehagene, og i noe mindre grad de private, har fulgt opp forskriften om maksimalpris på 2 750 kroner som ble innført 1. mai 2004. Dette er trinn én i barnehageforliket som legger til grunn at det skal innføres maksimalpris på foreldrebetalingen i to trinn, jf. Ot.prp. nr. 76 (2002-2003).

Tabell 3.6 viser utviklingen i kommunale gebyrer knyttet til bolig. Dette er gebyrer for vann, avløp, renovasjon og feiing. Årlig prisendring i disse gebyrene publiseres av Statistisk sentralbyrå og er basert på data innhentet gjennom KOSTRA-rapporteringen.

Tabell 3.6 Prisendringer i kommunale gebyrer tilknyttet bolig. Prosent

	jan 01 - jan 02	jan 02 - jan 03	jan 03 - jan 04
Vann	4,6	6,4	1,3
Avløp	4,2	5,0	1,1
Renovasjon	3,8	2,6	1,3
Feiing	4,4	5,3	6,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Når det gjelder utviklingen i gebyrene til vann-, avløps- og renovasjonstjenester, viser tabell 3.6 at gebyrveksten har avtatt fra 2003/2004 i forhold til tidligere år. I perioden 2002/2003 har finansiell dekningsgrad gått opp, blant annet på grunn av at fokuset på selvkostprinsippet er økt, noe som dermed har bidratt til å øke gebyrene. Når den finansielle dekningsgraden utgjør 100 prosent, er det grunn til å vente at veksten i gebyrene vil flate ut, noe som samsvarer med gebyrveksten i siste periode. Gebyrveksten i perioden 2001-2003 kan også være påvirket av investeringer som er foretatt som en tilpasning i forhold til nye forskrifter og innføring av sluttbehandlingsavgift for avfall.

Det er likevel vanskelig å trekke entydige konklusjoner om drivkreftene bak utviklingen i de kommunale gebyrer knyttet til bolig, blant annet fordi utviklingen i disse gebyrene er forskjellig fra region til region. Det er også betydelige forskjeller innad i regioner.

3.5 Lønnskostnader i kommuneforvaltningen

Den klart største utgiftkomponenten i kommunesektoren er lønnskostnader. De siste tre årene har lønnskostnadene utgjort mer enn 60 prosent av de løpende utgiftene i sektoren. Tabell 3.7 viser utviklingen i lønnskostnadene fra 2001 til 2003.

Tabell 3.7 Lønnskostnader i kommuneforvaltningen

	Lønnskostnader. Løpende priser. Mill. kr	Lønnskostnader. Endr. i pst. fra samme periode året før	Utførte timeverk. Endr. i pst. fra samme periode året før	Lønn per normalårsverk. Endr. i pst. fra samme periode året før
2001	144 775	10,0	0,3	4,5
2002 ¹	120 266	-16,9	-20,3	4,1
2003	127 387	5,9	-0,2	4,6

¹ Endringstallene for 2002 er påvirket av sykehusreformen

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.7 viser at lønnskostnadene falt med nærmere 17 prosent fra 2001 til 2002. Dette må imidlertid ses i sammenheng med at staten overtok ansvaret for spesialhelsetjenesten fra fylkeskommunene med virkning fra 1. januar 2002. På grunn av denne reformen bør endringstall for 2002 tolkes med forsiktighet. Fra 2002 til 2003 steg lønnskostnadene med knapt 6 prosent.

Utviklingen i lønnskostnadene kan deles i utviklingen i henholdsvis volum og pris. Den viktigste delen i volumkomponenten er endringer antall utførte timeverk, mens endring i lønn pr. normalårsverk er en viktig del i priskomponenten. Dette er vist i tabellen. Endring i lønn pr. normalårsverk gir et bedre uttrykk for lønnsutviklingen i kommuneforvaltningen enn endring i totale lønnskostnader. Dette fordi totale lønnskostnader kan være påvirket av endringer i sektoromfang, jf. eksempelvis sykehusreformen i 2002. Tabell 3.7 viser at lønn pr. normalårsverk økte med 4,6 prosent fra 2002 til 2003. Skolepakke 2, som innebar lønnsøkning og økt leseplikt for lærerne, bidro til å trekke opp veksten i lønn pr. normalårsverk.

Boks 3.1 Kommuneforvaltningens lønnskostnader

Kommuneforvaltningens lønnskostnader er i nasjonalregnskapet definert som summen av total lønn og sosiale kostnader. Total lønn inkluderer lønn til faste og midlertidige ansatte, samt overtidsgodtgjørelse og naturallønn. Sosiale kostnader er kommunenes pensjonspremier og arbeidsgiveravgift. Totale lønnskostnader kan deles i en volumkomponent og en priskomponent.

Volumkomponenten består av antall utførte timeverk i kommuneforvaltningen multiplisert med en faktor som antas å beskrive arbeidsproduktiviteten. Usikkerheten ved volumkomponenten er knyttet blant annet til omfanget av fravær (for eksempel sykdom eller permisjon).

Priskomponenten inneholder sammenhenger om lønn pr. normalårsverk, sosiale kostnader pr. normalårsverk, antall utførte timeverk pr. normalårsverk og utviklingen i arbeidsproduktiviteten. Lønn pr. normalårsverk er definert som forholdet mellom total lønn og antall normalårsverk for lønnstakere i kommuneforvaltningen. Antall normalårsverk er lik summen av antall heltidsansatte og deltidsansatte omregnet til heltidsansatte. Tilsvarende definisjon gjelder for sosiale kostnader pr. normalårsverk. For kommunal forvaltning er lønn og sosiale kostnader pr. normalårsverk særlig basert på informasjon om lønnsoppgjørene. Usikkerheten er først og fremst knyttet til endringer i overtidsgodtgjørelse. Når det gjelder antall utførte timeverk pr. normalårsverk, vil denne variere fra år til år blant annet som følge av at antall virkedager varierer.

3.6 Renteutviklingens virkning på kommuneøkonomien

Kommunesektorens renteinntekter og renteutgifter holdes utenom når regjeringen utarbeider forslag til inntektsrammer for kommunesektoren, først og fremst fordi låneopptak og bankinnskudd er kommunesektorens eget ansvar og ikke noe som sentrale myndigheter kan styre gjennom budsjettvedtak. Virkningen av endringer i rentenivået vil derfor komme i tillegg (enten som gevinst eller tap) til den inntektsrammen som Stortinget har fastsatt.

Siden desember 2002 har Norges Bank redusert styringsrenten med 5,25 prosentpoeng. Kommuneøkonomien blir påvirket både direkte og indirekte av en renteendring. Den direkte virkningen av en renteendring knytter seg til effekten på gjelds- og fordringsposter, mens den indirekte effekten knytter seg til virkningen på finansavkastningen i KLP og livselskapene. Nedenfor drøftes disse to forholdene hver for seg, og det pekes på enkelte faktorer som må tas i betraktning når en skal gi anslag for gevinst eller tap for kommunesektoren som følge av en renteendring.

3.6.1 Kommunesektoren som gjelds- og fordringshaver

Kommunesektorens netto rentebærende gjeld kan anslås til 70-80 mrd. kroner. På kort sikt vil en nedgang i renten først og fremst få følger for den delen av denne nettogjelden som har flytende rente. En betydelig del av kommunesektorens gjeld har langsiktig rentebinding, slik at denne delen av gjelden bare gradvis vil bli påvirket av en rentenedgang. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at rentenedgangen har bidratt til nedgang i kommunesektorens netto renteutgifter med knapt 900 mill. kroner fra 2002 til 2003, jf. vedlegg 1. Renteinntektene falt med vel 200 mill. kroner, mens renteutgiftene falt med 1 100 mill. kroner.

Kommunesektoren vil ikke nyte godt av rentenedgangen for den delen av nettogjelden som er knyttet til opptak av lån til etablering av sykehjemsplasser, omsorgsboliger og opprusting av skolebygg. For låneopptak til disse formålene gir staten tilskudd til dekning av renteutgiftene. Normalt vil disse tilskuddene reduseres i takt med rentenedgangen, og kommunene har derfor ingen gevinst av rentenedgangen knyttet til disse lånene.

3.6.2 Virkning på finansavkastning i kommunale pensjonsfond

Kommunesektoren har plassert betydelige pensjonsmidler i fond. En arbeidsgruppe med representanter for staten og kommunesektoren avga i april 2002 rapporten *Kommunesektorens pensjonsutgifter*. Det ble der anslått at kommunesektoren hadde midler tilsvarende i alt 105-110 mrd. kroner i pensjonskassene. ECON har senere anslått størrelsen på kommunesektorens pensjonsmidler til 130-140 mrd. kroner.

Endringer i renten vil påvirke finansavkastningen i KLP og livselskapene. Dette vil i neste omgang kunne gi seg utslag i pensjonspremiene. En nedgang i rentenivået vil isolert sett redusere avkastningen på den delen av pensjonskassenes porteføljer som blir påvirket av endringer i den flytende renten. Dette vil isolert sett kunne føre til økte pensjonspremier. En nedgang i rentenivået vil på den annen side kunne ha en positiv effekt på avkastningen av andre aktiva, som eiendom og aksjer.

Pensjonskassenes forvaltning av kapitalen er ikke statisk. Når det skjer endringer i finansmarkedene, må en forvente at sammensetningen av pensjonskassenes porteføljer endres. Det er derfor vanskelig å tallfeste virkningen av en renteendring på finansavkastningen i KLP og livselskapene.

3.7 Kommunesektorens pensjonskostnader

Etter omleggingen av regnskapsreglene for føring av pensjonsutgifter i kommunesektoren i 2002, er det *pensjonskostnadene* og ikke *pensjonspremiene* som skal innpasses i de årlige kommunebudsjettene. Utviklingen i pensjonspremiene bestemmes i stor grad av lønnsveksten og avkastningen på pensjonsmidlene det enkelte år. Kommunal Landspensjonskasse (KLP) har nylig informert sine kunder om at premiesatsene i pensjonsordningene nå er på et stabilt nivå og at de neppe vil øke i de nærmeste år, gitt at de forsikringsmessige risikoforutsetninger ikke endres vesentlig. Utviklingen i pensjonskostnadene bestemmes på sin side av aktuarmessige og økonomiske forutsetninger. De økonomiske forutsetninger som anvendes er gjennomsnittsnivåer for rentenivå og lønnsvekst for en 10-års periode. Fordi rentenivået var høyere og

lønnsveksten lavere i de år som nå *ikke* regnes med som en del av denne 10-års perioden i forhold til de nye år som nå *skal* regnes med, bidrar dette isolert sett til en økning i pensjonskostnadene for kommunesektoren. KLP har varslet sine kunder om en økning i pensjonskostnadene på i størrelsesorden 15 prosent fra 2004 til 2005, og en ytterligere økning på mellom 5 og 10 prosent fra 2005 til 2006, avhengig av hvordan den faktiske lønnsveksten og renteutviklingen blir i 2005.

3.8 Momskompensasjonsordningen

Fra 1. januar 2004 ble det etablert en ny, generell momskompensasjonsordning for kommuner og fylkeskommuner. Den generelle ordningen erstattet den begrensede momskompensasjonsordningen som hadde vært i drift siden 1. mai 1995.

Formålet med kompensasjonsordningen er å nøytralisere konkurransevridninger som kan oppstå som følge av merverdiavgiftssystemet, ved at kommunenes kjøp av tjenester fra private blir likestilt med kommunal egenproduksjon av tjenester.

Det er fastsatt som et prinsipp at momskompensasjonsordningen skal finansieres av kommunesektoren selv gjennom et trekk i rammetilskuddet. I utgangspunktet skal derfor verken staten eller kommunesektoren tjene eller tape på momskompensasjonsordningen. I den grad ordningen over tid fører til mer effektiv ressursbruk, vil kommunene og fylkeskommunene beholde gevinsten.

Trekket i kommunenes og fylkeskommunenes rammetilskudd som ble foretatt i statsbudsjettet for 2004, var basert på *anslåtte* momsbetalinger på kjøp i 2004. Det er tidligere varslet at omfanget av trekket vil bli vurdert på nytt i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005. Da er omfanget av de samlede kompensasjonskrav fra kommunesektoren for 2004 kjent.

I brev av 15. november 2004 fra Kommunal- og regionaldepartementet til alle kommuner og fylkeskommuner blir det orientert om videre prosess knyttet til den varslede etterberegningen av uttrekket i rammetilskuddet. Det legges opp til en vurdering både av det samlede trekket i rammetilskuddet og fordelingen av trekket mellom kommuner og mellom fylkeskommuner.

Det samlede trekket i rammetilskuddet er knyttet til forventet momskompensasjon for anskaffelser som er foretatt over henholdsvis driftsregnskapet og investeringsregnskapet. Etterberegningen av uttrekket må derfor ta hensyn til forhold både på drifts- og investeringssiden.

Samlede krav om momskompensasjon for 2004 vil foreligge i februar 2005 på bakgrunn av foreløpige tall fra Skattedirektoratet. Videre vil det i mars 2005 foreligge foreløpige regnskapstall for kommuner og fylkeskommuner. De foreløpige regnskapstallene vil gi informasjon om hvordan kompensasjonskravene fordeler seg på drift og investeringer. Kommunal- og regionaldepartementet legger opp til å foreta en vurdering av det samlede uttrekket i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2005.

For den enkelte kommune eller fylkeskommune kan det oppstå avvik mellom trekk i rammetilskuddet og faktiske momskompensasjonskrav, eksempelvis som følge av at

investeringsnivået avviker fra det som ble lagt til grunn ved beregningen av uttrekket. I brevet fra departementet understrekes det at dersom momskompensasjonskravet er lavere enn uttrekket og dette skyldes et lavt investeringsnivå, vil det etter departementets vurdering *ikke* være grunnlag for å foreta en omfordeling av uttrekket mellom kommuner eller mellom fylkeskommuner. Derimot åpner departementet for å foreta omfordelinger mellom kommuner og mellom fylkeskommuner dersom avvik mellom momskompensasjonskrav og uttrekket skyldes beregningen av moms på kjøp i driftsregnskapet.

Grunnlaget for vurdering av fordelingen av uttrekket mellom kommunene og mellom fylkeskommunene vil foreligge først i juni 2005, når de reviderte regnskapene er fastsatt. Vurderingen av eventuelle omfordelinger vil derfor først kunne foretas høsten 2005.

I brevet presiserer departementet at det kun er åpnet for en vurdering av den *kortsiktige* fordelingen av trekket i rammetilskuddet. Gjennom inntektssystemets objektive kriterier og overgangsordningen på fem år vil uttrekket få en langsiktig fordeling. Det legges ikke opp til en egen vurdering av disse omfordelingsvirkningene. På sikt vil den enkelte kommunes og fylkeskommunes bidrag til finansieringen av ordningen være uavhengig av hva kommunen årlig mottar i kompensasjon.

3.9 Kommuneøkonomien i 2005

Omtalen av Regjeringens økonomiske opplegg for 2005 er basert på framstillingen i Nasjonalbudsjettet 2005 og Kommunal- og regionaldepartementets budsjettproposisjon for 2005.

Regjeringen varslet i Kommuneproposisjonen 2005 en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på 2-2½ mrd. kroner fra 2004 til 2005, eller om lag 1 prosent. Videre ble det varslet en reell vekst i de frie inntektene neste år på ¾ - 1½ mrd. kroner. Veksten var regnet fra det nivået på kommunesektorens inntekter i 2004 som ble anslått i Revidert nasjonalbudsjett 2004 (RNB-nivå for 2004).

Budsjettopplegget for 2005 innebærer en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter fra 2004 til 2005 på nærmere 2¾ mrd. kroner, når veksten regnes fra RNB-nivået for 2004, hvorav vekst i frie inntekter utgjør 1 mrd. kroner (i underkant av ¾ prosent). Regnet i forhold til nivået på kommunesektorens inntekter i 2004, der det tas hensyn til at skatteinntektene er justert ned med 1 mrd. kroner og bevilgningsbehovet for ressurskrevende brukere er justert opp, innebærer opplegget en reell økning i samlede inntekter med knapt 3½ mrd. kroner, eller vel 1½ prosent. Veksten i kommunesektorens frie inntekter utgjør om lag 2 mrd. kroner, når denne regnes i forhold til anslag på regnskap for 2004. Når inntektsveksten er høyere når en regner i forhold til anslag på regnskap for 2004 enn i forhold til RNB-nivået, skyldes dette nedjusteringen av anslaget på skatteinntektene med 1 mrd. kroner.

Ved beregning av realveksten i kommunesektorens inntekter er det lagt til grunn en prisvekst på kommunal tjenesteyting (deflator) på 3,2 prosent fra 2004 til 2005. Deflatoren er blant annet basert på en anslått årslønnsvekst på 4 prosent.

Regjeringen foreslår i budsjettet for 2005 å øke den generelle momssatsen med 1 prosentpoeng. Dette gir isolert sett høyere utgifter, som kommunesektoren vil bli kompensert for gjennom den generelle momskompensasjonsordningen.

Regjeringen fremmet i Kommuneproposisjonen 2005 forslag om å tilføre en del av selskapsskatten til kommunene. Forslaget inneholdt to elementer: Tilføring av en del av selskapsskatten og omlegging av inntektsutjevningen til symmetrisk utjevning. Forslaget er fulgt opp i forslag til statsbudsjettet for 2005, samt at det er lagt fram en egen melding, St.meld. nr. 5 (2004-2005). I 2005 og 2006 vil en andel av selskapsskatten bli tilført kommunene via rammeoverføringene. Fra 2007 vil kommunene få tilført en andel av selskapsskatten fra et felleskommunalt skattefond, som er foreslått tilordnet en skattøre på 4,25 prosent fra inntektsåret 2005.

Det er signalisert at skatteandelen for kommunesektoren skal trappes opp til 50 prosent fram mot 2006. I 2004 anslås skattenes andel av kommunesektorens inntekter til 48 prosent. Det foreslås å øke skatteandelen til 50 prosent i 2005. Tilbakeføringen av en andel av selskapsskatten til kommunene er i denne sammenhengen regnet som skatteinntekter, selv om disse midlene inngår i rammeoverføringene i 2005.

De kommunale maksimalskattørene for personlig skattytere foreslås holdt på samme nivå i 2005 som i 2004 (13,2 prosent). De fylkeskommunale maksimalskattørene for personlig skattytere er foreslått økt med 0,4 prosentpoeng, fra 2,6 prosent i 2004 til 3,0 prosent i 2005.

Budsjettavtale om 2005-budsjettet

Den 12. november 2004 ble det inngått en avtale mellom regjeringspartiene og Fremskrittspartiet om statsbudsjettet 2005. Avtalen innebærer en styrking av kommunesektorens frie inntekter i 2005 med 0,8 mrd. kroner i forhold til regjeringens budsjettforslag i St.prp. nr. 1. Avtalen inneholder videre et forslag om å øke rammeoverføringene i 2004 med 2,2 mrd. kroner, knyttet til reduserte skatteinntekter for inneværende år.

4. Inntektsutviklingen i kommunesektoren 1990-2004

I dette kapitlet illustreres inntektsutviklingen i kommunesektoren fra 1990 til 2004. Tallgrunnlaget for 2004 er basert på Nasjonalbudsjettet 2005.

Overføringen av ansvaret for spesialisthelsetjenesten fra fylkeskommunene til staten i 2002 medførte en betydelig reduksjon av kommunesektorens inntekter og oppgaver. Siden 2002 har derfor utvalget ikke sett det som hensiktsmessig å vise utviklingen i kommunesektorens samlede inntekter, men har samtidig signalisert at det vil bygge opp en ny tidsserie fra og med 2002. Utviklingen i kommunesektorens samlede inntekter illustreres dermed ved hjelp av to tidsserier, en for perioden 1990-2001 og en for perioden 2002-2004. I beregningen av utviklingen i samlede inntekter, er det korrigert både for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetningen. Som i tidligere rapporter, vises også utviklingen i frie inntekter fra 1990 til 2004. De frie inntektene er korrigert for oppgaveendringer, prisutvikling og befolkningsvekst.

Boks 4.1 Om korrigerings av inntekter

Om korrigerings av inntekter:

Uvalget har beregnet en tidsserie som viser utviklingen i kommunesektorens samlede- og frie inntekter. For å gjøre tallene sammenlignbare er det nødvendig å foreta visse korrigerings.

Prisutvikling:

Ved korrigerings for prisutvikling brukes utvalgets egen deflator der det tas hensyn til utviklingen i lønnskostnader per årsverk samt prisen på investeringsvarer og annen produktinnsats. Fra 2003 til 2004 er prisutviklingen anslått til 2,7 prosent.

Oppgaveendringer:

Ved å korrigerings for oppgaveendringer, endringer i finansieringsform, regelendringer m.v. gjøres de to siste årene i tidsserien mest mulig sammenlignbare. Beløpene det korrigeres med er dokumentert i Beregningsteknisk dokumentasjon til Kommunal- og regionaldepartementets årlige budsjettproposisjon, "Grønt hefte", og i budsjetttrundskrivene fra departementet.

Utvikling i innbyggertallet:

Flere innbyggere vil normalt innebære økt etterspørsel etter kommunale tjenester. For å fange opp den isolerte effekten av befolkningstilvekst, er det korrigert for økningen i innbyggertallet fra det ene året til det andre.

Endring i befolkningssammensetningen:

Endring i befolkningssammensetningen betyr endret sammensetning av etterspørselen etter kommunale tjenester, fordi ulike aldersgrupper har ulike behov for tjenester. Ved å korrigerings for endret befolkningssammensetning, tas det hensyn til at befolkningen blir dyrere eller billigere som følge av endringer i befolkningens alderssammensetning.

4.1 Samlede inntekter korrigert for befolkningsvekst og alderssammensetning i perioden 1990 – 2004

Utviklingen i kommunesektorens inntekter kan illustreres på flere ulike måter. Nedenfor er inntektene korrigert for befolkningsvekst og for endringer i alderssammensetningen. Hensikten med korrigeringsene er å ta hensyn til at innbyggerne etterspør ulike tjenester avhengig av alder, og at alderssammensetningen derfor påvirker kostnadene.

I perioden 1990-2004 har de øremerkede tilskuddene fått økt betydning for finansieringen av kommunal aktivitet, blant annet gjennom handlingsplanene innenfor eldreomsorgen, psykisk helse og barnehagereformen mv. For å fange opp utviklingen i de øremerkede tilskuddene, har vi nedenfor tatt utgangspunkt i kommunesektorens samlede inntekter. De samlede inntektene består av summen av frie inntekter, øremerkede tilskudd, gebyrinntekter og andre inntekter innenfor kommuneopplegget, jf. Vedlegg 4. Den beregnede inntektsveksten i perioden 1990-2002 og i perioden 2002-2004 (avsnittet nedenfor forklarer hvorfor en har valgt å dele perioden 1990-2004 i disse to delperiodene) illustrerer mulighetene til å gjennomføre standardhevinger, herunder nye oppgaver og de standardhevinger som følger av vedtatte reformer.

I perioden 1990-2004 er det gjennomført flere reformer som har endret sektorens oppgaver. For å ta hensyn til dette, kunne utvalget i prinsippet korrigert de samlede inntektene for slike oppgaveendringer på tilsvarende måte en har korrigert de frie inntektene, jf. kapittel 4.2. På grunn av at det er usikkert hvor stor betydning finansieringen av disse reformene har hatt for de samlede inntektene, har utvalget derfor valgt å ikke korrigere for oppgaveendringer. Overføringen av ansvaret for spesialisthelsetjenesten fra fylkeskommunene til staten i 2002 medførte imidlertid et betydelig uttrekk fra fylkeskommunenes inntektsramme. Utvalget har derfor valgt å dele perioden 1990-2004 i to delperioder, en periode før og en periode etter sykehusreformen.

Korreksjoner knyttet til endringer i befolkningssammensetningen er foretatt ved hjelp av en kostnadsindeks som er basert på kostnadsnøkkelen i inntektssystemet. Foruten alderskriterier inneholder kostnadsnøkkelen i inntektssystemet også en rekke sosioøkonomiske variable (antall skilte, arbeidsledige, standardiserte dødelighetsrater mv.). Siden alderssammensetningen er en viktig kostnadsdriver i kommunesektoren, har utvalget avgrenset korreksjonene til kun å være basert på alderskriteriene og har ut fra dette konstruert en kostnadsindeks med de relative vektene i nøkkelen.

Tabell 4.1 viser kostnadsnøkkelen for 2004. Denne kostnadsnøkkelen er utformet som en sammenvektning av kostnadsnøkklene for kommunene og fylkeskommunene i 2004, og etter deres andel av det beregnede utgiftsbehovet i 2004.

Tabell 4.1 Kostnadsnøkkelen

Kriterium	Vekt
Andel innbyggere 0-15 år	0,38
Andel innbyggere 16-66 år	0,31
Andel innbyggere 67-80 år	0,10
Andel innbyggere 80 år +	0,21
Sum	1,00

Når en nedenfor korrigerer inntektene for befolkningens alderssammensetning legges samme utgiftsfordeling som i den reviderte kostnadsnøkkelen i tabell 4.1 til grunn i det første året hvor beregningen foretas. I årene etter korrigeres inntektene årlig ved at vektene justeres for relativ befolkningsendring i de respektive aldersgruppene. Den beregnede kostnadsindeksen er vist i tabell 4.2 (raden i tabellen merket *vekt*). Tabellen viser også vekst i befolkningen fra 1990 til 2004, og endringer i befolkningens sammensetning målt i prosentandeler.

Tabell 4.2 Endringer i befolkningens alderssammensetning 1990-2004 målt i prosent av totalbefolkningen. Endringer i kostnadsindeks som følge av årlige befolkningsendringer i forhold til befolkningens sammensetning i 1990. Befolkningsvekst i alt fra 1990-2004 (1990=100)

		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
0-15	Bef. andel	20,4	20,3	20,3	20,4	20,5	20,6	20,7	20,9	21,0	21,0
	Vekt	0,380	0,379	0,379	0,381	0,384	0,385	0,387	0,389	0,391	0,392
	Bef. andel	65,3	65,3	65,2	65,2	65,1	65,1	65,0	65,0	65,0	65,0
	Vekt	0,310	0,310	0,310	0,309	0,309	0,309	0,309	0,308	0,308	0,309
67-79	Bef. andel	10,6	10,6	10,6	10,5	10,4	10,3	10,2	10,0	9,9	9,7
	Vekt	0,100	0,100	0,100	0,099	0,098	0,097	0,096	0,095	0,093	0,091
80 +	Bef. andel	3,7	3,8	3,8	3,9	3,9	4,0	4,0	4,1	4,2	4,2
	Vekt	0,210	0,213	0,217	0,221	0,223	0,227	0,230	0,234	0,237	0,241
I alt	Bef. andel	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
	Vekt	1,000	1,003	1,006	1,011	1,014	1,018	1,022	1,026	1,030	1,034
Befolkningsvekst i landet		100	100,4	101,0	101,6	102,2	102,7	103,2	103,8	104,4	105,0

		2000	2001	2002	2003	2004
0-15	Bef. andel	21,1	21,2	21,2	21,2	21,2
	Vekt	0,395	0,396	0,398	0,397	0,395
16-66	Bef. andel	65,1	65,2	65,3	65,5	65,6
	Vekt	0,309	0,309	0,310	0,311	0,312
67-79	Bef. andel	9,5	9,3	9,0	8,8	8,6
	Vekt	0,090	0,087	0,085	0,083	0,082
80 +	Bef. andel	4,2	4,4	4,5	4,5	4,6
	Vekt	0,241	0,249	0,249	0,248	0,247
I alt	Bef. andel	100	100	100	100	100
	Vekt	1,035	1,041	1,042	1,039	1,035
Befolkningsvekst i landet		105,8	106,4	106,9	107,5	108,1

Tabell 4.2 viser eksempelvis at andelen barn 0-15 år økte fra vel 20 prosent av befolkningen i 1990, til en drøyt 21 prosent i 2004, og at andelen av befolkningen mellom 16 og 66 år var om lag uendret fra 1990 til 2004. Det framgår videre av tallene for vektene i kostnadsindeksen, at utviklingen i befolkningens alderssammensetning i perioden isolert sett har bidratt til å øke

kostnadene i kommunesektoren. Effekten av endringer i befolkningens alderssammensetning innebærer isolert sett en kostnadsøkning på 3,5 prosent fra 1990-2004. Tabellen viser også i samme periode at befolkningen i alt har økt med 8,1 prosent. Denne befolkningsøkningen har derfor hatt større betydning for kostnadsveksten enn endringen i alderssammensetningen, dersom en legger til grunn at oppgavene var de samme i 1990 som i 2004.

4.2 Inntektsutviklingen 1990 – 2004

Overføringen av sykehusene fra fylkeskommunene til staten i 2002, medførte et betydelig uttrekk av midler fra fylkeskommunenes inntektsrammer. Som nevnt ovenfor har utvalget derfor valgt å framstille inntektsutviklingen i perioden 1990-2004 i to delperioder, en for perioden 1990 til 2001 og en for perioden fra og med 2002.

Tabell 4.3 Samlede inntekter i kommunesektoren 1990-2001, korrigert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetning, løpende priser og faste 2001-priser, indeksert form der 1990=100.

	1990	1997	1998	1999	2000	2001
1. Samlede inntekter, faste priser	100	119	119	122	123	126
2. Samlede inntekter, korrigert for befolkningsvekst, faste priser	100	115	114	116	116	119
3. Samlede inntekter, korrigert for befolkningsvekst og alderssammensetning, faste priser	100	112	111	113	113	115

Korrigert for befolkningsveksten, økte kommunesektorens inntekter med 19 prosent fra 1990 til 2001, målt i faste priser. Inntektsveksten var sterkest i første del av perioden (fram til 1997), og fra 2000 til 2001. Når en også korrigerer for endringer i befolkningens alderssammensetning, var inntektsveksten 15 prosent målt i faste priser.

Tabell 4.4 Samlede inntekter i kommunesektoren 2002-2004, korrigert for befolkningsvekst og endringer i alderssammensetning, løpende priser og faste 2004-priser, indeksert form der 2002=100

	2002	2003	2004
1. Samlede inntekter, faste priser	100	102	104
2. Samlede inntekter, korr. for befolkningsvekst, faste priser	100	101	104
3. Samlede inntekter, korr. for befolkningens vekst og sammensetning, faste priser	100	101	102

Overføringene til kommunesektoren knyttet til ordningen med momskompensasjon er holdt utenfor sum inntekter i kommuneopplegget (jf. vedlegg 4). I tabell 4.4 er disse overføringene innarbeidet og det er lagt til 7,1 mrd. kroner til sum samlede inntekter i 2004 fra vedlegg 4. Tabell 4.4 viser dermed den nye tidsserien som utvalget bygger opp, med 2002 som startår. Ifølge tabellen var inntektsveksten 4 prosent fra 2002 til 2004, målt i faste priser. Korrigert for befolkningsvekst og alderssammensetning var veksten 2 prosent. I 2004 ble det overført ansvar fra fylkeskommunen til staten innen flere sektorer (barnevern, familievern og behandling og omsorg for rusmisbrukere). Dette påvirker inntektsutviklingen fra 2003 til 2004, men jf. avsnitt 4.1 har utvalget valgt ikke å korrigere for oppgaveendringer.

4.3 Utviklingen i frie inntekter korrigert for oppgaveendringer, prisutvikling og befolkningsvekst

Med frie inntekter menes inntekter som kommunesektoren fritt kan disponere uten andre bindinger enn gjeldene lover og forskrifter. Det inntektsbegrepet som brukes nedenfor omfatter summen av ordinære skatter på inntekt og formue og rammetilskudd. Ved å korrigere de frie inntektene for oppgaveendringer mv. vil en ikke synliggjøre endringer i inntektsnivået som følge av reformer. I tabell 4.5 vises derfor utviklingen i frie inntekter som andel av samlede inntekter innenfor kommuneopplegget for perioden 1990 – 2004. Tabell 4.6 viser utviklingen i de frie inntektene når det i tillegg til oppgaveendringer korrigeres for prisutvikling og befolkningsvekst.

Tabell 4.5 Sum inntekter innenfor kommuneopplegget i perioden 1990-2004, der tallene for årene 1990-2003 er basert på regnskapstall. Frie inntekter i prosent av sum inntekter innenfor kommuneopplegget. Tall i millioner kroner

	1990	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Anslag 2004
Sum inntekter kommuneopplegget	123 978	177 835	187 510	198 418	211 856	230 245	191 374	201 574	203 652
Frie inntekter i pst. av sum inntekter innenfor kommuneopplegget	79,5	73,9	72,2	70,1	69,8	69,7	75,2	74,6	72,2

Tabell 4.6 Utvikling i kommunesektorens frie inntekter korrigert for oppgaveendringer, 1990-2004, på indeksert form (1990=100). Løpende og faste priser, 2004-nivå.

	1990	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
1. Frie inntekter, løpende priser	100	129,8	135,3	140,2	147,8	158,1	162,6	167,6	176,9
2. Frie inntekter, faste priser	100	108,3	107,0	107,2	108,1	108,8	107,2	106,6	109,6
3. Frie inntekter, faste priser, korr. befolkningsvekst	100	104,4	102,6	102,1	102,1	102,3	100,3	99,1	101,4

For kommunesektoren sett under ett, har det i perioden vært en årlig nominell vekst i de frie inntektene. Tabell 4.6 viser videre at de frie inntektene økte med 3 prosent fra 2003 til 2004, målt i faste priser. Korrigert for befolkningsvekst var økningen 1,4 prosent.

5 Utviklingen i driftsresultat i kommunene og fylkeskommunene 1998-2003

5.1 Sammendrag

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for mål på økonomisk balanse i kommunesektoren. I 2003 utgjorde netto driftresultat for kommunesektoren 0,6 prosent av driftsinntektene, som er likt med driftsresultatet i 2002. Det var derimot færre kommuner som fikk et negativt netto driftsresultat i 2003 enn året før. I 2003 var det 158 kommuner som hadde et negativt netto driftsresultat, mot 189 kommuner i 2002.

For kommunene utenom Oslo, utgjorde netto driftsresultat 0,7 prosent av driftsinntektene i 2003, mot 0,1 prosent i 2002. Også for fylkeskommunene var det en bedring ved at netto driftsresultat utgjorde 1,1 prosent av driftsinntektene i 2003, mot 0,9 prosent i 2002.

Netto driftsresultat for Oslo utgjorde -0,7 prosent av driftsinntektene i 2003, mot 1,9 prosent i 2002. Resultatet for Oslo kommune trekker dermed ned netto driftresultat for sektoren totalt.

Resultatene for 2003 indikerer at netto driftsresultat i kommunesektoren fortsatt ligger for lavt i forhold til det som anses forenlig med formuesbevaringsprinsippet. Utvalgets beregninger indikerer at netto driftsresultat bør utgjøre minst 3 prosent av inntektene om kommunesektorens formue skal bevares.

I likhet med hele perioden 1998-2002 finner vi også i 2003 de høyeste gjennomsnittlige netto driftsresultatene i de minste kommunene, målt i antall innbyggere. Det er også gjennomgående for hele perioden 1998-2003 at kommunene med mer enn 50 000 innbyggere har hatt et lavere netto driftsresultat i gjennomsnitt enn kommunene for øvrig.

Ved å se bort fra kommunestørrelse og ved å gruppere kommunene etter landsdel, viser tallene med unntak av 2002, at Akershus-kommunene gjennomgående har hatt de beste driftsresultatene i perioden 1998-2003 og at kommunene på Vestlandet gjennomgående har hatt et netto driftsresultat under gjennomsnittet.

I motsetning til netto driftresultat for sektoren samlet der nivået er det samme i 2002 og 2003, svekkes brutto driftresultat ytterligere i 2003.

5.2 Indikatorer og tallgrunnlag

Utvalget betrakter netto driftsresultat som hovedindikatoren for mål på økonomisk balanse i kommunesektoren. Som i tidligere rapporter fokuseres det også på utviklingen i brutto driftsresultat og korrigert netto driftsresultat, som supplerende indikatorer for den finansielle utviklingen i kommunesektoren.

Brutto driftsresultat: driftsinntekter fratrukket driftsutgifter utenom eksterne finanstransaksjoner.

Netto driftsresultat: driftsinntekter fratrukket driftsutgifter inkludert eksterne finanstransaksjoner. Netto driftsresultat viser hvor mye som kan disponeres til avsetninger og investeringer etter at driftsutgifter, renter og avdrag er betalt.

Korrigert netto driftsresultat: Beregnes som netto driftsresultat, men netto avdrag fra kommuneregnskapene er erstattet med beregnet kapitalslit/avskrivninger fra nasjonalregnskapet.

De tre indikatorene (netto driftsresultat, korrigert netto driftsresultat og brutto driftsresultat) gir informasjon om forholdet mellom inntekter og utgifter i et enkelt år. Kommuneloven stiller krav om at driftsresultatet som et minimum må være tilstrekkelig til å dekke renter, avdrag og nødvendige avsetninger. Et høyt netto driftsresultat gir (fylkes) kommunene isolert sett mulighet til å øke driftsutgiftene kommende år fordi lånebehovet ved nye investeringer kan reduseres. Motsatt vil en (fylkes) kommune med lavt netto driftsresultat, kunne se seg nødt til å redusere driftsutgiftene og/eller utsette investeringer for å gjenopprette økonomisk balanse.

Formuesbevaringsprinsippet står sentralt i forhold til å vurdere den økonomiske balansen i kommunesektoren. I forhold til dette prinsippet har netto driftsresultat etter utvalgets vurdering to viktige svakheter:

- Det benyttes netto avdrag i stedet for avskrivninger. Gitt at investeringene bare delvis finansieres ved låneopptak, så vil netto avdrag undervurdere omfanget av kapitalslit.
- Netto renteutgifter påvirkes av engangsinntekter (utbytte mv.) ved omdanninger innen av kraftsektoren, noe som innebærer at omplassering av formue kan gi store utslag på netto driftsresultat.

Disse svakhetene tilsier derfor at et netto driftsresultat lik null vanligvis vil innebære at formuen reduseres. Utvalget anser derfor indikatoren korrigert netto driftsresultat i utgangspunktet som et bedre mål på om formuesbevaringsprinsippet er oppfylt. Når utvalget likevel fokuserer på netto driftsresultat (ukorrigert) som hovedindikatoren på økonomisk balanse må dette ses i sammenheng med at beregningen av korrigert netto driftsresultat er beheftet med stor usikkerhet, jf. nedenfor.

Dette kapitlet beskriver utviklingen i netto driftsresultat, målt som andel av totale driftsinntekter, i perioden 1998-2003. Avsnitt 5.3 gir en beskrivelse av utviklingen i de tre nevnte indikatorene, mens avsnitt 5.4 redegjør for utviklingen i netto og brutto driftsresultat i ulike kommunegrupper.

Tallgrunnlaget for perioden 1998-2002 er basert på utvalgets tidligere rapporter, mens tallene for 2003 bygger på regnskapstall fra Statistisk sentralbyrå. Brutto driftsresultat er regnet utenom avskrivninger.

5.3 Utviklingen i netto driftsresultat

Tabell 5.1 Utviklingen i netto og brutto driftsresultat for kommunesektoren samlet og for kommuner, fylkeskommuner og Oslo 1998-2003.

	Kommunene utenom Oslo		Oslo		Fylkeskommunene		Kommunesektoren samlet	
	Brutto driftsres.	Netto driftsres.	Brutto driftsres.	Netto driftsres.	Brutto driftsres.	Netto driftsres.	Brutto driftsres.	Netto driftsres.
1998	5,9	1,9	6,2	6,1	3,6	0,4	5,2	2,0
1999	5,5	1,9	-1,1	0,3	2,4	-0,7	3,8	1,0
2000	5,5	2,5	1,1	2,8	2,7	-0,2	4,1	1,7
2001	5,2	1,9	4,5	2,8	1,0	-1,8	3,8	0,9
2002	3,4	0,1	3,0	1,9	2,1	0,9	3,2	0,6
2003	3,0	0,7	0,6	-0,7	1,8	1,1	2,5	0,6

Kommunesektoren hadde i 2003 et samlet netto driftsresultat 0,6 prosent av totale driftsinntekter. Dette er det samme nivået på driftsresultatet som i 2002. For kommunene utenom Oslo ble netto driftsresultat 0,7 prosent av driftsinntektene i 2003, mot 0,1 prosent i 2002. For Oslo kommune utgjorde netto driftsresultat i 2003 -0,7 prosent av driftsinntektene, mot 1,9 prosent i 2002, etter korrigerings for engangsinntekter i forbindelse med sykehusoppkjøpet. Kommunene samlet, inkludert Oslo kommune, hadde dermed et netto driftsresultat på 0,5 prosent av driftsinntektene i 2003. Fylkeskommunene utenom Oslo hadde i 2003 et netto driftsresultat på 1,1 prosent av driftsinntektene, mot 0,9 prosent i 2002.

Fylkeskommunenes netto driftsresultat har de siste to årene ligget på rundt 1 prosent av driftsinntektene. De tre forutgående årene har fylkeskommunene hatt negative netto driftsresultat, hvor det største var 2001 med et resultat på -1,8 prosent. Kommunene utenom Oslo fikk som nevnt bedret sitt netto driftsresultat fra 0,1 prosent i 2002 til 0,7 prosent i 2003.

Tabell 5.1 viser at netto driftsresultat for kommunesektoren har ligget under en prosent av driftsinntektene i perioden 2001-2003. Andelen av kommuner med negativt netto driftsresultat har gått ned fra 2002 til 2003, selv om 36 prosent av kommunene (158 kommuner) i 2003 hadde et negativt netto driftsresultat, jf. tabell 5.4. Tabell 5.1 viser videre at brutto driftsresultat går ytterligere ned fra 2002 til 2003.

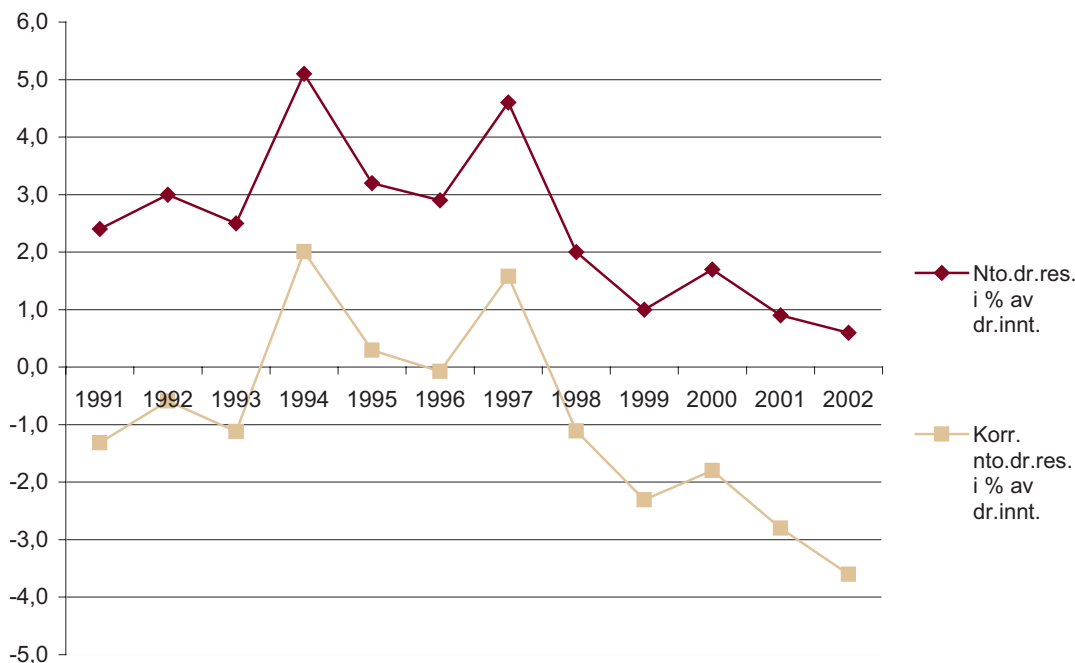
Fra å ha ligget på 3-4 prosent av driftsinntektene de siste fire årene falt brutto driftsresultat for kommunesektoren i 2003 til 2,5 prosent. For kommunene utenom Oslo, utgjorde brutto driftsresultat vel 5 prosent av inntektene i perioden 1998-2000, mens det falt til 3,4 prosent i 2002, og videre til 3,0 prosent i 2003. Fylkeskommunene har gjennomgående hatt et lavere brutto driftsresultat enn kommunene. I perioden 1998-2003 har brutto driftsresultat i hovedsak ligget på over 2 prosent av inntektene, med unntak av 2001.

Hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren, netto driftsresultat, har som nevnt en svakhet ved at det ikke tar hensyn til verdifastsettelsen av kapitalslitet i regnskapet.

Gjennom å korrigere netto driftsresultat for beregnede kapitalslitstall fra nasjonalregnskapet og ikke netto avdrag, vil utvalget få supplerende informasjon når det skal vurdere om formuesbevaringen i kommunesektoren er ivaretatt. Når utvalget likevel ikke benytter korrigert netto driftsresultat som hovedindikatoren for økonomisk balanse i kommunesektoren, må dette ses i sammenheng med at kapitalslitet er en beregnet størrelse som er beheftet med stor usikkerhet. Kapitalslitsberegningene bygger på en rekke forutsetninger og antakelser, og ulike metoder fører til ulike resultater (se blant annet novemberrapporten 2003, kapittel 6).

Tallene for beregnet kapitalslit og netto avdrag for perioden 1991-2002 viser at kapitalslitet gjennomgående har vært høyere enn netto avdrag. Beregningene viser at korrigert netto driftsresultat, med unntak av årene 1994-1995 og 1997, har vært negativt i perioden med det foreløpige laveste nivået i 2003 med et korrigert netto driftsresultat på -3,7 prosent av driftsinntektene. I figur 5.1 vises utviklingen i ordinært netto driftsresultat og korrigert netto driftsresultat i prosent av driftsinntektene. Målt som andel av inntektene har korrigert netto driftsresultat i gjennomsnitt vært vel 3 prosent lavere enn det ordinære driftsresultatet. Resultatene indikerer at netto driftsresultat er for lavt om formuen skal bevares, se også vedlegg 11, tabell 11.2.

Figur 5.1: Netto driftsresultat og korrigert netto driftsresultat 1991-2002. Prosent av driftsinntektene

5.4 Netto driftsresultat fordelt på grupper av kommuner 1998-2003

Tabell 5.2 viser utviklingen fra 1998 til 2003 i netto driftsresultat, netto rente- og avdragsbelastning og brutto driftsresultat målt i prosent av totale driftsinntekter. Kommunene er gruppert etter innbyggertall.

Tabell 5.2 Netto driftsresultat, netto renter og avdrag og brutto driftsresultat målt i prosent av totale driftsinntekter i kommunene utenom Oslo, 1998-2003. Kommunene gruppert etter innbyggertall

Innb.tall	1998			1999			2000			2001			2002			2003		
	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.
<3000	7,3	3,5	3,8	7,3	3,6	3,7	6,7	2,8	3,9	5,9	3,1	2,9	4,3	3,2	0,8	4,3	1,8	2,3
3000–5000	5,9	3,8	2,1	6,8	3,6	3,1	6,5	3,2	3,3	5,5	3,6	1,9	4,3	3,6	0,6	4,2	2,8	1,2
5000–10000	6,3	4,4	1,9	6,3	4,6	1,6	5,8	4,0	1,8	4,9	4,0	0,9	3,5	3,7	-0,2	3,6	2,6	0,6
10000–20000	6,5	4,8	1,7	6,6	4,2	2,4	6,1	3,1	3,0	5,5	3,7	1,8	4,0	3,6	0,4	3,9	3,3	0,6
20000–50000	4,9	3,4	1,5	4,5	2,4	2,1	4,9	2,2	2,8	5,2	2,5	2,7	3,4	3,6	-0,3	3,4	2,0	1,6
>50000	6,3	4,7	1,6	3,8	3,4	0,3	4,4	3,2	1,2	4,7	3,4	1,3	2,2	2,2	-0,1	0,9	1,4	-0,6
I alt	6,1	4,2	1,9	5,5	3,6	1,9	5,5	3,0	2,5	5,2	3,3	1,9	3,4	3,2	0,1	2,5	2,2	0,6

Gjennom hele perioden 1998-2003 finner vi de høyeste driftsresultatene i de minste kommunene, målt etter antall innbyggere. Kommuner med et innbyggertall under 3 000 har i perioden hatt et gjennomsnittlig netto driftsresultat på mellom 2,3 og 3,8 prosent, med unntak av 2002. Kommunene med mer enn 50 000 innbyggere har gjennomgående hatt et gjennomsnittlig lavere netto driftsresultat enn kommunene for øvrig. Spredningen i netto driftsresultat innenfor de ulike gruppene er stor som følge av store variasjoner i rente- og avdragsbelastning mellom kommunene.

Brutto driftsresultat har gjennomgående holdt seg på tilsvarende nivå i 2003 som i 2002 for de ulike gruppene av kommuner, med unntak av kommuner med mer enn 50 000 innbyggere. Disse kommunene fikk ytterligere svekket sitt brutto driftsresultat i forhold til tidligere år. I 2003 var det en bedring i rente- og avdragsbelastningen for kommunesektoren sett under ett, noe som må tilskrives en gunstig utvikling i rentenivået, forhold innen kraftsektoren og måten utbytte og engangsinntekter behandles på i kommunenes regnskaper. Gjennomsnittstallene i tabell 5.2 skjuler store variasjoner kommunene i mellom knyttet til rente- og avdragsbelastning, og variasjonene i netto driftsresultat er følgelig større enn variasjonene i brutto driftsresultat kommunene i mellom.

Tabell 5.3 gir en oversikt over utviklingen i netto driftsresultat, rente- og avdragsbelastning og brutto driftsresultat for kommunene i perioden 1998-2003 i ulike deler av landet.

Tabell 5.3 Netto driftsresultat, netto renter og avdrag og brutto driftsresultat målt i prosent av totale driftsinntekter i kommunene eksklusive Oslo, 1998-2003. Kommunene gruppert etter landsdel

Landsdel	1998			1999			2000			2001			2002			2003		
	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.
Akershus Hedmark og Oppland	8,3	4,4	4,0	6,4	4,0	2,4	7,5	3,5	4,1	7,8	4,1	3,7	5,8	6,1	-0,3	5,7	3,4	2,3
Sør- Østlandet	4,9	4,1	0,8	6,2	4,2	2,0	6,1	3,4	2,7	6,0	2,8	3,2	4,1	2,6	1,4	3,3	1,3	1,9
Agder og Rogaland	4,5	2,3	2,2	3,6	1,2	2,4	3,7	0,5	3,2	2,5	2,1	0,4	1,2	2,4	-1,3	2,9	1,5	1,3
Vest- landet	5,7	2,8	2,9	4,1	2,1	2,1	4,4	2,3	2,2	4,6	1,3	3,3	2,7	0,1	2,5	2,5	1,8	0,7
Trøndelag	6,6	4,8	1,8	5,7	4,3	1,4	4,8	3,0	1,7	4,6	3,1	1,5	2,0	3,1	-1,2	0,8	1,8	-1,1
Nord- Norge	6,3	6,4	-0,1	6,8	5,6	1,2	7,3	6,5	0,8	7,5	6,6	0,9	6,7	5,1	1,5	5,1	4,3	0,7
I alt	7,0	5,7	1,3	7,4	5,4	2,0	7,3	4,7	2,6	6,5	5,1	1,4	5,0	5,1	-0,2	5,3	4,6	0,5
I alt	6,1	4,2	1,9	5,5	3,6	1,9	5,5	3,0	2,5	5,2	3,3	1,9	3,4	3,2	0,1	2,5	2,2	0,6

Når kommunene er gruppert etter landsdel viser tallene at Akershus-kommunene gjennomgående har hatt de relativt sett høyeste driftsresultatene i perioden, med unntak av 2002.

Tallene for 2003 viser at netto driftsresultat for kommunene i de to landsdelene Agder/Rogaland og Trøndelag har forverret seg, i motsetning til situasjonen i de øvrige landsdelene. Kommunene i Agder og Rogaland har hatt en svekkelse i netto rente- og avdragsbelastning fra 2002 til 2003, noe som bidrar til et fall i netto driftsresultat fra 2002 til 2003. For Trøndelag er netto rente- og avdragsbelastning bedret fra 2002 til 2003, mens brutto driftsresultat er sterkt redusert. Lettelser i netto rente- og avdragsbelastning kompenserer ikke for nedgangen i brutto driftsresultat i Trøndelag.

Kommunene på Vestlandet hadde i gjennomsnitt et netto driftsresultat i 2003 på -1,1 prosent av driftsinntektene, mot -1,2 prosent i 2002. Mens netto driftsresultat dermed var om lag uendret fra 2002 til 2003, falt brutto driftsresultat fra 2 prosent til under 1 prosent av inntektene.

Netto driftsresultat for fylkeskommunene samlet utgjorde i 2003 1,1 prosent av driftsinntektene. I vedlegg 11, tabell 11.1, vises netto og brutto driftsresultat for perioden 1998-2003 for de enkelte fylkeskommunene. Fem fylkeskommuner hadde et negativt netto driftsresultat, mens en fylkeskommune hadde et netto driftsresultat lik null. Aust-Agder og Hordaland er fylkeskommuner som har hatt negativt driftsresultat i flere år, mens de tre øvrige fylkeskommunene (Akershus, Buskerud og Troms), som hadde et negativt netto driftsresultat i 2003, hadde positive driftsresultater i 2002.

Tabell 5.4 Antall kommuner og prosentvis andel kommuner i hver gruppe med negativt netto driftsresultat 1998-2003. Kommunene er gruppert etter innbyggertall. Kommunene eksklusive Oslo

Innbyggertall	Antall kommuner						Prosentvis andel					
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	1998	1999	2000	2001	2002	2003
<3000	39	31	38	42	58	49	24	19	23	26	36	31
3000-5000	29	19	14	26	33	30	34	22	17	32	39	36
5000-10000	32	25	31	32	46	41	36	28	34	36	51	45
10000-20000	18	15	18	17	30	24	31	26	32	30	53	42
20000-50000	11	7	9	8	16	10	35	22	27	24	52	31
>50000	3	3	1	3	6	4	33	33	11	33	55	36
I alt	132	100	111	128	189	158	30	23	26	30	44	36

Andelen av kommuner med negativt netto driftsresultat ble redusert i 2003 i forhold til 2002. I 2003 hadde 36 prosent av kommunene (159 kommuner) inkludert Oslo et negativt netto driftsresultat, mot 44 prosent (190 kommuner) i 2002.

6 Utviklingen i grunnopplæring og videregående opplæring 1992-2003

Sammendrag

Statlige satsinger har i stor grad påvirket utviklingen i grunnskolen og videregående opplæring det siste tiåret. Reformpolitikken har medført en økning i sektorens omfang, og høyere elevtall enn barne- og ungdomstallene isolert skulle tilsi. Både Reform-94 (lovfestet rett til videregående opplæring) og Reform-97 (skolestart for seksåringer) medførte at nye grupper ble inkludert i utdanningssystemet, og begge reformene ble gjennomført på et tidspunkt da elevtallene i utgangspunktet var fallende. Som en følge av satsingene har en økende andel av offentlige utgifter blitt brukt til skoleformål i løpet av perioden.

Fram til midten av 1990-tallet sank elevtallet i grunnskolen kraftig, men på grunn av seksårsreformen og økende fødselstall, økte elevtallet fra slutten av 1990-tallet og fram til skoleåret 2003/2004. Framskrivninger som er foretatt viser at antall barn i grunnskolealder nå holder seg på et stabilt nivå fram til om lag 2008. I videregående opplæring ble elevtallet redusert på 1990-tallet, til tross for Reform-94 som betydde at nye grupper fikk rett til skoleplass. Elevtallet økte fra skoleåret 2002 og vil fortsette å øke fram til 2008 - 2009.

Ressursinnsatsen i grunnskolen, målt som årstimer (lærertimer), har økt årlig fram til og med 2002, både i absolutte tall og målt per elev. Fra 2002 til 2003 tyder tallene på en viss nedgang i årstimetallet, både absolutt og per elev. Bruttodriftsutgiftene i grunnskolen har likevel økt, men det er usikkert hvor stor del av økningen som har sammenheng med en økning i pensjonskostnader for lærerne. Med utgangspunkt i utviklingen i årstimer kan nedgangen tolkes som en økning i arbeidsproduktiviteten, gitt at tilbudet til elevene er opprettholdt.

Innen videregående opplæring økte årsverksinnsatsen per elev i perioden 1996-2002. Fra 2002 har det vært en liten nedgang i antall årsverk, noe som antas å ha sammenheng med arbeidstidsavtalen for lærerne, som blant annet innebar utvidet leseplikt. Gjennomstrømningen i videregående skoler har vært om lag konstant siden innføring av reform-1994. I overkant av 70 prosent av elevene fullfører i løpet av en femårsperiode, mens om lag 60 prosent fullfører innen normert tid. Noen elever er fortsatt i videregående opplæring etter 5 års skolegang. Om lag 25 prosent av elevene fullfører ikke videregående opplæring. Frafallet er størst innen yrkesfagene, og det er store regionale forskjeller.

6.1 Innledning

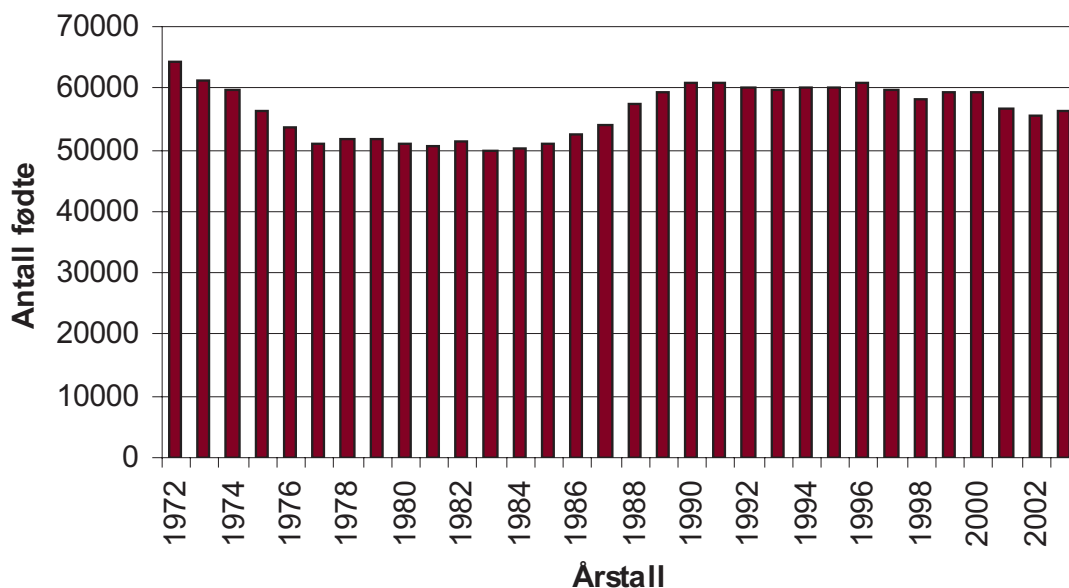
I dette kapitlet drøftes utviklingen i grunnsopplæring og videregående opplæring fra 1992 til 2003.

Det ses først nærmere på utviklingen i elevtall og elevsammensetning for å få en oversikt over tjenestens omfang. Grunnskole og videregående opplæring er lovpålagte oppgaver som kommuner og fylkeskommuner må yte. Selv om klassesdelingsreglene i grunnskolen er opphevet og regelverket er mer fleksibelt enn tidligere, er elevtall et brukbart mål på produksjonen i sektoren. Kommunenes frihet til å styre innhold i tjenesten og ressursinnsats er begrenset. Utviklingen i fødselskullene legger derfor betydelige føringer på den kommunale ressursinnsatsen.

Utviklingen i samlet ressursbruk og ressursbruk per elev over tid vises her i hovedsak gjennom antall lærerårsverk og årstimer (dvs. lærertimer). Høyere enhetskostnad eller ressursbruk per enhet peker i retning av en effektivitetsreduksjon. Lavere enhetskostnader peker i retning av en effektivitetsforbedring, men kan også ha sammenheng med endringer i kvalitet, individuelle behov hos brukerne eller endringer i regelverket. Et generelt problem ved måling av produktivitet i offentlig sektor er at det er utviklet få kvalitetsmål. Kvalitet er ofte vanskelig å måle siden det er mange ulike aspekter ved de enkelte tjenestene. For grunnskoleopplæringen foreligger det få kvalitetsmål. Per dato innhentes det karakterer ved utgangen av 10. klasse og det er innført landsomfattende normerte prøver, men det foreligger så langt få landsomfattende indikatorer. For videregående opplæring kan grad av gjennomstrømming/fulføring brukes som indikatorer på kvalitet. I avsnitt 6.4 drøftes derfor gjennomstrømming i videregående opplæring.

6.2 Omfang - Utvikling i elevtall og sammensetning

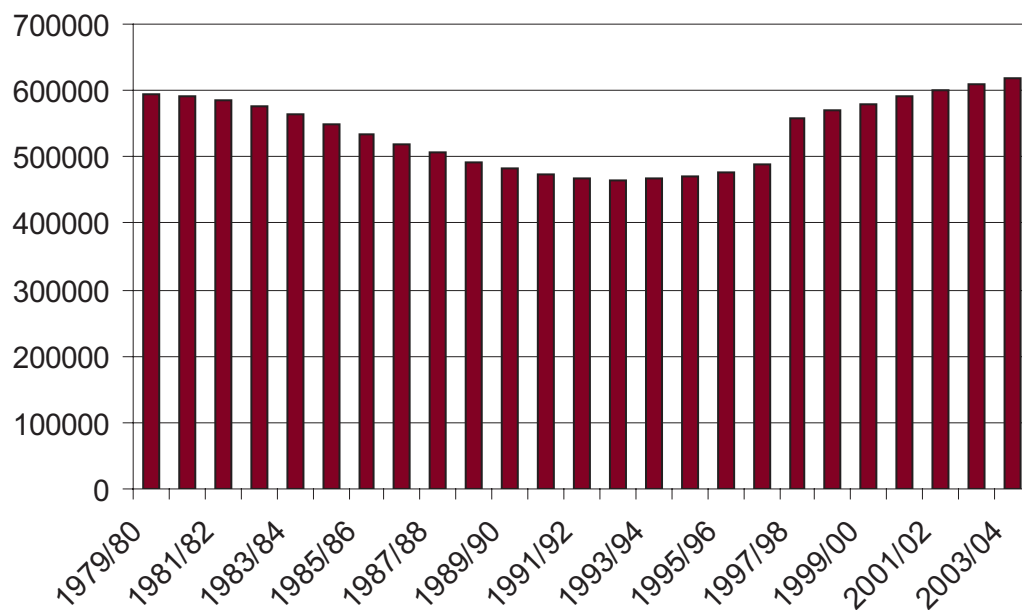
Figur 6.1: Antall fødte per år 1997–2003

Figur 6.1 viser antall fødte per år fra 1972 til 2004. Fra begynnelsen på 1970-tallet til i dag har fertiliteten i Norge sunket fra i overkant av 2,1 fødte barn per kvinne til ca 1,8 barn. Aller lavest var fertiliteten på begynnelsen av 1980-tallet med 1,65 fødte per kvinne. Antall fødte per år bestemmer utviklingen i antall elever i grunnskolen. Selv om ikke 100 prosent av grunnskoleelevene går videre til videregående skoler (om lag 96 prosent), bestemmes i stor grad også elevantallet i videregående skole av størrelsen på fødselskullene.

Grunnopplæring

Figur 6.2: Utviklingen i antall elever i grunnskolen 1979/1980 – 2003/2004

Skoleåret 1979/80 var det i overkant av 590 000 elever i grunnskolen. Etter dette sank elevtallet kraftig. Skoleåret 1992/93 var elevtallet så lavt som 460 000. På dette tidspunktet hadde barna som ble født i begynnelsen av 1980-tallet, da fertiliteten var på et meget lavt nivå, kommet i skolealder. Elevtallene holdt seg lave fram til innføring av skolestart for seksåringer i 1997 (Reform-97). Likevel var samlet elevtall i skoleåret 1997/98 lavere enn i skoleåret 1979/1980. Som følge av at fødselskullene steg noe på slutten av 1980-tallet, var det en moderat vekst i elevtallene fra slutten av 1990-tallet og framover. I skoleåret 2003/2004 var elevtallet 617 000, og det forventes å ville ligge om lag på dette nivået fram til 2008/2009. Deretter forventes en nedgang i elevtallet fram mot 2020.

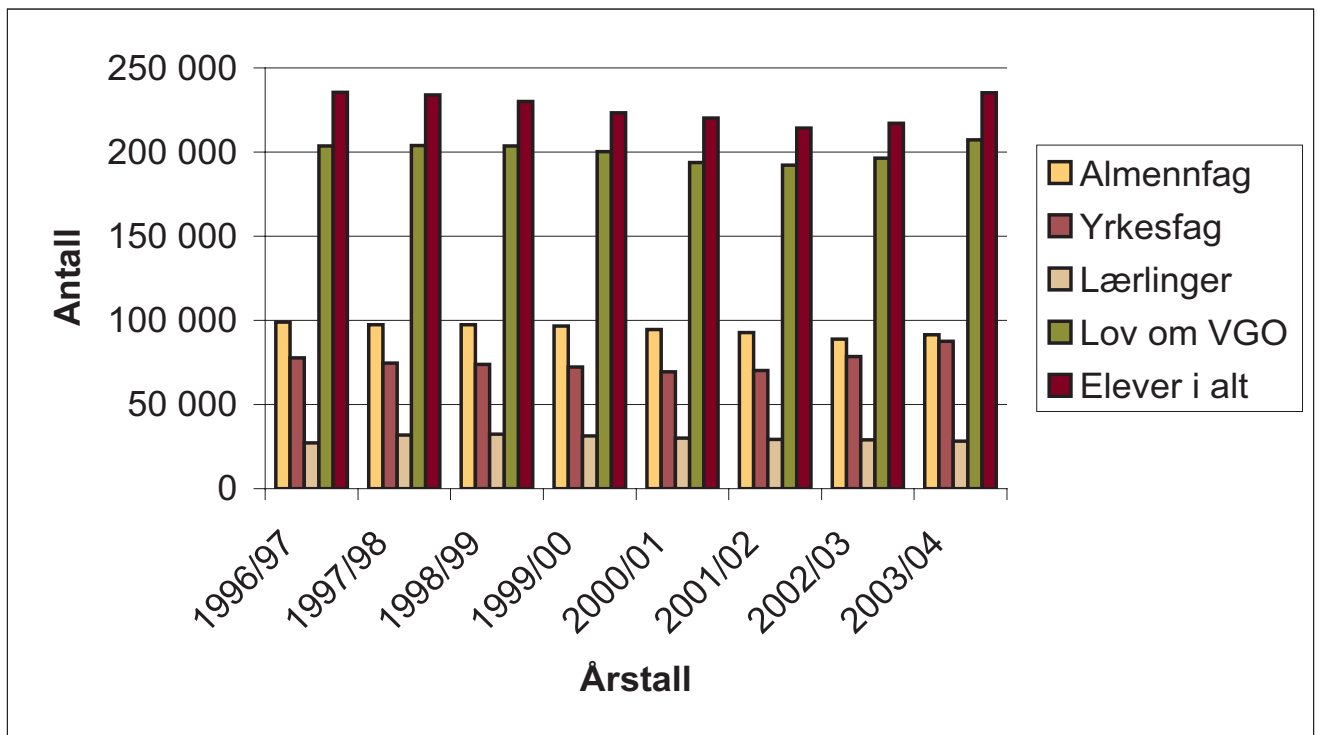
Videregående opplæring

Elevene i videregående opplæring kan deles inn i elever med og uten "rett" til skoleplass. I 1994 ble det innført rett til skoleplass i videregående opplæring for alle 16-18 åringer (Reform-94). I tillegg ble fylkeskommunene forpliktet til å gi skoleplass til en viss andel voksne elever

(omfangsforordningen) ¹. En kan derfor skille mellom elever under opplæringsloven og de som ikke er under opplæringsloven. Under opplæringsloven er elever i allmennfaglig studieretning, yrkesfaglig studieretning og lærlinger. I begrepet antall elever i videregående skoler i alt inkluderes i tillegg elever i folkehøgskoler, samt ungdom i arbeidsmarkedskurs og diverse andre tilbud som ikke er rettighetsfestet etter opplæringsloven. De store omleggingene som Reform-94 innebar, betyr at det er vanskelig å vise tidsserier som inkluderer elevtall før reformen ble innført.

Antallet i videregående opplæring har sammenheng både med størrelsen på fødselskullene i aktuell aldersgruppe, gjennomstrømmingen eller frafall av elever og hvor mange 16-åringere som velger å starte i videregående opplæring. I tillegg er det også en del voksne elever. Andelen 16-18 åringer som går i videregående opplæring har økt kontinuerlig fra begynnelsen på 60-tallet, og nå starter årlig om lag 96 prosent av 16-åringene i videregående skole.

Figur 6.3: Fordeling av elever i videregående opplæring 1996-2003

Før Reform-94 gikk flertallet av elevene i videregående opplæring i yrkesfaglig studieretning². Reform-94 medførte en økning først og fremst i antallet elever i allmennfaglig studieretning, og dermed en vridning i elevsammensetningen. De siste årene har igjen antall elever i yrkesfaglig studieretning økt, men først og fremst innen fag som også kan gi generell studiekompetanse (blant annet idrettsfag, form og farge, mediefag og kommunikasjonsfag). I skoleåret 2003/2004 var det i alt 235 000 elever i videregående opplæring, og av dette var 207 000 under

¹ Omfangsforordningen som påla fylkeskommunene å sørge for at inntil ¼ av plassene ble gitt til voksne søkere er nå avviklet. Alle voksne født før 1978 uten videregående opplæring fra tidligere har nå rett til skoleplass i videregående skole.

² Kilde: "Utdanning 2003", Publikasjon fra Statistisk sentralbyrå, 2004.

opplæringsloven. Av elevene med rett til skoleplass gikk 91 000 elever i allmennfaglig studieretning, om lag 87 500 i yrkesfaglig retning mens 28 000 var lærlinger.

Elevtallet økte fra skoleåret 2002/2003 til skoleåret 2003/2004 etter flere år med nedgang i elevtallet. På tross av at en stadig økende andel av 16-åringene utover på 1990-tallet valgte å starte i videregående opplæring, ble elevtallene påvirket av de lave fødselskullene på begynnelsen av 1980-tallet. Økningen i elevtallet har også sammenheng med at andelen voksne i videregående opplæring har økt noe de siste årene, etter at tendensen utover på 1990-tallet og begynnelsen av 2000-tallet var at denne elevgruppen ble redusert³. I 2002 var 14,8 prosent av elevene under opplæringsloven over 20 år. Til sammenlikning var denne andelen i 2001 12,1 prosent. Økningen i antall voksne har trolig sammenheng med endringer på arbeidsmarkedet.

Tabell 6.1 viser forventet utvikling i antall innbyggere mellom 16 og 18 år fram til 2020. Mens det i årene framover forventes en årlig vekst i det samlede folketallet på ½ prosent per år, vil antall 16-18 åringer øke med 2,3 prosent per år. Per 1. januar 2004 var det i landet 166 038 innbyggere mellom 16 og 18 år, og antallet vil øke med i overkant av 25 000 fram til 2009 til drøyt 191 000. Framskrivningene viser at antall 16-18 åringer deretter blir redusert til knapt 180 000 i 2020. Særlig fram til 2009 vil fylkeskommunene ha en utfordring i å gi et utdanningstilbud til denne gruppen.

Tabell 6.1: Forventet demografisk utvikling fra 2004 til 2020

Aldersgruppe	Antall innbyggere 1. januar 2004	Anslag endring 2004-2020	Gjennomsnittlig årlig endring 2004-2010 (%)	Gjennomsnittlig årlig endring 2010-2020 (%)
16-18 år	166 038	13 204	2,3	-0,6
Sum	4 581 652	393 837	0,5	0,5

Kilde: SSB og TBU

6.3 Ressursinnsats

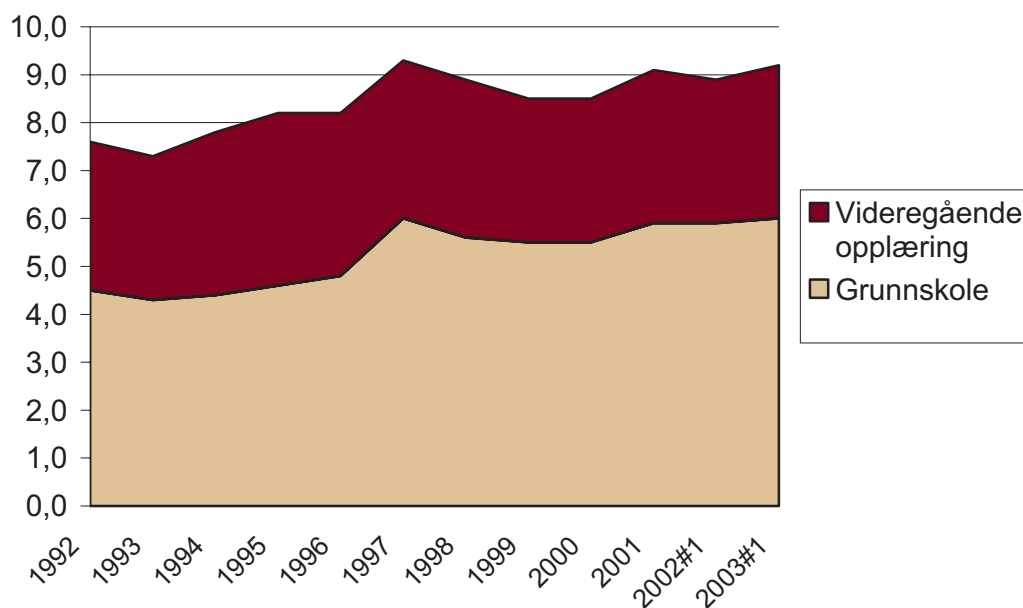
Utgifter til utdanning i alt

Det siste tiåret har det vært en jevn vekst i offentlig sektors samlede utgifter. Figur 6.4 viser utviklingen i utgifter til utdanning, fordelt på grunnskoleopplæring⁴ og videregående opplæring for perioden fra 1992-2003, målt som prosent av de offentlige utgifter i alt.

³ Kilde: "Kostnads- og etterspørselsforhold i videregående opplæring", Borge m.fl., NTNU 2003.

⁴ Grunnskoleopplæring som omfatter ordinær grunnskole, spesialundervisning, skolefritidsordning (SFO) og kulturskoler.

Figur 6.4: Utgifter til ulike utdanningsområder i prosent av offentlig forvaltningsutgifter etter nasjonalregnskapets definisjoner 1992 til 2003⁵.

Kilde: SSB

Figur 6.4 viser at andelen av de offentlige utgiftene som går til grunnskole og videregående opplæring har økt fra 7,6 prosent i 1992 til 9,2 prosent i 2003.

Økningen har sammenheng med økte kostnader forbundet med både Reform-94 og Reform-97. I videregående opplæring økte utgiftsandelen utover på 1990-tallet til tross for nedgang i elevgrunnet. Tilsvarende økte andelen av utgiftene til grunnskoleopplæring etter 1997 da seksåringene kom inn i skolen. Utgiftene har deretter holdt seg om lag på samme relative nivå. Økte offentlige utgifter til grunn- og videregående opplæring er et resultat av satsingen på å få flere barn og unge inn i undervisningssystemet gjennom seksårsreformen og obligatorisk rett til videregående utdanning.

Tabell 6.2 Utgifter til ulike utdanningsområder i prosent av offentlig forvaltnings totale utgifter 1992-2003

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Grunnskoler	4.5	4.3	4.4	4.6	4.8	6.0	5.6	5.5	5.5	5.9	5.9	6.0
Videregående opplæring	3.1	3.0	3.4	3.6	3.4	3.3	3.3	3.0	3.0	3.2	3.0	3.2

Kilde:SSB

⁵ Posten "andre utgifter" er ikke inkludert. Dette inkluderer utgifter til: 1. Utdanning uavhengig av nivå (for eksempel utgifter til voksenopplæring). 2. Tjenester tilknyttet utdanning (for eksempel utgifter til mat, innkvartering, lege- og tannlegeutgifter). 3. Utdanning forøvrig (for eksempel administrasjon, koordinering og overvåking/oppfølging av utdanningsplaner, budsjetter).

KOSTRA-data viser at for årene 2001-2003 har om lag 31 prosent av kommunenes netto driftsutgifter blitt brukt til grunnskoleopplæring. Prioriteringene i kommunene ser slik ut til å være uendret de siste årene.

Grunnopplæring

Tabell 6.3: Utvikling i antall elever, årstimer og gruppestørrelse i grunnskoleopplæringen 1995-2003

	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/2000	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004
Elever i alt i grunnskolen	470 499	485 546	558 382	568 721	579 804	590 251	599 485	609 899	615 996
Andel elever med plass i SFO (av 100)					47	49	50,4	52,6	51,9
Årstimer i alt	35 358 603	35 298 339	42 394 966	43 251 029	43 302 357	43 955 220	44 647 163	45 260 147	44 726 009
Årstimer i alt per elev	75,2	72,7	75,9	76,1	74,7	74,5	74,5	74,2	72,6
Årstimer til spesialundervisning					6 623 549	6 615 644	6 747 739	6 952 049	6 692 795
Årstimer til spesialundervisning per elev					11,4	11,2	11,3	11,5	10,9
Årsverk til undervisning			49 437	50 838	51 003	51 552	52 155	51 333	49 686
Elever per årsverk			11,2	11,0	11,2	11,3	11,3	11,7	12,2
Andel elever med over 100 timer spesialundervisning (av 100)	4,4	4,6	4,4	4,6	4,6	4,7	-	4,7	4,7
Gruppestørrelse*	10,5	10,7	10,4	10,5	10,7	10,6	10,6	11,1	11,2

Kilde: SSB, Grunnskolens informasjonssystem, Utdanningsdirektoratet

* Fram til august 2003 var organiseringen av opplæringen på den enkelte skole regulert av klassesdelingsreglene. Reglene om maksimal klassestørrelse ble erstattet av en regel om pedagogisk ønskelige undervisningsgrupper. For hele tidsserien er det derfor vist gruppestørrelse etter omregning foretatt i Utdanningsdirektoratet.

Årstimer er det totale antall undervisningstimer som lærerne arbeider. For å vise utviklingen i ressursinnsats over en periode er årstimer en bedre produksjonsindikator enn årsverk, blant annet for å fange opp endringer i leseplikt for lærere. En ny arbeidstidsavtale for lærerne, som ble inngått høsten 2001 (skolepakke II), førte til at antall undervisningstimer for lærerne ble økt. Økt leseplikt ble kompensert gjennom en lønnsøkning f.o.m. 1. januar 2002 og 1. august 2002⁶. Arbeidstidsavtalen la til rette for en nedgang i antall lærerårsverk.

I perioden 1995-2002 har det årlig vært en økning i samlet årstimetall. Antall årstimer per elev har vært relativt konstant rundt 74 – 75 årstimer per elev i samme periode. Unntaket var årene 1996-1998, noe som trolig hadde sammenheng med innføring av Reform-97.

Skoleåret 2003/04 ble antallet årstimer per elev redusert til 72,6, og antallet årstimer i alt er også noe redusert. Nedgangen i årstimer per elev kan ha sammenheng med at elevtallsveksten tillater større undervisningsgrupper. Som det framgår av tabell 6.3, er gjennomsnittlig

⁶ Skolepakke 2 betydde økning av leseplikten på ca 4 prosent (en uketimer mer per lærerårsverk).

gruppestørrelse⁷ økt i perioden fra 10,5 elever i 1995 til 11,2 elever i 2003. Ressursinnsatsen ved spesialundervisning (årstimer til spesialundervisning) er imidlertid i større grad relatert til antallet elever enn årstimer i alt. Det har vært en nedgang i antallet årstimer til spesialundervisning per elev fra 2002 til 2003. Samtidig ser vi at både antallet og andelen elever som har mottatt mer enn 100 timer spesialundervisning årlig har økt i perioden. Denne andelen var konstant fra 2002 til 2003, noe som tyder på at kommunene fortsatt har prioritert elever med størst behov.

Nærmere om produktivitet utviklingen

Utvalget har utarbeidet et notat om produktivitet utviklingen i kommunesektoren til det tredje konsultasjonsmøtet mellom staten og kommunesektoren som fant sted i august 2004. Notatet er publisert i denne rapporten i kapittel 9. I notatet antydes det en produktivitet økning i grunnskolen fra 2002 til 2003 på to prosent. Produksjonen i grunnopplæringen er målt ved antall årstimer og antall elever i skolefritidsordningen (SFO). Siden både antall årstimer og antall elever i SFO ble redusert fra 2002 til 2003, viser den beregnede produksjonsindikatoren at produksjonen i sektoren falt med knapt 1 prosent.

Brutto driftsutgifter og årsverk gir imidlertid et svært ulikt bilde av utviklingen i ressursinnsatsen. Mens driftsutgiftene økte med 4 prosent målt i faste priser, ble antall årsverk redusert med 2,7 prosent. Utviklingen i bruttodriftsutgifter har blant annet sammenheng med høye pensjonskostnader for lærere i 2003, og at disse ikke er tatt hensyn til i den deflatoren som er benyttet. Den ulike utviklingen i driftsutgifter og årsverk gir utslag i ulik utvikling i enhetskostnad og produktivitet. Mens enhetskostnaden økte med 5 prosent, ble produktiviteten økt med nærmere 2 prosent. Fordi pensjonskostnadene ikke er tatt fullt hensyn til i deflatoren, bør det legges størst vekt på utviklingen i arbeidsproduktiviteten.

Videregående opplæring

Siden skolepakke II også gjelder videregående opplæring ville det også her vært best å drøftet utviklingen i ressursinnsats i årstimer, men denne informasjonen innhentes ikke for videregående opplæring. I tabell 6.4 vises derfor utviklingen målt i antall lærerårsverk.

Tabell 6.4: Utvikling i ressurser og antall elever under lov om videregående opplæring 1995-2003

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Antall elever	180990	176498	171919	171291	168934	163748	162920	167389	178941
Antall lærlinger	19375	27216	31893	32350	31 446	29 945	29 325	29 085	28 321
Lærerårsverk i alt		24552	24392	24055	24051	23 891	23835	23801	23696

I hele perioden 1995-2003 har antallet lærerårsverk gått ned i videregående opplæring. I 1996 var det om lag 2 500 lærerårsverk og i 2001 var tallet 2 800. Samtidig ble antallet elever redusert

⁷ I og med at klassedelingsreglene er tatt bort f.o.m 2004 er begrepet klasser irrelevant. Det er erstattet med begrepet grupper. Utdanningsdirektoratet har beregnet gruppestørrelse bakover i tid, jf. tabell 6.3.

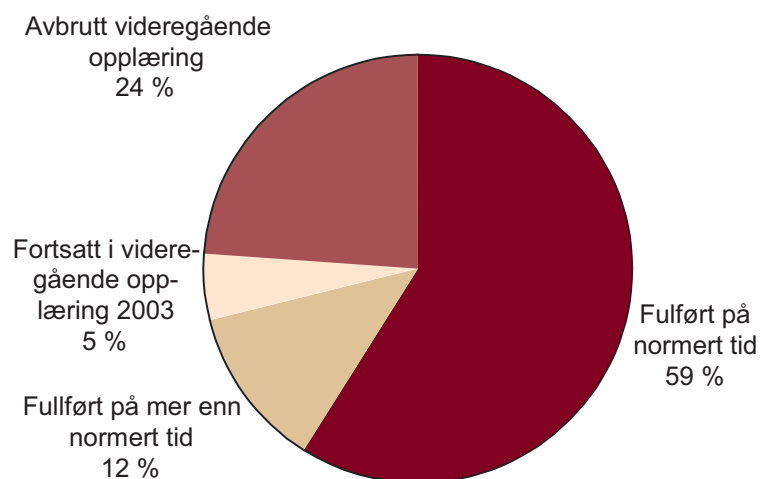
i denne perioden. Fra 1996 til 2002 tyder derfor tallene på at antallet lærerårsverk per elev har økt. Årsverkene kan ikke deles inn etter allmennfaglig og yrkesfaglig studieretning. En vekst i yrkesfaglig studieretning krever gjerne flere lærere, siden det her undervises i mindre grupper. Utvalget har ikke grunnlag for å si noe eksakt om utvikling i ressursinnsats per elev i perioden. Fra 2001 har antallet årsverk vært relativt stabilt på tross av at antallet elever nå går opp. Dette kan trolig sees i sammenheng med arbeidstidsavtalen.

Samtidig vil det være et stort behov for nyrekruttering i videregående opplæring i årene framover. I 1992 var 28 prosent av lærerpersonalet over 50 år, mens denne andelen var økt til 51 prosent i 2002. Også i grunnskolen vil det være behov for nyrekruttering på lærersiden, men her er ikke aldersforskyvningen så stor⁸.

6.4 Kvalitet og resultater i videregående skole

Høy gjennomstrømming er en viktig faktor for å heve produktiviteten og holde kostnadene nede i videregående skole. Samtidig er det også viktig for elevenes videre utdannings- og arbeidskarriere at de gjennomfører innen normert tid. Mange forhold vil kunne ha innvirkning på gjennomføringsgraden. Ulike studier viser at det er en klar sammenheng mellom foreldrenes utdanning og sosiale bakgrunn og elevenes resultater i skolen. Videre vil det også ha betydning hvilke studieretninger og tilbud ellers som tilbys den enkelte elev. Kvaliteten i utdanningsopplegget og gode lærere vil også innvirke på gjennomstrømningsgraden.

Figur 6.5: Andelen elever som startet i grunnkurs for første gang høsten 1998 etter gjennomføringsgrad i videregående opplæring i løpet av fem år. Prosent.

Kilde: SSB

Figuren viser at av elevene som begynte i videregående opplæring i 1998, fullførte 59 prosent på normert tid og 12 prosent fullførte på mer enn normert tid. 24 prosent av elevene avbrøt

⁸ Kilde: "Utdanning 2003", *Hovedtall for utdanning*, Mona Raabe, SSB 2004.

utdannelsen og fem prosent var fortsatt i videregående skole i 2003. Tabell 6.6 viser resultater for elever som startet opp i 1994 -1998.

Tabell 6.6: Elever som startet i grunnkurs for første gang høsten 1994, 1997 og 1998, etter fullført videregående opplæring⁹ i løpet av fem år og etter kjønn. Prosent

Opstartsår	Elever i alt	Fullført på normert tid	Fullført på mer enn normert tid	Fortsatt i videregående opplæring	Avbrutt videregående opplæring
1994	54 425	60	10	5	25
Menn	27 770	55	10	6	30
Kvinner	26 655	66	10	4	21
1997	52 676	57	13	5	25
Menn	26 554	51	14	6	29
Kvinner	26 122	63	12	4	21
1998	52 821	59	12	5	24
Menn	26 983	53	14	6	28
Kvinner	25 838	65	11	5	19

Kilde: SSB

Gjennomstrømmingen etter fem år har vært relativt konstant fra omleggingen av videregående opplæring i 1994 og fram til 1998 (som er så langt vi kan måle dette per dato). Om lag 60 prosent har fullført på normert tid i hele perioden. Videre er det en markant forskjell mellom kvinner og menn. 65 prosent av kvinnene som startet i grunnkurs i 1998 fullførte på normert tid, mens prosentandelen menn var 53 prosent. Videre er det om lag 30 prosent av mennene som avbryter utdannelsen, mens kun en av fem kvinner ikke fullfører. Tall fra Statistisk sentralbyrå viser videre at langt flere fullfører på normert tid innen de allmennfaglige studieretningene. Av de som startet i grunnkurs allmenne fag skoleåret 1998, fullførte 75 prosent innen normert tid. Tilsvarende fullførte kun 41 prosent innen normert tid innen yrkesfaglige studieretninger. 13 prosent av de som påbegynte et grunnkurs i allmenne fag avbrøt utdannelsen, mens tilsvarende andel innen yrkesfag var 35 prosent.

Både innen allmennfag og yrkesfag var det flere kvinner enn menn som fullførte i løpet av fem år. På allmennfaglige studieretninger fullførte 86 prosent av kvinnene og 80 prosent av mennene i løpet av fem år. Tilsvarende tall på yrkesfaglige studieretninger er 61 og 54 prosent¹⁰.

Det er en klar sammenheng mellom foreldrenes utdanningsbakgrunn og gjennomføringsgraden innen videregående opplæring. 90 prosent av elevene som startet i grunnkurs i 1998 og som hadde foreldre med lang høyere utdanning, fullførte i løpet av fem år. Til sammenligning fullførte 48 prosent av elevene som hadde foreldre med kun grunnskoleopplæring.

⁹ Fullført opplæring betyr at eleven/læreren har bestått alle årstrinn i videregående opplæring som fører til vitnemål eller fag-/svennebreve.

¹⁰ Nærmere dokumentasjon om gjennomstrømmingen i videregående opplæring finnes på SSBs nettside: <http://ssb.no/emner/04/02/30/vgogjen/>

Elever under lov om videregående opplæring skal ved inntak til grunnkurs få oppfylt et av tre rangerte studieretningsvalg. De siste årene har det vært en tendens til at færre får 1. valget sitt innfridd. I 2002 fikk for eksempel 76,4 prosent av søkerne oppfylt førstevalget, mens tilsvarende tall i 2003 var 72,2 prosent. Det er rimelig å tro at elevene velger kurs etter egne evner og forutsetninger. Om nedgangen i opptak etter 1.valg vil påvirke gjennomstrømningsgraden, vil vises først over tid.

Tabell 6.7: Elever som startet i grunnkurs høsten 1998 etter fullført videregående opplæring etter fem år og hjemstedsfylke ved 16 år.

Kjønn og hjemstedsfylke ved 16 år	Elever i alt	Fullført på mer			Fortsatt i	
		Fullført på normert tid	enn normert tid	Fullført på fem år	videregående opplæring 2003	Avbrutt videregående opplæring
Østfold	2 825	54	13	67	5	28
Akershus	5 281	67	9	76	4	20
Oslo	4 130	58	10	68	5	27
Hedmark	2 169	58	11	69	5	26
Oppland	2 089	63	10	73	5	22
Buskerud	2 633	58	14	72	5	24
Vestfold	2 548	59	11	70	6	25
Telemark	2 041	56	13	69	6	25
Aust-Agder	1 436	62	12	74	5	21
Vest-Agder	2 109	65	12	77	5	18
Rogaland	4 946	61	13	74	5	20
Hordaland	5 460	58	13	71	6	23
Sogn og Fjordane	1 427	60	14	74	5	20
Møre og Romsdal	3 278	60	14	74	6	20
Sør-Trøndelag	3 114	58	14	72	5	22
Nord-Trøndelag	1 687	60	14	74	6	20
Nordland	3 010	47	13	60	7	33
Troms	1 801	56	11	67	6	27
Finnmark						
Finnmárku	787	40	14	54	8	39
I alt	52 821	59	12	71	5	24

Kilde: SSB

Tabell 6.7 viser at det er betydelige forskjeller mellom fylkene i gjennomføringsgraden. Mens Akershus er det fylket som har høyest andel som gjennomfører innen normert tid (67 prosent), er tilsvarende andel i Finnmark kun 40 prosent. Alle de nordligste fylkene har en gjennomføringsandel som er lavere enn landsgjennomsnittet. Vest-Agder og Akershus har flest som gjennomfører på normert tid.

7 Sysselsetting i offentlig forvaltning og næringsvirksomhet i 2002 og 2003

Sammendrag

I kapittel 7 benyttes Statistisk sentralbyrås registerbaserte sysselsettingsfiler for å studere hvordan sysselsettingen i offentlig forvaltning og i næringsvirksomhet fordeler seg på kjønn, hel- og deltidsarbeid og bostedskommune. Datamaterialet er fordelt på kommunal, fylkeskommunal og statlig forvaltning, mens resten av sysselsettingen omfatter kommuneforetakene og øvrig næringsvirksomhet.

Sysselsettingen gikk ned med 7 000 personer fra 4. kvartal 2002 til 4. kvartal 2003. Dette tilsvarer en reduksjon på 0,3 prosent. Hele nedgangen i sysselsettingen fant sted i industrien og i forretningsmessig tjenesteyting. Antall sysselsatte i kommunene økte med 1 647 personer, mens sysselsettingen i fylkeskommunene gikk ned med 632 personer. I kommuneforetakene steg antall sysselsatte med 1 429 personer fra 4. kvartal 2002 til 4. kvartal 2003.

32 prosent av alle sysselsatte kvinner arbeider i kommunesektoren. Andelen kvinnelige sysselsatte er svært høy i kommunesektoren sammenliknet med andre sektorer. I kommunene er 78 prosent av de sysselsatte kvinner, mens de i fylkeskommunene utgjør 56 prosent. Til sammenligning utgjør kvinnene henholdsvis 38 og 55 prosent av de sysselsatte i næringsvirksomheten og i statsforvaltningen.

Kvinner arbeider generelt mer deltid enn menn. Fordi kommunesektoren sysselsetter så mange kvinner, er andelen deltidsarbeidende høyere i kommunesektoren enn i øvrige sektorer. Nær halvparten av de kvinnelige sysselsatte i kommunesektoren arbeider deltid, mens tilsvarende tall for statsforvaltningen og næringsvirksomheten er på henholdsvis 29 og 42 prosent. Det er for øvrig mer vanlig både blant kvinner og menn å arbeide deltid i kommunene enn i øvrige sektorer.

Kommunal sektor sysselsetter en stadig større andel av de sysselsatte, desto mindre kommunen er. Blant de sysselsatte bosatt i kommuner med færre enn 3 000 innbyggere arbeider over 30 prosent i kommunesektoren, mens tilsvarende tall for kommuner med mer enn 50 000 innbyggere er bare 16 prosent.

Næringsvirksomheten har tilsvarende lavest andel av de sysselsatte i kommuner der innbyggertallet er under 3 000. Høyest andel av de sysselsatte i næringsvirksomhet har kommuner over 50 000 innbyggere.

Boks 7.1: Om statistikkgrunnlaget

Statistikken bygger på Statistisk sentralbyrås registerbaserte sysselsettingsfiler. Sysselsettingstillene inkluderer også selvstendig næringsdrivende. De viktigste registrene er Rikstrygdeverkets (RTV) arbeidstakerregister, lønns- og trekkoppgaveregisteret og selvangivelsesregisteret som er administrert av Skattedirektoratet, registeret over vernepliktige og sivilarbeidere fra henholdsvis Vernepliktsverket og Siviltjenesteadministrasjonen, og Enhetsregisteret/Bedrifts- og foretaksregisteret.

I forbindelse med utarbeidelsen av Folke- og boligtellingsen for 2001 ble arbeidstakerstatistikken utvidet til en fullstendig sysselsettingsstatistikk. Fra og med publiseringen av sysselsatte i tellingsuken 2001 inneholder statistikken både lønnstakere og selvstendige, som har utført arbeid av en times varighet på referansetidspunktet. Dette er samme definisjon som er benyttet i arbeidskraftundersøkelsen (AKU) og nasjonalregnskapet. Dette betyr at samlet sysselsetting er tilnærmet likt i alle statistikkene, men litt forskjellig fordelt på næring.

Sysselsettingen måles som antall personer som har ett eller flere arbeidsforhold, der bare hovedarbeidsforholdet er medregnet. Arbeidstakertallene omfatter sysselsatte registrert med aktivt arbeidsforhold på referansedatoen og arbeidsgiverne i enhetsregisteret er påført en egen kode for institusjonell sektor.

Registerstatistikken viser noe lavere sysselsettingstall enn i nasjonalregnskapet, noe som blant annet skyldes at nasjonalregnskapet også tar med utlendinger i utenriks sjøfart. I sysselsettingsberegningene for offentlig forvaltning i nasjonalregnskapet er det benyttet en indirekte metode med omregning av lønnskostnader fra offentlige regnskaper til årsverkstall (og sysselsatte personer) ved bruk av lønnsstatistikk/årslønnsberegninger. Ved avstemming av samlet sysselsetting utnytter nasjonalregnskapet hovedsakelig informasjon fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU).

7.1 Samlet sysselsetting etter sektor og kjønn

Tabell 7.1 gir en oversikt over hvordan sysselsettingen fordeler seg på sektorer og kjønn de tre siste årene.

Tabell 7.1: Sysselsatte fordelt etter sektor og kjønn. 4. kvartal 2001-4. kvartal 2003

	Sysselsatte i alt. 4. kv. 2003			Sysselsatte i alt. 4. kv. 2002			Sysselsatte i alt. 4. kv. 2001		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	2 260 000	1 191 026	1 068 974	2 267 000	1 199 118	1 067 882	2 275 000	1 208 839	1 066 161
Kommunesektoren	472 316	130 257	342 059	469 870	128 825	341 045	556 496	145 662	410 834
Kommuner ¹	392 650	85 283	307 367	391 003	85 089	305 914	403 148	88 061	315 087
Fylkeskommuner	42 149	18 573	23 576	42 781	18 623	24 158	114 651	33 174	81 477
Kommuneforetak	37 517	26 401	11 116	36 086	25 113	10 973	38 697	24 427	14 270
Statsforvaltningen	242 003	104 614	137 389	240 722	106 522	134 200	152 405	89 774	62 631
Annen næringsvirksomhet ²	1 545 681	956 155	589 526	1 556 408	963 771	592 637	1 566 099	973 403	592 696

¹ Oslo er både kommune og fylkeskommune, men i sysselsettingsstatistikken inngår Oslo i kommunal sektor.

² ekskl. kommuneforetakene

Tabell 7.2. gir en samlet oversikt over hvordan antall sysselsatte fordeler seg på sektorer og kjønn i 4. kvartal 2003.

Tabell 7.2: Sysselsatte fordelt etter sektor og kjønn. 4. kvartal 2003

	Sysselsatte i alt			Andel etter kjønn		Andel etter sektor		
	I alt	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	2 260 000	1 191 026	1 068 974	52,7	47,3	100,0	100,0	100,0
Kommunesektoren	472 316	130 257	342 059	27,6	72,4	20,9	10,9	32,0
Kommuner	392 650	85 283	307 367	21,7	78,3	17,4	7,2	28,8
Fylkeskommuner	42 149	18 573	23 576	44,1	55,9	1,9	1,6	2,2
Kommuneforetak	37 517	26 401	11 116	70,4	29,6	1,7	2,2	1,0
Statsforvaltningen	242 003	104 614	137 389	43,2	56,8	10,7	8,8	12,9
Annen næringsvirksomhet	1 545 681	956 155	589 526	61,9	38,1	68,4	80,3	55,1

Ifølge registerstatistikken fra Statistisk sentralbyrå var det 2 260 000 sysselsatte personer i 4. kvartal 2003. 30 prosent av de sysselsatte arbeider i offentlig forvaltning, mens 70 prosent arbeider innenfor næringsvirksomheten medregnet kommuneforetakene. I alt var nær 393 000 personer sysselsatte i kommunene, noe som utgjør 17 prosent av alle sysselsatte.

Antall sysselsatte i fylkeskommunen var om lag 42 000, og dette tilsvarte nær to prosent av alle sysselsatte. I 2003 var om lag 37 500 personer sysselsatt i kommuneforetak.

Registerstatistikken viser at 472 316 var sysselsatt i kommunesektoren eller 21 prosent av sysselsatte i alt.

Til sammen 32 prosent av de kvinnelige sysselsatte arbeider i kommunesektoren, mot 11 prosent av mennene. Kommuneforetakene sysselsetter 1 prosent av kvinnene og 2 prosent av mennene. I næringsvirksomheten ekskl. kommuneforetakene arbeider 80 prosent av mennene og 55 prosent av kvinnene

De sysselsatte fordeler seg på 1 191 026 menn og 1 068 974 kvinner. Det er store forskjeller innenfor de ulike sektorene i hvordan sysselsettingen fordeler seg på kjønn. I kommunene og fylkeskommunene er henholdsvis 78 prosent og 56 prosent av de sysselsatte kvinner, mens det innenfor kommuneforetakene bare er 30 prosent kvinner. I hele kommunesektoren er 72 prosent av de sysselsatte kvinner, mens bare 38 prosent av kvinnene er sysselsatt innenfor næringsvirksomheten.

Tabell 7.3: Endring i antall sysselsatte fra 4. kvartal 2002 til 4. kvartal 2003 fordelt på sektor og kjønn

	Endring i antall sysselsatte			Endring i prosent		
	I alt	Menn	Kvinner	I alt	Menn	Kvinner
I alt	-7 000	-8 092	1 092	-0,3	-0,7	0,1
Offentlig forvaltning	2 296	-1 764	4 060	0,3	-0,8	0,9
Kommuner	1 647	194	1 453	0,4	0,2	0,5
Fylkeskommuner	-632	-50	-582	-1,5	-0,3	-2,5
Statsforvaltningen	1 281	-1 908	3 189	0,5	-1,8	2,3
Kommuneforetak	1 429	1 286	143	3,8	4,9	1,3
Annen næringsvirksomhet	-10 725	-7 614	-3 111	-0,7	-0,8	-0,5

Antall sysselsatte gikk ned med 0,3 prosent fra 4. kvartal 2002 til 4. kvartal 2003 eller en nedgang på 7 000 personer. Sysselsettingen i offentlig forvaltning økte med 0,3 prosent i 4. kvartal 2003. I kommunene og kommuneforetakene økte antall sysselsatte med henholdsvis 0,4 og 3,8 prosent. Flere kommuner har opprettet kommuneforetak som erstatning for kommunal tjenesteproduksjon. Et eksempel på dette er kommunale kraftselskaper som er blitt omorganisert til kommuneforetak. Sysselsettingen i fylkeskommunene gikk ned med 1,5 prosent, noe som skyldes færre sysselsatte innenfor videregående opplæring. I næringsvirksomheten gikk antall sysselsatte ned med 0,7 prosent i 4. kvartal 2003.

Sysselsettingsnedgangen fra 2002 til 2003 fant sted i sektoren annen næringsvirksomhet der antall sysselsatte gikk ned med 10 725 personer. Dette skyldes færre sysselsatte i industrien og i forretningsmessig tjenesteyting. Sysselsettingen i offentlig forvaltning økte med 2 296 personer i 4. kvartal 2003. Antall sysselsatte økte sterkest innenfor offentlig helse- og sosialomsorg. Årsaken til dette er at flere ansatte enn tidligere er blitt registrert i arbeidstakerregisteret. I kommunene økte antall sysselsatte med 1 647 personer, og de kvinnelige sysselsatte stod for nesten hele økningen. I statsforvaltningen og i kommuneforetakene økte sysselsettingen med henholdsvis 1 281 og 1 429 personer.

7.2 Sysselsatte etter arbeidstid

Omfanget av deltid varierer mellom sektorer og kjønn. Deltid defineres som arbeidstid på 29 timer eller mindre. Ifølge registerstatistikken arbeidet 29 prosent av alle sysselsatte deltid i 4. kvartal 2003. Det var flere som jobbet deltid i kommunene enn i de øvrige sektorene. I kommunene jobbet 45 prosent av de sysselsatte deltid, mens deltidsandelen i staten og kommuneforetakene var på 20 prosent. I næringsvirksomheten og i fylkeskommunene arbeidet nærmere 25 prosent av de sysselsatte deltid. Ser vi på hele kommunesektoren (kommuner, fylkeskommuner og kommuneforetak) jobbet 40 prosent av de sysselsatte deltid.

Deltidsarbeid er mer vanlig blant kvinner enn blant menn. Hele 45 prosent av kvinnene arbeidet deltid, mot bare 16 prosent av mennene. Det er mer vanlig både blant kvinner og menn å arbeide deltid i kommunene enn i de øvrige sektorene. I kommunene arbeidet nær halvparten av de kvinnelige ansatte deltid mot en fjerdedel av mennene. Ser vi på hele kommunesektoren arbeidet halvparten av de kvinnelige ansatte deltid, mens deltidsandelen blant mennene var på 22 prosent.

7.3 Sysselsetting etter kommunestørrelse

Tabell 7.4. viser hvordan sysselsettingen fordeler seg mellom ulike sektorer avhengig av størrelse på bostedskommune.

Tabell 7.4: Sysselsatte fordelt etter sektor og størrelse på bostedskommune. Andel i prosent av sysselsatte i alt. 4. kvartal 2003.

	Kommunal sektor ¹	Fylkeskommunal sektor	Statsforvaltningen	Kommuneforetak	Næringsvirksomhet	I alt
Hele landet	17,4	1,9	10,7	1,7	68,4	100,00
Over 50000 innb	13,6	1,4	14,1	1,2	69,7	100,00
20-50000 innb	16,5	2,2	11,3	1,4	68,5	100,00
10-20000 innb	17,8	2,1	9,6	1,8	68,7	100,00
5-10000 innb	20,6	2,2	7,4	2,2	67,6	100,00
3-5000 innb	23,1	1,9	6,2	2,1	66,8	100,00
Under 3000 innb	27,0	1,5	5,3	2,7	63,5	100,00

¹ Oslo inngår i kommunal sektor

Tabell 7.4 viser at kommunal sektor sysselsetter en stadig større andel av de sysselsatte desto mindre kommunene er. Over en fjerdedel av de sysselsatte bosatt i kommuner med under 3 000 innbyggere arbeider i kommunal sektor. I disse kommunene er sysselsettingsandelen størst i Trøndelag og Nord-Norge med henholdsvis 28 og 31 prosent av alle sysselsatte. Bjarkøy kommune har den høyeste sysselsettingsandelen i kommunal sektor med 47 prosent av alle sysselsatte, tett fulgt av Ibestad og Lavangen kommune med 40 prosent. Kommuner med over 20 000 innbyggere har høyest andel sysselsatte i statsforvaltningen. Det er små variasjoner i fylkeskommunal sektor og i kommuneforetakene. Næringsvirksomheten har lavest andel av de sysselsatte som er bosatt i kommuner med færre enn 3 000 innbyggere. I kommunene Sirdal og Leikanger er sysselsettingsandelen innenfor næringsvirksomheten lavest med henholdsvis 46 og 48 prosent, mens Hemsedal og Lardal kommune ligger på topp med en sysselsettingsandel på 75 prosent.

8. Produksjonsindekser for kommunale tjenester for 2003

Sammendrag

Kapitlet presenterer beregninger av en produksjonsindeks for kommunale tjenester basert på KOSTRA-data for 2003. Produksjonsindeksen er et samlemål for kommunenes tjenesteproduksjon basert på produksjonsindikatorer for de ulike sektorer. Den produksjonsindeksen som beregnes her omfatter barnehager, grunnskole, barnevern, primærhelsetjeneste, pleie og omsorg og sosialkontortjenester. Analysene viser en klar sammenheng mellom produksjonsindeksen og økonomiske rammebetingelser. Kommuner med høy korrigert inntekt har gjennomgående høyere produksjon enn kommuner med lav korrigert inntekt. Små kommuner og kommuner i Nord-Norge har også gjennomgående høy verdi på produksjonsindeksen, noe som både har sammenheng med høyt inntektsnivå og lav arbeidsgiveravgift.

8.1 Innledning

Utvalget har i tidligere rapporter (november 2001-2003) presentert beregninger av en produksjonsindeks for kommunale tjenester basert på KOSTRA-data for 2000-2002. Produksjonsindeksen er et samlemål på kommunenes tjenesteproduksjon basert på produksjonsindikatorer for de ulike sektorer. I dette kapitlet presenteres oppdaterte beregninger basert på data for 2003. I alt 374 kommuner har levert tilstrekkelige data til å kunne inngå i analysen. Antall kommuner er noe lavere enn i tilsvarende analyse for 2002 som omfattet 384 kommuner.

I kapittel 8.2 gjøres det kort rede for oppbyggingen av produksjonsindeksen. Kapittel 8.3 presenterer grupperingsanalyser for kommunene gruppert etter korrigert inntekt, innbyggertall og fylke. Kapittel 8.4 gir en nærmere diskusjon av sammenhengen mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt. I vedlegg 12 rapporteres produksjonsindekser og korrigert inntekt for alle kommuner som inngår i analysen.

8.2 Oppbygging av produksjonsindeksen

Produksjonsindeksen er ment å være et mål kommunens samlede tjenesteproduksjon, og et slikt mål, hvor tjenesteproduksjonen i ulike sektorer vektet sammen, kan være et nyttig supplement til mer detaljerte studier av tjenesteproduksjonen i enkeltsektorer. Eksempelvis vil produksjonsindeksen være mindre følsom for forskjeller i prioritering enn produksjonsindikatorer for de enkelte tjenester. Det vises til utvalgets rapport fra november 2001 for en prinsipiell diskusjon av egenskaper ved produksjonsindekser.

Den produksjonsindeksen som beregnes her er basert på delindekser for barnehager, grunnskole, primærhelsetjeneste, pleie og omsorg, barnevern og sosialkontortjenester. Det beregnes også en delindeks for tekniske tjenester, men denne er utelatt fra totalindeksen for å unngå reduksjon i antall kommuner. De øvrige sektorer er utelatt fordi det har vært vanskelig å

finne gode indikatorer på tjenesteproduksjonen. De tjenestene som er inkludert i totalindeksen la beslag på om lag 70 prosent av kommunenes brutto driftsutgifter i 2003.

Produksjonsindeksen skal ideelt sett fange opp alle relevante kvantitets- og kvalitetsaspekter ved tjenestene. For de fleste kommunale tjenester er det mulig å måle kvantiteten på en rimelig god måte. Kvaliteten er som regel vanskeligere å måle. Det har blant annet sammenheng med at kvalitet i seg selv har mange aspekter, og at det er vanskelig å finne gode indikatorer for alle disse aspektene. Dette betyr ikke at det er umulig å finne relevante kvalitetsindikatorer. For eksempel benyttes antall m² leke- og uteareal per barn som kvalitetsindikator for barnehager og andel institusjonsplasser i enerom som kvalitetsindikator i pleie og omsorg.

I valget av indikatorer er det lagt til grunn at ressursinnsats ikke skal brukes som mål på tjenesteproduksjon. Det viktigste unntaket fra denne regelen er delindeksen for primærhelsetjenesten hvor legeårsverk, fysioterapiårsverk og helsesøsterårsverk inngår. Indikatoren årstimer per elev i delindeksen for grunnskole kan betraktes som et grensetilfelle.

Når det gjelder vektning, er hovedprinsippet at de indikatorene som inngår i indeksen vektet med utgangspunkt i tjenestens budsjettandel. I de tilfeller hvor det ikke er mulig å fordele utgiftene mellom to eller flere indikatorer, er indikatorene gitt lik vekt. Tabell 8.1 gir en beskrivelse av hvordan delindeksene og samlet produksjonsindeks er beregnet. I beregningen av produksjonsindeksen normaliseres alle indikatorer i forhold til nasjonale gjennomsnitt slik at de får samme benevning.

Tabell 8.1: Oversikt over indikatorer og vekter i delindeksene og i samlet produksjonsindeks

Sektor/ Indikator	Vekt
Barnehage (BH)	
Alderskorrigerte oppholdstimer i kommunale barnehager i forhold til antall barn 0-5 år (alderskorrigert)	0,846
Antall m ² leke og uteareal per barn i kommunale barnehager	0,088
Kommunale overføringer til private barnehager per bar 0-5 år (alderskorrigert)	0,035
Grunnskole (GS)	
Årstimer per elev	0,936
Andel innbyggere i alderen 6-9 år med plass i kommunal SFO	0,032
Andel av brukerne av SFO med oppholdstid 15 timer eller mer	0,032
Primærhelsetjeneste (PH)	
Antall legeårsverk per 10 000 innbyggere	0,400
Antall fysioterapiårsverk per 10 000 innbyggere	0,400
Antall helsesøsterårsverk per 10 000 innbyggere 0-6 år (f 232)	0,200
Pleie og omsorg (PO)	
Andel av innbyggerne over 80 år som mottar hjemmetjenester	0,224
Andel av innbyggerne over 80 år med plass i institusjon	0,264
Andelen av institusjonsplasser som er i enerom	0,264
Andel brukere av hjemmetjeneste med både praktisk bistand og hjemmesykepleie	0,224
Andel av innbyggerne over 80 år med botilbud utenfor institusjon	0,024
Barnevern (BV)	
Andel barn 0-17 år omfattet av barnevernsundersøkelse	0,302
Andel barn 0-17 år omfattet av tiltak	0,698

Sosialkontortjenester (SK)	
Andel innbyggere 20-66 år som mottar økonomisk sosialhjelp	0,500
Gjennomsnittlig utbetaling per stønadsmåned	0,500
Teknisk sektor (TEK)	
Andel av innbyggerne tilknyttet vannverk med tilfredsstillende hygienisk kvalitet	0,215
Andel av innbyggerne tilknyttet kommunal vannforsyning	0,215
Andel av innbyggerne tilknyttet kommunal avløpsordning	0,570
Samlet indeks (TOT)	
Barnehager	0,109
Grunnskole	0,358
Primærhelsetjeneste	0,060
Pleie og omsorg	0,378
Barnevern	0,032
Sosialkontortjenester	0,063

8.3 Grupperingsanalyser

Tabell 8.2 viser delindeksene og samlet produksjonsindeks for kommunene gruppert etter korrigert inntekt (per innbygger). Inntektene er korrigert for forskjeller i beregnet utgiftsbehov og omfatter inntekts- og formuesskatt, rammeoverføringer, eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter. Både indekser og korrigert inntekt er normalisert slik at veide gjennomsnitt (med innbyggertall som vekter) er lik 100 for de 374 kommunene som inngår i analysen.

Tabell 8.2: Produksjonsindekser for kommunene gruppert etter korrigert inntekt

Korrigert inntekt (KI)	BH	GS	BV	PH	PO	SK	TE	TOT	KI
Under 95	84,5	97,0	95,9	94,4	98,9	96,2	96,6	96,1	92,5
95-100	92,9	96,2	98,9	96,6	98,8	101,6	100,9	97,2	97,1
100-105	117,9	103,9	109,7	101,7	101,4	93,8	97,7	103,9	102,2
105-110	111,9	100,9	102,7	107,5	98,8	112,7	108,3	102,5	108,5
110-125	140,2	113,9	98,8	116,7	107,1	91,9	99,4	112,5	115,1
Over 125	170,0	138,1	122,4	126,6	117,2	90,8	82,6	129,5	143,1
Standardavvik	32,9	13,3	26,2	16,2	8,9	16,3	17,0	9,7	10,5
Korrelasjon med KI	0,54	0,48	0,15	0,47	0,34	0,07	0,03	0,62	1,00
Antall kommuner	374	374	374	374	374	374	349	374	374

Merknad: Produksjonsindekser og korrigert inntekt er normalisert slik at veid gjennomsnitt for kommunene som inngår er lik 100. Veide gjennomsnitt med antall innbyggere som vekter.

Det framgår at delindeksene for barnehage, grunnskole, primærhelsetjeneste og pleie og omsorg er klart positivt korrelert med korrigert inntekt. Det betyr at indeksverdien gjennomgående øker med økende inntektsnivå. For disse fire sektorene er korrelasjonen mellom delindeksene og korrigert inntekt høyere enn i 2002, og forskjellen er særlig stor for pleie og omsorg.

Delindeksen for barnevern er svakt positivt korrelert med korrigert inntekt, mens delindeksene for sosialkontortjenester og tekniske tjenester er praktisk talt ukorrelert med korrigert inntekt. De svake korrelasjonene har trolig sammenheng med at tilbudet innen barnevern og sosialkontortjenester i større grad er styrt av behov enn av økonomiske rammebetingelser, og at tekniske tjenester i stor grad finansieres gjennom brukerbetaling.

Samlet produksjonsindeks viser også en positiv samvariasjon med korrigert inntekt. Korrelasjonskoeffisienten på 0,62 er høyere enn i 2002 og klart høyere enn gjennomsnittlig korrelasjon for delindeksene. Det siste har sammenheng med at forskjeller i prioritering slår sterkere ut i delindeksene enn i totalindeksen. Dette kommer også til uttrykk ved at standardavviket til totalindeksen er lavere enn gjennomsnittlig standardavvik for delindeksene. Videre er produksjonsindeksen for 2003 sterkt korrelert med produksjonsindeksen for 2002. For de 349 kommuner som har rapportert komplette data begge år er korrelasjonskoeffisienten 0,93.

Videre er det en tendens til at kommuner med korrigert inntekt under gjennomsnittet har høyere verdi på produksjonsindeksen enn på korrigert inntekt, mens det motsatte er tilfelle for kommuner med korrigert inntekt over gjennomsnittet. En mulig forklaring på dette er at kommuner med svake økonomiske rammebetingelser "tvinges" til å være mer effektive enn kommuner med gode økonomiske rammebetingelser. En annen forklaring er at kommuner med gode økonomiske rammebetingelser i større grad prioriterer høy kvalitet som i liten grad fanges opp av produksjonsindeksen.

Tabell 8.3: Produksjonsindekser for kommunene gruppert etter antall innbyggere

Antall innbyggere	BH	GS	BV	PH	PO	SK	TE	TOT	KI
Under 1 000	182,6	147,5	115,6	151,0	134,2	84,2	81,3	141,5	170,3
1 000 – 2 000	154,1	134,8	114,0	134,0	122,1	87,5	77,6	128,4	123,4
2 000 – 3 000	141,6	123,1	126,7	114,5	112,2	88,2	76,2	118,4	110,6
3 000 – 4 000	133,1	121,4	109,5	108,8	109,4	84,6	85,3	114,7	105,9
4 000 – 5 000	112,9	113,5	109,6	107,1	108,7	92,6	79,8	109,8	102,3
5 000 – 10 000	109,4	105,9	108,2	97,1	103,6	91,9	88,2	104,1	98,2
10 000 – 20 000	88,3	98,3	92,9	95,3	99,2	92,6	94,4	96,8	95,1
20 000 – 50 000	86,6	96,4	92,9	97,1	96,9	101,7	103,8	95,8	95,1
Over 50 000	99,3	93,4	99,9	100,3	96,8	109,7	110,7	97,0	102,7

Merknad: Produksjonsindekser og korrigert inntekt er normalisert slik at veid gjennomsnitt for kommunene som inngår er lik 100. Veide gjennomsnitt med antall innbyggere som vektor.

Tabell 8.3 viser produksjonsindeksene og korrigert inntekt for kommunene gruppert etter antall innbyggere. For barnehager, grunnskole, barnevern, primærhelsetjeneste og pleie og omsorg er hovedbildet at indeksverdiene avtar med økende innbyggertall. Kommuner med over 50 000 innbyggere har imidlertid høyere indeksverdier enn kommuner med mellom 20 000 og 50 000 innbyggere. For sosialkontortjenester og tekniske tjenester er det en tendens til at indeksverdien øker med økende innbyggertall. For sosialkontortjenester har dette sammenheng med at levekostnader og omfanget av sosiale problemer er størst i de største kommunene.

Samlet produksjonsindeks er høyest i kommunene med færre enn 1 000 innbyggere, vel 40 prosent over landsgjennomsnittet. Deretter avtar indeksverdien med økende folketall, og i gjennomsnitt er det kommunene med mellom 20 000 og 50 000 innbyggere som har den laveste verdien på produksjonsindeksen (vel 4 prosent under gjennomsnittet). Den positive sammenhengen mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt er tydelig også når kommunene er gruppert etter antall innbyggere.

Tabell 8.4: Produksjonsindekser for kommunene gruppert etter fylke

Fylke	BH	GS	BV	PH	PO	SK	TE	TOT	KI
Østfold	80,9	101,2	105,0	96,5	94,8	112,0	104,2	97,1	94,8
Akershus	105,2	91,5	76,6	96,0	95,3	92,5	106,4	94,3	101,1
Hedmark	109,1	103,0	102,7	107,8	99,6	104,6	81,0	102,7	94,5
Oppland	105,2	107,3	87,0	107,6	100,9	97,2	83,4	103,4	95,8
Buskerud	91,2	100,2	113,9	107,0	99,6	94,9	99,7	99,5	96,2
Vestfold	92,0	96,9	98,7	89,9	97,8	105,5	102,6	96,8	91,5
Telemark	106,6	101,9	122,2	100,6	97,9	103,8	100,2	101,6	101,3
Aust-Agder	77,8	97,5	104,6	104,9	103,1	103,5	95,9	98,5	96,7
Vest-Agder	69,9	93,7	92,6	94,1	99,6	102,2	98,7	93,9	96,8
Rogaland	93,5	96,9	101,1	83,1	99,1	90,2	103,7	96,3	98,7
Hordaland	88,5	94,3	92,5	95,9	102,4	99,0	98,2	97,1	99,2
Sogn og Fjordane	134,0	115,1	83,7	109,6	110,4	88,1	85,1	112,4	105,9
Møre og Romsdal	97,4	105,0	101,4	97,3	105,3	83,5	91,9	102,3	96,8
Sør-Trøndelag	107,5	94,1	99,4	93,8	98,6	96,6	100,7	97,5	96,2
Nord-Trøndelag	91,5	100,3	91,0	102,0	103,7	84,7	90,2	99,5	96,4
Nordland	112,5	111,4	120,3	113,9	102,7	98,9	90,4	107,9	104,0
Troms	99,2	111,7	111,6	112,9	107,3	90,9	94,9	107,4	108,1
Finnmark	156,6	137,2	125,8	121,7	117,2	107,9	99,8	128,6	126,6

Merknad: Produksjonsindekser og korrigert inntekt er normalisert slik at veid gjennomsnitt for kommunene som inngår er lik 100. Veide gjennomsnitt med antall innbyggere som vekt.

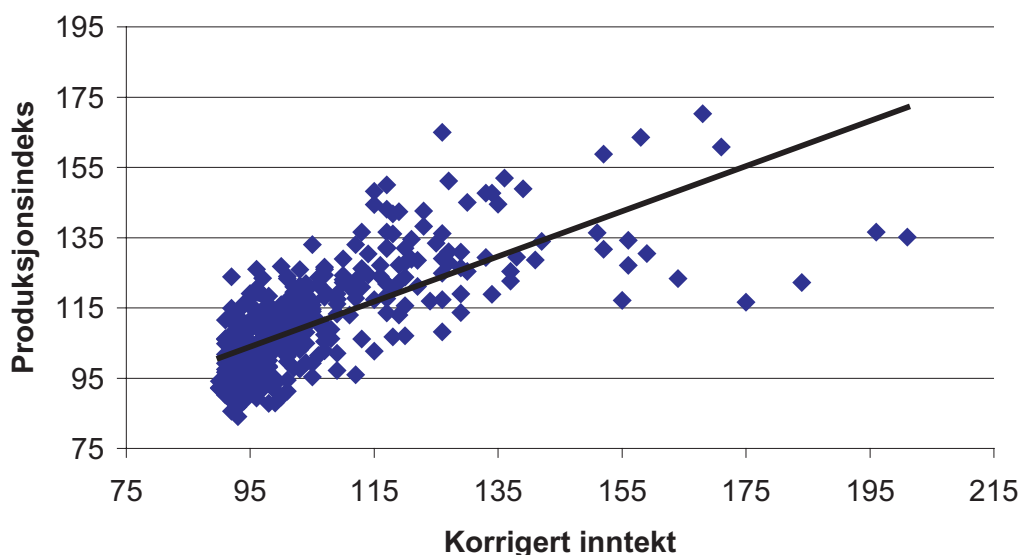
Tabell 8.4 viser produksjonsindekser og korrigert inntekt for kommunene gruppert etter fylke. Verdien på produksjonsindeksen er høyest blant kommunene i Nord-Norge og i Sogn og Fjordane. I den motsatte enden av skalaen finner vi kommunene i Akershus og Vest-Agder som ligger om lag 6 prosent under landsgjennomsnittet. Selv om kommunene i Nord-Norge og i Sogn og Fjordane har korrigerede inntekter over landsgjennomsnittet, er sammenhengen mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt mindre tydelig når kommunene grupperes etter fylke enn når de grupperes etter antall innbyggere. Eksempelvis har kommunene i Hedmark, Oppland og Møre og Romsdal produksjonsindeks over landsgjennomsnittet til tross for relativt lavt nivå på korrigert inntekt, og kommunene i Akershus kommer ut med en lav verdi på produksjonsindeksen til tross for at korrigert inntekt er over landsgjennomsnittet.

8.4 Nærmere om sammenhengen mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt

Diskusjonen foran vektla den sterke sammenhengen mellom produksjonsindeksen og korrigert inntekt som observeres når kommunene grupperes etter henholdsvis korrigert inntekt og antall innbyggere. Slike gjennomsnittsbetraktninger kan imidlertid skjule betydelig variasjon i produksjonsindeksen mellom kommuner med om lag samme inntektsnivå.

I figur 8.1 er produksjonsindeksen plottet mot korrigert inntekt¹. Den rette linja i figuren er regresjonslinja og den positive helningen dokumenterer den positive samvariasjonen mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt. Samtidig fremgår det at det er betydelig variasjon rundt regresjonslinja, det vil si at produksjonsindeksen varierer mye mellom kommuner med om lag samme nivå på korrigert inntekt.

Figur 8.1: Sammenhengen mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt

I henhold til den estimerte regresjonslinja i figur 8.1 er det en systematisk sammenheng mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt. Helningskoeffisienten anslås til 0,64, noe som innebærer at produksjonsindeksen øker med 6,4 prosentpoeng når korrigert inntekt øker med 10 prosentpoeng. Videre er det slik at korrigert inntekt forklarer vel 50 prosent av variasjonen i produksjonsindeksen.

Hvordan skal en tolke de store forskjellene i produksjonsindeks mellom kommuner med om lag samme inntektsnivå? Gitt at produksjonsindeksen er ideell (i den forstand at den kun fanger opp forskjeller i effektivitet og økonomiske rammebetingelser) og korrigert inntekt er et fullstendig mål på kommunenes økonomiske rammebetingelser, vil den variasjon i

¹ For å gi et best mulig bilde for majoriteten av kommunene er Bykle og Eidfjord tatt ut av utvalget grunnet svært høyt nivå på korrigert inntekt.

produksjonsindeksen som ikke kan tilbakeføres til forskjeller i korrigert inntekt kunne tilskrives forskjeller i effektivitet.

I Borge, Falch og Tovmo (2004) betraktes forholdet mellom produksjonsindeks og korrigert inntekt som en effektivitetsindikator for den samelede kommunale tjenesteproduksjon. Høy verdi på produksjonsindeksen relativt til korrigert inntekt antas å indikere høy effektivitet, mens lav produksjonsindeks relativt til korrigert inntekt antas å indikere lav effektivitet. Det er betydelig variasjon i denne effektivitetsindikatoren mellom kommuner, noe gjenspeiler den betydelige variasjonen i produksjonsindeks mellom kommuner med om lag samme inntektsnivå vist i figur 8.1. Basert på data for 2002 finner de at effektivitetsindikatoren varierer fra 55 til 135 (når gjennomsnittsverdien er normalisert til 100).

Formålet med analysen til Borge, Falch og Tovmo, som utnytter data for 2001 og 2002, er å forklare variasjonen i effektivitetsindikatoren. De sentrale forklaringsvariablene er korrigert inntekt, partifragmenteringen i kommunestyret, den ideologiske sammensetningen av kommunestyret (målt ved andelen sosialistiske representanter), samt organiseringen av budsjettprosessen. Med hensyn til organiseringen av budsjettprosessen skilles det mellom desentralisert og sentralisert organisering av de innledende fasene av budsjettprosessen, og hvor sentralisert organisering innebærer at rådmannen og/eller formannskapet har en mer sentral rolle enn ved desentralisert organisering.

Analysene viser at høy korrigert inntekt og høy partifragmentering bidrar til lav verdi på effektivitetsindikatoren. Det er videre en viss tendens til at høy sosialistandel bidrar til lav verdi på effektivitetsindikatoren, men effekten er statistisk utsagnskraftig bare for 2002. Forfatterne finner ikke at organiseringen av budsjettprosessen har noen signifikant effekt på effektivitetsindikatoren. Resultatene endres lite av det kontrolleres for faktorer som fanger opp svakheter ved produksjonsindeksen og korrigert inntekt. Disse faktorene er nærmere diskutert i utvalgets rapport fra november 2003 og inkluderer variable som budsjettandeler for tjeneste som ikke inngår i produksjonsindeksen (kultur, samferdsel, bolig og tekniske tjenester), brukerbetaling, netto driftsresultat og netto rente- og avdragsutgifter, samt kommunestørrelse og bosettingsmønster.

Som diskutert foran kan den negative effekten av t korrigert inntekt på effektivitetsindikatoren tolkes som at kommuner med lavt inntektsnivå "tvinges" til å være mer effektive enn kommuner med høyt inntektsnivå. En alternativ tolkning er at kommuner med høyt inntektsnivå har mulighet til å prioritere høy kvalitet, noe som bare i begrenset grad fanges opp av produksjonsindeksen og effektivitetsindikatoren. Analysene gir ikke grunnlag for å si noen om i hvilken grad effekten av korrigert inntekt fanger opp ineffektivitet og i hvilken grad den fanger opp kvalitet.

Effekten av de politiske variable er i overensstemmelse med andre empiriske analyser. Kalseth og Rattsø (1998) finner for eksempel at høy sosialistandel og sterk partifragmentering bidrar til høye administrasjonsutgifter, noe som indirekte kan bidra til lavere tjenesteproduksjon og dermed lavere effektivitet. Tilsvarende finner Kalseth (2003) at sosialistandel og partifragmentering har en negativ effekt på effektiviteten innenfor pleie og omsorg.

Referanser:

- Borge, L.-E., T. Falch og P. Tovmo (2004): "Efficiency in public service provision: The impact of political and budgetary institutions". Manuskript, Institutt for samfunnsøkonomi, NTNU.
- Kalseth, J. (2003): "Political determinants of efficiency variation in municipal service production: An analysis of long-term care in Norway". Doktoravhandling, Institutt for samfunnsøkonomi, NTNU.
- Kalseth, J. og J. Rattsø (1998): "Political control of administrative spending: The case of local governments in Norway". *Economics and Politics* 10, 63-83.

Del II
Notat fra utvalget til
konsultasjonsordningen mellom
staten og KS

Brev fra Finansdepartementet om
skatteanslag

9 Notat fra utvalget til konsultasjonsordningen mellom staten og KS om tjenesteproduksjon og ressursinnsats

9.1 Innledning

Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi (TBU) har fått i oppdrag å utarbeide et notat om utviklingen i kommunesektorens tjenesteproduksjon og ressursinnsats til det 3. konsultasjonsmøtet mellom staten og KS om statsbudsjettet for 2005.

Notatets del 2 gir innledningsvis en kort drøfting av det metodiske grunnlaget for å måle kommunenes tjenesteproduksjon og ressursinnsats. Delene 3 og 4 gir en beskrivelse av utviklingen i hhv. kommunal og fylkeskommunal tjenesteproduksjon i årene 1999-2003. Beskrivelsen bygger hovedsakelig på endelige tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) for 2003, som er basert på KOSTRA-publisering og annen løpende statistikk. I del 5 presenteres beregninger av produktivitets- og kostnadsutviklingen fra 2002-2003 for et utvalg av 385 kommuner for barnehager, grunnskole og pleie- og omsorg. Analysene er gjennomført både for hver enkelt sektor separat, og for de tre sektorene samlet. Del 6 gir en oppsummering og sammenfatning av resultatene.

9.2 Om måling av produksjon og ressursinnsats i offentlig tjenesteyting

Produksjonsmål og dekningsgrader

En betydelig del av de offentlige tjenestene produseres i kommunesektoren. De siste årene har omfanget av disse tjenestene økt, og stadig flere innbyggere mottar tjenester fra kommunen eller fylkeskommunen. Generelt er det imidlertid vanskelig å måle omfanget av den kommunale tjenesteproduksjonen. Mens man i privat sektor kan måle verdien av produksjonen gjennom markedspriser, er man i offentlig sektor ofte begrenset til å kvantifisere produksjonen ved antall plasser eller antall mottagere. Antall barnehageplasser er et eksempel på et slikt måltall. Tjenesten er i stor grad standardisert gjennom regelverket, slik at man har en felles forståelse av hva en barnehageplass innebærer. For noen tjenester, for eksempel legetjenester, er det vanskeligere å måle produksjonen fordi produktheterogenitet er større i den forstand at ulike brukere får svært forskjellig tilbud.

Dersom den kommunale tjenesteproduksjonen blir relatert til antall personer i den aktuelle målgruppen, eller behovet, får man et uttrykk for dekningsgraden. I dette notatet følges den etablerte praksis å definere aldersgrupper som målgrupper. Eksempelvis måles barnehagedekningen ved andelen barn i alderen 1-5 år med barnehageplass. Vanligvis vil ikke alle i en bestemt aldersgruppe etterspørre den aktuelle tjenesten, og i pleie og omsorg er det et stigende antall yngre brukere som faller utenfor den definerte aldersgruppen. Med unntak av grunnskole, vil det typisk være slik at full behovsdekning nås ved en lavere dekningsgrad enn 100 prosent.

Produktivitet/enhetskostnader/ressursinnsats per enhet

Ressursinnsatsen slik den framkommer i del 3 og 4 av notatet, beskrives i hovedsak i form av årsverksinnsats i alt, per bruker eller per plass. Dersom ressursinnsatsen per enhet endres fra det ene året til det andre, kan dette skyldes flere ulike forhold. For det første kan en økning i ressursinnsatsen per enhet skyldes at kvaliteten på tjenesten har økt. Men økt ressursinnsats på et område kan også skyldes at gjennomsnittsmottakeren av tjenesten blir mer ressurskrevende, som innebærer at behovet har økt. Et tredje forhold knytter seg til endringer i regelverk som regulerer kommunale oppgaver, som kan innebære at ressursinnsatsen må økes, for eksempel fordi det er ønskelig å øke kvaliteten på tilbudet. Økt ressursinnsats per enhet kan også bety at produktiviteten er redusert.

Et generelt problem ved måling av produktivitet i offentlig sektor er at det er utviklet få kvalitetsmål. Kvalitet er ofte vanskelig å måle siden det er mange ulike aspekter ved de enkelte tjenestene. I en analyse av produktivitetsutviklingen i kommunal tjenesteproduksjon kan det derfor være vanskelig å skille mellom produktivitetsendring og endring i kvalitet.

Produktivitets- og kostnadsutvikling

Formålet med notatets del 5 er å si noe om effektivitetsutviklingen i barnehage, grunnskole og pleie og omsorgssektoren. Dette gjøres ved å beregne utviklingen i enhetskostnader og produktivitet. Enhetskostnaden er definert som brutto driftsutgifter per produsert enhet¹. Høyere enhetskostnad peker i retning av effektivitetsreduksjon, mens lavere enhetskostnad peker i retning av effektivitetsforbedring. I forhold til et ideelt effektivitetsmål som sier noe om tjenesteproduksjonen i forhold til bruk av innsatsfaktorer, har imidlertid enhetskostnaden flere svakheter. Ett problem er at tjenesteproduksjonen relateres til utgifter i stedet for innsatsfaktorbruk. En økning i enhetskostnad som utelukkende skyldes økt pris på innsatsfaktorer, for eksempel høyere timelønn, innebærer ikke lavere effektivitet siden kommunene får like mye ut av en gitt innsatsfaktorbruk som tidligere. Dette problemet begrenses ved at brutto driftsutgifter måles i faste priser. Men fordi deflatoren er felles for alle sektorer, vil for eksempel ulik lønnsvekst i ulike sektorer påvirke enhetskostnaden. Det vil være en tendens til å overvurdere effektivitetsutviklingen i sektorer med lav lønnsvekst og til å undervurdere effektivitetsutviklingen i sektorer med høy lønnsvekst. Videre er det slik at enkelte kostnadskomponenter, eksempelvis særskilte utgifter knyttet til pensjoner, holdes utenfor deflatoren, noe som trekker i retning av en generell undervurdering av effektivitetsutviklingen.

En alternativ tilnærming er å relatere tjenesteproduksjonen direkte til innsatsfaktorbruken. Siden de fleste kommunale tjenester er svært arbeidsintensive, kan årsverk per produsert enhet være en naturlig indikator. Fordelen med denne indikatoren er at den ikke påvirkes av lønnsveksten, mens ulempen er at den ikke tar hensyn til bruken av andre innsatsfaktorer. En reduksjon i antall årsverk per produsert enhet som skyldes økt bruk av realkapital eller andre innsatsfaktorer er ikke nødvendigvis noen effektivitetsforbedring. Årsverk per produsert enhet er snarere en produktivitetsindikator fordi tjenesteproduksjonen bare relateres til en av flere innsatsfaktorer.

¹ Produksjonen i de enkelte sektorer beskrives ved hjelp av en eller flere indikatorer for tjenestetilbudet. Det vises til del 5 for en nærmere beskrivelse av hvilke indikatorer som benyttes.

9.3 Utvikling i demografi og tjenesteyting 1999–2003

9.3.1 Demografisk utvikling

Store deler av den kommunale og fylkeskommunale tjenesteproduksjon er rettet mot bestemte aldersgrupper, og den demografiske utviklingen gir viktig informasjon om utviklingen i tjenestebehovet. Den demografiske utviklingen i perioden 1999-2003 beskrives i tabell 1.

Tabell 9.1: Demografisk utvikling, 1999-2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Barnehager:					
Antall barn 1-5 år	304 284	304 167	301 856	298 110	293 957
Antall barn 1-2 år	121 860	119 578	119 541	117 257	113 871
Grunnskole:					
Antall barn 6-15 år	580 261	590 471	602 533	612 964	619 717
Videregående opplæring:					
Antall unge 16-18 år	159 394	158 979	159 013	159 228	162 366
Barnevern:					
Antall barn og unge 0-17 år	1 040 269	1 052 844	1 060 857	1 067 489	1 075 711
Pleie- og omsorg:					
Antall eldre 80 år og over	188 421	190 022	201 459	205 063	209 186
Antall eldre 67 år og over	619 710	617 507	609 607	605 143	603 330
Antall innbyggere 1-18 år og 67 år og over	1 663 649	1 671 124	1 673 009	1 675 445	1 679 370
Antall innbyggere i alt	4 445 329	4 478 497	4 503 436	4 524 066	4 552 252

Kilde: SSB

Det framgår at antall barn i barnehagealder ble redusert med om lag 10 000 fra 1999 til 2003. Reduksjonen har vært størst blant de yngste barna. Nedgangen i antall barn i barnehagealder gjør det lettere å oppnå målsettingen om full barnehagedekning. Antall barn i grunnskolealder har økt med nærmere 40 000 fra 1999 til 2003, og i 2003 var økningen nærmere 7 000. Antallet unge med rett til plass i videregående skole var stabilt fram til 2002, men i 2003 økte antallet med om lag 3 000. Alle barn og ungdom inntil fylte 18 år har ved behov krav på barnevernstjenester. Antallet barn og barn og unge under 18 år har økt med om lag 35 000 personer de siste fem årene. Når det gjelder pleie og omsorg, viser utviklingen at det har blitt flere eldre 80 år og over og færre eldre mellom 67 og 80 år. Samlet sett er antall eldre 67 år og over redusert med 16 000 fra 1999 til 2003. I 2003 ble antall eldre 67 år og over redusert med knapt 2 000, samtidig som antall eldre 80 år og over økte med vel 4 000.

Samlet sett har antall innbyggere i de viktigste målgruppene for kommunale og fylkeskommunale tjenester (1-18 år og 67 år og over) økt med 15 000 fra 1999 til 2003, og med 4 000 fra 2002 til 2003. Dette indikerer et økt behov for kommunale og fylkeskommunale tjenester. Veksten i målgruppene har imidlertid vært relativt mindre enn veksten i det totale innbyggertallet.

I årene framover vil den demografiske utviklingen ha størst konsekvenser for videregående opplæring hvor antall innbyggere 16-18 år vil øke med om lag 15 prosent fram mot 2010. Videre

forventes det at antall barn i barnehagealder vil fortsette å synke, og at antall barn i grunnskolealder holder seg relativt stabilt. Antall innbyggere 67 år og over forventes å vokse svakt, men det forventes en relativt kraftig vekst blant de eldste eldre (90 år og over). Det vises til TBUs "demografnotat" (kapittel 7 i utvalgets rapport fra april 2004) for en nærmere redegjørelse for den forventede demografiske utviklingen og hvordan denne vil påvirke kommunesektorens utgifter.

9.3.2 Kommunale tjenester

I det følgende diskuteres utviklingen i tjenestetilbudet for en del sentrale kommunale tjenester. Diskusjonen omfatter barnehager, grunnskole, pleie og omsorg, barnevern og primærhelsetjeneste.

Tabell 9.2: Utvikling i barnehagetjenester 1999-2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Produksjon:					
Barnehageplasser i alt, derav:	187 612	189 837	192 649	198 262	205 172
Kommunale plasser	111 478	112 999	115 427	116 229	118 642
Barnehageplasser i alt 1-2 år	44 176	44 082	45 036	47 435	49 962
Dekningsgrad:					
Andel 1-5 år med plass	61,1	62,0	63,3	65,9	69,1
Andel med plass i kommunal barnehage	59,4	59,5	59,9	58,6	58,0
Andel 1-2 år med plass	36,9	37,1	37,7	41,6	42,5
Ressursinnsats:					
Antall årsverk	39 451	39 951	40 901	42 519	44 388
Produktivitet:					
Oppholdstimer per årsverk			1080	1068	-

Kilde: SSB

Utviklingen i barnehagesektoren er beskrevet i tabell 2. Det framgår at antall barnehageplasser økte med 17 500 fra 1999 til 2003. Sammen med nedgangen i antall barn 1-5 år har dette gitt en økning i barnehagedekningen fra 61 prosent i 1999 til 69 prosent i 2003. Fra 2002 til 2003 økte antall plasser med nærmere 7 000 og dekningsgraden økte med 3 prosentpoeng. I både 2002 og 2003 økte antall plasser og dekningsgrad kraftigere enn i de foregående år, noe som har sammenheng med at det gjennom barnehageforliket legges til rette for utbygging til full barnehagedekning innen utgangen av 2005.

Selv om utbyggingstakten har økt, var veksten i antall plasser i 2003 om lag 5 000 lavere enn det som ble lagt til grunn i St.prp. nr. 1 for budsjetterminen 2003 fra Barne- og familiedepartementet, der det ble lagt til rette for etablering av 12 000 nye plasser i 2003. Barnehageavtalen på Stortinget legger til grunn at full behovsdekning vil være nådd når 244 000 barn har plass i barnehage. Dette tilsvarer en dekning på om lag 80 prosent av barn mellom 1-5 år.

Ifølge en undersøkelse av etterspørselen etter barnehageplasser foretatt av ECON i mars 2004, mangler det per dato 18 000 barnehageplasser for å sikre full dekning til barn mellom ett og fem år. ECON legger til grunn at etterspørselen etter barnehageplasser neppe vil øke betydelig

som følge av innføring av en makspris på 2 750 kroner per plass per måned. En ytterligere prisreduksjon ned mot 1 750 kroner anslås derimot å føre til en økning i etterspørselen etter barnehageplasser på 11 000 plasser i alt. ECONs anslag over utbygningsbehovet er slik noe lavere (7 000 plasser) enn det som legges til grunn i barnehageavtalen på Stortinget. Fra 2002 til 2003 økte bruken av heldagsplasser, noe som også har vært en trend de siste årene. På landsbasis var det 69 prosent heldagsplasser, og aller flest var det i Oslo der 90 prosent av plassene var heldagsplasser. Antall oppholdstimer per årsverk gikk noe ned fra 2002 til 2003. Dette kan skyldes flere forhold, bl.a. endringer i tjenestesammensetningen som følge av økningen i antall heldagsplasser.

Om lag 60 prosent av barn med barnehageplass går i en offentlig barnehage. I 2003 gikk 86 530 barn i privat barnehage. Dette utgjør 42 prosent av alle plasser, mot 41 prosent året før. Fra 2002 til 2003 var det derfor størst økning av barn i private barnehager. Ses alle barnehager under ett, ble det i 2003 etablert flest nye plasser for barn mellom 3 og 5 år. For denne gruppen var dekningsgraden i 2003 på 85 prosent. For barn mellom 1 og 2 år anslås dekningsgraden i 2003 til 42,5 prosent.

Tabell 9.3: Utvikling i grunnskoleopplæring 1999-2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Produksjon:					
Elever i alt i grunnskolen	579 804	590 251	599 485	609 899	615 996
Antall elever med plass i SFO	115 068	120 592	128 017	133 724	131 871
Dekningsgrad:					
Andel elever med plass i SFO (av 100)	47	49	50,4	52,6	51,9
Ressursinnsats:					
Årsverk av undervisningspersonale	52 174	52 811	53 479	52 766	51 112
Årstimer i alt	43 302 357	43 955 220	44 647 163	45 260 147	44 726 009
Årstimer til spesialundervisning	6 623 549	6 615 644	6 747 738	6 952 049	6 692 795
Produktivitet:					
Årstimer i alt per elev	74,7	74,5	74,5	74,2	72,6
Årstimer til spesialundervisning per elev	11,4	11,2	11,3	11,5	10,9

Kilde: SSB og GSI (grunnskolenes informasjonssystem)

Utviklingen i grunnskolen er beskrevet i tabell 3. Ifølge KOSTRA-tall per 15. juni kostet en elevplass i kommunal grunnskole i gjennomsnitt 63 000 kroner i 2003, noe som var en økning på 4 000 kroner i forhold til året før. Grunnskoleopplæringen som omfatter grunnskole, spesialundervisning, skolefritidsordning (SFO) og kulturskoler, sto samtidig for om lag en tredjedel av kommunenes netto driftsutgifter, noe som er på linje med tidligere år.

Som følge av utviklingen i antall barn i skolepliktig alder i perioden 1999 til 2003 (jf. tabell 1), har elevtallet økt tilsvarende. I samme periode har antall elever i skolefritidsordningen økt, og dekningsgraden er nå i overkant av 50 prosent. På tross av elevtallsøkningen har antall årsverk blitt redusert i perioden. Dette må ses i sammenheng med arbeidstidsavtalen for lærerne som ble inngått høsten 2001 (skolepakke II). Leseplikten ble utvidet, samtidig som dette ble kompensert gjennom en lønnsøkning f.o.m. 1.januar 2002 og 1.august 2002.

Årstimer er en bedre produksjonsindikator enn årsverk. Fram til skoleåret 2003/2004 har det årlig vært en økning i samlet årstimetall, og antall årstimer per elev har vært om lag 74. For skoleåret 2003/04 er antall årstimer per elev sunket til 72,6, noe som kan ha sammenheng med at elevtallsveksten tillater større undervisningsgrupper. Ressursinnsatsen ved spesialundervisning er imidlertid i større grad relatert til antallet elever. Av tabellen ser vi at det også har vært en nedgang i antallet årstimer til spesialundervisning per elev fra 2002 til 2003, noe som kan tyde på at ressursinnsatsen er noe redusert.

Tabell 9.4: Utvikling i pleie- og omsorgssektoren 1999-2003 (tallene for 2003 er basert på anslag)

	1999	2000	2001	2002	2003
Produksjon:					
Antall mottakere av hjemmetjenester i alt	157 396	159 669	161 169	162 112	161 237
Antall mottakere av hjemmetjenester under 67 år	36 118	38 393	39 788	41 634	43 825
Antall mottakere av hjemmetjenester over 67 år	121 278	121 276	121 381	120 478	117 412
Antall beboere i institusjon	42 691	42 236	41 894	41 635	40 597
Antall beboere i pleie- og omsorgsboliger	43 983	45 515	46 023	46 414	47 590
Dekningsgrad:					
Andel brukere av institusjonsplasser 80 år og over			15,6	15,4	14,7
Andel brukere hjemmetjenesten 67 år og over	19,6	19,6	20,0	19,9	19,5
Andel brukere hjemmetjenesten 80 år og over			38,4	37,9	36,8
Ressursinnsats:					
Årsverk i alt ⁵	86 370	89 669	91 820	113 191	114 084
			(n=434)		
Antall årsverk i hjemmetjenesten			41 127	41 765	-
			(n=431)		
Antall årsverk i institusjon, pleie og omsorg			43 659	45 593	-
			(n=431)		
Produktivitet:					
Årsverk per 100 innbygger 80 år og over ¹⁵	45,5	45,5	-	55,2	54,5
Årsverk per bruker ⁵	0,43	0,44	0,4	0,55	0,56

Kilde: SSB

⁵ F.o.m. 2002 inkluderes vikarer i årsverkstallene fra SSB.

Utviklingen i pleie og omsorg er beskrevet i tabell 4. Antallet mottagere av hjemmetjenester har vært stabilt de senere årene. Imidlertid blir det stadig flere mottagere av pleie- og omsorgstjenester under 67 år. Fra 2002 til 2003 økte antallet yngre brukere med 6,5 prosent og økningen var like sterk året før. Av de vel 160 000 som mottar tjenester i hjemmet er om lag 44 000 under 67 år. Samme tendens finner vi i institusjonsomsorgen. I 2003 var om lag 2 000 av de rundt 40 000 beboerne under 67 år, og av de rundt 47 000 beboere i pleie- og omsorgsboliger var om lag 15 000 under 67 år. Også for disse tjenestene var økningen i yngre brukere om lag 5 prosent i forhold til året før.

Selv om antallet mottagere av hjemmetjenester har vært stabilt de siste årene, er sammensetningen av tjenestetilbudet noe endret. Både andelen brukere som bare mottar hjemmesykepleie og andelen som mottar både hjemmesykepleie og hjemmehjelp har økt fra 2002 til 2003. Ifølge tall fra SSB er andelen som mottar hjemmesykepleie økt med 5 prosent,

mens gruppen brukere som kun mottar praktisk bistand er gått ned med 7 prosent. Endringen i sammensetningen kan ha sammenheng med at det har vært en viss reduksjon i antallet institusjonsplasser, slik at flere får hjelp i hjemmet eller i omsorgsboligen.

F.o.m. 2002 rapporteres årsverkstallet inn på en annen måte enn tidligere i og med at vikarer inkluderes. Tallene tyder imidlertid på at ressursinnsatsen per bruker er relativt konstant.

Tabell 9.5: Utvikling i kommunalt barnevern 1999-2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Produksjon					
Årsverk per 1000 barn 0-17 år	2,4	2,4	2,5	2,6	2,6

Kilde: SSB

Tabell 6: Utvikling i primærhelsetjenesten 1999-2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Produksjon					
Leger per 1000 innb	7,9	7,9	8,5	8,6	8,5
Fysioterapeuter per 10 000 fødte	45,3	47,8	48,8	50,8	50,6
Helsesøstre per 10 000 barn 0-4 år	54,6	57,3	61,0	64,1	64,0

Kilde: SSB

Fra 1999 til 2003 tyder tallene på at det har vært en viss økning i ressursinnsatsen både når det gjelder kommunalt barnevern og kommunale helsetjenester, se tabellene 5 og 6.

9.3.3 Fylkeskommunale tjenester

Etter at staten overtok ansvaret for spesialisthelsetjenestene 1.januar 2002, står videregående opplæring igjen som det største ansvarsområdet i fylkeskommunen. Ifølge tall fra SSB utgjorde netto driftsutgifter til videregående opplæring i regnskapsåret 2001 25 prosent av samlede netto driftsutgifter. For regnskapsåret 2002 og 2003 økte andelene til henholdsvis 58 og 57 prosent. Andelen av netto utgiftene til videregående opplæring vil øke ytterligere f.o.m. 2004 i og med at staten f.o.m. 1.januar i år overtok tidligere fylkeskommunale oppgaver innen barnevern, familievern og rusområdet.

Fram til 2002 var antallet unge mellom 16 og 18 år relativt stabilt. Fra 2002 til 2003 økte antallet unge med om lag 3 000. Per 1. januar 2004 er det i landet 166 038 innbyggere mellom 16 og 18 år, og antallet anslås å ville øke med i overkant av 25 000 fram til 2009, da det vil være anslagsvis 191 132 unge i denne aldersgruppen. Samtidig som antallet unge øker, viser tabellen at også andelen som tar videregående opplæring har økt. I tillegg har det også fra 2001-2003 vært en klar økningen i andelen elever over 20 år. Alt i alt innebærer dette økt etterspørsel etter undervisningstjenester innen videregående opplæring. Som tabell 7 viser fikk færre førstevalget sitt innfridd ved opptak til grunnkurs i skoleåret 2003 enn i 2002. Denne tendensen har fortsatt ved årets inntak for skoleåret 2004/2005 da 70,4 prosent kom inn på førsteønsket sitt.

Tabell 9.7: Utvikling i videregående opplæring 1999-2003

	1999	2000	2001	2002	2003
Produksjon:					
Antall elever	168 934	164 033	162 607	167 694	177 416
Antall lærlinger	31 446	29 945	29 623	29 375	28 423
Andel grunnkurselever m. førstevalget oppfylt	-	-	-	76,4	72,2
Dekningsgrad:					
Andel 16-18 åringer i videregående opplæring			88,3	88,8	89,3
Andel elever 20 år og eldre			12,1	12,8	14,8
Ressursinnsats:					
Lærerårsverk i alt		23 891	22 683	22 450	-
Produktivitet:					
Elever per lærerårsverk		7,0	7,4	7,0	-

Kilde: SSB

95 prosent av elevmassen går i fylkeskommunale skoler. Resten går i frittstående skoler og i statlige skoler. Om lag like mange går på allmennfaglige, økonomiske og administrative linjer som i yrkesfaglig studieretning. Samtidig har de allmennfaglige retningene lavest kostnader. Trenden de siste årene har vært at flere elever velger yrkesfaglige studieretninger. Fordelingen mellom allmennfaglig retningene og yrkesfaglige studieretninger har tidligere vært omkring 50/50, mens det nå i enkelte fylker er en fordeling 40/60.

9.4 Produktivitets- og kostnadsutvikling

I det følgende presenteres beregninger for produktivitets- og kostnadsutvikling i barnehager, grunnskole og pleie og omsorg. Det presenteres også sektorovergripende indikatorer som gir uttrykk for den samlede utviklingen i de tre sektorene. Barnehager, grunnskole og pleie og omsorg er viktige nasjonale velferdstjenester og de tre sektorene utgjorde 57 prosent av kommunenes samlede brutto driftsutgifter i 2003.

For å gi en best mulig beskrivelse av produktivitets- og kostnadsutviklingen fra 2002 til 2003, er analysen begrenset til de 385 kommuner som har levert tilfredsstillende data for de tre sektorene i begge år. Små kommuner og kommuner i Nord-Norge er underrepresentert i utvalget. Dataene for barnehager og pleie og omsorg er hentet fra KOSTRA, mens dataene for grunnskole er hentet fra GSI. Alle utgifter er målt i 2002-priser, og utgiftene for 2003 er deflatert med TBU's indeks "veid samlet prisendring". Indeksen som fanger opp lønnsendringer og prisendringer for produktinnsats og bruttoinvestering, økte med 3,7 prosent fra 2002 til 2003.

Tabell 9.8: Kostnads- og produktivitetsutvikling i barnehager, grunnskole og pleie og omsorg

	2002	2003	Endring (%)
Barnehager			
Produksjon	100	102,7	2,7
Korrigerede oppholdstimer (millioner)	260,7	267,7	
Brutto driftsutgifter (millioner kr)	9 392	9 538	1,5
Årsverk	24 361	24 755	1,6
Enhetskostnad	100	98,9	-1,1
Produktivitet	100	101,1	1,1
Grunnskole			
Produksjon	100	99,1	-0,9
Årstimer (millioner)	42,4	42,0	-0,9
Antall elever i SFO	125 428	124 111	-1,1
Brutto driftsutgifter (millioner kr)	36 649	38 124	4,0
Årsverk	60 357	58 717	-2,7
Enhetskostnad	100	105,0	5,0
Produktivitet	100	101,9	1,9
Pleie og omsorg			
Produksjon	100	98,1	-1,9
Antall brukere av hjemmetjenester	157 123	155 512	-1,0
Antall beboere i institusjoner	41 680	40 473	-2,9
Antall beboere i pleie- og omsorgsboliger	45 133	46 071	2,1
Brutto driftsutgifter	39 323	39 766	1,1
Årsverk	109 754	110 557	0,7
Enhetskostnad	100	103,1	3,1
Produktivitet	100	97,4	-2,6
Samlet			
Produksjon	100	99,1	-0,9
Korrigerede brutto driftsutgifter (millioner kr)	85 365	87 428	2,4
Enhetskostnad	100	103,3	3,3
Produktivitet			-0,2

Merknader: Tallene for produksjon, kostnad og produktivitet er indeksverdier hvor verdiene for 2002 er satt lik 100. I produksjonsindikatoren for grunnskolen årstimer gitt en vekt på 0,937 og antall elever i SFO en vekt på 0,063. I pleie og omsorg er brukere av hjemmetjenester gitt en vekt på 0,429, beboere i institusjoner en vekt på 0,539 og beboere i omsorgsboliger en vekt på 0,032. I den samlede produksjonsindeksen er barnehage gitt en vekt på 0,130, grunnskole en vekt på 0,423 og pleie og omsorg en vekt på 0,447.

Tabell 8 viser beregnet produktivitets- og kostnadsutvikling separat for hver enkelt sektor og for de tre sektorene samlet. Beregningene tar utgangspunkt i en eller flere produksjonsindikatorer for den enkelte sektor. I barnehagesektoren benyttes korrigerede oppholdstimer i kommunale barnehager som produksjonsindikator. Korrigerede oppholdstimer påvirkes av utviklingen i antall plasser, oppholdstid og alderssammensetning (det tas hensyn til at de yngste barna er mer ressurskrevende enn de eldste). Målt på denne måten har produksjonen i barnehagesektoren økt med 2,7 prosent fra 2002 til 2003. Ressursinnsatsen måles ved brutto driftsutgifter og antall årsverk. De to indikatorene gir om lag samme bilde av utviklingen i ressursinnsatsen. Veksten i ressursinnsats har vært lavere enn

produksjonsveksten, noe som kommer til uttrykk ved at enhetskostnaden (brutto driftsutgifter per korrigerede oppholdstimer) er redusert med 1,1 prosent og at produktiviteten i denne sektoren (oppholdstimer per årsverk) er økt med 1,1 prosent.

I grunnskolen måles produksjonen ved antall årstimer og antall elever i SFO. Både antall årstimer og antall elever i SFO ble redusert fra 2002 til 2003, noe som ga en reduksjon i produksjonsindikatoren på knappe 1 prosent. Brutto driftsutgifter og årsverk gir et svært ulikt bilde av utviklingen i ressursinnsatsen. Mens driftsutgiftene økte med 4 prosent målt i faste priser, ble antall årsverk redusert med 2,7 prosent. Dette har blant annet sammenheng med høye pensjonskostnader for lærere i 2003 og at disse ikke er tatt hensyn til i den deflatoren som er benyttet. Den ulike utviklingen i driftsutgifter og årsverk gir utslag i ulik utvikling i enhetskostnad og produktivitet. Mens enhetskostnaden har økt med 5 prosent, er produktiviteten økt med nærmere 2 prosent. Fordi pensjonskostnadene ikke er tatt fullt hensyn til i deflatoren, bør en legges størst vekt på produktivitetsutviklingen i vurderingen av grunnskolen.

Produktivitsveksten i grunnskolen har sammenheng med at antall undervisningstimer per lærerårsverk har økt, noe som igjen har sammenheng med skolepakke II som innebar en økning av leseplikten slik at den enkelte lærer underviser mer enn tidligere. Fordi økt leseplikt ble kompensert med særskilt lønnsøkning, vil ikke produktivitsveksten gi en tilsvarende reduksjon i kommunenes utgifter.

I pleie- og omsorgssektoren måles produksjonen ved antall brukere av hjemmetjenester, antall beboere i institusjoner og antall beboere i pleie- og omsorgsboliger. Dette innebærer at en økning i antall timer ytt tjeneste ikke vil bli registrert som økt produksjon. Fra 2002 til 2003 ble det færre brukere av hjemmetjenester og færre beboere i institusjoner, mens det ble flere beboere i pleie- og omsorgsboliger. I henhold til produksjonsindikatoren ble produksjonen i sektoren redusert med nærmere 2 prosent. Samtidig økte både reelle driftsutgifter og antall årsverk, noe som innebærer økte enhetskostnader (3,1 prosent) og lavere produktivitet (2,6 prosent) slik produksjonen i sektoren er målt her.

Samlet for de tre sektorene er produksjonen redusert med knappe 1 prosent fra 2002 til 2003. Reelle brutto driftsutgifter har økt 2,4 prosent, noe som gir en økning i enhetskostnadene på 3,3 prosent. Den beregnede produktiviteten er redusert med 0,2 prosent². Den ulike utviklingen i enhetskostnad og produktivitet skyldes i hovedsak ulik utvikling i årsverk og reelle driftsutgifter i grunnskolen. På samme måte som for grunnskolen, bør en også for sektorene samlet sett legge størst vekt på produktivitsutviklingen.

Reduksjonen i samlet produktivitet er resultat av ulik utvikling i de tre sektorene. Produktiviteten har økt i barnehage og grunnskole, men er redusert i pleie og omsorg. Den antatt lavere produktiviteten i pleie og omsorg kan imidlertid skyldes andre forhold enn svakere ressursutnyttelse. Andelen brukere over 90 år og andelen yngre særlig ressurskrevende brukere øker fra 2002 til 2003. Dette kan innebære at brukerne i gjennomsnitt er blitt mer

² Samlet produktivitsendring er beregnet som et veid gjennomsnitt av produktivitsendringene i de tre sektorene med budsjetandelene som vekt.

ressurskrevende og mottar mer tjenester enn tidligere. Denne typen utvikling påvirker ikke det produktivetsmålet som anvendes her og trekker isolert sett i retning av at produktivetsutviklingen i pleie- og omsorgstjenesten kan være bedre enn hva beregningene i tabell 8 indikerer.

9.5 Oppsummering

Demografisk utvikling og nasjonale satsinger legger press på tjenesteproduksjonen i kommuner og fylkeskommuner. Det har blitt flere barn i grunnskolealder, flere unge med rett til videregående opplæring og flere eldre. Og målsettingen om full barnehagedekning krever utbygging av nye plasser. Samtidig har moderat inntektsvekst og behov for styrking av den økonomiske balansen bidratt til relativt lav aktivitetsvekst de senere år.

Flere barnehageplasser og færre barn i aldersgruppen 1-5 bidro til at barnehagedekningen økte fra 66 prosent i 2002 til 69 prosent i 2003. Utbyggingen av nye plasser ble imidlertid klart lavere enn målsettingen, og 65 prosent av de nye plassene kom i private barnehager.

Parallelt med utbyggingen av barnehagesektoren synes ressursinnsatsen i grunnskolen og pleie- og omsorgssektoren å ha blitt noe redusert. Tjenestetilbudet innen primærhelsetjeneste og barnevern har vært relativt stabilt. I grunnskolen ble antall undervisningstimer redusert med vel 1 prosent fra 2002 til 2003 til tross for at antall elever økte med 1 prosent. I pleie og omsorg har det vært en viss økning i antall årsverk, men antall mottakere av hjemmetjenester og beboere i institusjon er likevel redusert. Færre plasser i institusjon synes å bli erstattet med pleie- og omsorgsboliger. Vridning fra institusjon mot pleie- og omsorgsboliger kan gi en økonomisk gevinst for kommunene og kan også gi bedre tilpasning mellom ressursbruk og behov.

Etter sykehusreformen er videregående opplæring fylkeskommunenes største oppgave. Antall elev- og lærlingeplasser økte med nærmere 9 000 fra 2003 til 2003. Dette bidro til å opprettholde andelen 16-18 åringer i videregående opplæring i et år hvor målgruppen økte relativt kraftig, og til å øke andelen voksne elever. I årene framover blir det en utfordring å øke antallet elev- og lærlingeplasser i takt med veksten i antall 16-18 åringer.

I kommunene har produktiviteten økt i barnehagene og i grunnskolen. Utviklingen i grunnskolen har sammenheng med økt leseplikt, som imidlertid er kompensert gjennom høyere lønn, og i barnehagene kan flere fulltidsplasser og økt gjennomsnittlig oppholdstid ha bidratt til at produksjonen har økt mer enn ressursinnsatsen. Den beregnede produktiviteten er redusert i pleie og omsorg, men kan også ha sammenheng med at brukerne i gjennomsnitt har blitt mer ressurskrevende. For de tre sektorene sett under ett var det en svak reduksjon i den beregnede produktiviteten fra 2002 til 2003. En bedre produktivetsutvikling vil gjøre det lettere å håndtere den demografiske utviklingen og å gjennomføre nasjonale velferdsreformer.

10. Brev fra Finansdepartementet om usikkerhet i skatteanslagene for kommunesektoren

I brev fra Finansdepartementet av 03.11.2004 til utvalget er det gitt en redegjørelse for usikkerheten i skatteanslagene. Redegjørelsen trykkes her i sin helhet:

Om usikkerheten i skatteanslagene for kommunesektoren

1. Avvik mellom skatteprognose og regnskap

For tiden er det mye fokus på utviklingen i skatteinntektene til kommunesektoren.

I 2003 ble skatteinntektene til kommunesektoren knapt 3,5 mrd. kroner lavere enn anslått i forbindelse med salderingen av statsbudsjettet for 2003. Også i 2004 ligger det an til at skatteinntektene til kommuner og fylkeskommuner blir lavere enn forutsatt. I Nasjonalbudsjettet 2005 lå anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2004 2,2 mrd. kroner under anslått nivå ved salderingen av 2004-budsjettet. Etter dette er det blitt klart at likningen og skatteoppgjøret for inntektsåret 2003 trekker i retning av at skatteinntektene til kommunesektoren i 2004 bør nedjusteres med ytterligere 1,2 mrd. kroner, jf. Finansministerens brev til Stortinget av 3. november 2004. Nedjusteringen av skatteanslaget er knyttet til lavere gevinster og høyere tap ved realisasjon av aksjer enn tidligere anslått. I forhold til det skatteanslaget for kommunesektoren som ble lagt til grunn ved salderingen av statsbudsjettet for 2004 har anslaget for kommunesektorens skatteinntekter samlet sett blitt redusert med om lag 3,4 mrd. kroner.

Skatteanslagene for kommunesektoren er usikre, fordi utviklingen i skattegrunnlagene ikke er kjent når anslagene utformes. Usikkerheten i skatteanslagene for kommunesektoren er illustrert i tabell 1.1, som viser tall for skatt på inntekt og formue i kommunesektoren i mrd. kroner over perioden 1993-2004. Kolonne 1 viser anslaget på kommunesektorens skatteinntekter i forbindelse med Stortingets saldering av statsbudsjettet for det enkelte år. Regnskapstallene er oppgitt i kolonne 2, mens kolonne 3 angir endringen fra saldert budsjett til regnskap. Et positivt tall i kolonne 3 innebærer merskattevekst, mens et negativt tall betyr at skatteinntektene ble mindre enn opprinnelig anslått. Som det framgår av tabellen, var kommunenes skatteinntekter større enn opprinnelig lagt til grunn i 9 av de 12 årene som omtales. Samlet for perioden 1993-2004 kan netto merskattevekst anslås til 13,8 mrd. kroner, medregnet nedjustering på 1,2 mrd. kroner for 2004 omtalt i Finansministerens brev til Stortinget av 3. november 2004.

Tabell 1.1: Kommunesektorens inntekter fra skatt på inntekt og formue i perioden 1993-2004. Mrd. kroner.

	(1)	(2)	(3)=(2)-(1)
	Saldert budsjett	Regnskap	Endring
1993	65,1	65,3	0,2
1994	68,1	71,5	3,4
1995	70,1	72,6	2,5
1996	73,5	77,2	3,7
1997	79,7	81,8	2,1
1998	82,4	85,5	3,1
1999	86,6	86,9	0,2
2000	88,6	90,3	1,7
2001	100,5	104,4	3,9
2002	87,6	87,5	-0,1
2003	96,7	93,2	-3,5
2004	100,5	97,1 ¹⁾	-3,4

¹⁾ Anslag på regnskap i 2004 etter ytterligere nedjustering med 1,2 mrd. kroner som følge likningen for inntektsåret 2003

2. Skatteanslagene for kommunesektoren utarbeides i tilknytning til nasjonalbudsjettene

Utarbeiding av skatteanslagene for kommunesektoren er en integrert del av arbeidet med statsbudsjettet og nasjonalbudsjettet. Det opprinnelige skatteanslaget i nasjonalbudsjettet, og evt. påfølgende justeringer som følge av budsjettbehandlingen i Stortinget, blir vurdert på nytt i revidert nasjonalbudsjett og dernest i det neste nasjonalbudsjettet. Denne syklusen innebærer at skatteanslagene for kommunesektoren blir utarbeidet som ledd i en samlet gjennomgang av kommuneøkonomien og norsk økonomi. Siden den generelle økonomiske utviklingen kan påvirke utviklingen i kommuneøkonomien og kommunenes tilpasning kan ha konsekvenser for utviklingen i resten av økonomien, vil det være uheldig å løsrive arbeidet med skatteanslag fra en samlet gjennomgang av utviklingen i norsk økonomi.

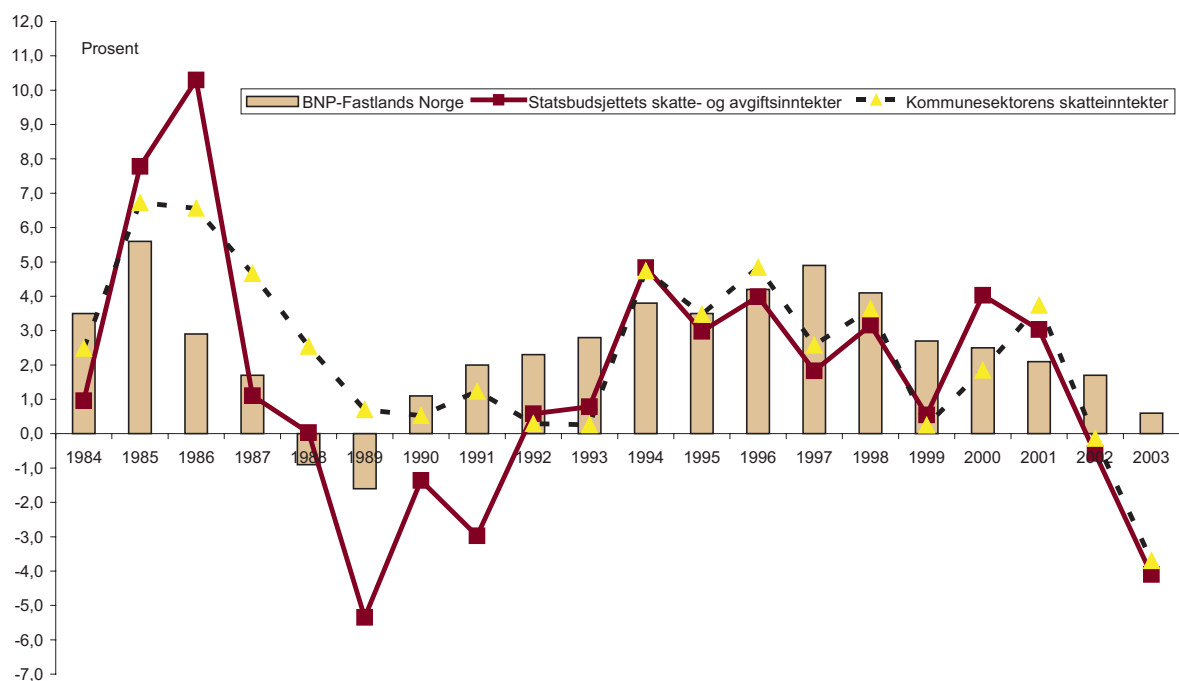
Erfaringsmessig er det stor usikkerhet knyttet til makroøkonomiske framskrivninger. Når prognosene utarbeides, er den statistiske informasjonen om den nære økonomiske utviklingen normalt ikke fullstendig. Videre kan det inntreffe uventede hendelser, samtidig som økonomiens virkemåte heller ikke er kjent med full sikkerhet.

I kapittel 2 i Nasjonalbudsjettet 2005 er det gitt en omtale av avvik mellom prognoser og regnskap for bl.a. BNP og sysselsetting. Gjennomgangen illustrerer at det enkelte år kan være betydelige avvik mellom anslag og regnskapstall. Det synes å være en tendens til at anslagene undervurderer den faktiske veksten i oppgangstider og undervurderer utslagene nedover i nedgangstider, dvs. at svingningene viser seg å være større enn det en klarer å fange opp i makroøkonomiske framskrivninger.

Figur 2.1 viser avviket mellom skatteprognose og regnskap for statens skatte- og avgiftsinntekter, målt i pst. av hhv. skatteinntektene til staten og til kommunesektoren. I enkelte

år har det vært store prognoseavvik. For eksempel ble skatte- og avgiftsinntektene i 1986 over 10 pst. høyere i statsregnskapet enn opprinnelig anslått i statsbudsjettet. Det framgår ellers av figur 2.1 at avvikene mellom skatteprognoser og regnskap viser en klar samvariasjon med veksttakten i økonomien, og at mønsteret er relativt likt for statens og for kommunesektorens skatteinntekter. I perioden 1994-2001, som var en relativt lang periode med sammenhengende sterk vekst i økonomien, økte skatteinntektene mer enn forutsatt både for staten og for kommunesektoren. I 2002 ble skatteinntektene om lag som forutsatt både for staten og for kommunene. I 2003 derimot ble skatteinntektene lavere enn forutsatt, om lag like mye målt i pst. for staten og kommunesektoren.

Figur 2.1: Vekst i BNP for Fastlands-Norge fra foregående år og avvik mellom skatteprognose og regnskap for staten og for kommunene. Pst.

3. Nærmere om metodene for å utarbeide skatteanslag i Finansdepartementet

I utarbeidingen av skatteanslag for staten og kommunesektoren skilles det mellom utviklingen i utlignede (påløpte) skatter og innbetalte (bokførte) skatter. Sammenhengen mellom tall for utlignede og bokførte skatter er relativt komplisert, jf. boks 3.1.

Fellesinnkreving, skatteregnskap

Den kommunalt ansatte skatteoppkreveren krever inn skatt for alle skattekreditorene: Kommune, fylkeskommune, staten og folketrygden. Skatteoppkreveren fører skatteregnskapet, som er et selvstendig inntektsregnskap med egen kontoplan, for føring av innbetalte skatter fra skattytere og fordeling skatter mellom skattekreditorer.

Innbetalingsordninger

Personlige skattytere hører under forskuddsordningen.

Upersonlige skattytere (aksjeselskaper og likestilte selskaper med eget styre mv.) hører under etterskuddsordningen.

Forskuddsordningen:

a) Forskuddstrekk (lønnsinntekter, trygd mv.). Betales av arbeidsgiver i seks terminer med betalingsfrist 15. mars, 15. mai, 15. juli, 15. september og 15. november i inntektsåret, og 15. januar året etter inntektsåret.

b) Forskuddsskatt (nærings- og kapitalinntekter). Fire terminer med betalingsfrist hhv. 15. mars, 15. mai, 15. september og 15. november i inntektsåret.

Tilleggsforskudd kan evt. betales innen 30. april året etter inntektsåret (likningsåret). Likning baseres på selvangivelse og det foretas skatteberegning og avregning. Skatteoppgjøret er delt i to puljer, et på våren (forenklet selvangivelse for lønntakere og pensjonister mv.) og et på høsten (personlig næringsdrivende mv.). Det kan klages til likningsnemnd og overlikningsnemnd. Tilgodebeløp (overskytende forskudd) pluss rentegodtgjørelse utbetales straks etter at skatteoppgjøret er ferdig. Restskatt (pluss rentetillegg) forfaller i to terminer, 3 og 12 uker etter at skatteoppgjøret er ferdig eller utlegging av skattelister er kunngjort.

Etterskuddsordningen (inklusive naturressursskatt):

Forhåndsskatt betales i to terminer, 15. februar og 15. april i året etter inntektsåret (likningsåret). Tilleggsforskudd kan evt. betales innen 30. april i likningsåret. Resterende skatt betales i en termin tre uker etter at utlegg av skattelister er kunngjort.

Fordeling mellom skattekreditorene

Skatteregnskapet gjøres opp hver måned, basert på fordeling av skatt mellom skattekreditorene.

Foreløpige fordelingstall benyttes inntil ordinær likning foreligger.

Korrigerte fordelingstall bygger på ordinær likning.

Endelige fordelingstall foreligger etter klagebehandling.

Ved skifte av fordelingstall foretas korreksjonsoppgjør.

Finansdepartementets prognoser for bokførte skatter til staten og kommunesektoren tar utgangspunkt i anslag for utliknede skatter etter innbetalingsordning (forskuddspliktige, etterskuddspliktige) og etter skatteart (ulike inntekts- og formuesarter). Deretter gjøres det visse antakelser, blant annet med utgangspunkt i statistikken for den løpende skatteinngangen,

om hvordan utliknede skatter for det enkelte inntektsår blir faset inn på ulike årganger av offentlige budsjetter.

3.1 Anslag for utliknet skatt

Anslagene for utliknet skatt tar blant annet utgangspunkt i framskrivingene av sysselsetting og lønns- og inntektsvekst i nasjonalbudsjettet. Vekstforutsetningene legges inn i Statistisk sentralbyrås skattemodell LOTTE. Ved hjelp av denne modellen kan det beregnes virkninger på anslått utliknet skatt for personlig skattytere for ulike utforminger av regelverk, satser og fradrag etc. i personbeskatningen. Konsekvenser av endringer i beskatningen (skatteopplegg) blir innarbeidet med utgangspunkt i beregninger på denne modellen, blant annet beregninger av hvordan de foreslåtte endringene fordeler seg mellom ulike skattearter (toppskatt, trygdeavgift, skatt på alminnelig inntekt etc.) Ved hjelp av LOTTE kan en også beregne virkningen av å endre de kommunale og fylkeskommunale skattørene.

3.2 Anslag for innbetalt (bokført) skatt fra personlig skattytere i et budsjettår

Bokført skatt i et budsjettår består for forskuddsordningen hovedsakelig av følgende elementer:

- Innbetalt og fordelt skatteforskudd (5 terminer med forskuddstrekk og 4 terminer med forskuddsskatt) for det løpende inntektsåret.
- Siste termin forskuddstrekk og tilleggsforskudd for foregående inntektsår, samt netto restskatteinnbetalinger og oppgjør av marginen i forbindelse med liknings- og skatteoppgjøret for foregående inntektsår.
- Innbetalinger av restanser som gjelder tidligere inntektsår.

Som grunnlag for å anslå overgangen mellom utliknede og bokførte skatter bygger

Finansdepartementet blant annet på erfaringsmateriale i den månedlige skatteregnskapsstatistikken som publiseres av Statistisk sentralbyrå.

Tallene samles inn av Skattedirektoratet og bygger på månedlige oppgjør i hver kommune. I dette materialet er skatteinnbetalingene gruppert etter hvilket inntektsår innbetalingene gjelder og etter hvilket år innbetalingene har funnet sted. Med utgangspunkt i denne grupperingen får en fram hvor stor andel av utliknede skatter som har blitt innbetalt i løpet av inntektsåret, året etter, to år etter osv. I prognosearbeidet må en gjøre forutsetninger om disse sammenhengene. Normalt legges det til grunn at de holder seg stabile.

Innbetalingstallene fra skatteregnskapsstatistikken blir vurdert mot likningstallene når disse foreligger. De siste årene har utlegget av likningen skjedd i etterkant av at statsbudsjettet er lagt fram, med ny informasjon om skatteoppgjøret for det foregående inntektsåret. Bl.a. som følge av store bevegelser i aksjekursene, har denne informasjon tilsagt relativt store endringer i skatteanslagene for inneværende år i forhold til tallene som kort tid i forveien er blitt presentert i nasjonalbudsjettet.

Finansdepartementets opplegg for beregning av skatteinntekter omfatter både staten og kommunesektoren. Fordelingen av skatteinntektene på skattekreditorer er basert på de til enhver tid gjeldende fordelingstall som utarbeides i Skattedirektoratet. Det er tallsett med fordelingstall for ulike inntektsår. Foreløpige fordelingstall legges til grunn inntil korrigerte fordelingstall foreligger basert på likningen i første instans.

4. Grunner til at skatteinntektene til kommunene har blitt lavere enn forutsatt de siste årene

I 2003 og 2004 har både statens og kommunesektorens skatteinntekter blitt lavere enn lagt til grunn i forbindelse med salderingen av statsbudsjettet. Dette gjenspeiler at utviklingen i skattegrunnlagene har vært svakere enn forutsatt da nasjonalbudsjettene for de to årene ble utarbeidet.

Veksten i utlignede skatter fra personlige skattytere har på landsbasis vært meget lav for de to siste inntektsårene (2002 og 2003), om lag 3 pst. nominelt pr. år. Til sammenlikning steg disse skattene med godt over 7 pst. i gjennomsnitt pr. år i perioden 1995-2001.

Det er flere grunner til at veksten i skattegrunnlagene er blitt lavere enn forutsatt:

- Sysselsettingsveksten har blitt lavere enn lagt til grunn.
- Lønns- og inntektsveksten har blitt lavere enn forutsatt.
- Overtidsomfanget i næringslivet ble kraftig redusert i 2003.
- Lav vekst i skattegrunnlagene for personlig næringsdrivende.
- Effekten av rentenedgangen på skatteinntektene har vært lav.
- Nedgangen i finansmarkedene i 2001 og 2002 slo ut i sterkt svingende og reduserte skatter på gevinster ved realisasjon av aksjer.

Fra 2001 har den årlige veksten i sysselsettingen blitt lavere enn lagt til grunn i de makroøkonomiske framskrivningene i nasjonalbudsjettene. Avviket mellom prognose og regnskap er størst for den anslåtte veksten fra 2002 til 2003. I Nasjonalbudsjettet 2003 ble det lagt til grunn en vekst i sysselsatte personer på 0,4 pst. fra 2002 til 2003, mens foreløpige nasjonalregnskapstall fra Statistisk sentralbyrå indikerer en nedgang på 0,6 pst. Målt i antall lønnstakerårsverk var sysselsettingsnedgangen fra 2002 til 2003 enda større (0,9 pst.).

I 2003 ble lønns- og inntektsveksten lavere enn lagt til grunn i nasjonalbudsjettet, og det samme ser ut til å bli tilfellet for inneværende år. For kommunesektoren oppveies denne utviklingen i noen grad av at generelt lavere lønnsvekst enn forutsatt også gir lavere lønnsutgifter til egne ansatte.

Tall fra Statistisk sentralbyrå indikerer at bruken av overtid i næringslivet gikk kraftig ned fra 2002 til 2003. Dette har bidratt til at veksten i lønn pr. normalårsverk, medregnet overtid, er anslått i stige med 3,9 pst., mens Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene har anslått årslønnsveksten, eksklusive overtid, til 4,5 pst. fra 2002 til 2003. I Nasjonalbudsjettet 2003 ble det lagt til grunn en anslått lønnsvekst på 5 pst. fra 2002 til 2003. Den sterke reduksjonen i overtidsbruken fra 2002 til 2003 har bidratt til at skatteinntektene har blitt lavere enn forutsatt både i 2003 og 2004. Reduksjonen i overtidsomfanget har bidratt til at en forventet økning i innbetalte restskatter i 2004 (fra inntektsåret 2003) har uteblitt.

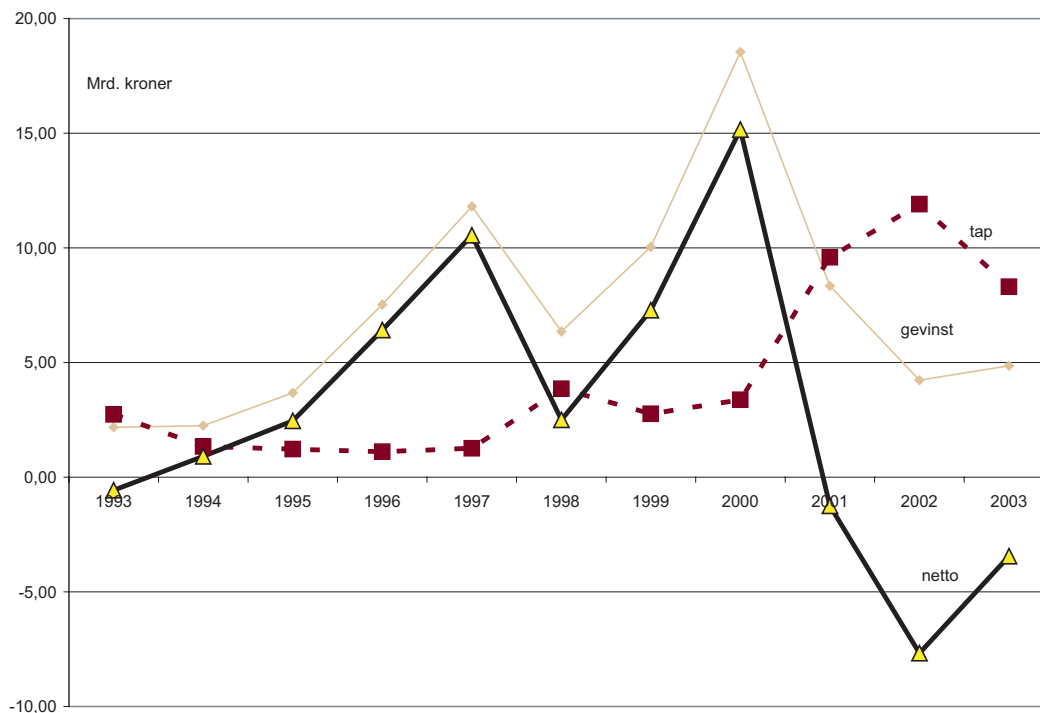
Effekten av rentenedgangen på skatteinntektene har så langt vært lav. Det var forventet at rentenedgangen fra 2003 skulle bidra til at innbetalte restskatter i 2004 skulle øke. Likningen

for inntektsåret 2003, som nylig er lagt fram, viser imidlertid bare en liten effekt av dette. Noe av dette kan skyldes at utlånsveksten i 2003 ble sterkere enn opprinnelig forventet. Det er imidlertid også mulig at innslag av rentebinding bidrar til at det tar noe lenger tid enn forutsatt før nedgangen i rentene slår inn i skatteinngangen.

En viktig kilde til at skatteinntektene de siste årene er blitt lavere enn forventet er utviklingen i aksjemarkedene og utviklingen i skatt på realisasjon av aksjer og fradrag ved realisasjon av tap. Både i 2002 og 2003 utviklet skatteinntektene knyttet til gevinster/tap ved realisasjon av verdipapirer seg svakere enn opprinnelig anslått. Informasjon om dette foreligger imidlertid først når likningen legges fram. Likningen for 2003 som nylig er lagt fram, tilsier at anslaget for innbetalte skatter til kommunesektoren i 2004 bør nedjusteres med om lag 1,2 mrd. kroner i forhold til anslaget i Nasjonalbudsjettet 2005. De øvrige nedjusteringene av skattegrunnlagene for inntektsåret 2003 var i hovedsak innarbeidet i skatteanslagene i Nasjonalbudsjettet 2005.

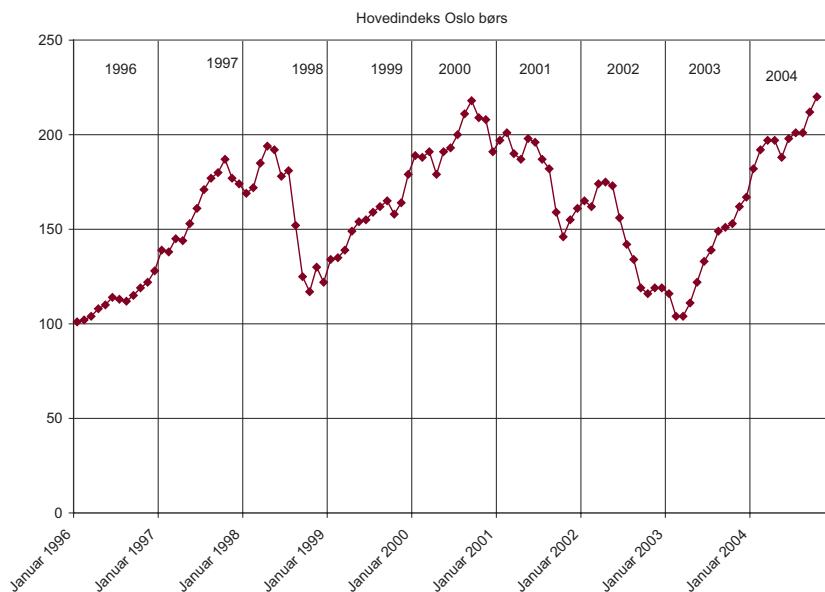
De store svingningene i nettogevinstene ved realisasjon av verdipapirer gjennom de siste 10 årene er illustrert i figur 4.1. Etter sterk oppgang fra inntektsåret 1998 til inntektsåret 2000 falt gevinstene med 10,2 mrd. kroner i inntektsåret 2001, mens tapene økte med 6,2 mrd. kroner. Fra inntektsåret 2001 til inntektsåret 2002 falt gevinstene med ytterligere 4,1 mrd. kroner, mens tapene steg med 2,3 mrd. kroner. Som følge av denne utviklingen ble realiserede nettogevinster redusert fra 15,2 mrd. kroner i 2000 til -7,7 mrd. kroner i 2002, dvs. med knapt 23 mrd. kroner. Med en skattesats på 28 pst. på alminnelig inntekt tilsvarer dette om lag 6,4 mrd. kroner i reduserte skatteinntekter til det offentlige over perioden 2000-2002.

Figur 4.1 Utviklingen i gevinster og tap ved realisasjon av verdipapirer 1993-2003 for personlig skattytere

Figur 4.2 viser utviklingen i totalindeksen ved Oslo børs fra 1996. Etter den sterke nedgangen gjennom 2001 og 2002 steg aksjekursene betydelig igjen i 2003. På denne bakgrunn ble det ved utarbeidningen av skatteanslagene for 2004 lagt til grunn at tapene ville falle og gevinstene øke igjen i likningen for 2003. Figur 4.1 viser imidlertid at tapene bare går moderat ned, mens gevinstene nesten ikke øker.

Figur 4.2 Utviklingen i hovedindeksen Oslo Børs. 29.12.1995 = 100.

En sammenlikning av aksjerealiseringsstallene i skattelikningen i figur 4.1 med børskurven i figur 4.2 illustrerer at de to tallseriene tidligere stort sett har beveget seg i samme retning, men også at det ikke er noen enkel en-til-en sammenheng mellom dem. Dette må bl.a. ses i lys av at det handles i mange enkeltpapirer med til dels svært ulik kursutvikling, samtidig som transaksjoner i verdipapirer kan gjennomføres når som helst i året. Videre avhenger omsetningsvolumene ikke bare av observert kursutvikling, men også av forventninger om hva som vil skje framover. Det knytter seg derfor betydelig usikkerhet til utviklingen i kursgevinster/tap som skattefundament, også etter at utviklingen i aksjekursene er kjent.

Høyere aksjekurser vil normalt bidra til at gevinstene øker og tapene fra aksjesalg reduseres. Det framgår av figur 4.2 at hovedindeksen ved Oslo børs har fortsatt å stige kraftig i 2004. Dette trekker i retning av at potensialet for å realisere tap er mindre i 2004 enn i 2003, mens potensialet for å selge med gevinst har økt. Utviklingen i børskursene tilsier dermed at skatteinntektene knyttet til realisasjon av verdipapirer kan ligge an til å bli større i 2005 enn i 2004. Det understrekes imidlertid at usikkerheten som knytter seg til utviklingen i dette skattegrunnlaget er stor.

5. Avslutning

Utviklingen de siste årene illustrerer den store usikkerheten som knytter seg til skatteprognosene for kommunesektoren. Usikkerheten knytter seg dels til utviklingen i lønn, renter og sysselsetting, og dels til størrelsen på aksjegevinster og tap.

Finansdepartementet arbeider løpende med å videreutvikle og forbedre metodene for utarbeiding av skatteanslag. Likevel må en trolig også i framtiden leve med at det er en viss grad av usikkerhet knyttet til utviklingen i skattegrunnlagene. Både tilbakeføring av en andel av selskapsskatten gjennom skattefondsmodellen fra og med 2007 og den varslede omleggingen av utbyttebeskatning fra og med 2006 som et ledd i skattereformen, tilsier isolert sett at kommunenes skatteinntekter framover vil bli mer avhengige av utviklingen i usikre skattefundamenter.

Usikkerheten rundt skatteanslagene kan møtes ved å gjennomføre systemendringer som gir kommunene mer stabile inntektsrammer. Det vises i denne sammenheng til at Kommunal- og regionaldepartementet nylig har utvidet mandatet til utvalget som vurderer inntektssystemet for kommunene. Utvalget skal nå også utrede tiltak som kan gi større stabilitet og forutsigbarhet i inntektene til kommunene.

Vedleggsdel

Vedlegg 1

Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen 2002-2005. Nasjonalregnskapets gruppering

Tabell 1.1 Inntekter og utgifter i kommuneforvaltningen i alt 2002-2005. Millioner kroner, endr. i prosent

	Millioner kroner				Endring i prosent		
	2002	2003	2004*	2005*	02/03	03/04*	04/05*
<i>A. Brutto inntekter (B+C)</i>	233 489	224 172	232 425	243 896	-4,0	3,7	4,9
<i>B. Løpende inntekter</i>	230 715	222 183	230 603	242 068	-3,7	3,8	5,0
Gebyrer	29 784	30 889	31 522	32 686	3,7	2,0	3,7
Formuesinntekter	9 579	9 818	8 770	8 730	2,5	-10,7	-0,5
Renter	7 203	6 993	-	-	-2,9	-	-
Utbytte og eieruttak	2 376	2 825	-	-	18,9	-	-
Skatter i alt	90 881	97 027	102 135	106 780	6,8	5,3	4,5
Produksjonsskatter	3 407	3 823	3 870	4 030	12,2	1,2	4,1
Eiendomsskatt	2 877	3 219	3 260	3 410	11,9	1,3	4,6
Andre produksjonsskatter	530	604	610	620	14,0	1,0	1,6
Skatt på inntekt og formue	87 474	93 204	98 265	102 750	6,6	5,4	4,6
Overføringer fra staten	97 515	81 834	85 466	91 072	-16,1	4,4	6,6
Rammeoverføringer	53 063	53 425	44 859	46 647	0,7	-16,0	4,0
Andre overføringer	44 452	28 409	40 607	44 425	-36,1	42,9	9,4
Andre innenlandske løpende overføringer	2 956	2 615	2 710	2 800	-11,5	3,6	3,3
<i>C. Kapitalinntekter</i>	2 774	1 989	1 822	1 828	-28,3	-8,4	0,3
Salg av fast realkapital	550	227	222	228	-58,7	-2,2	2,7
Salg av fast eiendom	2 224	1 762	1 600	1 600	-20,8	-9,2	0,0
<i>D. Brutto utgifter (E+F)</i>	226 449	239 161	241 696	252 814	5,6	1,1	4,6
<i>E. Løpende utgifter</i>	200 324	210 084	213 477	223 911	4,9	1,6	4,9
Lønnskostnader	120 266	127 383	132 156	139 583	5,9	3,7	5,6
Produktinnsats	40 632	42 926	43 495	45 130	5,6	1,3	3,8
Produktkjøp til husholdninger	7 887	8 717	8 988	9 322	10,5	3,1	3,7
Renter	9 546	8 441	5 600	5 760	-11,6	-33,7	2,9
Overføringer til private	20 912	22 289	21 737	22 545	6,6	-2,5	3,7
Produksjonssubsidier	5 776	6 155	6 403	6 641	6,6	4,0	3,7
Stønader til husholdninger	7 759	8 207	8 496	8 812	5,8	3,5	3,7
Sosialhjelpsstønader	4 828	5 265	5 477	5 681	9,1	4,0	3,7
Andre stønader til husholdninger	2 931	2 942	3 019	3 131	0,4	2,6	3,7
Ideelle organisasjoner	7 377	7 927	6 838	7 092	7,5	-13,7	3,7
Overføringer til staten	1 550	2 066	2 601	2 671	33,3	25,9	2,7
Kommunal forretningsdrift	-469	-1 738	-1 100	-1 100			
<i>F. Kapitalutgifter</i>	26 125	29 077	28 219	28 903	11,3	-3,0	2,4
Anskaffelse av fast realkapital	25 052	27 936	27 369	28 053	11,5	-2,0	2,5
Kjøp av fast eiendom	796	881	700	700	10,7	-20,5	0,0
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	277	260	150	150	-6,1	-42,3	0,0
<i>G. Overskudd før lånetransaksjoner (A-D) ¹⁾</i>	7 040	-14 989	-9 271	-8 918			
Memo: Bruttoinvesteringer ekskl. eiendom	24 502	27 709	27 147	27 825	13,1	-2,0	2,5

*anslag

1) Engangstilskudd i forbindelse med sykehusreformen bidro til å øke overskudd før lånetransaksjoner med 21,6 mrd. kr i 2002. Dersom en ser vekk fra engangstilskuddet, var underskuddet på 14,6 mrd. kr i 2002. Særskilte forhold i Kristiansand kommune trakk overskudd før lånetransaksjoner ned med om lag 1,9 mrd. kr i 2002 (kapitalinnskudd i Stiftelsen Cultiva).

Kilde: SSB og Finansdepartementet

Tabell 1.2 *Inntekter og utgifter i kommunene inkl. Oslo 2001-2003.*
Millioner kroner og endring i prosent.

	Millioner kroner			Endring i prosent	
	2001	2002	2003*	01/02	02/03*
<i>A. Brutto inntekter (B+C)</i>	182 375	183 685	190 506	0,7	3,7
<i>B. Løpende inntekter</i>	179 888	181 130	188 649	0,7	4,2
Gebyrer	28 943	28 431	29 540	-1,8	3,9
Formuesinntekter	8 181	8 399	8 820	2,7	5,0
Renter	5 502	6 321	6 385	14,9	1,0
Utbytte og eieruttak	2 679	2 078	2 435	-22,4	17,2
Skatter i alt	77 784	77 711	82 774	-0,1	6,5
Produksjonsskatter	3 195	3 358	3 816	5,1	13,6
Eiendomsskatt	2 750	2 877	3 219	4,6	11,9
Andre produksjonsskatter	445	481	597	8,1	24,1
Skatt på inntekt og formue	74 589	74 353	78 958	-0,3	6,2
Overføringer fra staten	61 252	62 992	64 041	2,8	1,7
Rammeoverføringer	35 275	38 722	39 209	9,8	1,3
Andre overføringer	25 977	24 270	24 832	-6,6	2,3
Overføring fra fylkeskommunen	1 340	1 009	1 223	-24,7	21,2
Andre innenlandske løpende overføringer	2 388	2 588	2 251	8,4	-13,0
<i>C. Kapitalinntekter</i>	2 487	2 555	1 857	2,7	-27,3
Salg av fast realkapital	143	539	222	276,9	-58,8
Salg av fast eiendom	2 344	2 016	1 635	-14,0	-18,9
<i>D. Brutto utgifter (E+F)</i>	187 338	192 771	203 519	2,9	5,6
<i>E. Løpende utgifter</i>	164 826	169 514	177 486	2,8	4,7
Lønnskostnader	103 265	104 541	110 563	1,2	5,8
Produktinnsats	34 769	34 641	36 638	-0,4	5,8
Produktkjøp til husholdninger	6 000	6 795	7 444	13,3	9,6
Renter	7 734	8 645	7 739	11,8	-10,5
Overføringer til private	14 567	14 709	15 849	1,0	7,8
Produksjonssubsidier	2 052	2 606	2 889	27,0	10,9
Stønader til husholdninger	6 645	6 667	7 218	0,3	8,3
Sosialhjelpsstønader	4 336	4 746	5 161	9,5	8,7
Andre stønader til husholdninger	2 309	1 921	2 057	-16,8	7,1
Ideelle organisasjoner	5 870	5 436	5 742	-7,4	5,6
Overføringer til staten	305	355	869	16,4	144,8
Overføringer til fylkeskommunen	952	798	868	-16,2	8,8
Kommunal forretningsdrift	-2 766	-970	-2 484		
<i>F. Kapitalutgifter</i>	22 512	23 257	26 033	3,3	11,9
Anskaffelse av fast realkapital	21 209	22 212	24 968	4,7	12,4
Kjøp av fast eiendom	1 107	790	867	-28,6	9,7
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	196	255	198	30,1	-22,4
<i>G. Overskudd for lånetransaksjoner (A-D)</i>	-4 963	-9 086	-13 013		
Memo: Bruttoinvesteringer ekskl. eiendom	21 066	21 673	24 746	2,9	14,2

*anslag

Kilde: SSB

*Tabell 1.3 Inntekter og utgifter i fylkeskommunene ekskl. Oslo 2001-2003.
Millioner kroner og endring i prosent.*

	Millioner kroner			Endring i prosent	
	2001	2002 ¹⁾	2003*	01/02	02/03*
<i>A. Brutto inntekter (B+C)</i>	74 020	51 610	35 757	-30,3	-30,7
<i>B. Løpende inntekter</i>	73 865	51 391	35 625	-30,4	-30,7
Gebyrer	2 821	1 353	1 349	-52,0	-0,3
Formuesinntekter	1 772	1 180	998	-33,4	0,0
Renter	749	882	608	17,8	-31,1
Utbytte og eieruttak	1 023	298	390	-70,9	30,9
Skatter i alt	29 860	13 170	14 253	-55,9	8,2
Produksjonsskatter	14	49	7	250,0	-85,7
Skatt på inntekt og formue	29 846	13 121	14 246	-56,0	8,6
Overføringer fra staten	37 946	34 522	17 793	-9,0	-48,5
Rammeoverføringer	17 669	14 340	14 216	-18,8	-0,9
Andre overføringer	20 277	20 182	3 577	-0,5	-82,3
Overføring fra kommunene	952	798	868	-16,2	8,8
Andre innenlandske løpende overføringer	514	368	364	-28,4	-1,1
<i>C. Kapitalinntekter</i>	155	219	132	41,3	-39,7
Salg av fast realkapital	12	11	5	-8,3	-54,5
Salg av fast eiendom	143	208	127	45,5	-38,9
<i>D. Brutto utgifter (E+F)</i>	77 712	35 485	37 733	-54,3	6,3
<i>E. Løpende utgifter</i>	71 713	32 617	34 689	-54,5	6,4
Lønnskostnader	41 510	15 725	16 820	-62,1	7,0
Produktinnsats	15 270	5 991	6 288	-60,8	5,0
Produktkjøp til husholdninger	2 723	1 092	1 273	-59,9	16,6
Renter	1 537	901	702	-41,4	-22,1
Overføringer til private	6 648	6 203	6 440	-6,7	3,8
Produksjonssubsidier	3 121	3 170	3 266	1,6	3,0
Stønader til husholdninger	1 053	1 092	989	3,7	-9,4
Sosialhjelpsstønader	107	82	104	-23,4	26,8
Andre stønader til husholdninger	946	1 010	885	6,8	-12,4
Ideelle organisasjoner	2 474	1 941	2 185	-21,5	12,6
Overføringer til staten	1 773	1 195	1 197	-32,6	0,2
Overføring til kommunene	1 340	1 009	1 223	-24,7	21,2
Kommunal forretningsdrift	912	501	746	-45,1	48,9
<i>F. Kapitalutgifter</i>	5 999	2 868	3 044	-52,2	6,1
Anskaffelse av fast realkapital	5 988	2 840	2 968	-52,6	4,5
Kjøp av fast eiendom	11	6	14	-45,5	133,3
Kapitaloverføringer til næringsvirksomhet	0	22	62	-	181,8
<i>G. Overskudd før lånetransaksjoner (A-D)²⁾</i>	-3 692	16 125	-1 976		
Memo: Bruttoinvesteringer ekskl. eiendom	5 976	2 829	2 963	-52,7	4,7

* anslag

1) Statens overtakelse av sykehusene medfører en nedjustering av inntekter og utgifter i 2002.

2) Engangstilskudd i forbindelse med sykehusreformen bidrar til å øke overskudd før lånetransaksjoner med 21,6 mrd. kr i 2002. Dersom en ser vekk fra engangstilskuddet, blir underskuddet 5,4 mrd. kr i 2002.

Kilde: SSB

Vedlegg 2

Driftsutgifter 2003 etter funksjon og art

Tabell 2.1: Driftsutgifter 2003 etter funksjon og art. Millioner kroner.

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
	Driftsutgifter	Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerede brutto driftsutgifter	Av-skrivninger
Kommunene uten Oslo									
100 Politisk styring og kontrollorganer	1 467,4	766,4	345,5	247,3	108,1	8,9	6,9	1 451,5	0,5
120 Administrasjon	10 681,5	6 975,9	3 444,6	179,8	81,2	613,8	296,1	9 771,7	489,0
130 Administrasjonslokaler	1 061,0	257,6	779,9	22,5	1,0	119,9	17,8	923,3	156,0
Administrasjon	13 209,8	7 999,9	4 570,1	449,7	190,2	742,6	320,8	12 146,5	645,5
170 Premieavvik	-1 087,4	-1 091,0	0,0	3,2	0,3	-0,1	0,0	-1 087,3	0,0
180 Diverse fellesutgifter	1 440,3	589,6	343,9	182,1	324,6	278,8	12,2	1 149,3	21,0
190 Interne serviceenheter	7 425,4	2 557,5	4 844,7	16,3	6,8	7 012,4	145,7	267,3	238,5
Fellesutgifter (intern service)	7 778,2	2 056,2	5 188,7	201,6	331,8	7 291,1	157,8	329,3	259,4
201 Førskole	11 121,3	7 073,2	563,9	560,3	2 923,9	32,7	621,5	10 467,1	10,0
211 Styrket tilbud til førskolebarn	1 211,0	980,9	53,7	106,4	70,1	34,4	69,8	1 106,8	0,3
221 Førskolelokaler og skyss	798,3	235,0	523,0	27,8	12,6	37,8	16,7	743,8	121,5
Barnehager	13 130,6	8 289,0	1 140,6	694,4	3 006,5	104,9	708,0	12 317,7	131,8
202 Grunnskole	30 216,6	27 023,8	2 466,7	659,1	67,0	159,6	1 499,9	28 557,1	156,0
214 Spesialskoler	556,7	402,1	63,8	82,4	8,4	30,9	22,5	503,3	2,4
215 Skolefritidstilbud	2 400,2	2 171,5	205,5	8,8	14,5	13,5	155,7	2 231,0	0,4
222 Skolelokaler og skyss	6 202,0	1 679,0	4 438,8	79,5	4,7	321,0	117,7	5 763,2	1 054,6

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Av-skrivninger
	Driftsutgifter								
383 Musikk- og kulturskoler	975,3	810,0	126,1	33,8	5,4	14,0	37,6	923,6	3,0
Grunnskoler	40 350,8	32 086,4	7 300,8	863,6	100,0	539,1	1 833,4	37 978,3	1 216,4
213 Voksenopplæring	1 562,8	1 256,5	207,8	81,3	17,2	42,7	56,8	1 463,3	3,2
Voksenopplæring	1 562,8	1 256,5	207,8	81,3	17,2	42,7	56,8	1 463,3	3,2
232 Forebygging-, skole- og helsestasjonstjeneste	1 296,6	1 040,5	226,7	28,2	1,3	45,0	53,1	1 198,6	7,8
233 Forebyggende arbeid, helse og sosial	693,7	306,9	136,7	194,1	56,0	12,1	14,9	666,7	4,1
241 Diagnose, behandling, rehabilitering	5 052,6	2 471,4	974,4	1 538,7	68,1	54,2	128,7	4 869,8	37,7
Kommunehelsetjeneste	7 042,9	3 818,8	1 337,8	1 761,0	125,4	111,3	196,6	6 735,1	49,6
242 Råd, veiledning og sosialt forebyggende arbeid	2 165,7	1 455,9	478,8	58,2	172,9	88,9	98,7	1 978,2	8,6
243 Tilbud til personer med rusproblemer	617,9	229,4	65,3	291,3	31,9	7,1	14,3	596,5	0,6
281 Økonomisk sosialhjelp	4 150,0	42,2	78,8	27,2	4 001,9	131,6	7,9	4 010,5	0,5
283 Bistand til etablering og opprettholdelse av egen bolig m.v	499,9	75,7	23,2	3,6	397,4	5,4	4,3	490,2	3,2
285 Tjenester utenfor ordinært kommunalt ansvarsområde	543,5	250,3	191,2	16,6	85,3	7,4	19,0	517,1	11,9
Sosialtjenesten	7 977,0	2 053,5	837,2	396,9	4 689,5	240,3	144,2	7 592,5	24,9
244 Barneverntjeneste	1 242,9	946,2	258,2	29,9	8,6	18,2	77,4	1 147,3	2,7
251 Barneverntiltak i familien	623,6	240,9	146,1	80,1	156,6	9,3	3,1	611,2	0,2

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Avskrivninger
	Driftsutgifter								
252 Barneverntiltak utenfor familien	1 882,0	716,6	416,0	566,4	182,9	8,8	4,0	1 869,2	0,0
Barnevern	3 748,5	1 903,7	820,3	676,4	348,1	36,3	84,6	3 627,6	2,9
234 Aktivisering eldre og funksjonshemmede	2 541,6	1 739,6	568,9	162,3	70,7	65,9	99,4	2 376,2	38,8
253 Pleie, omsorg, hjelp i institusjon	21 610,0	16 804,3	3 143,4	1 623,8	38,4	471,8	1 212,4	19 925,8	129,1
254 Pleie, omsorg, hjelp i hjemmet	19 917,4	17 793,5	1 482,1	596,8	45,2	126,7	1 296,3	18 494,4	39,5
261 Botilbud i institusjon	1 727,8	305,1	1 301,0	117,3	4,3	88,2	16,2	1 623,4	431,6
Pleie- og omsorg	45 796,9	36 642,6	6 495,4	2 500,3	158,6	752,7	2 624,3	42 419,9	639,0
265 Kommunalt disponerte boliger	1 831,0	235,5	1 461,2	46,8	87,5	50,0	10,1	1 770,8	496,3
Kommunale boliger	1 831,0	235,5	1 461,2	46,8	87,5	50,0	10,1	1 770,8	496,3
273 Kommunalt sysselsettingstiltak	686,9	298,2	126,0	114,8	147,8	37,8	17,3	631,8	3,2
Kommunal syssel tiltak	686,9	298,2	126,0	114,8	147,8	37,8	17,3	631,8	3,2
320 Kommunal næringsvirksomhet	366,0	58,2	151,8	24,8	131,2	16,1	2,0	348,0	21,8
325 Tilrettelegging og bistand for næringslivet	1 502,5	571,5	294,4	109,5	527,1	14,4	21,4	1 466,7	44,0
Bistand næringsliv med mer	1 868,5	629,7	446,2	134,3	658,2	30,5	23,4	1 814,7	65,8
300 Fysisk tilrettelegging og planlegging	1 659,2	1 247,6	376,4	17,8	17,3	54,4	42,7	1 562,0	28,6
315 Boligbygging og fysisk bomiljøtiltak	185,4	52,3	103,4	0,8	28,9	8,9	1,7	174,8	24,9
335 Rekreasjon i tettsted	466,6	212,1	237,1	11,2	6,2	18,2	7,9	440,4	36,5
360 Naturforvaltning og friluftsliv	329,7	126,4	144,7	18,5	40,1	6,5	4,0	319,1	13,4
Fysisk planlegging, miljø m.v	2 640,8	1 638,4	861,7	48,3	92,5	88,1	56,4	2 496,4	103,4

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatte komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Avskrivninger
	Driftsutgifter								
330 Samferdselsbedrifter/transporttiltak	145,6	39,2	36,7	30,6	39,1	4,1	1,8	139,7	27,7
333 Kommunale veier, nyanlegg, drift og vedlikehold	2 062,3	460,5	1 496,1	79,9	25,8	81,2	19,6	1 961,5	319,9
334 Kommunale veier, miljø- og trafiksikkerhetstiltak	352,2	27,8	304,4	16,4	3,7	2,8	0,6	348,8	47,4
Kommunale veier med mer	2 560,1	527,5	1 837,1	126,9	68,6	88,0	22,1	2 450,0	395,0
338 Forebygging av branner og andre ulykker	438,1	272,4	86,4	77,5	1,8	10,4	9,7	418,1	5,9
339 Beredskap mot branner og andre ulykker	1 915,3	1 225,9	308,1	372,5	8,9	52,2	26,9	1 836,3	58,4
Brann og ulykkesvern	2 353,5	1 498,3	394,4	450,0	10,7	62,6	36,6	2 254,3	64,3
340 Produksjon av vann	672,4	125,1	293,9	249,3	4,1	11,9	3,7	656,8	191,3
345 Distribusjon av vann	1 248,8	308,8	775,6	157,9	6,5	86,5	11,3	1 151,0	470,8
350 Avløpsrensing	967,4	198,4	456,6	309,6	2,9	43,1	7,2	917,1	277,4
353 Avløpsnett/innsamling av avløpsvann	1 333,6	291,6	868,1	159,1	14,8	98,1	12,2	1 223,3	572,1
354 Tømming av slamavskillere, septiktanker o.l	189,1	10,1	52,4	123,5	3,2	1,4	0,5	187,2	0,7
355 Innsamling av forbruksavfall	1 523,9	120,9	257,4	1 127,8	17,8	8,1	6,1	1 509,7	26,4
357 Gjenvinning og sluttbehandling av forbruksavfall	1 008,2	48,8	206,1	725,2	28,2	41,4	1,6	965,2	36,0
Vann, avløp og renovasjon (VAR)	6 943,4	1 103,6	2 910,1	2 852,4	77,4	290,6	42,5	6 610,3	1 574,8

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Avskrivninger
	Driftsutgifter	utgifter	tjenesteprod	tjenesteprod					
231 Aktivitetstilbud barn og unge	682,1	358,9	204,9	21,0	97,3	16,6	16,4	649,1	8,5
365 Kulturminnevern	25,4	11,6	7,5	0,4	5,8	0,1	0,6	24,7	2,0
370 Bibliotek	1 028,2	593,5	381,4	15,1	38,1	19,0	27,8	981,3	27,9
373 Kino	245,9	79,4	157,3	2,6	6,6	0,6	2,3	243,0	17,1
375 Muséer	264,8	68,9	72,0	8,0	115,9	0,8	3,5	260,5	10,3
377 Kunstformidling	301,6	23,0	50,5	6,3	221,7	1,3	0,9	299,4	5,7
380 Idrett	1 648,1	483,3	708,3	65,8	390,7	88,6	24,5	1 535,0	211,2
385 Andre kulturaktiviteter	989,2	384,4	352,2	25,4	227,2	43,8	19,2	926,1	54,2
Kultur	5 185,2	2 003,0	1 934,2	144,6	1 103,4	170,8	95,4	4 919,0	336,9
390 Den norske kirke	1 533,7	4,3	49,3	34,8	1 445,3	4,3	0,2	1 529,3	4,2
392 Andre religiøse formål	91,1	0,2	0,3	1,8	88,7	0,3	0,0	90,7	0,3
393 Kirkegårder, gravlunder og krematorier	169,9	17,3	35,5	5,2	111,9	3,6	0,8	165,5	2,5
Kirke	1 794,7	21,8	85,2	41,8	1 645,9	8,2	0,9	1 785,6	6,9
800 Skatt på inntekt og formue	117,8	4,1	7,5	0,1	106,1	0,1	0,0	117,7	0,0
840 Statlig rammetilskudd og øvrige generelle statstilskudd	47,8	0,0	3,0	1,8	43,0	1,6	0,0	46,2	0,0
850 Generelt statstilskudd vedrørende flyktninger m.v	91,3	1,9	53,8	2,6	32,9	1,1	0,0	90,2	0,0
860 Motpost avskrivninger	-6,6	-6,8	0,0	0,0	0,2	34,2	0,0	-40,8	4,5
870 Renter/utbytte og lån	52,5	-0,3	34,5	0,3	18,0	80,2	0,0	-27,7	-39,6

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
	Driftsutgifter	Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Avskrivninger
880 Interne finansieringstransaksjoner	97,0	7,3	85,2	0,0	4,5	180,5	0,0	-83,5	2,5
890 Årets regnskapsmessige merforbruk/mindreforbruk	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Felles finansiering med mer	399,7	6,3	184,0	4,7	204,7	297,7	0,0	102,0	-32,5
I alt	166 861,3	104 068,8	38 138,7	11 589,8	13 064,0	10 985,2	6 431,2	149 444,9	5 987,0
Utgiftsandeler									
Adm. og fellesutgifter	12,8 %	9,7 %	26,1 %	5,7 %	5,6 %	75,8 %	7,4 %	8,4 %	14,6 %
Oppvekst (barnehage/skole)	33,0 %	40,0 %	22,7 %	14,1 %	23,9 %	6,3 %	40,4 %	34,6 %	22,6 %
Helse, sosial og eldreomsorg	38,7 %	42,7 %	24,9 %	46,0 %	40,7 %	10,4 %	47,4 %	40,4 %	12,0 %
Teknisk sektor	8,7 %	4,6 %	15,7 %	30,0 %	1,9 %	4,8 %	2,4 %	9,2 %	35,7 %
Kirke og kultur	4,2 %	1,9 %	5,3 %	1,6 %	21,0 %	1,6 %	1,5 %	4,5 %	5,7 %
Diverse utgifter	2,6 %	1,1 %	5,3 %	2,6 %	6,8 %	1,1 %	0,8 %	2,8 %	9,4 %
I alt	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Avskrivninger
	Driftsutgifter								
Oslo									
100 Politisk styring og kontrollorganer	130,7	85,6	23,6	0,1	21,4	5,9	1,1	123,7	0,0
120 Administrasjon	2 265,2	1 424,6	764,0	29,9	46,7	129,5	44,5	2 091,2	0,0
130 Administrasjonslokaler	198,1	17,4	180,0	0,1	0,5	6,3	1,1	190,7	0,0
400 Politisk styring og kontrollorganer	1,0	0,8	0,3	0,0	0,0	0,2	0,0	0,8	0,0
420 Administrasjon	39,3	33,6	5,6	0,0	0,0	0,4	1,4	37,5	0,0
430 Administrasjonslokaler	5,5	0,0	5,5	0,0	0,0	0,3	0,0	5,2	0,0
Administrasjon	2 639,6	1 561,8	979,0	30,1	68,7	142,5	48,0	2 449,1	0,0
170 Premieavvik	-394,8	-394,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-394,8	0,0
180 Diverse fellesutgifter	130,1	96,2	32,6	0,0	1,3	7,6	1,5	120,9	0,0
190 Interne serviceenheter	1 310,5	58,0	1 232,2	0,0	20,4	1 248,8	4,2	57,5	285,9
450 Interne servicefunksjoner	38,0	16,3	21,7	0,0	0,0	0,2	0,8	36,9	0,0
480 Diverse fellesutgifter	0,2	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,0
Fellesutgifter (intern service)	1 084,0	-224,3	1 286,6	0,0	21,7	1 256,7	6,6	-179,3	285,9
201 Førskole	1 743,5	1 141,5	102,7	49,9	449,5	14,5	107,2	1 621,8	0,0
211 Styrket tilbud til førskolebarn	200,4	174,4	19,1	4,4	2,4	2,3	13,7	184,3	0,0
221 Førskolelokaler og skyss	87,7	20,7	67,0	0,0	0,0	1,8	0,9	85,0	0,0
Barnehager	2 031,6	1 336,6	188,7	54,3	452,0	18,7	121,8	1 891,1	0,0
202 Grunnskole	2 619,4	2 318,0	241,2	60,2	0,0	18,1	135,1	2 466,3	0,0
214 Spesialsoler	229,6	203,3	17,2	9,1	0,0	2,6	12,0	215,0	0,0
215 Skolefritidstilbud	399,0	278,0	116,0	4,3	0,7	39,6	17,4	342,0	0,0

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Avskrivninger
	Driftsutgifter								
222 Skolelokaler og skyss	874,2	136,9	746,9	4,7	-14,3	18,4	12,2	843,6	0,0
383 Musikk- og kulturskoler	32,7	26,1	5,9	0,5	0,2	0,2	1,3	31,2	0,0
Grunnskoler	4 154,9	2 962,2	1 127,4	78,8	-13,5	78,9	178,0	3 898,0	0,0
213 Voksenopplæring	268,3	187,5	34,4	46,5	0,0	0,6	8,1	259,7	0,0
Voksenopplæring	268,3	187,5	34,4	46,5	0,0	0,6	8,1	259,7	0,0
232 Forebygging-, skole- og helsestasjonstjeneste	178,5	128,3	47,2	2,8	0,2	0,6	6,9	170,9	0,0
233 Forebyggende arbeid, helse og sosial	150,1	82,4	43,6	9,3	14,9	4,3	4,7	141,1	0,0
241 Diagnose, behandling, rehabilitering	643,6	295,0	90,4	256,3	1,9	6,3	13,5	623,9	0,0
Kommunehelsetjeneste	972,3	505,8	181,1	268,4	17,0	11,2	25,1	935,9	0,0
242 Råd, veiledning og sosialt forebyggende arbeid	575,0	356,0	141,1	29,3	48,6	11,0	26,4	537,6	0,0
243 Tilbud til personer med rusproblemer	163,2	48,9	97,5	16,8	0,1	10,6	3,4	149,2	0,0
281 Økonomisk sosialhjelp	925,9	2,3	0,7	0,0	922,9	0,0	0,0	925,9	0,0
283 Bistand til etablering og opprettholdelse av egen bolig m.v	369,6	32,5	11,7	0,1	325,2	12,4	0,8	356,3	0,0
285 Tjenester utenfor ordinært kommunalt ansvarsområde	17,4	10,6	6,8	0,0	0,0	0,0	0,9	16,5	0,0
Sosialtjenesten	2 051,1	450,2	257,9	46,2	1 296,8	34,1	31,5	1 985,5	0,0
244 Barneverntjeneste	188,3	145,2	41,9	0,5	0,7	1,7	11,3	175,3	0,0

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Av-skrivninger
	Driftsutgifter								
251 Barneverntiltak i familien	84,2	18,3	36,1	6,3	23,4	0,5	0,0	83,7	0,0
252 Barneverntiltak utenfor familien	505,0	85,0	348,6	16,1	55,3	0,1	0,1	504,9	0,0
Barnevern	777,5	248,5	426,7	22,9	79,4	2,3	11,4	763,9	0,0
234 Aktivisering eldre og funksjonshemmede	310,3	107,9	91,9	102,2	8,3	25,4	6,4	278,4	0,0
253 Pleie, omsorg, hjelp i institusjon	4 492,1	2 078,4	1 246,0	1 153,9	13,9	842,5	145,0	3 504,7	0,0
254 Pleie, omsorg, hjelp i hjemmet	1 963,1	1 443,2	387,1	129,5	3,3	146,0	98,4	1 718,7	0,0
261 Botilbud i institusjon	206,9	16,1	157,3	9,1	24,4	11,7	0,7	194,5	0,0
Pleie- og omsorg	6 972,4	3 645,5	1 882,3	1 394,7	49,9	1 025,6	250,6	5 696,2	0,0
265 Kommunalt disponerte boliger	232,5	60,0	162,8	1,8	7,9	18,4	4,6	209,4	0,0
Kommunale boliger	232,5	60,0	162,8	1,8	7,9	18,4	4,6	209,4	0,0
273 Kommunalt sysselsettingstiltak	95,6	63,1	16,1	5,4	11,0	5,0	3,7	86,9	0,0
Kommunal syssel tiltak	95,6	63,1	16,1	5,4	11,0	5,0	3,7	86,9	0,0
320 Kommunal næringsvirksomhet	224,1	26,0	195,6	0,0	2,6	62,5	1,9	159,7	2,4
325 Tilrettelegging og bistand for næringslivet	25,1	1,5	3,3	10,6	9,7	0,5	0,1	24,5	0,0
Bistand næringsliv med mer	249,2	27,5	198,8	10,6	12,3	63,0	2,0	184,2	2,4
300 Fysisk tilrettelegging og planlegging	314,0	188,1	109,4	0,0	16,5	10,5	7,5	295,9	0,0
315 Boligbygging og fysisk bomiljøtiltak	86,9	28,9	17,6	0,0	40,4	0,0	1,3	85,6	0,0
335 Rekreasjon i tettsted	128,7	37,5	91,0	0,0	0,3	36,9	1,7	90,2	3,4
360 Naturforvaltning og friluftsliv	83,4	32,2	47,8	0,2	3,3	33,4	0,7	49,3	2,3

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Avskrivninger
	Driftsutgifter								
Fysisk planlegging, miljø m.v	613,0	286,7	265,7	0,2	60,4	80,9	11,2	521,0	5,7
333 Kommunale veier, nyanlegg, drift og vedlikehold	169,6	62,6	98,8	0,0	8,2	2,1	0,4	167,1	0,0
334 Kommunale veier, miljø- og trafiksikkerhetstiltak	153,9	14,6	138,8	0,0	0,5	2,0	0,6	151,3	0,0
Kommunale veier med mer	323,5	77,3	237,5	0,0	8,7	4,1	1,0	318,4	0,0
338 Forebygging av branner og andre ulykker	36,1	30,2	5,8	0,0	0,0	0,0	0,8	35,3	0,0
339 Beredskap mot branner og andre ulykker	176,6	154,8	21,7	0,0	0,0	0,0	5,0	171,5	0,0
Brann og ulykkesvern	212,6	185,1	27,6	0,0	0,0	0,0	5,8	206,8	0,0
340 Produksjon av vann	73,1	33,5	39,5	0,0	0,1	3,2	1,3	68,6	0,1
345 Distribusjon av vann	115,0	36,3	73,0	0,0	5,8	4,0	2,4	108,6	0,1
350 Avløpsrensing	76,1	22,3	18,1	35,7	0,0	2,8	1,0	72,3	0,1
353 Avløpsnett/innsamling av avløpsvann	280,4	61,3	111,8	95,8	11,5	7,0	2,9	270,5	0,2
355 Innsamling av forbruksavfall	338,6	18,5	220,3	99,8	0,0	0,0	1,6	337,0	0,0
357 Gjenvinning og sluttbehandling av forbruksavfall	108,0	65,2	38,9	3,8	0,1	1,0	2,5	104,5	0,0
Vann, avløp og renovasjon (VAR)	991,1	237,1	501,5	235,1	17,4	18,1	11,7	961,3	0,4
231 Aktivitetstilbud barn og unge	188,2	98,5	59,0	3,6	27,0	2,7	5,0	180,5	0,0
365 Kulturminnevern	14,5	8,8	3,5	0,0	2,2	0,1	0,2	14,2	0,0

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Av-skrivninger
	Driftsutgifter	utgifter	tjenesteprod	tjenesteprod					
370 Bibliotek	120,0	80,0	38,8	0,0	1,3	4,3	5,2	110,4	0,0
373 Kino	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	-1,0	0,0
375 Muséer	38,0	20,8	16,9	0,0	0,4	0,0	0,0	38,0	0,0
377 Kunstformidling	13,0	0,4	1,4	0,0	11,2	0,0	0,0	13,0	0,0
380 Idrett	260,2	61,5	128,7	0,1	69,9	59,7	3,5	197,1	0,3
385 Andre kulturaktiviteter	63,8	23,1	22,4	3,3	14,9	0,7	1,2	61,9	0,0
740 Bibliotek	11,5	8,7	2,8	0,0	0,0	0,2	0,7	10,7	0,0
760 Muséer	19,2	0,0	0,0	0,0	19,2	0,0	0,0	19,2	0,0
771 Kunstformidling	77,7	0,0	0,3	-0,2	77,6	0,0	0,0	77,7	0,0
772 Kunstforproduksjon	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
790 Andre kulturaktiviteter	6,3	0,0	0,0	0,0	6,3	0,0	0,0	6,3	0,0
Kultur	812,5	301,7	273,8	6,9	230,1	67,6	16,8	728,0	0,3
390 Den norske kirke	105,7	0,0	9,3	0,0	96,3	0,0	0,0	105,7	0,0
392 Andre religiøse formål	52,2	0,0	0,0	0,0	52,2	0,0	0,0	52,2	0,0
393 Kirkegårder, gravlunder og krematorier	77,9	50,6	27,3	0,0	0,0	0,0	3,1	74,8	0,0
Kirke	235,7	50,6	36,6	0,0	148,5	0,0	3,1	232,6	0,0
510 Skolelokaler, forvaltning, skyss og internater	356,2	96,4	256,8	2,9	0,0	7,6	5,5	343,0	0,0
520 Undervisning til alle enheter	179,6	120,8	33,7	25,1	0,0	1,5	3,3	174,8	0,0
541 Almene, økonomiske og	292,0	280,6	11,4	0,0	0,0	0,2	9,3	282,6	0,0

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Av-skrivninger
	Driftsutgifter								
administrative fag									
542 Byggfag	15,0	13,9	1,1	0,0	0,0	0,0	0,2	14,8	0,0
543 Elektrofag	45,1	40,9	4,2	0,0	0,0	0,1	1,7	43,3	0,0
544 Formgivningsfag	41,2	39,7	1,4	0,0	0,0	0,0	1,7	39,5	0,0
545 Hotell- og næringsmiddelfag	20,4	17,7	2,8	0,0	0,0	0,0	0,8	19,6	0,0
546 Helse- og sosialfag	48,7	46,1	2,7	0,0	0,0	0,2	1,4	47,1	0,0
547 Idrettsfag	17,9	17,3	0,6	0,0	0,0	0,0	0,4	17,5	0,0
548 Kjemi- og prosessfag	1,8	1,7	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,8	0,0
549 Musikk, dans og drama	36,2	31,7	0,6	3,9	0,0	0,0	0,9	35,2	0,0
550 Mekaniske fag	19,8	18,3	1,5	0,0	0,0	0,0	0,7	19,1	0,0
551 Naturbruk	1,4	1,3	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4	0,0
552 Tekniske byggfag	10,0	9,1	0,9	0,0	0,0	0,2	0,2	9,6	0,0
553 Trearbeidsfag	3,0	2,8	0,2	0,0	0,0	0,0	0,2	2,8	0,0
554 Tekniske fagskoler	10,8	10,3	0,5	0,0	0,0	0,0	1,3	9,5	0,0
555 Salgs og servicefag	18,4	17,6	0,8	0,0	0,0	0,0	0,5	17,9	0,0
556 Medie- og kommunikasjonsfag	27,8	22,1	5,7	0,0	0,0	0,0	0,7	27,2	0,0
560 Spesialundervisning og særskilt tilpasset opplæring	103,1	98,4	4,7	0,0	0,0	0,4	4,7	98,1	0,0
590 Andre undervisningsformål	19,4	17,5	1,9	0,0	0,0	0,1	0,4	18,9	0,0
Videregående skoler	1 267,7	904,0	331,8	31,9	0,0	10,3	33,9	1 223,5	0,0
570 Fagopplæring i arbeidslivet	141,4	38,5	10,3	0,0	92,6	0,0	0,8	140,6	0,0

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg Ref sykelønn		Korrigerte brutto driftsutgifter	Av-skrivninger
	Driftsutgifter	utgifter	tjenesteprod	tjenesteprod		internsalg	Ref sykelønn	driftsutgifter	skrivninger
581 Voksenopplæring fullfinansiert av fylkeskommunen	37,4	20,9	15,6	0,9	0,0	2,0	0,8	34,5	0,0
582 Ressursenter/voksenopplæring ikke fullfinansiert	18,0	13,0	4,8	0,0	0,2	0,2	0,2	17,6	0,0
Voksenopplæring/Fagopplæring	196,8	72,4	30,7	0,9	92,8	2,1	1,8	192,8	0,0
660 Tannhelsetjeneste - Fellesfunksjoner	81,4	0,0	0,0	81,4	0,0	0,0	0,0	81,4	0,0
665 Tannhelsetjeneste - Pasientbehandling	3,0	0,0	0,0	3,0	0,0	0,0	0,0	3,0	0,0
Tannhelse	84,4	0,0	0,0	84,4	0,0	0,0	0,0	84,4	0,0
680 Omsorg for og behandling av rusmisbrukere	161,9	21,4	66,5	74,0	0,0	7,7	0,8	153,3	0,0
685 Familieverntjenester	33,0	15,7	7,5	9,7	0,1	0,0	0,9	32,2	0,0
691 Fosterhjem	21,7	18,6	3,1	0,0	0,0	10,3	0,6	10,8	0,0
692 Barneverninstitusjoner	362,5	138,7	43,8	179,6	0,4	359,2	12,4	-9,2	0,0
693 Hjemmebasert barneverntiltak	5,6	5,1	0,5	0,0	0,0	0,0	0,1	5,5	0,0
694 Barneverntjeneste	79,8	61,7	14,1	2,8	1,3	-0,6	0,9	79,6	0,0
Rus/familivern/barnevern	664,5	261,2	135,6	266,0	1,7	376,6	15,7	272,2	0,0
705 Finansieringsbistand overfor næringslivet	1,1	0,7	0,4	0,0	0,0	0,1	0,0	1,0	0,0
710 Fylkeskommunal næringsvirksomhet	211,6	40,3	169,4	0,0	1,9	0,0	2,4	209,2	0,0

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tj som inngår i komm tjenesteprod	erstatte komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg Ref sykelønn		Korrigerte brutto driftsutgifter	Av-skrivninger
	Driftsutgifter								
Regionalutvikling, næring, miljø	212,7	41,0	169,8	0,0	1,9	0,1	2,4	210,3	0,0
720 Fylkesveier - nyanlegg, drift og vedlikehold	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
721 Fylkesveier - miljø- og trafiksikkerhetstiltak	2,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	0,0
Fylkesveier	2,0	0,0	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	2,0	0,0
733 Transport(ordninger) for funksjonshemmede	250,0	3,1	246,8	0,0	0,0	8,7	0,1	241,2	0,0
734 Sporveier og forstadsbaner	834,1	2,1	1,8	830,1	0,0	1,7	0,4	832,0	0,0
Rutegående samferdsel	1 084,0	5,3	248,6	830,1	0,1	10,4	0,4	1 073,1	0,0
850 Generelt statstilskudd vedrørende fyktninger m.v	2,3	0,0	0,0	0,0	2,3	0,0	0,0	2,3	0,0
870 Renter/utbytte og lån	0,3	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3	0,0
Felles finansiering med mer	2,6	0,0	0,0	0,0	2,6	0,0	0,0	2,6	0,0
Sum	28 232,2	13 246,8	9 003,0	3 415,1	2 567,4	3 227,2	795,3	24 209,7	294,8

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Avskrivninger
Utgiftsandeler	Driftsutgifter	utgifter	tjenesteprod	tjenesteprod	Overføringer	internsalg	Ref sykelønn	driftsutgifter	skrivninger
Adm og fellesutgifter (intern service)	13,2 %	10,1 %	25,2 %	0,9 %	3,6 %	43,4 %	6,9 %	9,4 %	97,0 %
Oppvekst (barnehage/skole)	28,1 %	41,2 %	19,0 %	6,2 %	20,7 %	3,4 %	43,2 %	30,8 %	0,0 %
Helse, sosial og eldreomsorg	40,8 %	38,6 %	32,0 %	61,0 %	56,3 %	44,9 %	42,0 %	40,2 %	0,0 %
Tekniske oppgaver med mer	11,4 %	6,0 %	14,2 %	31,2 %	3,4 %	3,5 %	3,8 %	12,7 %	2,1 %
Kirke og kultur	3,7 %	2,7 %	3,4 %	0,2 %	14,7 %	2,1 %	2,5 %	4,0 %	0,1 %
Bolig, sysselsetting, næringsliv med mer	2,8 %	1,4 %	6,1 %	0,5 %	1,3 %	2,7 %	1,6 %	2,9 %	0,8 %
Sum	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatte komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg Ref sykelønn		Korrigerte brutto driftsutgifter	Avskrivninger
	Driftsutgifter	utgifter	tjenesteprod	tjenesteprod					
Fylkeskommunene (uten Oslo)									
400 Politisk styring og kontrollorganer	384,5	190,2	82,2	18,7	93,5	0,2	2,7	381,6	0,2
420 Administrasjon	1 093,0	725,4	331,6	12,3	23,7	17,4	24,7	1 050,8	14,4
430 Administrasjonslokaler	154,0	20,9	130,4	2,7	0,1	25,3	1,1	127,7	27,5
Administrasjon	1 631,5	936,4	544,2	33,7	117,2	42,9	28,5	1 560,1	42,1
440 Personal- og rekrutteringspolitiske tiltak	46,2	9,3	36,3	0,0	0,5	0,6	0,8	44,7	11,6
450 Interne servicefunksjoner	467,3	207,9	251,3	7,3	0,8	15,0	4,0	448,4	50,5
460 Tjenester utenfor ordinært fylkeskommunalt ansvarsområde	90,4	39,6	36,4	4,8	9,7	0,8	5,1	84,5	3,6
470 Premieavvik	-269,8	-269,8	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-269,8	0,0
480 Diverse fellesutgifter	101,2	16,3	67,6	1,5	15,8	0,4	-0,1	101,0	1,3
490 Interne serviceenheter	107,9	18,2	87,1	0,1	2,5	73,4	1,2	33,2	0,1
673 Særskilte funksjoner	1,8	0,0	0,4	0,0	1,4	0,0	0,0	1,8	1,4
Fellesutgifter (intern service)	545,0	21,6	479,0	13,7	30,7	90,3	10,9	443,8	68,3
510 Skolelokaler, forvaltning, skyss og internater	4 135,5	1 722,4	2 088,0	317,1	8,0	47,8	87,1	4 000,6	578,4
520 Undervisning til alle enheter	2 249,5	1 747,6	298,7	186,4	16,9	59,4	60,5	2 129,6	20,7
541 Almene, økonomiske og administrative fag	2 631,2	2 510,8	118,4	1,8	0,2	10,0	68,7	2 552,5	2,6
542 Byggfag	399,1	354,6	43,7	0,7	0,1	1,0	11,2	386,9	1,3
543 Elektrofag	589,1	534,4	54,2	0,4	0,0	1,5	12,0	575,5	0,7

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Avskrivninger
	Driftsutgifter	utgifter	tjenesteprod	tjenesteprod					
544 Formgivningsfag	694,2	649,4	44,0	0,8	0,1	0,9	25,4	667,9	0,6
545 Hotell- og næringsmiddelfag	430,2	364,2	65,6	0,1	0,3	1,7	10,9	417,6	0,5
546 Helse- og sosialfag	785,1	751,0	33,8	0,2	0,1	2,2	28,5	754,4	0,4
547 Idrettsfag	278,8	257,1	21,6	0,2	0,0	0,1	4,2	274,5	0,2
548 Kjemi- og prosessfag	48,2	45,1	3,0	0,0	0,0	0,4	0,8	47,1	0,0
549 Musikk, dans og drama	316,6	292,5	14,8	4,2	5,1	0,3	9,2	307,1	0,3
550 Mekaniske fag	731,7	637,1	93,0	1,5	0,1	2,3	20,8	708,6	2,4
551 Naturbruk	374,6	293,0	79,7	1,5	0,5	5,8	9,0	359,8	4,0
552 Tekniske byggfag	124,6	114,2	10,4	0,0	0,0	0,0	3,6	121,0	0,1
553 Trearbeidsfag	40,9	36,1	4,8	0,0	0,0	0,1	0,5	40,3	0,1
554 Tekniske fagskoler	219,2	189,5	25,1	3,6	1,1	2,2	5,1	211,9	0,9
555 Salgs og servicefag	212,8	202,7	9,9	0,2	0,0	0,5	2,6	209,8	2,8
556 Medie- og kommunikasjonsfag	182,1	158,9	23,0	0,2	0,0	0,6	3,5	178,0	6,7
560 Spesialundervisning og særskilt tilpasset opplæring	1 760,5	1 326,4	210,7	220,4	2,9	95,3	51,4	1 613,8	0,8
590 Andre undervisningsformål	567,7	309,7	121,2	122,5	14,2	22,8	8,7	536,1	4,8
Videregående skoler	16 771,5	12 496,7	3 363,6	861,7	49,5	254,8	423,6	16 093,1	628,2
570 Fagopplæring i arbeidslivet	1 426,1	167,9	77,5	1 112,1	68,6	9,9	4,2	1 412,0	0,0
581 Voksenopplæring fullfinansiert av fylkeskommunen	356,5	190,1	94,7	46,4	25,4	69,3	3,9	283,3	0,3
582 Ressurscenter/voksenopplæring	487,0	300,5	167,5	13,8	5,2	39,4	8,0	439,7	2,1

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg Ref sykelønn		Korrigerte brutto driftsutgifter	Avskrivninger
	Driftsutgifter	utgifter	tjenesteprod	tjenesteprod					
ikke fullfinansiert									
Voksenopplæring/Fagopplæring	2 269,6	658,5	339,7	1 172,2	99,2	118,5	16,1	2 135,0	2,4
660 Tannhelsetjeneste - Fellesfunksjoner	260,2	57,5	126,2	73,0	3,5	1,8	1,1	257,4	24,5
665 Tannhelsetjeneste - Pasientbehandling	1 403,4	1 073,4	280,0	46,0	4,1	3,1	51,3	1 348,9	4,9
Tannhelse	1 663,6	1 130,9	406,2	118,9	7,6	4,9	52,4	1 606,3	29,3
680 Omsorg for og behandling av rusmisbrukere	1 027,9	361,3	149,4	482,5	34,7	1,5	15,3	1 011,1	7,3
685 Familieverntjenester	197,3	75,7	28,0	76,6	17,0	0,2	2,6	194,5	0,0
691 Fosterhjem	380,0	211,8	62,6	100,7	5,0	0,2	5,2	374,5	0,0
692 Barneverninstitusjoner	2 160,3	887,7	172,8	1 086,2	13,7	5,6	47,4	2 107,3	10,2
693 Hjemmebasert barneverntiltak	137,4	84,1	15,6	32,5	5,2	1,7	1,7	134,0	0,0
694 Barneverntjeneste	194,6	114,6	58,9	2,3	18,8	0,4	3,5	190,7	7,1
Rus/familivern/barnevern	4 097,5	1 735,1	487,2	1 780,8	94,4	9,7	75,7	4 012,1	24,7
700 Tilrettelegging og støttefunksjoner for næringslivet	564,9	49,3	79,0	94,9	341,9	1,7	2,3	561,0	3,8
705 Finansieringsbistand overfor næringslivet	599,9	5,6	34,9	22,5	536,9	24,9	0,3	574,7	0,0
710 Fylkeskommunal næringsvirksomhet	87,9	11,1	66,4	10,3	0,2	7,8	0,6	79,6	21,4
715 Lokal og regional utvikling	538,3	66,9	70,2	35,3	366,0	7,1	2,0	529,2	0,4

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
		Kjøp av varer og tjenester Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i komm tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Av-skrivninger
	Driftsutgifter								
716 Friluftsliv og miljø	25,3	1,3	6,7	2,4	15,0	0,0	0,0	25,3	0,0
Regionalutvikling, næring, miljø	1 816,4	134,1	257,2	165,3	1 259,9	41,4	5,2	1 769,8	25,6
720 Fylkesveier - nyanlegg, drift og vedlikehold	1 295,9	0,4	860,6	430,7	4,3	0,0	0,0	1 295,9	304,6
721 Fylkesveier - miljø- og trafiksikkerhetstiltak	66,0	0,0	42,1	7,0	16,9	0,0	0,0	66,0	31,3
Fylkesveier	1 362,0	0,4	902,7	437,7	21,1	0,0	0,0	1 361,9	335,9
730 Bilruter	3 080,3	35,0	149,2	2 871,7	24,4	56,2	1,4	3 022,7	1,5
731 Fylkesveiferjer	270,2	0,4	0,3	269,3	0,2	1,3	0,0	268,9	0,0
732 Båtruter	450,2	0,4	2,1	446,2	1,5	0,0	0,0	450,2	0,0
733 Transport(ordninger) for funksjonshemmede	207,4	1,8	20,9	151,0	33,7	1,5	0,0	205,9	0,0
734 Sporveier og forstadsbaner	3,5	0,0	1,5	2,0	0,0	0,0	0,0	3,5	0,0
Rutegående samferdsel	4 011,5	37,6	173,9	3 740,2	59,8	59,0	1,4	3 951,1	1,5
740 Bibliotek	126,3	63,5	48,8	9,3	4,7	0,3	1,9	124,2	1,3
750 Kulturminnevern	158,0	65,6	35,7	6,6	50,1	3,5	2,3	152,1	0,1
760 Muséer	359,9	17,6	21,2	22,5	298,6	-3,0	0,3	362,7	1,5
771 Kunstformidling	205,1	35,4	36,5	21,4	111,8	1,0	1,6	202,5	0,1
772 Kunstforproduksjon	88,8	22,8	23,1	2,7	40,3	1,9	1,2	85,8	0,2
775 Idrett	534,6	8,7	5,0	81,5	439,3	0,7	0,5	533,3	0,0
790 Andre kulturaktiviteter	226,5	46,8	34,5	21,4	123,9	2,7	1,9	221,9	0,5

Funksjonsinndeling	Artsinndeling								
	1 (2+3+4+5)	2	3	4	5	6	7	8 (1-6-7)	9
	010-480	010-099	100-290	300-380	400-480	690+790	710		590
	Driftsutgifter	Lønn og sosiale utgifter	Kjøp av varer og tjenester som inngår i tjenesteprod	Kjøp av varer og tj som erstatter komm	Overføringer	Fordelte utgifter og internsalg	Ref sykelønn	Korrigerte brutto driftsutgifter	Avskrivninger
Kultur	1 699,2	260,4	204,8	165,4	1 068,7	7,1	9,6	1 682,5	3,7
870 Renter/utbytte og lån	20,2	0,0	17,5	0,0	2,8	4,1	0,0	16,1	0,0
880 Interne finansieringstransaksjoner	398,4	0,0	398,7	-0,3	0,0	421,2	0,0	-22,8	0,0
Felles finansiering med mer	418,6	0,0	416,2	-0,3	2,8	425,3	0,0	-6,7	0,0
Sum	36 286,6	17 411,7	7 574,8	8 489,2	2 810,9	1 054,0	623,6	34 609,0	1 161,7
Utgiftsandeler									
Adm og fellesutgifter (intern service)	7,2 %	5,5 %	19,0 %	0,6 %	5,4 %	53,0 %	6,3 %	5,8 %	9,5 %
Undervisning	52,5 %	75,6 %	48,9 %	24,0 %	5,3 %	35,4 %	70,5 %	52,7 %	54,3 %
Helse/sosial	15,9 %	16,5 %	11,8 %	22,4 %	3,6 %	1,4 %	20,6 %	16,2 %	4,6 %
Regionalutvikling med mer	5,0 %	0,8 %	3,4 %	1,9 %	44,8 %	3,9 %	0,8 %	5,1 %	2,2 %
Samferdsel	14,8 %	0,2 %	14,2 %	49,2 %	2,9 %	5,6 %	0,2 %	15,4 %	29,0 %
Kultur	4,7 %	1,5 %	2,7 %	1,9 %	38,0 %	0,7 %	1,5 %	4,9 %	0,3 %
Sum drift i alt	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %	100,0 %

Vedlegg 3

Statlige overføringer til kommunesektoren i 2004 og 2005

Tabell 3.1: Overføringer fra statsforvaltningen til kommuneforvaltningen 2003 og 2004. Overføringer i 2004 er vedtatt budsjett etter behandling av revidert nasjonalbudsjett 2004. Overføringer i 2005 er regjeringens forslag i St.prp. nr. 1 (2004-2005). Tall i 1000 kroner.

Kap.	Post	Navn	Vedtatt budsjett etter RNB 2004	Forslag budsjett 2005
Utdannings- og forskningsdepartementet				
221		Tilskudd til grunnskolen		
	60	Tilskudd til virkemiddeltiltak Nord-Norge	0	0
	61	Tilskudd til institusjoner	0	0
	62	Tilskudd til Fjellheimen leirskole	4 081	0
	63	Tilskudd skolefritidsordninger	0	0
	66	Tilskudd leirskoleopplæring	33 534	0
	67	Tilskudd kommunale musikk- og kulturskoler	41 604	0
	69	Kompensasjon for investeringskostnader ved grunnskolereformen	371 480	0
223		Videregående opplæring		
	60	Tilskudd til landslinjer	137 403	0
224		Fellestiltak i grunnskolen og videregående opplæring		
	61	Tilskudd til opplæring innenfor kriminalomsorgen	103 897	0
	64	Tilskudd til opplæring i finsk	8 259	0
	68	Det samiske utdanningsområdet	36 962	0
225		Tiltak i grunnopplæringen		
	60	Tilskudd til landslinjer		99 020
	63	Tilskudd til samisk i grunnopplæringen		40 301
	66	Tilskudd til leirskoleopplæring		33 500
	67	Tilskudd til opplæring i finsk		10 164
	68	Tilskudd til opplæring innenfor kriminalomsorgen		107 274
	69	Kompensasjon for investeringskostnader ved grunnskolereformen		332 621
227		Tilskudd til særskilte skoler		
	60	Tilskudd til Moskvaskolen		1 108
	61	Tilskudd til Nordland kunst- og filmskole		2 288
	62	Tilskudd til Fjellheimen leirskole		4 214
243		Kompetansesentra for spesialundervisning		
	60	Tilskudd til kommuner og fylkekommuner	0	0
249		Andre tiltak i utdanningen		
	61	Tilskudd til Nordland kunst- og filmskole	2 216	0
	62	Moskvaskolen	1 073	0
253		Folkehøgskoler		
	60	Tilskudd til fylkeskommunale folkehøgskoler	0	0
		Sum	740 509	630 490

Kap.	Post	Navn	Vedtatt budsjett etter RNB 2004	Forslag budsjett 2005
<i>Kirke- og kulturdepartementet</i>				
320		Allmenne kulturformål		
	60	Lokale og regionale kulturbygg	0	0
328		Museums- og andre kulturvernformål		
	60	Tilskuddsordning for muséer	0	0
		Sum	0	0
<i>Justisdepartementet</i>				
430		Kriminalomsorgens sentrale forvaltning		
	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.	22 340	60 030
474		Konfliktråd		
	60	Overføringer til kommunene	0	0
		Sum	22 340	60 030
<i>Kommunal- og regionaldepartementet</i>				
550		Lokal næringsutvikling		
	60	Tilskudd til utkantkommuner	0	0
551		Regional utvikling og nyskaping		
	60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	1 032 150	1 012 000
	61	Næringsrettede utviklingstiltak, komp. for økt arbeidsgiveravgift	291 500	755 000
	64	Utviklingsmidler til Oppland fylkeskommune	84 650	76 800
581		Bolig- og bomiljøtiltak		
	60	Handlingsplan for Oslo indre øst	40 000	40 000
582		Skoleanlegg		
	60	Rentekompensasjon	182 000	248 000
586		Tilskudd til omsorgsboliger og sykehjemsplasser		
	60	Oppstartingsstilskudd	2 072 600	1 313 800
	63	Tilskudd til kompensasjon for utgifter til renter og avdrag	1 132 400	1 409 000
		Sum	4 835 300	4 854 600
<i>Arbeids- og sosialdepartementet</i>				
620		Utredningsvirksomhet, forskning m.m.		
	60	Prøveløslatelse	0	0
621		Tilskudd forvaltet av Sosial- og helsedirektoratet		
	60	Tilskudd til omsorgstjenester	62 800	0
	61	Tilskudd til vertskommunene m.v.	986 600	0
	63	Tilskudd til rusmiddeltiltak	190 600	121 100
	64	Ressurskrevende brukere	1 200 000	0
	66	Tilskudd til assistenter for funksjonshemmede	48 950	0
		Sum	2 488 950	121 100
<i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>				
703		Helsetjenesten for innsatte i fengsel		
	60	Tilskudd til kommuner	0	0
705		Personelltiltak		
	60	Tilskudd til rekrutteringsplanen	0	0

Kap.	Post	Navn	Vedtatt budsjett etter RNB 2004	Forslag budsjett 2005
	61	Tilskudd til turnustjeneste	0	0
718		Rehabilitering		
	61	Rehabilitering, helsetiltak for rusmiddelmissbrukere	0	0
724		Personelltiltak		
	60	Tilskudd til rekrutteringsplanen	57 905	60 819
	61	Tilskudd til turnustjenesten	118 550	132 028
726		Habilitering og rehabilitering		
	61	Rehabilitering, helsetiltak for rusmiddelmissbrukere	46 404	54 912
729		Annen helsetjeneste		
	60	Helsetjenesten for innsatte i fengsel	76 803	79 299
743		Statlig stimuleringsiltak for psykisk helse		
	62	Tilskudd til psykisk helsearbeid i kommuner	1 598 821	2 050 783
761		Omsorgstjenester		
	60	Tilskudd til omsorgstjenester		64 841
	61	Tilskudd til vertskommuner		481 456
	63	Tilskudd til rusmiddeltiltak		144 453
	64	Ressurskrevende brukere		1 584 400
	66	Tilskudd til brukerstyrt personlig assistanse		50 541
		Sum	1 898 483	4 703 532
<i>Barne- og familiedepartementet</i>				
840		Krisetiltak		
	60	Tilskudd til krisesentre	77 592	99 512
	61	Tilskudd til incestsentre		19 715
856		Barnehager		
	60	Driftstilskudd til barnehager	8 718 340	9 594 504
	61	Investeringsstilskudd	218 000	160 000
	62	Tilskudd til tiltak for barn med funksjonshemming i barnehage	713 000	736 173
	64	Prøveprosjekt Oslo indre Øst	0	0
	65	Skjønnsmidler til barnehager	496 000	1 247 933
		Sum	10 222 932	11 857 837
<i>Fiskeri- og kystdepartementet</i>				
1062		Kystverket		
	60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg	17 400	28 300
		Sum	17 400	28 300
<i>Samferdselsesdepartementet</i>				
1320		Statens vegvesen		
	60	Forsøk	512 200	420 000
1330		Særskilte transportiltak		
	60	Særskilt tilskudd til kollektivtransport	85 400	116 300
		Sum	597 600	536 300

Kap.	Post	Navn	Vedtatt budsjett etter RNB 2004	Forslag budsjett 2005
<i>Miljøverndepartementet</i>				
1400		Miljøverndepartementet		
	60	Tilskudd til lokalt miljøvern	0	0
	61	Yttersjø gård	0	0
1410		Miljøvernforskning		
	60	Kommunal overvåkning og kartlegging av biologisk mangfold	0	0
1425		Vilt- og fisketiltak		
	61	Tilskudd til kommunale vilttiltak	6 000	5 500
1441		Statens forurensningstilsyn		
	65	Tilskudd til helhetlig vannforvaltning	0	0
		Sum	6 000	5 500
<i>Forsvarsdepartementet</i>				
1795		Kulturelle og allmenntilretteleggelsesformål		
	60	Tilskudd til kommuner	40 500	40 500
		Sum	40 500	40 500
<i>Folketrygden</i>				
2755		Helsetjeneste i kommunene		
	62	Tilskudd til fastlønsordning fysioterapeuter	202 000	160 000
		Sum	206 000	160 000
		Sum ørem. tilskudd på 60 poster i kommuneopplegget	21 076 014	22 998 189
Overføringer gjennom inntektssystemet				
571		Rammetilskudd til kommuner		
	60	Innbyggertilskudd	28 649 025	25 005 892
	62	Nord-Norge-tilskudd	1 112 156	1 147 015
	63	Regionaltilskudd	552 511	561 526
	64	Skjønnstilskudd	2 750 408	2 772 285
	65	Hovedstadstilskudd	0	0
	67	Storbytilskudd	0	0
	68	Forsøk med rammefinansiering av øremerkede tilskudd	0	0
	69	Kommunal selskapsskatt	0	5 486 357
		Sum rammeoverføringer kommuner	33 064 100	34 973 075
572		Rammetilskudd til fylkeskommuner		
	60	Innbyggertilskudd	9 734 951	9 554 112
	62	Nord-Norge tilskudd	419 545	433 117
	64	Skjønnstilskudd	1 207 592	1 246 198
	65	Tilskudd til barnevern/hovedstadstilskudd	427 258	440 930
		Sum rammeoverføringer fylkeskommuner	11 789 346	11 674 357
573		Komp. til fylkeskommuner, spesialisthelsetjenesten		
	60	Tilskudd til sletting av gjeld m.v.	82 000	0
		Sum kompensasjon til fylkeskommuner	82 000	0

Kap.	Post	Navn	Vedtatt budsjett etter RNB 2004	Forslag budsjett 2005
574		Økonomisk oppgjør, barnevern, familievern og rusomsorg		
	60	Tilskudd til sletting av gjeld	280 696	0
	61	Tilskudd til feriepenger	116 531	0
	62	Tilskudd til pensjonsutgifter	81 365	0
		Sum økonomisk oppgjør	478 592	0
		Sum overføringer gjennom inntektssystemet	45 414 038	46 647 432
Tilskudd til flyktninger og asylsøkere (medregnes ikke i kommuneopplegget)				
221		Tilskudd til grunnskolen		
	65	Tilskudd til opplæring for språklige minoriteter i grunnskolen	785 473	0
223		Videregående opplæring		
	65	Tilskudd til opplæring for språklige minoriteter i videregående oppl.	27 094	0
225		Tilskudd i grunnopplæringen		
	64	Tilskudd til opplæring for språklige minoriteter i grunnskolen		902 066
	65	Tilskudd til opplæring for språklige minoriteter i videregående oppl.		27 975
254		Tilskudd til voksenopplæring		
	60	Tilskudd til norskopplæring for innvandrere	0	0
521		Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere		
	60	Integreringstilskudd	2 920 903	2 768 300
	61	Norskopplæring for voksne innvandrere	1 001 500	1 275 000
	62	Kommunale innvandrertiltak	43 000	53 500
854		Tiltak i barne- og ungdomsvernet		
	64	Tilskudd for enslige mindreårige flyktninger og asylsøkere	205 424	212 100
856		Barnehager		
	63	Tiltak for å bedre språkforståelsen blant minoritetsspråklige barn	93 245	96 275
		Sum	5 076 639	5 238 941
Annet				
1632		Kompensasjon for merverdiavgift		
	60	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	1 622 418	1 776 431
	61	Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner, ny ordning	7 500 000	9 730 000
		Sum	9 122 418	11 506 431
		Sum ørem. tilskudd utenom kommuneopplegget	14 199 057	16 745 372

Tabell 3.2: Oversikt over omlegging av ordninger fra 2004 til 2005

Øremerkede tilskudd som er foreslått ikke videreført i 2005, St.prp. nr. 1 (2004-2005).

Tilskudd innenfor kommuneopplegget

Kap.	Post	Navn	Ophørt	Innlemmet IS	Omdisp. til 60-poster	Omdisp. til andre poster
<i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>						
761		Omsorgstjenester		Innlemmes		
	61	Tilskudd til vertskommunene m.v.		delvis 1)		

1) Innlemmingen omfatter andelen av tilskuddet som tilsvarer nivået for kriteriet for psykisk utviklingshemmede i inntektssystemet (om lag 435 millioner kroner), samt 84,4 millioner kroner som følge av reduksjonen i antall psykisk utviklingshemmede som omfattes av vertskommunetilskuddet. Den resterende delen av vertskommunetilskuddet vil fremdeles bli tildelt vertskommunene, slik at ingen av disse kommunene samlet sett kommer dårligere ut per psykisk utviklingshemmet som følge av omleggingen.

Tabell 3.3: Nye øremerkede tilskudd i 2005

Nye øremerkede tilskudd for 2005 jf. St.prp. nr. 1 (2004-2005).

Tilskudd ekskl. tilskudd utenfor kommuneopplegget (flyktninger, arbeidsmarkedstiltak m.v).

Kap.	Navn Post	Nytt	Omdisp fra 60 post	Omdisp fra andre poster
<i>Barne- og familiedepartementet</i>				
840	Krisetiltak			
	61 Tilskudd til incestsentre	X		
<i>Helse- og omsorgsdepartementet</i>				
761	Omsorgstjenester			
	63 Tilskudd til rusmiddeltiltak	X 1)		

1) Posten lå i SOS og er delt mellom ASD (kap 621 post 63) og denne nye på HODs budsjett.

Vedlegg 4

Kommuneforvaltningens samlede inntekter 1988-2005

Tabell 4.1. Kommuneforvaltningens inntekter i hht. nasjonalregnskapets definisjoner.

Alle tall er i millioner kroner i løpende priser, unntatt linje 9 og 10 som viser kommuneopplegget i faste 2005-priser.

	Regnskap																Anslag	
	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 5)	2003	2004 6)	2005
1. Skatteinntekter	56 373	58 699	61 552	64 019	65 322	68 306	74 986	75 898	80 751	85 185	88 640	89 968	93 634	107 644	90 881	97 027	102 135	106 780
1.1 Skatt på inntekt og formue	54 383	56 326	58 925	61 411	62 382	65 269	71 763	72 570	77 187	81 789	85 469	86 861	90 295	104 435	87 474	93 204	98 265	102 750
1.2 Eiendomsskatt, andre prod.skatter	1 990	2 373	2 627	2 608	2 940	3 037	3 223	3 328	3 564	3 396	3 171	3 107	3 339	3 209	3 407	3 823	3 870	4 030
2. Overføringer fra staten 1)	45 370	51 000	54 326	58 800	63 489	63 888	65 820	67 281	68 852	73 647	79 264	86 363	93 877	99 198	97 515	81 834	85 466	91 073
2.1 Rammetilskudd	36 103	39 442	41 034	40 887	42 951	40 697	41 823	42 453	42 701	46 242	46 699	49 199	54 186	52 944	53 063	53 425	44 859	46 647
2.2 Øremerkede tilsk. innenf. k.opplegget	6 882	8 891	10 472	14 768	16 557	17 755	16 833	18 356	19 866	21 501	26 197	30 948	33 656	36 179	14 690	17 618	22 426	24 093
2.3 Øremerkede tilsk. utenf. k.opplegget 2)	2 385	2 667	2 820	3 145	3 981	5 436	7 164	6 472	6 285	5 904	6 368	6 216	6 035	10 075	29 762	10 791	18 181	20 333
3. Gebyrer 3)	10 851	12 259	13 221	15 253	16 418	17 313	18 485	19 505	20 882	22 491	23 333	25 624	27 629	30 576	29 784	30 889	31 522	32 686
4. Renteinntekter	2 623	2 444	2 591	2 947	3 120	3 028	2 500	2 946	3 131	3 940	4 291	6 124	8 058	9 953	9 579	9 818	8 770	8 730
5. Tilskudd til folketrygden	-2 900	-4 750	-4 072	-2 093	-400	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6. Andre innenlandske løpende overf.	1 804	1 732	1 771	2 227	2 428	2 373	2 380	2 559	2 398	2 416	2 641	2 679	2 751	2 902	2 956	2 615	2 710	2 800
7. Sum inntekter (1+2+3+4+5+6)	114 121	121 384	129 389	141 153	150 377	154 908	164 171	168 189	176 014	187 679	198 169	210 758	225 949	250 273	230 715	222 183	230 603	242 069
8. Sum innt. kommuneopplegget (7-2.3-4)	109 113	116 273	123 978	135 061	143 276	146 444	154 507	158 771	166 598	177 835	187 510	198 418	211 856	230 245	191 374	201 574	203 652	213 006
9. Kommuneopplegget, faste priser 4)	193 139	198 278	206 462	217 103	225 793	228 954	236 129	235 807	238 603	247 039	247 133	252 666	257 914	263 937	210 132	213 641	210 169	213 006
10. Kroner per innbygger	46 004	46 978	48 773	51 085	52 834	53 255	54 599	54 228	54 601	56 238	55 943	56 839	57 590	58 608	46 448	46 931	45 914	46 306

1) Se også vedlegg 3

2) Tilskuddene under pkt. 2.3 (tilskudd til arbeidsmarkedstiltak, flyktninger, flom/hjemfall, kirkelov, sletting av sykehusgjeld m.v.) fastlegges ut fra andre vurderinger enn hensynet til kommunesektorens økonomi. De holdes derfor utenfor når veksten i kommunesektorens inntekter beregnes

3) Eksklusive bygg- og anleggsgebyrer til og med 2001

4) Prisveksten for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester, se vedlegg 6

5) Inntektsnedgangen må ses i sammenheng med statens overtakelse av sykehusene. Engangsbevilgning på 21,6 mrd. kr til sletting av gjeld m.v. i forbindelse med sykehusreformen er holdt utenom kommuneopplegget (inngår i pkt. 2.3)

6) Reduksjonen i rammetilskuddet må bl.a ses i sammenheng med at ansvaret for barnevern, familievern og rusomsorg føres ut av fylkeskommunal sektor i 2004. Ny momskompensasjonsordning er finansiert ved trekk i rammetilskuddet. Den nye ordningen er holdt utenom kommuneopplegget (inngår i pkt. 2.3), og bidrar til å trekke ned nivået på inntekter innenfor kommuneopplegget med om lag 9 mrd. kr i 2004

Tabell 4.2. Utviklingen i kommunesektorens frie inntekter 1988 – 2005

	Regnskap																Anslag	
	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
I. Kommuneopplegget (tab.4.1 linje 8). Mill.kr	109 113	116 273	123 978	135 061	143 276	146 444	154 507	158 771	166 598	177 835	187 510	198 418	211 856	230 245	191 374	201 574	203 652	213 006
II. Frie innt. (tab.4.1 linje 1+2.1+5). Mill. kr	89 576	93 391	98 514	102 813	107 873	109 003	116 809	118 351	123 452	131 427	135 339	139 167	147 820	160 588	143 944	150 452	146 994	153 427
III. Skatteandel i pst. av frie inntekter	59,7	57,8	58,3	60,2	60,2	62,7	64,2	64,1	65,4	64,8	65,5	64,6	63,3	67,0	63,1	64,5	69,5	69,6
IV. Rammetilskudd i pst. av frie inntekter	40,3	42,2	41,7	39,8	39,8	37,3	35,8	35,9	34,6	35,2	34,5	35,4	36,7	33,0	36,9	35,5	30,5	30,4
V. Frie inntekter i pst. av I.	82,1	80,3	79,5	76,1	75,3	74,4	75,6	74,5	74,1	73,9	72,2	70,1	69,8	69,7	75,2	74,6	72,2	72,0

Tabell 4.3. Endringer i kommunesektorens inntekter i prosent fra året før 1989 – 2005

	Regnskap																Anslag	
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 1)	2003	2004 2)	2005	
1. Skatteinntekter	4,1	4,9	4,0	2,0	4,6	9,8	1,2	6,4	5,5	4,1	1,5	4,1	15,0	-15,6	6,8	5,3	4,5	
1.1 Skatt på inntekt og formue	3,6	4,6	4,2	1,6	4,6	9,9	1,1	6,4	6,0	4,5	1,6	4,0	15,7	-16,2	6,6	5,4	4,6	
1.2 Eiendomsskatt, andre prod.skatter	19,2	10,7	-0,7	12,7	3,3	6,1	3,3	7,1	-4,7	-6,6	-2,0	7,5	-3,9	6,2	12,2	1,2	4,1	
2. Overføringer fra staten	12,4	6,5	8,2	8,0	0,6	3,0	2,2	2,3	7,0	7,6	9,0	8,7	5,7	-1,7	-16,1	4,4	6,6	
2.1 Rammetilskudd	9,2	4,0	-0,4	5,0	-5,2	2,8	1,5	0,6	8,3	1,0	5,4	10,1	-2,3	0,2	0,7	-16,0	4,0	
2.2 Ørem.tilsk. innenf. kommuneopplegget	29,2	17,8	41,0	12,1	7,2	-5,2	9,0	8,2	8,2	21,8	18,1	8,8	7,5	-59,4	19,9	27,3	7,4	
2.3 Ørem.tilsk. utenf. kommuneopplegget	11,8	5,7	11,5	26,6	36,5	31,8	-9,7	-2,9	-6,1	7,9	-2,4	-2,9	66,9	195,4	-63,7	68,5	11,8	
3. Gebyrer	13,0	7,8	15,4	7,6	5,5	6,8	5,5	7,1	7,7	3,7	9,8	7,8	10,7	-2,6	3,7	2,0	3,7	
4. Renteinntekter	-6,8	6,0	13,7	5,9	-2,9	-17,4	17,8	6,3	25,8	8,9	42,7	31,6	23,5	-3,8	2,5	-10,7	-0,5	
5. Tilskudd til folketrygden	63,8	-14,3	-48,6	-80,9	-100,0													
6. Andre innenlandske løpende overf.	-4,0	2,3	25,7	9,0	-2,3	0,3	7,5	-6,3	0,8	9,3	1,4	2,7	5,5	1,9	-11,5	3,6	3,3	
7. Sum inntekter (1+2+3+4+5+6)	6,4	6,6	9,1	6,5	3,0	6,0	2,4	4,7	6,6	5,6	6,4	7,2	10,8	-7,8	-3,7	3,8	5,0	
8. Sum inntekter kommuneopplegget (7-2.3-4)	6,6	6,6	8,9	6,1	2,2	5,5	2,8	4,9	6,7	5,4	5,8	6,8	8,7	-16,9	5,3	1,0	4,6	
9. Kommuneopplegget, faste priser	2,7	4,1	5,2	4,0	1,4	3,1	-0,1	1,2	3,5	0,0	2,2	2,1	2,3	-20,4	1,7	-1,6	1,3	
10. Kroner per innbygger	2,1	3,8	4,7	3,4	0,8	2,5	-0,7	0,7	3,0	-0,5	1,6	1,3	1,8	-20,7	1,0	-2,2	0,9	

1) Se note 5 tabell 4.1

2) Se note 6 tabell 4.1

Kommuneregnskapets og nasjonalregnskapets gruppering

1 Innledning

Offentlig forvaltning og offentlige og private foretak fører sine regnskaper etter ulike regnskapsforskrifter. Ved å konvertere regnskapstallene over i nasjonalregnskapets gruppering oppnår man imidlertid en felles inndeling som gjør det mulig å sammenstille de ulike delene av økonomien. En oppstilling av kommuneforvaltningens inntekter og utgifter etter nasjonalregnskapets grupperinger er derfor nødvendig, f.eks. for å sammenlikne med utviklingen i øvrige deler av offentlig sektor. For å vurdere utviklingen i kommunesektoren over tid, kan det også være en fordel å bruke nasjonalregnskapets tall. Nasjonalregnskapets tall blir, i tillegg til løpende priser, også utarbeidet i faste priser. Dermed får man tidsserier for volumutviklingen av investeringer, vareinnsats/produktinnsats, lønninger mv. I tillegg kan det i nasjonalregnskapet være korrigeret for endringer i kommuneregnskapsforskriftene som ellers ikke vil gi sammenlignbare tall over tid.

Tabellene etter kommuneregnskapets oppstillingsmåte gir tall etter de samme begrep som finnes i den enkelte kommunes og fylkeskommunes regnskap. Disse tabellene gir derfor endringstall som kan sammenlignes med utviklingen i egen kommune.

Med forbehold om virkningen av de ulikeheter i omfang mv. som nevnes i punkt 2 nedenfor, gir de to tabellsett opplysninger som kan utfylle hverandre i beskrivelse og analyse av utviklingen i kommunal økonomi.

2 Omfang av kommunesektoren i de to tabellsett

Med basis i forskriftene av 15. desember 2000 vil kommuneforvaltningen i nasjonalregnskapet omfatte den virksomhet som kommunene fører på de ulike kostrafunksjonene med unntak av funksjonene 320 (Kommunal næringsvirksomhet), 330 (Samferdselsbedrifter/transporttiltak) og 373 (Kino). Kommunal næringsvirksomhet, kinoer etc. regnes i nasjonalregnskapet som forretningsdrift. Hos fylkeskommunene er funksjon 710 (Fylkeskommunal næringsvirksomhet) holdt utenfor og behandlet som forretningsdrift i nasjonalregnskapet. Som en del av kommuneforvaltningen regnes også kommunale bedrifter som rapporterer regnskaper etter § 11 i kommuneloven, samt interkommunale sammenslutninger innunder kommunelovens § 27. I tillegg kommer foretak som rapporterer regnskaper etter kommunelovens kapittel 11.

Nasjonalregnskapets noe bredere definisjon og oppdeling av kommuneforvaltningen som forvaltningssektor, medfører f.eks. at lønnskostnadene i kommunale bedrifter grupperes sammen med lønnskostnadene i kommunene. Tilsvarende omfatter tallene for bruttoinvesteringer i kommunene også investeringer i felles kommunal avløps- og renovasjonsvirksomhet.

Tabellene etter kommuneregnskapets oppstillingsmåte omfatter bare de ordinære fylkes- og kommunekasser. Felleskommunal virksomhet er her bare med i form av de tilskudd som blir bokført i kommunekassenes regnskap. De ulikheter i omfang som er nevnt over er imidlertid ikke så omfattende at de to tabellsett ikke kan sees i sammenheng.

3 Ulike underskuddsbegrep

I tabeller etter nasjonalregnskapets gruppering er "underskudd før lånetransaksjoner" en viktig indikator ved vurdering av utviklingen i kommuneforvaltningen. I oppstillinger etter kommuneregnskapets føringsmåte er det tilsvarende begrep "underskudd før lån og avsetning".

4 Sammenhengen mellom nasjonalregnskapets artsinndeling og kostraarter

For at den enkelte kommune- og fylkeskommune også skal kunne sammenlikne utviklingen i egen kommune med tall etter nasjonalregnskapets gruppering gis det her en oversikt over sammenhengen mellom de to grupperingene. De funksjonene som er definert som kommuneforvaltningens forretningsdrift ifølge nasjonalregnskapets gruppering holdes utenfor. Summering over alle andre funksjoner i kostra vil generelt kunne frembringe følgende nasjonalregnskapsarter:

Lønnskostnader	Artene 010 - 099 i kostra, fratrukket sykelønnsrefusjoner (710).
Produktinnsats	Kostraartene 100 - 270, minus artene 200 (inventar og utstyr) og 209 (medisinsk utstyr) som i nasjonalregnskapets gruppering defineres som investeringer. I tillegg trekkes art 690 (fordelte utgiftene) fra. Enkelte av artene i 200-serien behandles som investeringer dersom de stammer fra investeringsregnskapet (kontoklasse 0).
Gebyrer	Summering av artene 600 - 650 i kostra. Salg av driftsmidler (art 660) behandles i nasjonalregnskapet som salg av realkapital.
Renteinntekter/ formuesinntekter	Art 900 (renter) + art 905 (utbytte og eieruttak).

Andre nasjonalregnskapsarter vil være litt vanskeligere å følge. Når det gjelder overføringer til private (art 470) skiller nasjonalregnskapet mellom flere ulike overføringstyper, og hvilken funksjon som er brukt vil da være med å bestemme overføringstype. I andre tilfeller vil kontoklasse være med å bestemme omkodingene til nasjonalregnskapsarter. Dette gjelder særlig skillet mellom produktinnsats og bruttoinvesteringer.

5 Enkelte avledede begreper

I tabeller og kommentarer som bygger på nasjonalregnskapets grupperinger blir det ofte brukt en del begreper som er avledet fra de som er ført opp under punkt 4. De viktigste av disse er:

a) Konsum i kommuneforvaltningen	= Lønnskostnader + Produktinnsats + Kapitalslit + Produktkjøp til husholdninger - Gebyrer + Driftsresultat i VAR-sektoren (funksjonene 340 - 357)
---	---

b) Bruttoprodukt	= Lønnskostnader + Kapitalslit + Driftsresultat i VAR-sektoren
-------------------------	--

Kapitalslitet fremkommer ikke direkte i kommuneregnskapet, men er beregnet ut fra størrelsen på verdien av den oppsamlede realkapital i kommuneforvaltningen.

c) Nettoinvesteringer	= Bruttoinvesteringer - Kapitalslit
------------------------------	--

Vedlegg 6

Prisindekser for kommunesektorens kjøp av varer og tjenester

Tabell 6.1 Nasjonale prisindekser for produktinnsats, bruttoinvestering i fast realkapital. Veid samlet prisendring (TBU's indikator)

	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 ³⁾	2001 ⁴⁾	2002	2003	2004	2005 ⁵⁾
Prosentvis prisendring fra året før:																	
Veid samlet prisendring (deflator)	3,8	2,4	3,6	2,0	0,8	2,3	2,9	3,7	3,1	5,4	3,5	4,6	6,2	4,4	3,6	2,7	3,2
Lønnskostnader pr. årsverk																	
utenom tiltak ¹⁾	5,4	3,6	5,2	3,7	0,7	2,6	3,4	4,9	3,7	7,2	4,8	4,7	8,0	6,0	4,6	3,6	4,0
Lønn pr. årsverk utenom tiltak	5,4	4,5	4,7	3,6	2,7	2,2	2,9	4,5	3,7	5,9	5,0	4,4	4,5				
Sosiale utgifter, vekstbidrag ²⁾	0,0	-0,9	0,5	0,1	-2,0	0,4	0,6	0,4	0,0	1,2	-0,1	0,3	2,8				
Produktinnsats	3,1	1,8	1,4	-0,4	1,6	1,8	1,9	2,5	2,9	2,4	1,3	4,5	2,9	0,8	1,8	1,0	1,4
Bruttoinvestering	-1,3	-1,8	-0,5	-1,7	-1,1	1,1	2,1	-1,2	0,1	2,4	0,9	3,9	2,6	2,8	1,8	1,0	2,0
Kommunalt konsum, prisendr. fra året før	4,1	2,7	2,9	1,6	1,2	2,1	3,6	3,3	3,4	5,4	3,6	5,2	6,8	4,3	4,9		

1) Når det forekommer arbeidstidsforkortelser må det korrigeres for endring i normalarbeidstid pr. full uke.

2) Vekstbidrag utover årslønnsveksten fra endrede satser for arbeidsgiveravgift og kommunale pensjonspremier.

3) Deflatoren for 2000 er påvirket av økt ferienesats pga. utvidet ferie fra 2001.

4) Deflatoren for 2001 er påvirket av utvidet ferie, ny arbeidstidsavtale for lærere og økte kommunale pensjonspremier

5) Deflatoren for 2005 er eksklusive virkningen av en økning i momssatsene fra 1. januar 2005 med 1 prosentpoeng, som anslås å trekke opp prisene på varekjøp med ½ prosentpoeng i 2005

Vedlegg 7

Skattesatser for kommuner og fylkeskommuner

Tabell 7.1 Maksimalskattøren på alminnelig inntekt fra personlige skattytere 1)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002 2)	2003	2004	2005 3)
Kommuner	13,50	13,50	13,00	12,25	11,75	11,50	10,75	11,50	11,20	12,20	12,40	13,00	13,20	13,20
Fylkeskomm.	7,50	7,50	7,25	7,00	7,00	6,75	6,25	6,60	6,45	6,90	1,90	3,24	2,60	3,00
Kommuneforv.	21,00	21,00	20,25	19,25	18,75	18,25	17,00	18,10	17,65	19,10	14,30	16,24	15,80	16,20
Fellesskatt	7,00	7,00	7,75	8,75	9,25	9,75	11,00	9,90	10,35	8,90	13,70	11,76	12,20	11,80
Alminnelig innt.	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

1) Fra 1979 har maksimalsatsene vært brukt i samtlige kommuner og fylkeskommuner

2) Den betydelige reduksjonen i den fylkeskommunale skattøren i 2002 er knyttet til sykehusreformen

3) Forslag i Nasjonalbudsjettet 2005

Tabell 7.2 Maksimalskattøren på alminnelig inntekt fra etterskuddspliktige skattytere 1)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998 2)
Kommuner	7,00	7,00	5,50	5,50	4,75	4,25	0,00
Fylkeskomm.	4,00	4,00	4,00	2,75	2,50	2,50	0,00
Kommuneforv.	11,00	11,00	9,50	8,25	7,25	6,75	0,00
Fellesskatt	17,00	17,00	18,50	19,75	20,75	21,25	28,00
Alminnelig innt.	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00	28,00

1) Tidsangivelsen for etterskuddsskatter gjelder inntektsår. Innbetalingen av etterskuddsskatt foretas året etter inntektsåret

2) Kommunal/fylkeskommunal etterskuddsskatt ble omgjort til statlig skatt fra inntektsåret 1998 med budsjettvirkning i 1999.

Tabell 7.3 Skattøren for etterskuddspliktige skattytere

	2004	2005	Endring
Fellesskatt til staten	28,00	23,75	-4,25
Det felleskommunale skattefondet 1)	-	4,25	4,25
Alminnelig inntekt	28,00	28,00	0,00

1) Regjeringen har i statsbudsjettet for 2005 foreslått å tilføre en andel av selskapsskatten til kommunene, jf. omtale i kommuneproposisjonen 2005. Kommunene vil få tilført midlene via rammeoverføringene i 2005 og 2006. Fra 2007 vil kommunene bli tilført en andel av selskapsskatten via *skattefondsmodellen*, som medfører endringer i skattelovgivningen og skattevedtak fra inntektsåret 2005. Det foreslås å opprette en ny felles kommunal skattekreditor – det felleskommunale skattefondet. Regjeringen har foreslått at satsen for det felleskommunale skattefondet settes til 4,25 prosent for inntektsåret 2005. Satsen for fellesskatt til staten reduseres med 4,25 prosentpoeng til 23,75 prosent.

Vedlegg 8

Definisjonskatalog

Aktivitetsutvikling

For å måle utviklingen i den samlede aktiviteten i kommuneforvaltningen bruker utvalget der endringer i sysselsetting målt i timeverk, produktinnsats i faste priser og brutto realinvesteringer i faste priser veies sammen. Som vekter brukes de andelene som lønnskostnader (inkludert pensjonsutgifter), produktinnsats og brutto realinvesteringer utgjør av samlede utgifter for de tre kostnadsartene. Den nevnte indikatoren fanger ikke opp endringer i andre utgiftsarter enn de som er nevnt ovenfor, for eksempel overføringer til private og renteutgifter.

Avskrivninger

Avskrivninger, som er et uttrykk for verdiforringelsen på kommunale anleggsmidler, føres i driftsregnskapet, men blir eliminert før regnskapsmessig resultat fastsettes. I brutto driftsresultat gis imidlertid avskrivningene resultateffekt, og kan følgelig brukes for sammenligning med det resultatorienterte regnskapssystem, som primært brukes i privat næringsliv. I KOSTRA blir det benyttet en lineær avskrivningsfunksjon der verdsettingen av kapitalen er basert på anskaffelseskostnaden. Det blir ikke korrigert for at inflasjon påvirker verdien av kapital som er anskaffet på forskjellige tidspunkt. I KOSTRA belastes avskrivninger den enkelte funksjonen (Kontoklasse 1, art 590). Avskrivningene har en motpost (funksjon 860, art 990), slik at de ikke får virkning for beregning av netto driftsresultat.

Brutto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter eksklusive renter og avdrag. Brutto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene. Se gjerne under begrepet "netto driftsresultat" i tillegg.

Brutto driftsresultat = Brutto driftsinntekter - brutto driftsutgifter

Brutto driftsinntekter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (600..890)-690-790).

Brutto driftsutgifter = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (((010..480)+590)-690-790).

Bruttonasjonalprodukt for Fastlands-Norge (BNP)

Verdiskapningen i samfunnet måles i nasjonalregnskapet ved bruttonasjonalproduktet. Ved internasjonale sammenlikninger benyttes vanligvis BNP pr. innbygger som en indikator for velstandsnivået i et land. I BNP for Fastlands-Norge medregnes kun fastlandsøkonomien, dvs petroleumsvirksomhet og utenriksjøfart er holdt utenom.

Brutto investeringsutgifter

Brutto investeringsutgifter viser investeringsutgifter i investeringsregnskapet korrigert for fordelte utgifter og internsalg. Brutto investeringsutgifter omfatter alle utgifter til investeringer i fast eiendom, utgifter til vedlikehold etter GKRS sitt regelverk samt utgifter til annet inventar og utstyr. Denne definisjonen bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene (Kontoklasse:0, artene (010...500)-690-790).

Deflator

Veid samlet prisendring i kommunesektoren i prosent fra året før. I deflatoren inngår endringer i lønnskostnader, produktinnsats og bruttoinvesteringer. Deflatoren benyttes av Finansdepartementet og TBU ved beregning av realvekst i kommunesektorens inntekter.

Driftsinntekter

Driftsinntektene er summen av skatteinntekter, rammetilskudd, øremerkede tilskudd til løpende drift og gebyrer/salgs- og leieinntekter. Det korrigeres for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp mv (690 og 790). Driftsinntektene er kontoklasse 1 (driftsregnskapet), alle funksjoner og artene ((600... 890) - 690 - 790)". Art 690 er 'Fordelte utgifter' og art 790 er 'Internsalg'. Definisjonen bygger på Kostra.

Driftsutgifter

Driftsutgiftene er summen av lønnsutgifter inkl. sosiale utgifter, inventar og utstyr til driftsformål, andre kostnader til driftsformål, stønader, subsidier og overføringer til stat/andre kommuner/andre fylkeskommuner. Driftsutgiftene er kontoklasse 1, alle funksjoner og artene (010... 480) + 590 - 690 - 790". Art 590 er avskrivninger. Art 690 er 'Fordelte utgifter' og art 790 er 'Internsalg'. Driftsutgiftene (brutto) viser således de samlede driftsutgiftene inkludert avskrivninger korrigert for dobbeltføringer som skyldes viderefordeling av utgifter/internkjøp. Definisjonen bygger på Kostra.

Eiendomsskatt

Det er kun kommuner som kan skrive ut eiendomsskatt. Eiendomsskatt kan bare skrives ut på faste eiendommer i klart avgrensede områder som helt eller delvis er utbygd på byvis, eller der slik utbygging er i gang. Utenfor slike områder i kommunen kan eiendomsskatt også utskrives på "verker og bruk". Kraftanlegg er eksempel på verk og bruk. Herunder hører også vassfall, inklusive kraftstasjoner, overføringsanlegg, fordelingsnett etc. Skatten skrives ut på grunnlag av takst over eiendommen. F.o.m 2001 trer eiendomsskattelovens § 8 i kraft for produksjonsanlegg. Skattesatsen må ligge i intervallet mellom 2 og 7 promille. Satsøkninger fra år til år er begrenset til to promilleenheter.

Fast realkapital

Omfatter både materiell produksjonskapital (boliger, andre bygninger, anlegg, transportmidler, maskiner, annet produksjonskapital, livdyr- og frukttrebestand mv.) og immateriell produksjonskapital (lete- og undersøkelseskostnader, EDB-software, varemerke og annen immateriell kapital). Lagerkapital og verdigjenstander (f.eks. edle metaller og antikviteter), som ikke kan brukes gjentatte ganger i produksjonen, regnes ikke som fast realkapital. Det gjør heller ikke naturkapital som ikke er produsert. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Frie inntekter

Frie inntekter er inntekter som kommunene kan disponere uten andre bindinger enn gjeldende lover og forskrifter. Summen av ordinære skatter på inntekt og formue (eksklusive eiendomsskatt) og rammetilskudd inkluderes i inntektsbegrepet. Frie inntekter for ett år kan korrigeres for variasjoner utgiftsbehov (se under "korrigerede frie inntekter"). Utvikling i frie inntekter over flere år kan korrigeres for oppgaveendringer, prisutvikling og befolkningsutvikling.

Kapitalslit

Uttrykk for den verdiforringelse av realkapital som skjer i løpet av året. Kapitalslitet fremkommer ikke direkte fra kommuneregnskapet, men kan beregnes ut fra størrelsen på verdien av den oppsamlede realkapital i kommuneforvaltningen.

Kapitalutgifter

Kapitalutgiftene omfatter kjøp av fast eiendom og anskaffelse av fast realkapital (bygninger og anlegg, utstyr og inventar).

Kommunalt konsum

Konsum i kommuneforvaltningen beregnes som summen av lønnskostnader, produktinnsats (inkl. reparasjoner og vedlikehold), kapitalslit, produktkjøp til husholdningene, driftsresultat i markedsrettet virksomhet for visse kapitler fratrukket gebyrer. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets definisjoner.

Korrigerede frie inntekter

Frie inntekter korrigeret for variasjon i utgiftsbehovet. Kommuner med ulik demografisk eller geografisk struktur, vil ha ulikt nivå på kostnadene ved produksjon av samme tjeneste. Indeks som brukes ved korrigering er kostnadsnøkkelen i inntektssystemet. Korrigerede frie inntekter beregnes både med og uten eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter i inntektsgrunnlaget.

KOSTRA

KOSTRA (Kommune-Stat-Rapportering) er et nasjonalt informasjonssystem som gir styringsinformasjon om kommunal virksomhet. Informasjon om kommunale tjenester og bruk av ressurser på ulike tjenesteområder registreres og sammenstilles for å gi relevant informasjon til beslutningstakere både nasjonalt og lokalt. Informasjonen skal tjene som grunnlag for analyse, planlegging og styring, og herunder gi grunnlag for å vurdere om nasjonale mål oppnås. KOSTRA skal forenkle rapporteringen fra kommunene til staten ved at data rapporteres bare en gang, selv om de skal brukes til ulike formål.

Langsiktig lånegjeld

Langsiktige lån har normalt lengre løpetid enn ett år. Lån beregnet for videreformidling til andre instanser/innbyggere, såkalte formidlingsutlån, inngår. Langsiktig gjeld er kontoklasse 2, kapittel (41...45), sektor (00...99). Data hentes fra kommunens balanseregnskap.

Løpende utgifter

Løpende utgifter er definert som lønnskostnader, produktinnsats (vareinnsats), produktkjøp til husholdninger, renteutgifter, overføringer fra kommuneforvaltningen til private og staten, samt utgifter til kommunale foretak.

Nasjonalregnskapet

Formålet med nasjonalregnskapsstatistikken er å gi et avstemt og helhetlig bilde av samfunnsøkonomien. Nasjonalregnskapet gir både en sammenfattet beskrivelse av økonomien under ett, og en detaljert beskrivelse av transaksjonene mellom de ulike deler av økonomien og mellom Norge og utlandet. Statistikk fra en rekke områder stilles sammen og bearbeides i nasjonalregnskapet. Det norske nasjonalregnskapet utarbeides i tråd med internasjonale retningslinjer, noe som sikrer sammenlignbarhet med andre land.

Det årlige realregnskapet gir tall for produksjon, produktinnsats, bruttoprodukt, inntektskomponenter og sysselsetting fordelt på næringer, og dessuten tall for konsum, investeringer, realkapital, eksport og import. Det institusjonelle sektorregnskapet beskriver alle økonomiske transaksjoner som berører de institusjonelle sektorene, det vil si finansielle foretak, ikke-finansielle foretak, offentlig forvaltning, husholdninger og utlandet.

Netto driftsresultat

Driftsinntekter fratrukket driftsutgifter, renter og avdrag. Forskjellen mellom brutto og netto driftsresultat viser hvor stor andel av kommunenes inntekter som går med til å betjene renter og avdrag. Netto driftsresultat viser hva kommunene og fylkeskommunene sitter igjen med til avsetninger og investeringer. Netto driftsresultat bygger på regnskapsoppstillingen i kommuneregnskapene.

Netto driftsresultat = Brutto driftsresultat + resultat eksterne finansieringstransaksjoner + motpost avskrivninger

Brutto driftsresultat = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene ((600..890)-690-790) - (((010..480)+590)-690-790).

Resultat eksterne finansieringstransaksjoner = Kontoklasse 1, alle funksjoner, artene (900+905+920) - (500+510+520).

Motpost avskrivninger = Kontoklasse 1, funksjon 860, art 990

Netto gjeld

Netto gjeld omfatter brutto gjeld (kortsiktig og langsiktig) fratrukket finansielle fordringer (bankinnskudd, aksjer og andeler mv.)

Netto renter og avdrag

Netto renter og avdrag er differansen mellom brutto driftsresultat og netto driftsresultat. Se under begrepene ”brutto driftsresultat” og ”netto driftsresultat”.

Nominell vekst

Vekst i løpende kroner fra et år til et annet, det vil si vekst som inkluderer prisstigning.

Næringsskatter

Overføringer til offentlig forvaltning fra innenlandske produsenter i form av skatter og avgifter som er knyttet til produksjonsvirksomheten, men som ikke varierer i takt med produksjonen av produkter. De viktigste næringsskattene er knyttet til utvinning av råolje og naturgass (produksjonsavgift, arealavgift mv.). Definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Overskudd før lånetransaksjoner

Overskudd før lånetransaksjoner måles som samlede inntekter fratrukket samlede utgifter, der utgifter til bruttorealinvesteringer er medregnet, mens låne- og avdragsutgifter er holdt utenom. Overskuddet før lånetransaksjoner, sammen med evt. omvurderinger av fordringer og gjeld, bestemmer utviklingen i kommunesektorens netto fordringsposisjon. Dersom overskudd før lånetransaksjoner er negativt, kalles det gjerne underskudd før lånetransaksjoner. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produksjonsskatter

Produksjonsskatter er summen av produktskatter og næringskatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produktinnsats (vareinnsats)

Verdien av anvendte innsatsvarer og -tjenester i produksjonsaktivitet, unntatt kapitalslit (bruk av fast realkapital). Tidligere betegnet som "vareinnsats". Det foreligger mer presise definisjoner, i første rekke for avgrensningene mot bruttoinvestering i fast realkapital og mot lønnskostnader. Produktinnsatsen gjelder anvendte, og ikke innkjøpte, varer og tjenester. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Produktskatter

Overføringer fra innenlandske produsenter til offentlig forvaltning i form av skatter og avgifter som varierer i takt med produksjonen av produkter, eller er knyttet til produkter på annen måte. De viktigste produktskattene er merverdiavgift, investeringsavgift, bilavgift og bensinavgift. Tidligere betegnet som "varetilknyttede avgifter". Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Realinvesteringer

Tilvekst i realkapital.

Realkapital

Denne posten inneholder alle transaksjoner knyttet til bruttoinvesteringer i realkapital og kapitaloverføringer som resulterer i reallokering av formue. Med realkapital mener vi materiell og immateriell fast realkapital, lagerkapital, verdigjenstander, samt ikke-produsert kapital som naturkapital og immateriell produksjonskapital som patenter mv. Kapitaloverføringer representerer overdragelse av finans- eller realkapitalformue uten noen form for motytelse. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Reell vekst

Vekst i faste priser fra et år til et annet, det vil si vekst eksklusive prisstigning. Se også under begrepet "deflator".

Samlede inntekter innenfor kommuneopplegget

Kommuneforvaltningens samlede inntekter innenfor kommuneopplegget er summen av skatteinntekter, overføringer fra staten, gebyrer og andre innenlandske løpende overføringer fratrukket tilskudd til folketrygden. Skatteinntektene omfatter skatt på inntekt og formue, eiendomsskatt og andre produksjonsskatter. Overføringer fra staten omfatter rammeoverføringer og øremerkede overføringer innenfor kommuneopplegget. Se også TBUs faste vedlegg 4.

Samlede inntekter

Kommuneforvaltningens samlede inntekter er summen av samlede inntekter innenfor kommuneopplegget, øremerkede overføringer utenfor kommuneopplegget og renteinntekter. Se under ”samlede inntekter innenfor kommuneopplegget” for en nærmere definisjon av dette begrepet. Se også TBUs faste vedlegg 4.

Skatt på inntekt og formue

Omfatter alle tvungne, ikke-gjengjeldte betalinger i kontanter eller naturalier som offentlig forvaltning og utlandet regelmessig pålegger institusjonelle enheters inntekt og formue, samt enkelte periodiske avgifter som beregnes på inntekt eller formue. Skatter på inntekt og formue deles inn i inntektsskatter, og andre løpende skatter. Denne definisjonen bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Skattøre

Kommunale og fylkeskommunale skattører angir hvilken andel av skatt på alminnelig inntekt for personlige skatteyttere som tilfaller henholdsvis kommuner og fylkeskommuner. Skattørene vedtas årlig av Stortinget ved behandling av statsbudsjettet.

Sysselsatte normalårsverk

Definert som antall heltidssysselsatte personer, pluss antall deltidssysselsatte omregnet til heltidssysselsatte. Antall sysselsatte normalårsverk for lønnstakere framkommer etter omregning til heltid med andel av full stilling eller dellønnsbrøk som vekter. Antall normalårsverk for selvstendige er beregnet med basis i arbeidstid for mannlige selvstendige.

Sysselsatte personer

Antall personer som er sysselsatt i innenlandsk produksjonsvirksomhet. Sysselsatte personer omfatter personer som arbeider deltid, personer som er inne til førstegangsmilitær- eller sivilarbeidstjeneste, og personer som er midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid pga. sykdom, ferie, permisjon mv. Utenlandske lønnstakere i innenlandsk produksjonsvirksomhet, herunder utenlandske sjømenn på norskeide og innleide skip, er også inkludert i sysselsettingsbegrepet. Sysselsatte personer er gjennomsnittstall over et år (eller kvartal), og er fordelt på næring, yrkesstatus (lønnstakere eller selvstendige), og kjønn.

Underskudd før lånetransaksjoner

Se under begrepet ”overskudd før lånetransaksjoner”.

Utførte timeverk

Antall timeverk utført av alle sysselsatte i innenlandsk produksjonsvirksomhet innenfor effektiv normalarbeidstid, med tillegg for utført overtid og fradrag for fravær pga. sykdom, permisjon, ferie og eventuelle arbeidskonflikter. Antall utførte timeverk er også påvirket av kalendermessige forhold (bevegelige helligdager og skuddår). Antall arbeidsdager vil kunne variere med inntil 3 dager fra ett år til neste pga slike kalendermessige forhold.

Utgifter i kommunesektoren

Summen av løpende utgifter og kapitalutgifter. Begrepet bygger på nasjonalregnskapets gruppering.

Vedlegg 9

Utvalgte hovedtall for kommuneforvaltningen

Tabell 9.1 Utgifter, bruttoprodukt og konsum i kommuneforvaltningen i prosent av bruttonasjonalprodukt for fastlands-Norge.

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Utgifter i alt	23,5	23,3	22,8	22,3	21,8	21,8	21,5	21,5	21,8	21,8	22,5	18,7	19,2
Bruttoprodukt	13,4	13,7	13,7	13,5	13,3	13,5	13,2	13,5	13,7	13,7	14,2	11,6	11,9
Konsum	15,2	15,6	15,5	15,3	15	15,1	14,8	15,1	15,3	15,3	16,5	13,2	13,5

Tabell 9.2 Sysselsetting i kommuneforvaltningen

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Utførte timeverk (Mill.)	523,8	541,8	555,9	565,5	567,8	581	588,1	602,5	612,7	610,4	612,3	487,9	487,1
I pst. av utførte timeverk i alt	18	18,6	19	19,1	19	19,1	18,9	18,9	19,1	19,2	19,5	15,7	15,8
Sysselsatte personer (1000)	447,9	462,5	476,8	487,6	499,3	511,6	521,3	535,7	548,5	553,8	562,6	457,3	458,2
Sysselsatte normalårsverk (1000)	344,6	354,8	366	373,4	380,9	389,6	396,2	406	414,5	418	424,8	339,9	340,1

Vedlegg 10

Kommunalforvaltningens gebyrinntekter 2001-2003

Tabell 10.1: Kommuneforvaltningens gebyrinntekter. Millioner kroner

	Kommuneforvaltningen			Fylker			Kommuner		
	2001	2002*	2003*	2001	2002*	2003*	2001	2002*	2003*
Administrasjon	1 298	1 031	1 073	334	146	117	964	885	956
Barnehager	2 751	2 752	2 721	-	-	-	2 751	2 752	2 721
Undervisning	986	922	964	799	754	772	187	168	192
Grunnskole	110	95	102	-	-	-	110	95	102
Videregående skole	505	487	482	483	461	452	22	27	30
Andre undervisningsformål	371	340	380	316	294	320	55	46	60
Skolefritidsordning	1 341	1 456	1 656	-	-	-	1 341	1 456	1 656
Helse- og sosialtjenester	9 737	8 039	8 489	1 516	362	376	8 221	7 677	8 114
Kommunehelsetjenester	446	415	473	-	-	-	446	415	473
Somatiske tjenester	1 280	52	-	958	10	-	322	42	-
Tannhelsetjenester	304	326	348	299	322	348	5	4	-
Psykisk helsevern	124	2	-	96	2	-	28	-	-
Pleie og omsorg	4 307	4 611	4 827	-	-	-	4 307	4 611	4 827
Barne- og familievern	19	32	24	14	22	20	5	11	5
Andre sosiale tjenester	3 258	2 602	2 817	149	7	8	3 108	2 595	2 809
Tekniske tjenester mv.	13 177	13 272	13 628	13	12	14	13 165	13 260	13 614
Vann	3 250	3 380	3 415	-	-	-	3 250	3 380	3 415
Avløp / kloakk	4 326	4 484	4 563	-	-	-	4 326	4 484	4 563
Renovasjon	3 462	3 246	3 395	-	-	-	3 462	3 246	3 395
Brannvern / feiing	378	407	441	-	-	-	378	407	441
Samferdsel	1 020	744	781	13	12	14	1 007	731	767
Andre tekniske tjenester	742	1 012	1 032	-	-	-	742	1 012	1 032
Næringsøkonomiske formål	290	317	323	3	6	3	287	311	320
Kultur og idrett	996	1 039	1 074	34	46	53	962	993	1 021
I alt	30 576	28 827	29 928	2 699	1 326	1 334	27 877	27 502	28 593

* Foreløpige tall

Vedlegg 11

Driftsresultat i fylkeskommunene 1998-2003 og korrigert nettodriftsresultat 1991 - 2002

Tabell 11.1 Utvikling i brutto driftsresultat, netto driftresultat og netto rente og avdragsbelastning for fylkeskommunen i perioden 1998-2003, eksklusiv Oslo. Prosent av driftsinntekter

	1998			1999			2000			2001			2002			2003		
	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.	Brutto drifts-res.	Netto renter og avdrag	Netto drifts-res.
Østfold	1,5	0,8	0,6	-0,5	1,4	-1,9	-0,1	-0,3	0,2	-4,6	-1,1	-3,6	-5,8	-5,2	-0,7	-6,1	-6,1	0
Akershus	4,6	1,2	3,3	-2,1	1,6	-3,6	-0,7	1,8	-2,5	0,7	-0,8	1,5	-4,2	-4,2	0,0	-4,7	-3,5	-1,2
Hedmark	3,1	3,3	-0,2	1,4	3,2	-1,8	2,2	-0,2	2,4	-0,5	3,5	-4,0	0,6	2,9	-2,3	4,2	2,7	1,5
Oppland	4,4	2,1	2,3	4,3	1,9	2,4	4,8	1,8	2,9	3,3	2,1	1,1	3,3	-0,3	3,7	2,6	-1,6	4,2
Buskerud	0,8	1,4	-0,6	2,2	1,2	1,0	0,1	1,7	-1,6	-2,0	2,0	-4,0	3,6	2,2	1,4	-0,2	0,6	-0,8
Vestfold	3,5	5,9	-2,4	3,8	3,0	0,8	2,9	3,8	-0,9	2,5	5,6	-3,1	3,2	3,2	0,0	6,3	4,0	2,3
Telemark	1,6	3,2	-1,5	3,1	2,5	0,6	3,1	4,3	-1,1	-0,2	4,6	-4,8	3,6	2,0	1,6	2,9	2,4	0,4
Aust-Agder	3,4	2,9	0,5	4,1	3,2	0,9	4,2	3,2	1,0	-0,5	2,1	-2,6	-0,7	1,4	-2,1	-0,9	1,1	-2,0
Vest-Agder	3,7	3,9	-0,3	2,6	3,9	-1,4	5,0	3,4	1,6	4,3	4,9	-0,5	2,7	2,9	-0,2	5,1	2,8	2,3
Rogaland	7,3	4,7	2,6	4,4	4,9	-0,5	3,2	5,0	-1,8	0,9	3,3	-2,4	2,3	1,3	1,0	2,7	1,8	0,9
Hordaland	4,8	5,3	-0,5	1,8	5,7	-3,9	3,5	5,8	-2,2	-0,1	5,2	-5,4	2,0	3,8	-1,8	2,7	3,2	-0,5
Sogn og Fjordane	2,0	3,0	-1,0	4,4	2,8	1,6	3,3	2,0	1,3	0,5	1,6	-1,1	2,1	-0,2	2,3	-0,9	0,0	0,1
Møre og Romsdal	3,5	3,0	0,4	2,6	3,4	-0,8	3,5	3,2	0,3	3,0	3,4	-0,4	4,4	2,3	2,1	5,4	2,1	3,3
Sør-Trøndelag	3,9	4,0	-0,2	1,6	3,4	-1,8	3,7	3,6	0,1	2,4	4,0	-1,6	6,6	8,3	-1,6	8,4	4,6	3,8
Nord-Trøndelag	2,3	2,8	-0,5	3,7	1,6	2,1	2,0	1,5	0,5	-0,1	1,3	-1,4	2,4	-1,6	4,0	-3,1	-4,4	1,2
Nordland	1,4	2,1	-0,7	4,0	2,3	1,7	4,8	2,0	2,8	2,8	2,0	0,8	5,6	-0,5	6,0	3,6	0,2	3,4
Troms	4,1	3,1	1,0	3,7	3,0	0,8	2,7	3,3	-0,5	3,7	3,0	0,8	2,1	-0,3	2,5	-0,4	-0,1	-0,3
Finnmark	4,0	3,6	0,4	3,1	3,7	-0,6	2,8	4,0	-1,2	0,1	2,9	-2,8	4,6	4,4	0,2	4,3	2,1	2,2
Samlet for alle fylkeskom.	2,4	3,2	-0,7	2,7	3,1	-0,2	2,7	2,9	-0,2	1,0	2,8	-1,8	2,1	1,2	0,9	1,8	0,7	1,1

*Tabell 11.2 Inntekter og utgifter etter kommuneregnskapets definisjoner 1991-2002
Hovedtall for drift, investering og finansiering 1991-2002. Mill. kr.*

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
DRIFT												
1. Driftsinntekter	148 143	157 233	162 613	173 141	178 195	186 717	199 186	212 149	227 408	241 237	251 413	212 406
2. Driftsutgifter	136 296	143 784	149 559	155 702	164 085	173 493	183 865	201 027	218 842	231 302	241 793	205 695
3. Brutto driftsresultat (1-2)	11 847	13 449	13 054	17 439	14 110	13 224	15 321	11 122	8 566	9 935	9 620	6 711
4. Nto renteutgifter	4 645	4 728	4 694	3 622	2 826	2 159	302	408	-230	-1 409	62	-516
5. Nto avdrag	3 666	4 016	4 242	5 016	5 494	5 576	5 930	6 537	6 616	7 228	7 356	6 057
5* Kapitalslit/avskrivninger	9 153	9 648	10 182	10 346	10 762	11 206	11 880	13 073	14 045	15 761	16 526	14 740
6. Netto driftsresultat (3-4-5)	3 536	4 705	4 118	8 801	5 790	5 489	9 089	4 177	2 180	4 116	2 202	1 170
6* Korrigert netto driftsresultat (3-4-5*)	-1 951	-927	-1 822	3 471	522	-141	3 139	-2 359	-5 249	-4 417	-6 968	-7 513
INVESTERINGER												
7. Brutto investeringsutgifter	13 816	13 654	12 401	13 604	15 230	16 361	22 387	23 927	26 565	26 189	31 104	29 546
Herav fast eiendom, inventar, utstyr		12 963	11 863	12 736	14 536	15 941	21 219	22 483	24 326	22 970		
8. Tilskudd, refusjon, salg av fast eiendom	3 918	4 315	3 807	4 016	3 561	8 043	5 364	6 211	7 272	7 947	12 024	7 860
FINANSIERING												
9. Overskudd før lån (3-4-7+8)	-2 696	-618	-234	4 229	-385	2 747	-2 004	-7 002	-10 497	-6 898	-9 522	-14 459
10. Bruk av lån netto	7 376	6 248	6 177	5 366	6 978	5 871	9 660	10 056	16 245	21 540	23 760	9 761
11. Netto anskaffelse av midler (10+8+6-7)	1 014	1 614	1 701	4 935	1 561	3 182	1 601	-3 148	-775	7 974	6 882	-10 755
Netto driftsresultat i % av dr.inntektene	2,4	3,0	2,5	5,1	3,2	2,9	4,6	2,0	1,0	1,7	0,9	0,6
Korrigert netto driftsresultat i % av dr.inntektene	-1,3	-0,6	-1,1	2,0	0,3	-0,1	1,6	-1,1	-2,3	-1,8	-2,8	-3,5

Vedlegg 12

Produksjonsindekser for kommunale tjenester for 2003

I dette vedlegget rapporteres produksjonsindekser og korrigert inntekt for de 375 kommunene som inngår i analysen i kapittel 8. Både produksjonsindekser og korrigert inntekt er normalisert slik at veide gjennomsnitt for de kommuner som inngår er lik 100. Det innebærer blant annet at tallene for korrigert inntekt avviker fra de som er publisert i kommuneproposisjonen for 2005.

Symbolforklaring:

BH – delindeks for barnehager

GS – delindeks for grunnskole

BV – delindeks for barnevern

PH – delindeks for primærhelsetjeneste

PO – delindeks for pleie og omsorg

SK – delindeks for sosialkontortjenester

TOT – samlet produksjonsindeks

KI – korrigert inntekt per innbygger (omfatter inntekts- og formuesskatt, rammetilskudd, eiendomsskatt og konsesjonskraftinntekter)

Tabell 12.1 Produksjonsindekser og korrigert inntekt kommunevis

Kommune	BH	GS	BV	PH	PO	SK	TOT	KI
0101 Halden	50,5	99,8	89,8	98,0	110,3	104,8	98,3	96
0104 Moss	79,9	105,0	109,5	96,4	89,6	122,2	97,2	94
0105 Sarpsborg	64,8	104,9	106,8	94,6	87,7	122,8	94,6	95
0106 Fredrikstad	77,3	97,3	106,8	102,6	91,7	123,8	95,3	94
0111 Hvaler	178,0	125,2	150,3	73,0	109,2	91,3	120,4	96
0118 Aremark	152,9	113,8	85,7	101,1	112,0	85,6	114,0	104
0119 Marker	115,0	100,9	104,7	85,7	107,5	102,4	104,2	94
0121 Rømskog	161,7	95,9	54,4	80,2	106,3	64,1	102,7	115
0122 Trøgstad	107,7	108,8	105,4	87,9	102,1	101,9	104,3	93
0123 Spydeberg	74,2	91,2	110,2	101,2	99,4	87,2	93,4	99
0124 Askim	149,1	91,0	63,9	95,3	101,4	98,1	101,1	96
0125 Eidsberg	85,2	94,3	118,3	89,0	88,9	110,9	92,8	92
0127 Skiptvet	153,7	100,2	155,7	76,2	104,1	117,6	108,9	99
0128 Rakkestad	109,5	104,8	151,7	97,3	102,4	103,1	105,4	93
0135 Råde	95,4	99,0	105,4	108,1	94,6	73,3	96,1	94
0136 Rygge	66,5	103,9	91,1	90,1	91,9	81,1	92,6	91
0137 Våler	47,4	113,8	125,1	72,9	93,9	84,1	95,1	97
0138 Hobøl	72,7	110,8	102,6	105,1	100,4	95,4	101,1	95
0211 Vestby	111,3	100,0	102,0	87,1	82,6	79,4	92,7	92
0214 Ås	72,2	101,6	89,8	84,5	96,2	80,8	93,7	96
0215 Frogn	133,2	95,9	74,1	106,8	103,2	82,1	101,8	97
0216 Nesodden	74,3	93,0	60,5	85,7	85,1	97,5	86,8	93
0217 Oppegård	231,0	98,2	66,0	115,8	76,3	78,8	103,2	101
0219 Bærum	114,3	93,7	72,1	111,6	93,5	89,0	96,0	112
0220 Asker	118,9	94,9	67,3	96,8	96,5	92,0	97,2	109
0221 Aurskog-Høland	88,5	92,4	97,9	84,8	93,7	87,5	91,9	91
0226 Sørum	80,8	83,1	95,2	84,3	98,4	72,6	88,4	93
0227 Fet	86,8	83,6	103,4	61,4	103,9	89,8	91,3	93
0229 Enebakk	61,0	90,1	104,0	77,5	112,3	91,1	95,1	93
0230 Lørenskog	105,1	82,4	75,5	84,4	95,0	112,8	91,5	99
0231 Skedsmo	120,8	84,6	53,0	107,7	93,9	111,6	94,1	94
0233 Nittedal	61,0	86,3	75,5	74,7	98,5	97,6	87,8	98
0234 Gjerdrum	52,1	83,7	89,1	87,7	120,4	113,5	96,5	96
0235 Ullensaker	65,0	82,3	97,2	81,1	98,1	100,1	87,9	99
0236 Nes	63,3	95,1	49,6	89,4	99,3	86,7	90,9	92
0237 Eidsvoll	80,5	93,0	100,6	94,5	103,6	86,1	95,5	91
0238 Nannestad	77,2	100,4	104,7	76,1	105,8	84,7	97,6	103
0239 Hurdal	99,3	101,5	149,6	91,7	94,5	83,5	98,4	98
0301 Oslo	114,7	98,9	105,4	107,6	97,0	121,7	102,1	109
0402 Kongsvinger	105,6	93,0	108,1	96,3	91,8	109,3	95,6	93
0403 Hamar	129,0	88,1	84,3	111,5	94,6	117,0	98,1	94
0412 Ringsaker	57,7	105,0	92,5	86,7	104,6	100,0	97,9	92

Kommune	BH	GS	BV	PH	PO	SK	TOT	KI
0415 Løten	100,8	98,4	127,9	99,6	114,6	101,2	106,0	91
0417 Stange	71,3	97,6	95,9	110,6	92,4	92,9	93,2	91
0418 Nord-Odal	166,7	100,9	149,6	115,3	99,3	88,6	109,1	93
0419 Sør-Odal	91,7	106,2	78,9	98,3	94,7	86,7	97,7	94
0420 Eidskog	167,1	133,0	91,1	108,6	107,8	124,2	123,8	92
0423 Grue	136,8	122,5	152,4	108,5	99,0	126,7	115,5	95
0425 Åsnes	116,5	106,4	129,2	103,5	102,4	119,4	107,3	94
0426 Våler	126,4	127,1	213,5	113,3	91,9	98,8	113,9	99
0427 Elverum	122,4	95,6	66,6	122,9	93,0	97,9	98,4	93
0428 Trysil	136,6	103,8	111,5	115,9	112,7	88,3	110,7	93
0429 Åmot	160,9	120,0	99,3	107,6	110,5	108,3	118,7	104
0430 Stor-Elvdal	107,1	134,5	157,1	145,6	98,1	138,7	119,4	103
0432 Rendalen	179,0	121,3	204,6	155,9	102,6	91,3	123,4	101
0436 Tolga	164,7	109,3	102,7	139,0	111,7	113,1	118,1	107
0437 Tynset	137,6	106,3	115,6	111,4	102,9	99,4	108,6	102
0438 Alvdal	101,0	119,8	91,1	121,8	104,8	82,8	108,9	108
0439 Folldal	124,7	126,9	101,3	158,6	116,8	131,5	124,2	110
0441 Os	114,9	119,6	100,7	138,2	110,9	112,1	115,8	104
0501 Lillehammer	125,2	111,0	63,2	108,9	88,2	100,0	101,6	95
0502 Gjøvik	74,9	106,5	99,3	111,1	97,5	110,0	99,9	95
0511 Dovre	164,6	112,6	128,5	118,6	105,3	105,4	115,9	98
0512 Lesja	129,4	122,3	55,8	136,0	117,8	61,9	116,2	102
0513 Skjåk	162,3	117,3	108,1	102,0	123,5	85,7	121,4	103
0514 Lom	112,2	114,8	129,2	122,8	103,8	93,4	110,0	107
0515 Vågå	135,5	110,8	91,8	109,3	128,3	100,5	118,8	97
0516 Nord-Fron	94,6	116,8	87,0	102,8	95,5	93,4	103,1	103
0517 Sel	109,5	100,5	120,4	98,8	102,6	124,9	104,3	95
0519 Sør-Fron	133,5	115,2	34,0	131,3	111,3	79,9	111,9	99
0520 Ringebu	84,3	123,6	92,5	155,3	102,6	77,5	109,4	97
0521 Øyer	88,8	99,3	86,4	95,9	102,7	103,0	99,1	96
0522 Gausdal	148,4	83,3	71,4	97,9	107,3	104,1	101,3	92
0528 Østre Toten	95,1	107,7	92,5	96,8	102,7	104,0	103,1	92
0529 Vestre Toten	49,9	102,1	57,8	104,7	92,5	110,0	92,0	94
0532 Jevnaker	94,8	99,5	134,6	92,0	112,7	71,2	102,9	93
0533 Lunner	106,9	99,8	57,1	93,3	100,2	77,9	97,6	93
0534 Gran	83,2	103,0	94,5	116,1	94,1	84,1	96,8	93
0536 Søndre Land	135,9	109,3	114,9	125,4	107,6	88,9	111,4	95
0538 Nordre Land	121,9	94,5	94,5	104,3	108,4	87,4	102,9	95
0540 Sør-Aurdal	105,9	128,6	127,8	99,5	94,3	99,6	109,6	98
0542 Nord-Aurdal	140,5	109,5	66,6	86,3	113,0	104,2	111,1	97
0543 Vestre Slidre	171,1	113,7	168,0	111,8	106,8	79,3	116,8	105
0544 Øystre Slidre	130,0	128,5	46,3	96,5	101,4	89,7	111,4	95
0545 Vang	168,8	133,7	54,4	148,0	133,9	73,9	132,2	117

Kommune	BH	GS	BV	PH	PO	SK	TOT	KI
0602 Drammen	94,1	93,5	134,0	113,4	101,5	104,4	99,8	92
0604 Kongsberg	77,1	100,2	112,2	118,9	105,2	108,7	101,6	101
0605 Ringerike	79,9	100,8	76,8	115,2	101,5	84,2	97,8	94
0612 Hole	193,5	112,6	95,2	80,6	103,3	78,3	113,2	109
0615 Flå	130,4	139,8	149,7	96,4	110,1	70,4	120,9	113
0617 Gol	127,9	126,1	112,9	113,0	99,2	103,0	113,5	103
0618 Hemsedal	160,9	78,9	135,3	118,2	117,7	80,1	106,7	118
0619 Ål	121,7	113,3	135,3	125,3	99,6	83,7	108,6	100
0620 Hol	190,0	129,1	137,3	150,3	107,0	72,5	125,4	137
0622 Krødsherad	117,9	125,2	167,3	105,7	104,6	90,1	114,6	102
0623 Modum	99,6	101,2	161,1	114,6	92,3	76,8	98,9	95
0624 Øvre Eiker	78,3	99,4	115,6	105,0	97,1	93,4	96,7	91
0625 Nedre Eiker	86,7	98,1	114,2	76,5	87,9	103,6	92,5	91
0626 Lier	54,4	101,7	79,5	115,2	100,6	93,3	95,7	93
0627 Røyken	67,8	89,8	100,0	82,0	97,8	84,8	89,9	92
0628 Hurum	94,5	98,3	117,6	78,1	90,9	96,2	94,3	91
0631 Flesberg	160,0	117,1	99,3	97,4	98,8	86,2	111,2	101
0633 Nore og Uvdal	148,4	139,5	110,8	134,1	127,8	89,6	131,7	152
0701 Horten	123,3	90,9	108,8	81,4	101,1	105,4	99,2	91
0702 Holmestrand	101,5	102,3	118,3	107,2	91,6	99,6	98,8	92
0704 Tønsberg	98,5	93,3	108,8	90,1	101,8	91,2	97,3	92
0706 Sandefjord	68,2	101,8	87,7	87,0	93,5	109,6	94,2	90
0709 Larvik	80,6	90,2	99,3	93,5	92,9	116,6	92,3	90
0711 Svelvik	140,0	99,0	126,5	87,3	101,6	101,5	104,8	91
0713 Sande	67,8	94,3	74,1	95,5	97,8	88,9	91,8	93
0714 Hof	142,4	110,7	133,9	87,4	103,3	80,4	108,8	95
0719 Andebu	97,4	107,2	73,4	69,3	102,5	91,6	100,0	93
0720 Stokke	73,5	102,3	82,9	101,9	100,2	104,0	97,8	92
0722 Nøtterøy	99,0	102,3	91,8	87,3	99,4	115,8	100,5	92
0723 Tjøme	116,4	99,0	74,8	89,8	113,4	116,1	106,1	93
0728 Lardal	78,8	109,4	123,1	98,3	102,8	105,8	103,1	101
0805 Porsgrunn	95,3	97,7	130,5	97,6	95,2	106,7	98,1	98
0806 Skien	86,9	91,4	106,8	88,4	93,0	104,7	92,7	95
0807 Notodden	107,5	108,2	99,3	90,5	101,9	97,7	103,7	98
0811 Siljan	163,9	109,9	138,8	98,3	107,0	51,8	111,2	103
0814 Bamble	83,3	94,1	85,7	103,1	95,5	105,2	94,4	101
0815 Kragerø	110,4	91,7	127,8	90,7	103,3	122,7	101,1	95
0819 Nome	149,4	116,9	132,6	120,9	85,4	117,4	109,3	99
0821 Bø	99,8	103,7	129,2	117,2	102,8	134,7	106,5	97
0822 Sauherad	154,1	108,8	168,7	120,9	106,0	95,4	114,5	97
0826 Tinn	185,1	126,8	143,5	111,9	97,4	84,2	119,0	129
0827 Hjartdal	88,8	134,9	51,7	161,4	133,4	67,0	124,0	116
0828 Seljord	115,4	122,7	219,6	110,9	99,4	94,9	113,7	103

Kommune	BH	GS	BV	PH	PO	SK	TOT	KI
0829 Kviteseid	112,1	130,7	204,7	100,7	124,5	84,3	124,0	101
0830 Nissedal	129,5	143,9	160,5	114,2	113,3	107,5	127,2	119
0831 Fyresdal	206,8	118,1	123,1	146,0	124,6	100,1	130,9	129
0833 Tokke	183,5	151,9	183,0	123,2	101,1	73,7	130,5	159
0834 Vinje	156,0	127,6	165,3	171,6	118,0	91,8	128,7	141
0901 Risør	69,8	106,5	114,2	108,0	99,0	111,3	100,3	93
0904 Grimstad	56,3	89,3	88,4	96,8	100,9	100,2	91,2	94
0906 Arendal	76,0	86,2	89,8	100,7	97,8	102,4	91,5	92
0911 Gjerstad	122,4	128,0	117,6	153,9	111,7	143,3	123,4	97
0912 Vegårshei	105,7	96,8	81,6	89,3	108,1	75,5	99,7	101
0914 Tvedestrand	101,5	104,1	203,4	128,8	108,6	121,0	111,2	92
0919 Froland	69,3	101,3	144,2	90,6	119,2	121,8	106,6	97
0926 Lillesand	64,9	98,8	97,9	100,6	105,9	93,6	97,5	91
0928 Birkenes	31,1	111,8	108,1	95,6	96,8	69,9	93,6	92
0929 Åmli	88,3	153,0	220,4	144,1	120,6	115,8	133,0	112
0935 Iveland	156,1	120,6	66,6	90,3	136,5	79,3	124,4	114
0937 Evje og Hornnes	88,0	108,8	125,8	88,1	98,9	121,9	102,9	94
0938 Bygland	214,5	149,4	82,3	90,7	131,2	115,1	141,8	118
0940 Valle	147,8	129,0	36,7	183,5	122,1	103,4	127,1	156
0941 Bykle	256,4	151,1	92,4	235,7	130,9	73,5	153,3	300
1001 Kristiansand	75,9	86,4	79,6	94,6	98,8	114,0	92,0	97
1002 Mandal	49,4	98,4	102,0	104,5	97,0	86,6	92,3	92
1003 Farsund	60,7	97,8	98,6	70,5	102,0	83,1	92,8	91
1004 Flekkefjord	77,1	96,1	111,5	109,8	107,5	83,2	98,8	95
1014 Vennesla	57,2	101,5	113,6	79,5	90,0	101,7	91,4	94
1017 Songdalen	54,1	101,1	154,3	87,3	105,2	94,2	97,9	92
1018 Søgne	40,8	93,3	86,4	93,8	97,1	91,5	88,7	92
1021 Marnardal	112,2	108,5	112,2	109,7	109,3	76,8	107,4	107
1026 Åseral	106,7	124,5	219,1	122,2	115,7	126,1	122,2	184
1027 Audnedal	111,2	118,0	28,6	112,9	117,5	75,8	111,2	106
1029 Lindesnes	64,2	107,3	131,2	108,2	97,7	100,8	99,4	94
1034 Hægebostad	76,9	106,0	52,3	83,6	106,7	127,8	101,4	106
1037 Kvinesdal	104,9	114,1	79,5	93,2	107,8	78,4	106,1	113
1101 Eigersund	72,9	101,8	86,4	93,5	112,9	85,4	100,8	94
1102 Sandnes	72,8	92,7	100,0	80,1	95,8	78,2	90,3	91
1103 Stavanger	119,7	91,8	116,3	84,0	97,5	101,1	97,9	102
1106 Haugesund	52,4	96,6	113,6	101,3	89,1	104,5	90,3	91
1111 Sokndal	47,7	97,1	91,8	44,8	89,6	72,3	84,0	93
1112 Lund	48,2	115,6	102,7	120,5	100,1	57,6	98,7	96
1114 Bjerkreim	91,7	100,1	91,1	86,9	106,9	79,4	99,4	104
1119 Hå	89,0	97,5	83,6	84,2	112,6	97,8	101,1	92
1120 Klepp	98,7	90,2	80,9	83,9	96,0	81,9	92,1	94
1121 Time	76,4	99,4	99,9	74,3	96,4	93,7	93,9	92

Kommune	BH	GS	BV	PH	PO	SK	TOT	KI
1122 Gjesdal	86,9	93,5	99,3	81,0	95,9	91,5	93,0	93
1124 Sola	98,9	99,5	91,8	82,3	100,7	90,2	98,0	96
1127 Randaberg	75,8	98,2	99,3	78,3	87,5	83,7	89,7	100
1129 Forsand	164,7	120,7	176,1	105,7	153,4	86,2	136,5	196
1130 Strand	63,1	96,6	136,7	80,6	101,0	95,7	94,9	93
1133 Hjelmeland	177,5	144,9	71,4	105,1	117,1	83,2	129,3	133
1134 Suldal	169,9	136,6	79,6	110,9	109,1	88,2	123,4	164
1135 Sauda	107,3	117,9	89,8	101,1	104,6	89,9	108,1	104
1141 Finnøy	134,2	121,1	108,8	89,2	94,8	54,6	106,1	102
1142 Rennesøy	123,4	93,1	70,7	79,5	94,1	66,3	93,6	97
1145 Bokn	162,9	145,5	64,6	90,5	128,1	59,0	129,5	138
1146 Tysvær	129,4	110,4	51,0	75,8	113,6	86,3	108,2	126
1149 Karmøy	84,4	95,3	89,8	69,5	101,1	79,3	93,6	98
1154 Vindafjord	75,1	114,2	53,0	62,1	111,3	67,3	100,8	95
1159 Ølen (f.o.m. 2002)	72,4	111,6	97,2	65,9	113,3	93,0	103,6	96
1201 Bergen	78,7	85,7	94,5	97,7	101,6	110,8	93,5	98
1211 Etne	134,6	127,8	83,0	82,1	106,2	82,0	113,3	98
1216 Sveio	75,8	104,9	60,5	103,6	109,2	93,9	101,2	101
1219 Bømlo	23,7	100,9	67,3	81,8	94,5	65,0	85,6	92
1221 Stord	72,2	79,1	88,4	93,6	104,3	103,5	90,6	91
1222 Fitjar	50,2	106,0	12,2	88,0	100,2	67,9	91,2	101
1223 Tysnes	153,7	126,2	125,1	151,2	107,6	61,1	119,5	102
1224 Kvinnherad	157,9	111,5	123,8	94,4	93,2	75,0	106,7	99
1228 Odda	189,9	104,4	131,9	127,2	104,5	97,9	115,6	120
1231 Ullensvang	172,3	134,8	60,5	120,3	102,4	55,6	118,4	98
1232 Eidfjord	246,3	179,6	69,4	291,0	171,2	68,1	179,8	259
1234 Granvin	162,0	122,1	85,0	168,5	122,5	105,7	127,2	116
1235 Voss	102,8	109,7	95,2	106,7	102,9	94,8	104,8	98
1238 Kvam	151,3	114,3	99,3	133,9	98,3	94,8	111,8	98
1241 Fusa	159,3	118,2	85,7	110,9	102,2	75,8	112,5	105
1242 Samnanger	107,8	113,0	81,6	114,9	106,1	70,2	106,2	108
1243 Os	72,8	98,9	67,3	87,8	103,7	76,1	94,8	91
1245 Sund	154,5	117,2	122,4	61,2	63,7	69,3	94,8	93
1246 Fjell	70,1	100,3	65,9	68,6	108,8	95,7	96,9	92
1247 Askøy	68,2	89,1	86,4	68,5	105,0	86,6	91,4	92
1251 Vaksdal	134,2	124,5	128,5	87,6	114,1	92,2	117,5	109
1253 Osterøy	104,5	96,4	89,8	76,2	86,5	65,9	90,2	94
1259 Øygarden	127,6	132,7	102,7	67,9	111,4	90,7	116,6	175
1260 Radøy	139,9	104,5	117,6	94,3	106,1	89,1	107,8	97
1263 Lindås	46,8	106,8	97,2	108,9	117,3	86,6	102,8	107
1264 Austrheim	186,4	116,6	110,8	101,7	123,8	83,7	123,8	120
1266 Masfjorden	187,9	147,9	119,0	144,9	119,4	46,2	134,0	142
1401 Flora	133,8	115,3	76,9	99,3	100,6	110,1	109,2	95

Kommune	BH	GS	BV	PH	PO	SK	TOT	KI
1411 Gulen	157,9	110,5	56,4	88,5	120,6	54,9	112,9	119
1413 Hyllestad	185,9	106,6	88,4	151,2	122,3	78,5	121,5	106
1416 Høyanger	188,4	128,7	46,2	139,1	118,7	78,7	126,2	113
1417 Vik	151,7	131,9	83,7	92,2	101,4	113,1	117,4	109
1418 Balestrand	141,8	113,3	83,0	81,3	118,3	86,1	113,7	129
1419 Leikanger	188,1	120,6	110,8	114,6	109,8	85,6	121,0	102
1420 Sogndal	85,9	107,1	74,1	119,0	101,8	80,8	100,8	93
1421 Aurland	234,2	131,4	116,3	122,4	122,6	82,6	135,2	201
1422 Lærdal	210,7	119,3	71,4	96,0	117,7	69,7	122,6	137
1424 Årdal	220,0	110,9	100,6	123,8	102,4	92,4	118,8	134
1426 Luster	156,1	113,8	54,4	115,9	121,2	74,1	116,9	124
1428 Askvoll	123,2	149,3	107,4	123,9	116,3	68,2	126,0	96
1429 Fjaler	167,5	138,1	113,6	123,8	109,7	103,4	126,8	100
1430 Gaular	103,3	111,5	64,6	125,8	125,2	78,1	113,1	101
1431 Jølster	87,3	109,3	97,3	95,2	122,0	99,3	109,8	104
1432 Førde	78,9	97,3	85,7	100,0	107,9	116,8	100,3	97
1433 Naustdal	91,6	118,2	102,0	105,7	121,8	83,3	113,2	102
1441 Selje	109,0	108,4	89,8	98,0	107,3	56,3	103,6	95
1443 Eid	116,8	109,1	68,7	103,3	106,3	77,4	105,2	93
1449 Stryn	115,5	120,9	109,5	107,4	110,3	64,1	111,5	91
1502 Molde	95,3	95,1	97,2	110,0	100,6	79,6	97,2	97
1503 Kristiansund	114,6	95,3	138,7	117,0	92,9	107,4	99,9	97
1504 Ålesund	47,3	94,9	93,8	96,7	92,1	91,3	88,5	94
1511 Vanylven	130,1	123,6	70,7	129,4	109,9	78,8	114,9	92
1514 Sande	96,8	126,6	104,8	56,0	128,0	77,1	115,8	105
1516 Ulstein	62,8	107,7	100,0	95,5	108,4	72,7	99,9	94
1517 Hareid	137,0	107,0	124,4	97,7	113,5	88,9	111,6	93
1519 Volda	115,6	105,9	93,8	76,0	102,0	76,4	101,4	92
1520 Ørsta	105,2	106,5	69,4	112,1	111,0	91,0	106,2	91
1523 Ørskog	162,8	118,2	127,1	102,5	114,5	59,3	117,3	101
1524 Norddal	149,8	146,5	59,2	145,5	140,1	58,4	136,0	118
1525 Stranda	96,1	114,8	103,3	93,3	123,7	57,0	110,8	94
1526 Stordal	162,7	133,1	108,8	81,7	144,5	73,0	133,0	105
1528 Sykkylven	107,4	113,9	80,2	93,7	101,5	74,8	103,8	92
1529 Skodje	107,4	108,9	84,3	102,9	113,4	82,6	107,6	92
1531 Sula	107,2	98,6	127,8	82,6	103,5	92,7	101,0	92
1532 Giske	41,4	93,4	57,8	79,3	103,9	75,9	88,6	92
1534 Haram	73,3	119,8	131,9	86,7	98,7	66,4	101,8	91
1539 Rauma	102,4	103,1	116,3	86,9	114,1	77,7	105,1	97
1543 Nesset	102,7	124,5	100,6	97,9	110,1	62,9	110,4	106
1545 Midsund	140,7	112,8	47,6	88,4	120,0	96,6	114,0	105
1546 Sandøy	137,6	127,1	100,6	136,0	118,5	66,6	120,9	111
1547 Aukra	125,4	108,5	26,5	87,9	123,2	77,6	110,1	96

Kommune	BH	GS	BV	PH	PO	SK	TOT	KI
1548 Fræna	44,0	99,9	115,6	84,7	117,1	86,3	99,1	97
1551 Eide	126,9	91,7	115,6	113,3	117,8	85,7	107,1	94
1554 Averøy	98,0	112,0	117,7	86,1	107,3	79,7	105,3	95
1556 Frei	47,0	107,2	108,8	69,3	110,3	86,8	98,3	92
1557 Gjemnes	124,5	125,3	96,5	110,7	109,3	101,9	115,9	100
1560 Tingvoll	199,0	120,8	125,8	120,9	102,6	65,4	119,1	95
1563 Sunndal	201,8	112,3	93,8	82,7	108,4	98,7	117,4	115
1566 Surnadal	128,5	103,4	110,2	82,5	106,0	87,5	105,1	99
1567 Rindal	175,3	96,7	76,1	88,1	109,5	42,1	105,5	107
1569 Aure	170,2	119,5	122,4	115,9	129,8	64,5	125,3	130
1571 Halså	142,6	133,4	36,7	135,2	114,3	63,6	119,8	103
1572 Tustna	145,8	132,5	99,3	28,9	127,4	85,3	121,8	117
1573 Smøla	134,4	128,3	180,9	125,4	125,1	85,4	126,6	107
1601 Trondheim	99,3	88,0	98,6	91,7	90,2	105,3	91,7	96
1613 Snillfjord	124,3	190,5	117,0	79,1	127,5	65,2	142,5	123
1620 Frøya	127,7	131,5	46,9	127,6	114,6	67,8	117,7	95
1622 Agdenes	135,8	126,7	37,4	80,8	110,2	97,2	114,0	104
1630 Åfjord	113,3	114,4	19,0	95,0	114,2	54,0	106,2	97
1633 Osen	203,6	162,5	66,0	171,3	122,0	66,6	143,1	117
1634 Oppdal	88,6	93,9	100,0	103,8	110,8	88,8	100,2	93
1635 Rennebu	141,2	128,7	71,4	121,6	101,0	59,8	113,0	111
1636 Meldal	146,4	102,9	161,8	100,6	123,0	56,2	114,0	93
1638 Orkdal	108,3	98,5	117,0	87,9	108,8	97,3	103,3	92
1640 Røros	164,0	99,7	137,4	113,8	117,6	78,6	114,2	96
1644 Holtålen	202,0	97,3	77,5	129,7	122,0	60,2	117,1	102
1648 Midtre Gauldal	113,4	94,6	171,4	97,5	120,0	86,0	108,3	93
1653 Melhus	104,1	101,3	101,3	85,0	117,5	91,1	106,1	93
1657 Skaun	96,5	102,6	90,4	83,8	114,1	78,8	103,3	92
1662 Klæbu	135,6	93,8	112,2	89,0	106,4	89,3	103,1	99
1663 Malvik	114,4	92,3	68,7	79,9	108,7	84,5	98,9	92
1664 Selbu	136,5	120,7	125,1	122,9	93,6	70,3	109,3	101
1665 Tydal	183,0	125,4	121,8	169,0	131,0	93,6	134,3	156
1702 Steinkjer	64,7	87,4	76,1	94,6	110,4	83,4	93,4	94
1703 Namsos	84,1	99,0	47,6	92,1	114,9	106,8	101,8	93
1711 Meråker	229,9	120,2	95,8	102,0	122,5	86,2	129,0	110
1714 Stjørdal	105,8	92,9	46,2	98,0	93,8	72,0	92,1	90
1717 Frostå	120,7	107,6	176,1	115,1	98,9	75,7	106,4	100
1718 Leksvik	121,2	111,8	142,2	137,3	113,4	116,0	116,2	94
1719 Levanger	48,7	99,9	125,8	97,2	87,8	82,9	89,3	96
1721 Verdal	83,8	88,4	105,4	87,9	95,3	104,6	92,1	94
1723 Mosvik	157,4	136,3	195,8	108,8	128,8	94,7	133,4	125
1724 Verran	129,8	116,0	59,8	135,7	119,1	61,0	114,6	105
1725 Namdalseid	114,9	109,4	144,9	175,1	130,7	43,2	119,0	109

Kommune	BH	GS	BV	PH	PO	SK	TOT	KI
1729 Inderøy	101,4	101,7	85,7	103,9	103,5	82,1	100,7	93
1736 Snåsa	131,0	121,0	114,9	119,8	114,0	61,7	115,5	102
1738 Lierne	155,2	143,7	69,4	167,9	118,5	56,6	129,0	126
1743 Høylandet	172,3	172,9	164,5	183,8	129,1	66,9	150,0	117
1744 Overhalla	132,4	112,4	78,2	99,5	108,8	87,1	109,7	96
1748 Fosnes	157,7	160,8	62,5	146,2	146,8	63,3	145,0	130
1749 Flatanger	134,7	137,9	176,8	104,4	127,3	69,8	128,5	122
1750 Vikna	70,3	112,0	153,0	93,6	98,4	72,7	100,1	98
1804 Bodø	92,8	94,3	79,5	104,3	95,5	96,1	94,8	99
1805 Narvik	112,7	102,0	102,7	117,1	88,5	105,2	99,2	105
1811 Bindal	133,9	165,2	146,9	214,2	106,2	81,5	136,6	117
1812 Sømna	145,9	103,6	118,3	132,3	121,4	87,8	116,1	109
1813 Brønnøy	123,7	115,2	138,7	120,5	99,7	113,4	111,2	98
1815 Vega	148,2	110,5	174,8	137,3	142,8	134,6	132,0	120
1818 Herøy	158,9	116,6	226,4	145,1	129,4	102,8	130,4	114
1820 Alstahaug	99,5	113,7	89,8	96,1	100,5	95,9	104,2	101
1822 Leirfjord	200,4	115,4	116,9	70,9	113,0	128,7	122,0	104
1824 Vefsn	94,2	108,9	96,6	109,3	102,5	81,3	102,8	101
1825 Grane	158,8	85,9	122,5	131,2	111,3	81,5	107,1	120
1826 Hattfjelldal	146,5	134,8	116,3	107,0	101,7	90,8	118,6	117
1827 Dønna	162,7	160,9	175,5	149,9	138,5	93,3	148,2	115
1832 Hemnes	152,3	118,0	152,3	109,4	121,5	88,5	121,8	117
1833 Rana	92,0	110,3	134,6	114,9	98,6	103,7	104,5	103
1834 Lurøy	149,4	139,8	106,1	119,4	108,0	72,0	122,3	110
1836 Rødøy	117,7	230,3	49,7	140,0	108,7	75,6	151,1	127
1837 Meløy	147,2	123,9	120,3	118,9	104,7	107,2	117,7	112
1838 Gildeskål	186,7	145,8	130,5	91,6	119,1	73,0	131,8	117
1840 Saltdal	194,1	115,6	157,1	143,4	105,1	123,7	123,7	106
1845 Sørfold	160,1	180,4	238,7	106,0	120,9	93,7	147,6	134
1848 Steigen	127,2	118,8	154,3	110,7	111,1	117,5	117,4	109
1849 Hamarøy	215,8	146,3	216,9	162,9	116,9	89,8	142,4	119
1850 Tysfjord	169,1	148,9	180,2	146,8	113,0	145,6	138,2	123
1851 Lødingen	134,8	111,1	218,4	130,2	117,9	97,7	120,0	104
1853 Evenes	152,2	155,9	191,1	112,5	122,3	80,3	136,6	113
1859 Flakstad	101,8	127,7	55,1	145,6	109,7	74,9	113,5	117
1860 Vestvågøy	69,3	99,5	138,0	104,9	103,5	77,7	97,9	97
1865 Vågan	76,7	123,3	112,2	95,8	95,6	119,8	105,5	98
1866 Hadsel	119,2	118,2	138,7	120,0	103,0	91,5	111,6	99
1867 Bø	168,5	114,8	184,9	147,1	120,1	99,7	125,9	103
1868 Øksnes	108,4	104,1	110,8	115,2	112,0	92,3	107,7	101
1870 Sortland	108,1	99,0	139,4	104,4	110,8	109,6	106,8	101
1901 Harstad	92,9	101,6	70,7	101,2	119,1	81,0	105,0	104
1902 Tromsø	63,1	97,8	101,3	104,0	100,3	95,7	95,3	105

Kommune	BH	GS	BV	PH	PO	SK	TOT	KI
1911 Kvæfjord	171,0	133,4	248,2	161,9	142,0	106,5	144,5	115
1913 Skånland	124,7	148,0	42,2	149,4	120,4	58,1	126,0	107
1920 Lavangen	321,1	172,4	142,0	182,9	110,1	175,6	164,9	126
1922 Bardu	211,9	140,0	114,2	130,1	105,4	68,6	128,8	121
1923 Salangen	153,1	115,0	308,1	144,2	99,2	104,1	120,4	118
1927 Tranøy	153,3	147,5	50,3	104,6	119,6	84,0	127,9	127
1929 Berg	257,0	146,9	97,9	124,1	140,6	53,4	147,7	133
1931 Lenvik	121,0	113,4	155,7	104,1	91,9	87,4	105,3	103
1933 Balsfjord	119,8	135,3	155,7	122,0	109,0	78,4	119,9	107
1936 Karlsøy	149,5	118,6	97,2	144,7	118,3	112,1	122,3	119
1938 Lyngen	140,9	149,4	126,4	139,9	102,9	65,8	124,3	107
1939 Storfjord	126,6	112,1	179,5	119,0	122,3	67,3	117,3	126
1940 Gaivuotna - Kåfjord	135,8	163,5	79,5	120,1	111,7	91,1	131,0	127
1941 Skjervøy	83,1	133,1	126,5	108,9	126,0	125,7	122,8	112
1942 Nordreisa	154,9	132,6	133,3	137,4	104,2	108,1	123,1	110
1943 Kvænangen	153,5	162,8	146,9	192,7	144,7	94,7	151,9	136
2002 Vardø	152,8	145,9	274,1	150,9	135,7	172,8	148,9	139
2004 Hammerfest	157,7	115,9	105,3	111,4	124,5	84,7	121,1	122
2011 Guovdageaidnu – Kautokeino	109,7	142,1	131,9	99,0	124,4	101,8	126,4	129
2012 Alta	133,8	122,5	87,0	118,3	113,5	102,2	117,7	117
2015 Hasvik	207,7	173,3	237,3	198,7	130,6	115,2	160,8	171
2017 Kvalsund	205,3	159,1	307,9	125,5	147,7	98,9	158,8	152
2018 Måsøy	210,5	149,1	68,0	194,9	108,3	83,6	136,4	151
2019 Nordkapp	219,5	121,7	104,0	126,3	105,1	106,8	124,9	126
2020 Porsanger	124,6	150,5	168,6	95,3	124,9	138,6	134,5	121
2021 Karasjohka - Karasjok	171,1	160,6	244,1	138,1	118,1	121,3	144,5	135
2023 Gamvik	132,6	191,2	118,9	170,9	155,1	126,4	163,5	158
2024 Berlevåg	138,8	126,3	87,7	112,8	106,1	112,3	117,1	155
2025 Deatnu - Tana	127,6	171,1	141,5	153,0	107,4	106,8	136,2	126
2027 Unjarga - Nesseby	221,3	210,7	134,7	160,7	131,3	113,3	170,3	168
2030 Sør-Varanger	188,9	141,8	104,7	104,4	105,8	109,4	127,9	120

Vedlegg 13

Utvalgets mandat og sammensetning

I kongelig resolusjon av 2. mars 1979 om oppnevning av utvalget ble mandatet formulert slik:

«Det blir oppnemnt eit berekningsutval til å utvikle eit system for rapportering, statistisk bearbeiding og fagleg vurdering av data som gjeld økonomien i kommunane og fylkeskommunane».

I premissene til resolusjonen ble mandatet nærmere presisert:

«Utvalget bør ha til oppgåve å gjere opplegg til og gjennomføre faglege analyser av økonomiske tilhøve i kommunane og fylkeskommunane. Utvalget bør gje råd om kva slags data som bør hentast inn og om korleis dette bør gjerast ut frå ei fagleg vurdering. Siktemålet må vere etter kvart å utvikle eit praktisk tenleg rapporteringssystem og analyseopplegg for kommuneøkonomi med eintydig terminologi. Utvalget skal dessutan gje departementet og Regjeringa faglege vurderingar og råd i spørsmål som gjeld økonomiske tilhøve i kommunane og fylkeskommunane, dette m.a. i samband med tiltak som kan ha kommunaløkonomiske konsekvensar».

I brev av 20. januar 1981 til de berørte instanser ga departementet en ytterligere presisering av Utvalgets oppgaver. Spesielt gjaldt dette arbeidet med spørsmål som har tilknytning til fastlegging av den statlige politikk for økonomien i kommuner og fylkeskommuner. Departementet uttalte bl.a.:

- 1) Det blir året igjennom arbeidd med saker og gjort vedtak som har verknader for kommunal og fylkeskommunal økonomi. Dei endelege rammene for kommunal og fylkeskommunal økonomi for neste år blir stort sett fastlagt og gjennom arbeidet med revidert nasjonalbudsjett og skatteutjammingsproposisjonen om våren. Det tekniske berekningsutvalet skal til arbeidet med desse sakene og elles når departementet ber om det, leggje fram eit materiale som kan gjeve best mogleg grunnlag for utforminga av den statlege politikken som gjeld økonomien i kommunane og fylkeskommunane.

Bakgrunns materialet bør innehalde:

- ei oversikt over dei tilhøve utvalet meiner er viktige for vurderinga av økonomie i kommunar og fylkeskommunar, og ei vurdering av desse tilhøva og av utviklingstendensane. Vurderingane bør gjelde både kommunane og fylkeskommunane sett under eitt og så langt råd er og gjeva oversyn over variasjonane mellom dei ulike kommunar og fylkeskommunar,
- ei analyse av korleis framlegg til statlege tiltak vil påverke økonomien i kommunane og fylkeskommunane,
- så langt utvalet finn det forsvarleg, oversyn over og analyse av hovudproblem i den næraste tida framover.

Utgreiingane bør så langt råd er, byggje på statistikk, men når statistikk manglar, bør utvalet basere analyser på overslag som utvalet sjølv utarbeider. Utgreiingane frå utvalet skal avgjevast til Kommunaldepartementet.

- 2) Ansvar for innhenting av data og det statistiske arbeidet med desse skal etter føresetnadene liggje til Statistisk Sentralbyrå. Byrået må og organisere innrapporteringsrutinane og herunder utnytte datatilfang som alt ligg føre, m.a. i dataanlegg. Men utvalet må gjeva råd om kva for data som bør hentast inn og kva tid dei bør liggje føre, med andre ord formulere krav som må stillast til analysegrunnlag og innrapporteringsystem. Det vil og vere sjølvstøtt at utvalet etter kvart under sitt arbeid, peikar på manglar ved statistikken og på ny statistikk som trengst.
- 3) Ut over det som er nevnt under 1 og 2 meiner departementet at det er aktuelt at utvalet tek initiativ til å få utvikle berekningsmodellar slik at det etter kvart på grunnlag av dei data som vil liggje føre, kan hjelpe departementet med konsekvensberekningar både for kommuneøkonomien samla og fordelt på kommunar og fylkeskommunar og for ulike typar av kommuner».

Utvalget har for tiden følgende sammensetning

Utvalgsmedlemmer:

Professor Lars-Erik Borge, NTNU , leder

Avdelingsdirektør Thor Bernstrøm, Kommunal- og regionaldepartementet

Avdelingsdirektør Alette Schreiner, Utdannings- og forskningsdepartementet

Rådgiver Øyvind Brandt, Sosialdepartementet

Rådgiver Espen Erlandsen, Finansdepartementet

Rådgiver Rune Bye, Kommunenes Sentralforbund

Ass. fylkesrådmann Linda Verde, Buskerud fylkeskommune

Ass. økonomidirektør Snorre Glørstad, Trondheim kommune

Forskningsleder Audun Langørgen, Statistisk sentralbyrå

Seniorrådgiver Anne-Britt Svinnset, Statistisk sentralbyrå

Sekretariatet:

Underdirektør Anders Harildstad, Finansdepartementet

Førstekonsulent Paal Drevland, Statistisk sentralbyrå

Førstekonsulent Frode Borgås, Statistisk sentralbyrå

Spesialkonsulent Ståle Ruud, Kommunenes Sentralforbund

Seniorrådgiver Grete Lilleschulstad, Kommunal- og regionaldepartementet

Seniorrådgiver Einar Bye, Kommunal- og regionaldepartementet

Rådgiver Eirik Lund, Kommunal- og regionaldepartementet

Konsulent Ingvild Østraat, Kommunal- og regionaldepartementet

Kommunal- og regionaldepartementet
Kommunalavdelingen
Postboks 8112 Dep
0032 OSLO

Rapporten er tilgjengelig på internett:
<http://odin.dep.no/krd/norsk/regelverk/rundskriv/>

Rundskrivnr. H-28/04

For bestilling:
Telefaks: 22 24 27 86
E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no

Trykk: Nordberg Trykk AS, 12/2004-1500